

T.C
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAKUT (SAHA) TÜRKLERİNİN ALA-BULKUN OLONĖOSUNDA
GEÇEN İKİLEMELER

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ersin TERES

Tez Eş Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Kalmamat KULAMSHAEV

Hazırlayan

Recep KARDEŞ

Haziran-2014

T.C
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAKUT (SAHA) TÜRKLERİNİN ALA-BULKUN OLONĖOSUNDA
GEÇEN İKİLEMELER

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ersin TERES

Tez Eş Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Kalmamat KULAMSHAEV

Hazırlayan
Recep KARDEŞ

Haziran-2014

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci: Recep KARDEŞ
 Enstitüsü: Sosyal Bilimler
 Anabilim Dalı: Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
 Tez Konusu: Yakut (Saha) Türklerinin Ala-Bulkun Olonhosunda Geçen İkillemeler
 Tez Tarihi: 17.06.2014

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

_____ İMZA _____

Prof. Dr. Yusuf ÇETİNDAG

Anabilim Dalı Başkanı

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı 511612005 numaralı öğrencisi Recep KARDEŞ tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

_____ İMZA _____

Doç. Dr. Ersin TERES

Tez Danışmanı

_____ İMZA _____

Yrd. Doç. Dr.Kalmamat KULAMSHAEV

Tez Eş Danışmanı

TEZ SINAVI JÜRİ ÜYELERİ

Prof. Dr. Yusuf ÇETİNDAG .....

Doç. Dr. Ersin TERES .....

Yrd. Doç. Dr.Kalmamat KULAMSHAEV .....

Yrd. Doç. Dr.Betül ÇOŞKUN .....

Doç. Dr. Damira İBRAGİM .....

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

_____ İMZA _____

Doç. Dr. Mehmet KARAKUYU

MÜDÜR

YAKUT (SAHA) TÜRKLERİNİN ALA-BULKUN OLONHOSUNDA GEÇEN İKİLEMELER

Recep KARDEŞ

ÖZET

Bu çalışmada Yakut (Saha) Türklerinin *Ala Bulkun Olonhosu*'nda geçen ikilemeler çeşitli açılardan incelenmiştir. Bu çalışmayı yapmaktaki amacım Kuzey-Doğu Türk lehçelerinden olan Yakut (Saha) Türkçesiyle yazılmış *Ala-Bulkun Olonhosu*'nda geçen ikilemeleri ses, yapı ve anlam açısından incelemektir.

Çalışmamın giriş bölümünde *Ala-Bulkun Olonhosu*'nu söyleyen *Olonhohut* Çeebiy ve bu eseri derleyen ünlü etnograf Viktor Nikolaeviç VASİLYEV hakkında bilgiler verildi. Bunun yanında Yakut (Saha) Türkleri ve Yakut (Saha) Türkçesi kısaca tanıtıldı.

İnceleme bölümünde; *Ala-Bulkun Olonhosu* adlı eserde geçen ikilemeleri ses, yapı ve anlam bakımından tasnif edildi. Çalışmamda ikilemelerin Türkiye Türkçesi'ndeki karşılıkları da verildi.

Sonuç bölümünde; elde edilen veriler ışığında saptamalara, yorumlara ve varılan sonuçlara yer verilerek, taranan metinlerden elde edilen ikilemelerin toplam sayısı ve her bölüme ait örnek sayıları aktarıldı.

Bu çalışma, Fatih Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Fonu tarafından P51131301_Y proje numarası ile desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İkileme, Hendiadyoin, Ala-Bulkun, Olonho, Yakut (Saha) Türkçesi.

**REDUPLICATIONS USED IN ALA-BULKUN OLONKHO OF YAKUT
(SAKHA) TURKS**

Recep KARDEŞ

ABSTRACT

In this study, reduplications which are in the work named *Ala-Bulkun Olonkho* belonging to Yakut (Sakha) people have been examined in many angles. The purpose of this study is to inspect the reduplications used in Yakut (Sakha) language in terms of phoneme, shape, structure and meaning aspects, in the light of the reduplications which are in *Ala-Bulkun Olonkho* which is written in one of the North-East Turkish Dialects-Yakut Language.

In the entry part of the study, information about Olonkhohut Cheebiy, who phenomizes *Ala-Bulkun Olonkho* and the famous ethnographer Victor Nikolaevich VASILYEV, who compiles this work has been given. In addition, Yakut (Sakha) Turks and Yakut (Sakha) language have been introduced briefly.

In the examining part, classification of the reduplications according to phoneme, shape, structure and meaning aspects has been done. Also the meanings of reduplications in Turkish language have been given.

For the final part, by giving deductions, commentaries and results in the light of extracted data, the total counts of reduplications and sample counts for each parts have been given.

This work is supported by the Scientific Research Fund of Fatih University under the project number P51131301_Y.

Keywords: Reduplication, Ala-Bulkun, Olonkho, Yakut (Sakha) Language, Hendiadyoin.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR CETVELİ.....	vii
YAKUT (SAHA) TÜRKÇESİ ÇEVİRİ YAZI TABLOSU	viii
ÖNSÖZ.....	ix
GİRİŞ.....	1
TEZİN KONUSU	1
TEZİN AMACI VE ÖNEMİ	1
YÖNTEM VE TEKNİK	1
YAZAR HAKKINDA	3
EDEBİ HAYATI	4
ESERİN DERLEYİCİSİ HAKKINDA	5
YAKUT (SAHA) TÜRKLERİ Ve YAKUT (SAHA) TÜRKÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	6
YAKUT (SAHA) TÜRKLERİ	6
YAKUT (SAHA) TÜRKÇESİ	8
BİRİNCİ BÖLÜM.....	9
1 SES BAKIMINDAN İKİLEMELER	9
1.1 İlk Ögesi Ünlüyle Diğer Ögesi Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünsüz).....	9
1.2 Her İki Ögesi de Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünlü).....	19
1.3 İlk Ögesi Ünsüz, İkinci Ögesi Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünlü).....	23
1.4 Her İki Ögesi de Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünsüz)	26
İKİNCİ BÖLÜM.....	46
2 HECE SAYILARINA GÖRE İKİLEMELER	46
2.1 Az Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler.....	46
2.2 Çok Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler.....	52

2.3 Eş Heceli Sözcüklerle Oluşturulan İkilemeler	56
2.4 Ögeleri Aynen Tekrar Eden Kelimelerden Oluşan İkilemeler	77
2.4.1 İsim Tekrarıyla Kurulan İkilemeler	78
2.4.2 Fiil Tekrarıyla Kurulan İkilemeler	78
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	83
3 YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER	83
3.1 BASİT SÖZCÜKLERLE KURULAN İKİLEMELER	83
3.1.1 Yalın Halde Olan İkilemeler	83
3.1.2 ÇEKİM EKİLİ İSİMLERLE KURULAN İKİLEMELER	90
3.2 TÜREMİŞ SÖZCÜKLERLE KURULAN İKİLEMELER	98
3.2.1 İSİM KÖK VE GÖVDESİNDEN TÜRETİLEREK KURULAN İKİLEMELER	99
3.2.2 FİİL KÖK VE GÖVDESİNDEN KURULAN İKİLEMELER	104
3.2.3 FİİLİMSİLERLE KURULAN İKİLEMELER	109
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	122
4 ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER	122
4.1 Yakın Anamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	122
4.2 Eş Anamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	136
4.3 Zıt Anamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	145
4.4 Yansımali Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	147
4.5 Anlamsız Sözcüklerle Kurulan İkilemeler	149
ALA-BULKUN OLANHOŞU'NUN TRANSKRİPSİYONU	151
SONUÇ	231
KAYNAKÇA	237

KISALTMALAR CETVELİ

bak.	Bakımından
bsk.	Baskı
C.	Cilt
çev.	Çevirmen
DTCF	Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ed.	Editör
hak.	Hakkında
S.	Sayı
s.	Sayfa
TDAY	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDED	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve benzerleri
vd.	Ve diğerleri
Yay.	Yayınları

YAKUT (SAHA) TÜRKÇESİ ÇEVİRİ YAZI TABLOSU

Yakut (Saha) Türkçesi (Kiril)		Türkiye Türkçesi Transkripsiyonu (Latin)	
Büyük	Küçük	Büyük	Küçük
А	а	A	a
Б	б	B	b
В	в	V	v
Г	г	G	g
Б	б	Ğ	ğ
Д	д	D	d
Дь	дь	C	c
Е	е	E, (Ye)	e
Ё	ё	Yo	yo
Ж	ж	J	j
З	з	Z	z
И	и	I	i
Й	й	Y	y
К	к	K	k
Л	л	L	l
М	м	M	m
Н	н	N	n
Н	н	Ñ	ñ
Нь	нь	Ñ	ń
О	о	O	o
Ө	ө	Ö	ö
П	п	P	p
Р	р	R	r
С	с	S	s
Һ	һ	H	h
Т	т	T	t
У	у	U	u
Ү	ү	Ü	ü
Ф	ф	F	f
Х	х	Ĥ	ĥ
Ц	ц	Ts	ts
Ч	ч	Ç	ç
Ш	ш	Ş	ş
Щ	щ	Şç,	şç
Ы	ы	I	ı
Э	е	E	e
Ю	ю	Yu	yu
Я	я	Ya	ya

ÖNSÖZ

Türkçenin bazı gramer hususiyetlerinin tespit edilebilmesinde diğer Türk lehçelerinin önemi büyüktür. Bu durum yapılan karşılaştırmalı dil incelemelerini daha da önemli hale getirmiştir. Bizde bu bağlamda Türk Lehçeleri içerisinde Türkiye Türkçesine uzak bir lehçe olan Kuzey-Doğu grubuna mensup olan Yakut (Saşa) Türkçesiyle yazılmış halk edebiyatı ürünü olan gerek Yakut Edebiyatı'nda gerekse de Yakut kültüründe büyük önem arz eden Olonholardan *Ala-Bulkun Olonhosu*'nda geçen ikilemeleri Türkiye Türkolojisi bakış açısıyla inceledik. Olonhonun dil özelliği açısından saf ve duru olması orijinal, gerçek Yakut (Saşa) dilini yansıtması açısından dolayı biz metin olarak Olonho metnini seçtik. Ayrıca ikilemeler üzerine Yakut (Saşa) Türkçesinde yeterli çalışmaların olmayışı da bizi bu alanda çalışma yapmaya yöneltmiştir.

Çalışmamız giriş, inceleme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; *Ala-Bulkun Olonhosunu* söyleyen Olonhohut (olonho anlatıcısı) Çeebiy ve bu eseri derleyen ünlü etnograf Viktor Nikolaeviç VASİLYEV hakkında bilgiler verdik. Ayrıca Yakut (Saşa) Türkleri ve Yakut (Saşa) Türkçesi kısaca tanıtılmıştır.

İnceleme bölümünde; ikilemeleri ses, yapı ve anlam bakımından tasnif ederek inceledik. Sonuç bölümünde ise incelemede ortaya konan veriler değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda bazı bazı seslerin karşılığını verebilmek amacıyla tezin genelinde karşılaştığımız; uzun ünlüleri aynı ünlünün tekrarıyla; ön boğumlanmalı /n/ ünsüzünü /ñ/, hırıltılı ve tonsuz arka damak /h/'sini /ħ/, damak /n/'sini de /ñ/ işaretiyle gösterdik. Bu anlamda çalışmamızın başına Yakut (Saşa) alfabesini koyduk. Metin transkripsiyonunu 1'den başlayarak 8629'a kadar teker teker numaralandırdık. Ayrıca transkripsiyonlu metnimizde kitaba göre sayfa sayıları da vermiştir. Çalışmamızın sonunda transkripsiyonlu metnin yanında taranan metinde elde edilen ikilemelerin toplam sayısı ve her bölümde yer alan ikilemelerin sayıları tablolar halinde gösterdik.

Çalışmamı yapmadan önce Yakutistan'a giderek 1,5 yıl Yakut (Saşa) Türkçesi üzerine dil eğitimi aldım. Bu dönemde Yakut (Saşa) Türklerini ve Yakut (Saşa) kültürünü yakından izleme imkanı buldum. Bir yıl boyunca kendisinden Yakut (Saşa)

Türkçesi dersleri aldığım sayın Dariya İvanovna ÇİRKOEVA'ya, bana her zaman kapısını açan materyal temininde yardım etmekten kaçınmayan sayın Ludmila Efimova STEPANOVNA'ya, her daim bana destek veren sayın Gerasim Gerasimoviç LEVİN Bey'e, Türkçeye gönül vermiş kıymetli arkadaşım Lilia GERASİMOVA'ya ve bu zaman zarfında beni evlatları gibi gören Saha Dili Bölümü hocalarıma, M. K. AMMASOV. Kuzey-Doğu Federal Üniversitesi Kuzey-Doğu Dillerini Araştırma Enstitüsü Dekanı sayın Gavril Gavriloviç FİLLİPOV'a, M. K. AMMASOV Kuzey-Doğu Federal Üniversitesi Dış ilişkiler Ofisi müdürü sayın Vladlen Vasilyeviç KUGURUNOV'a ve Yakut (Saşa) halkına sonsuz şükranlarımı sunarım.

Çalışmamı yaparken en başından en sonuna kadar bana yardım eden, her daim varlığını hissettiren Sayın Hamza SOYSAL'a, yapmış oldukları projelerin, çalışmaların arasında bana vakit ayıran çalışmamda büyük emeği olan Sayın Kalmamat KULAMSHAEV'e, Yakutistan'a gitmem konusunda beni destekleyen Sayın Yusuf ÇETİNDAG'a desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sayın Damira İBRAGİM ve Betül COŞKUN'a, beni tez öğrenciliğine kabul edip akademik dünyanın kapılarını aralayan tez danışmanım sayın Ersin TERES'e çok teşekkür ederim. Ayrıca Fatih Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma, Fatih Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Fonu tarafından P51131301_Y proje numarası ile desteklenmiştir.

GİRİŞ

TEZİN KONUSU

Yakut (Saħa) Edebiyatında önemli yer tutan olonholardan¹ Taatta ulusuna ait Ala-Bulkun Olonhosu'nda geçen ikilemeleri ses, yapı ve anlam açısından incelenmesi, tasnif edilmesi ve bu olonhoda geçen ikilemelerin Türkiye Türkçesi'ndeki karşılıklarının verilmesi tezimizin konusunu oluşturmaktadır.

TEZİN AMACI VE ÖNEMİ

Türkçenin bazı gramer hususiyetlerinin tespit edilebilmesinde diğer Türk lehçelerinin önemi büyüktür. Bu durum yapılan karşılaştırmalı dil incelemelerini daha da önemli hale getirmiştir. Biz de bu bağlamda Türk Lehçeleri içerisinde Türkiye Türkçesine uzak bir lehçe olan Kuzey-Doğu grubuna mensup olan Yakut (Saħa) Türkçesiyle yazılmış halk edebiyatı ürünü olan gerek Yakut (Saħa) Edebiyatı'nda gerekse de Yakut (Saħa) kültüründe büyük önem arz eden Olonholardan Ala-Bulkun adlı Olonho'da geçen ikilemeleri Türkiye Türkçesiyle karşılaştırmalı olarak inceledik. Olonhonun dil özelliği açısından saf ve duru olması orijinal, gerçek Yakut (Saħa) dilini yansıtmaması açısından dolayı biz metin olarak Olonho metnini seçtik. Ayrıca ikilemeler üzerine Yakut (Saħa) Türkçesinde yeterli çalışmaların olmayışı da bizi bu alanda çalışma yapmaya yöneltmiştir.

YÖNTEM VE TEKNİK

Bu çalışmada *Ala-Bulkun adlı Olonho* metninde geçen ikilemeler tespit edilerek ses, yapı ve anlam açısından incelendi. Tasnif bölümünde *Ala-Bulkun Olonhosu'nda* geçen ikilemeleri Türkiye Türkolojisi bakış açısıyla bir sınıflandırmaya tabi tuttuk. Bunu yaparken ikilemelerle ilgili Türkiye Türkolojisindeki kaynak çalışmaları esas aldık. Bu çalışmalar şunlardır: *Türk Dilinde İkileme* (Hatipoğlu 1999), *Uygurca'da Hendiadyoinler* (Çağatay 1978: 29-66), *Türkçede Kelime Koşmaları* (Ağakay 1954: 97-104), *Türkçede Tekrarlar 1* (Tuna 1950: 429-449), *Türkçede Tekrarlar 2* (Tuna 1982-1983: 35-82). Ayrıca bu konu üzerine yazılan makalelerdeki tasnif yöntemleri

---

¹Olonho: Birkaç bin mısradan başlayıp otuz kırk bin mısraya kadar çıkabilen büyük destansı şiirlerdir.

ve İkilemeler üzerine yazılan çeşitli tez çalışmalarını da esas aldık, bu çalışmalar: *Hakas Türkçesinde İkilemeler* (Kara 2009: 35-62), *Altay Türkçesinde İkilemeler* (Dilek 2004: 84-98), *Türkmençe İkilemeler* (Bozkurt 2013), *Gazi Zahirüddin Muhammed Bâbur Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler* (Ceylan 2009), *Kazak Türkçesindeki İkilemelerin Türkiye Türkçesindeki İkilemelerle Karşılaştırılması* (Uygun 2007). İkilemeleri çeşitli açılardan ayrıntılı olarak incelediğimiz bölümde, hemen hemen her konu başlığı altında bu çalışmalardan yararlandık ve bir tez oluşturmaya çalıştık.

Bu ikilemeleri sırasıyla ses, yapı ve anlam özellikleri bakımından incelemeye çalıştık. İkilemeleri ses ve hece bakımından incelerken *Mehmet Ali Ağakay* ve *Osman Nedim Tuna*'nın eserlerini esas aldık.

Birinci bölümde ikilemeleri ses özellikleri bakımından incelerken ünlü-ünsüz, ünlü-ünlü, ünsüz-ünlü ve ünsüz-ünsüz dizisi oluşturduk. Bu dizide yer alan ikilemelerin sıralanışlarına etki eden hususlar belirtilerek örnekler verildi.

İkinci bölümde ise ikilemeleri hece sayılarına göre ikilemeler şeklinde inceledik. Bu ikilemeleri az heceli kelimenin önde bulunduğu ikilemeler, çok heceli kelimenin önde bulunduğu ikilemeler, eş heceli kelimelerin önde bulunduğu ikilemeler ve ögeleri aynen tekrar eden kelimelerden oluşan ikilemeler olmak üzere 4 bölüm halinde inceledik. Ögeleri aynen tekrar eden kelimelerden oluşan ikilemeleri ise isim ve fiil tekrarıyla oluşan ikilemeler olmak üzere inceledik ve eserde geçen ikilemeleri gösterdik. Bu bölümde ikilemelerin Tuna ve Ağakay'ın makalelerinde belirttikleri ve bizim de çalışmamızda esas aldığımız diziliş ilkelerine uyduğunu tespit ettik. “Hendiadyoin kısımları ister vokalle, ister konsonantla başlasın, az heceli ekseriyetle çok hecelinin önüne gelir.” (Çağatay 1978: 33). Ağakay'ın belirttiği bu durum tezimizde görülmektedir. Örneğin: *sarı-sabıççı*: “sarıp sarmalayacak (şekilde)”, *sire-doyduta*: “yeri yurdu”, *iileh-sağalaah*: “kenarlı yakalı” gibi örnekler göstermemiz mümkün. Bunun tam tersi durumun olabileceğini de çalışmamızda gördük, örneğin: *kölöhüññün-cañhağın*: “terini cañhanı (hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter)”, *soğuruu-hotu*: “kuzey güney” gibi örnekler verebiliriz. Bunların dışımda ayrıca eşit heceli ikilemeleri de tespit ettik bu konuda Ağakay'ın “Eşit heceli ikilemeler arasında vokalle başlayan koşuk (ikileme) öne geçer.” (Ağakay 1954: 102). İfadesini esas

olarak çalışmamızda bu ikilemeleri tespit edip örnekler halinde belirttik. Örneğin: *buħar-siciñ* “soy adı”, *bara-kele* “gide gele” gibi örnekler verebiliriz. Bu bölümün sonunda öğeleri aynen tekrar eden ikilemeler: isim tekrarıyla oluşan ikilemeler ve fiil tekrarıyla oluşan ikilemeler şeklinde tasnif edilip örnekler verildi.

Üçüncü bölümde ikilemeleri yapı bakımından incelerken basit ve türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeler olmak üzere iki ana bölüm halinde inceledik. Basit sözcüklerden oluşan ikilemeler bölümünde; yalın haldeki ikilemeler ve hal eki almış ikilemeleri örnek vererek gösterdik. Örneğin: *cege-baaba* “cadı (cin) peri”, *col-sorgu* “mutluluk saadet” vb. Türemiş sözcüklerden oluşan ikilemeleri ise; isim kök ve gövdesinden, fiil kök ve gövdesinden türeyen ikilemeler olmak üzere iki bölüm halinde inceledik, bu ikilemelerin hangi yapım ekleri aldıklarını tespit ederek eserde geçen ikilemeleri gösterdik. Bu bölümün sonunda fiilimsilerle kurulan ikilemeleri; sıfat-fiil eki olarak kurulan ikilemeler ve zarf-fiil eki olarak kurulan ikilemeler halinde tasnif edip fiilimsi alan ikilemeleri gösterdik. Bu bölümde Fatih Kirişçioglu’nun 1999 yılında yayımladığı “Saha (Yakut) Türkçesi Grameri adlı eserinden faydalandık.

Dördüncü bölümde ise ikilemeleri anlamları bakımından ikilimler başlığı altında beş bölüm halinde yakın, zıt, eş anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeler, yansımali sözcüklerden oluşan ikilemeler ve anlamsız sözcüklerden oluşan ikilemeler şeklinde inceleyip çalışmamızda tespit ettiğimiz ikilemeleri verdik.

Bu çalışma Yakut (Saha) edebiyatında önemli bir yere sahip olan *Ala-Bulkun Olonhosu* adlı eserde geçen ikilemelerle sınırlıdır.

YAZAR HAKKINDA

Timofey Vasilyeviç Zaharov (Çeebiy), Amma şehrinin Emis adındaki nehilesinde 1868 yılında fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Çeebiy’in ailesi “Massagi” adlı alaasta² yaşadı. O dönemde olan hastalıklardan dolayı doğan çocukların ölmesi Çeebiy’in ailesini derinden yaralamış, bundan dolayı da Çeebiy doğduğunda ailesi Çeebiy’e çok büyük itina göstermiş. Çeebiy’den sonra bir erkek çocukları daha dünyaya gelmiştir. Kendileri fakir oldukları için aile, iki erkek

² Alaas: Etrafı ormanla çevrili içinde göl olan çayır.

çocuğunu biraz büyüyüp, geliştiklerinde zengin ailelerin yanlarına çalışmalarını için vermiştir.

Bütün gün çalışan Çeebiy, akşam vakti Olonho dinlemeyle vaktini geçirmiştir. Özellikle uzun kış geceleri Çeebiyin yetişmesi adına çok önemlidir. Çünkü bu uzun kış gecelerinde Çeebi sürekli Olonho dinleyip dinlediklerini anlatarak vaktini değerlendirmiş, kendini yetiştirmiştir.

Özgün bir anlatım gücüne sahip olan Çeebiy, dinlemiş olduğu çeşitli hikâyeleri kendine has bir üslupla olonho anlatır gibi insanların dikkatini çekecek şekilde anlatma yeteneğine sahiptir.

Çeebiy son derece yetenekli, gittikleri yerde devamlı ilgi gören, değer verilen anlayışlı biriydi. Sovyetler döneminde yaşamış olduğu nehiledaki kolhoza³ başkanlık yapmıştır.

Eğitime ciddi derecede önem veren Çeebiy, kendi nehilesindeki çocukların eğitim görmeleri için çalışmış ve okul açtırmıştır. Çeebiy daha sonra “Tarih Bilimi Kandidatı” ünvanını almıştır. 1931’in mart ayında hastalanıp vefat etmiştir.

EDEBİ HAYATI

Timofey Vasilyeviç Zahorov (Çeebiy) olonhohut⁴ olarak çok sayıda olonho sahibidir. Kendi dönemi olonhohutları ve yazarları arasında saygın bir yeri vardı. Ünlü Sağa (Yakut) folkloristi A. S. Poryadin “Çeebiy gibi olonhohut dünyaya gelmemiştir” diyerek Çeebiy’e olan hayranlığını dile getirmiştir. M. Novikov (Künnük) ise: “Sesiyle, anlatış tarzıyla sizin Çeebiy’iniz duraksamadan olonho söyleyebilen büyük bir olonhohut imiş. Ben onun gibi başka bu kadar yetenekli olonhohutu duymadım. Çeebiy olonho dünyasını, bahadırların, kahramanların fiziksel özelliklerini, olonhoda varlık gösteren kahramanların yaşamış oldukları evleri, kullanmış oldukları silahları gerçekten çok farklı şekilde tasvir etmiş şairane bir söyleyişe hakim olonhohuttur.”

³Kolhoz: (коллективное хозяйство) kollektivnoye hozyaystvo (kolektif tarımcılık) kelimelerinin kısaltılmış halidir.Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nde tarım sektöründe örgütlenen "kollektif tarımla" uğraşan birlikler.

⁴ Olonhohut: Olonhoları söyleyen, anlatan kişiye verilen isim.

Diğer bir yazısında ise Künnük “Çeebiy gibisini görmüyorum” diyerek Çeebiy’e olan hayranlığını, onun diğer olonhohutlardan farkını dile getirmiştir.

Çeebiy’in yazmış olduğu *Ala-Bulkun Olonhosu* E.K. Pekarski tarafından hazırlanan “Obraztsı Narodnoy Literaturı Yakutov (Yakut (Saha) Halk Edebiyatı Örnekleri)” adlı çalışması için yayına hazırlamış fakat yetiştirememiştir. Daha sonra 1985 yılında hazırlanan “Epos Narodov SSSR (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Halklarının Destanları)” adlı destan serisine bir takım aksiliklerden dolayı girememiştir.

Çeebiy uzun kış günlerinde olonho söylemeye başladığında üç gün boyunca duraksamadan olonho söylediği rivayet edilmektedir (Ururastırap,1979: 212).

Çeebiye ait olonholar:

- Sılgı Uola Dııray Buhatır Olonhosu
- Beriet Bergen Buhatır Olonhosu
- Kün Erilik Buhatır Olonhosu
- Alantaayı-Kulantaayı Buhatır Olonhosu
- Ala-Bulkun Buhatır Olonhosu
- Toyon Cağarıma Buhatır Olonhosu
- Kômüs Çüççüleen Buhatır Olonhosu
- Ürün Uolan Buhatır Olonhosu
- Hıralcımıl Bergen Buhatır Olonhosu

ESERİN DERLEYİCİSİ HAKKINDA

Viktor Nikolaeviç VASİLYEV

10 Kasım 1877 yılında Hıristiyan bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Beş yaşındayken annesini, on bir yaşındayken de babasını kaybeden Viktor Nikolayeviç Vasilyev zor bir çocukluk geçirdi. Aile bireylerin ölümü üzerine dedesinin yanına sığınmak zorunda kaldı. İlk öğrenimini Amma Kilise Okulunda almıştır. Yakutsk Şehri piskoposu Viktor Nikolayeviç Vasilyev’deki zekiliği fark etmiş ve Yakutsk şehrindeki misyonerlik okuluna kayıt etmiştir. Burada eğitime başlayan Viktor Nikolayeviç Vasilyev eğitimini tamamlayamıştır.

Üniversite eğitimi için gittiği Sankt Petersburg’ta eğitim alamamış bunun üzerine Petersburg Kontrol Meclisinde çalışmaya başlamıştır.

Keşif gezisine katılan V. N. Vasilyev Dolgan, Evenk ve Yakut (Saşa) halkları hakkında materyaller toplamıştır. Keşif gezisinin bitiminde ise gezinin bıraktığı etki ve izlenimleri ve topladığı materyallerle ilgili bir yazı kaleme almıştır: “Obraztsı Naradov Literaturı Yakutov”.⁵

Viktor Nikolayeviç Vasilyev 1906 yılında Antropoloji ve Etnografi Müzesine atanmıştır. 1908 yılında tekrardan kuzeyde yaşayan halklar hakkında malumatlar, materyaller toplamak için keşif gezisine katılmıştır.

Yakut (Saşa) halkı üzerine ciddi araştırmalar yapmış, hazırlamış olduğu sözlüğün bugün bile eşi benzeri hazırlanamamış ünlü Polonyalı bilim adamı E. K. Pekarskiy ile birlikte çalışmışlar. Bu çalışmalardan biri de bizim tezimize konu olan Ala-Bulkun olonhosudur. Ayrıca Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde “Epos Naradov SSSR”⁶ adlı destan serisine giren “*Kurubay Haannaah Kullun Kullustuur*” adlı olonhonun derleyicisidir.

YAKUT (SAŞA) TÜRKLERİ Ve YAKUT (SAŞA) TÜRKÇESİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

YAKUT (SAŞA) TÜRKLERİ

Saşa Türkleri, Rusya Federasyonu’na bağlı Yakut (Saşa) Cumhuriyeti’nde yaşamaktadırlar. 2002 verilerine göre cumhuriyette Yakutların nüfusu 432.290’dır ve bu sayı toplam nüfusun %45,5’ni oluşturmaktadır. Yani Yakutlar ülkede çoğunluktadır. Diğer gurupların nüfusu ve toplam nüfusa oranları şöyledir: Ruslar (390.671 veya %41,2), Ukraynalılar (34.633 veya %3), Evenkler (18.232 veya %1,9), Evenler (11.657 veya %1,2), Tatarlar (10.768 veya %1,1), Buryatlar (7.266 veya %0,8), Belaruslar (4.236 veya %0,5). Ayrıca Yakutistan’da yaşayan küçük gruplar da vardır (bkz. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Yakutistan> [012.04.2014]). Saşalar bu nüfuslarıyla Sibiry’a da yaşayan bütün Türk boyları arasında en kalabalık olanıdır. Saşa ülkesi, kuzeydoğu Sibiry’a da, Kuzey Buz Denizi’ne dökülen Lena, Yana, İndigir ve Kolima ırmaklarının havzalarında yer almaktadır. Lapyev ve Doğu Sibiry

⁵ Yakut Halk Edebiyatı Örnekleri

⁶ Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Halklarının Destanları

denizleri arasındaki Yeni Sibirya adaları da Saĥa ülkesinin sınırları içerisindedir. Saĥa (Yakut) Cumhuriyeti, kuzeybatısında Taymur Özerk Cumhuriyeti, batısında Evenki Özerk Bölgesi, güneybatısında İrkutsk Oblastı, güneyinde Çita ve Amur Oblastları, güneydoğusunda Habarov Krayı, doğusunda Magadan Oblastı ve kuzeydoğusunda da Çukçi Özerk Bölgesi ile çevrilidir. Saĥa topraklarında şiddetli bir kara iklimi hüküm sürmektedir. Bu topraklar, insanoğlunun düzenli yerleşim merkezleri kurarak yaşayabildiği alanlar arasında, en sert ve soğuk iklime sahip olan bölgesidir. Dünya üzerindeki düzenli yerleşim merkezleri içerisinde, en düşük hava sıcaklığı da -72°C ile “Öymököön” adlı Saĥa ilinde ölçülmüştür. Saĥa ülkesinde ortalama sıcaklık, ocak ayında $-34, -50^{\circ}\text{C}$; temmuz ayında ise $18-19^{\circ}\text{C}$ 'dir (Yiğit 1996: 17).

Saĥalar kendilerini destan ve efsane gibi tarihî kaynaklarında “Saĥa” ve “Uraañĥay Saĥa”, ülkelerini de “Saĥa Sire” (Saĥa Yeri) diye adlandırırlar. Saĥalar, günümüzde yaşadıkları topraklara göç ettikten sonra, ilk olarak “Evenkilerle” ve “Ebenlerle” karşılaşır. Sibirya'nın yerlisi olup ekonomik ve sosyal hayatları ren geyiği yetiştiriciliği üzerine kurulmuş olan bu iki farklı millet, ilk kez karşı karşıya geldikleri bu Türk boyunu, “Yakut” diye adlandırır. Sibirya'yı ülkelerinin sınırlarına katmak için keşfe çıkan Rus öncü birlikleri, XVII. yüzyılın başında Evenkilerin ve Ebenlerin aracılığıyla Saĥaların varlığından haberdar olur. Evenkilerin ve Ebenlerin, Saĥalara verdiği “Yakut” adı, Ruslar tarafından da günümüze kadar hiç değiştirilmeden kullanılır. Bu Türk boyunun “Saĥa” olan özgün adı, batılı kaynaklarda Rusların aracılığıyla “Yakut” olarak geçer (Ersöz 2010: 14).

Saĥa adının komşuları Tunguzlarda “Yako” ve Buryatlarda *-t* çokluk eki ilavesiyle “Yakut” şeklinde kullanıldığı bilinmektedir. Böylece Rusların, Saĥaların komşularından duydukları “Yakut” adını kullanarak literatürde yaygınlaştırdıkları anlaşılmaktadır (Kirişcioğlu 1999: 9).

Saĥaların menşei meselesi üzerine çeşitli görüşler vardır. Saĥaların bugünkü yurtlarına gelmeden önce Baykal gölünün çevresinde, Anara ve Lena ırmaklarının kıyısında yaşadıkları, Orhon Yazıtlarında zikredilen Üç Kurikanların bunların ataları olduğu tahmin edilmektedir. Saĥaların efsanelerinde geçen “Uraañĥay Saĥa” kavim adına bakarak Saĥaların Tuvalarla ve Telengitlerle ilişkileri olduğu söylenebilir de, bunun yer isminden kaynaklandığı, Moğolların her üç kavmi aynı adla

isimlendirmesinin rolü olduğu söylenebilir. Ağırlık kazanan görüşe göre Sağalar XIII-XIV. yüzyıllarda karşılaştıkları baskı üzerine Baykal Gölü civarından kuzeye göçerek Lena ırmağı civarına yerleşmişlerdir. Sağaların buraya gelmesiyle Tunguzların bir kısmı yurtlarını terk etmişler, bir kısmı da burada kalmışlardır. (Kirişçioğlu 1999: 9).

Reşidüddin, *Câmi'ü't-Tevârih* adlı eserinde Kurikan ve Sakaitleri Türk kavimleri olarak göstermiştir. Bu kavimler tarihte Uranay-Sakalar (Orman Sakaları) olarak tanınırlar. Sağa Türklerinden, özellikle Lena Nehrinin etrafında yaşayanlar kendilerini Uranhay-Saka olarak adlandırır (Hayit 1987: 44).

YAKUT (SAĞA) TÜRKÇESİ

Sağa Türkçesi, bünyesinde bulundurduğu Moğolca ve Tunguzca unsurlardan dolayı Türk dili ailesi içinde özel bir yer teşkil etmektedir. R. R. Arat, Yakut (Sağa) Türkçesi'nin Türk dilinin Ana Türkçe döneminde Çuvaşça ile birlikte ayrıldığını kabul etmektedir (Arat 1976: 319-320). Tahsin Banguoğlu ise; Hunca'nın Batı Hun Lehçesi'nden bugünkü Çuvaşça'nın, Kuzey Hun Lehçesi'nden bugünkü Yakutça'nın, Doğu Hun Lehçesi'nden de Türk ve Tatar dilleri topluluğunun çıktığını söyler (Banguoğlu 1959: 14-15). Poppe, Yakutça'nın Türk dili ailesinin Kuzey grubuna girdiğini belirtir ve muhtemelen 14. yüzyılda Türk dillerinin bir grubundan şimdiki Tuva diline dayanan bir koldan ayrıldığını belirtir (Kirişçioğlu 1999: 13).

Sağa Türkçesinin Türk lehçe ve şiveleri içindeki yerini en sağlam olarak Poppe ve Arat tespit etmişlerdir. Poppe'ye göre diğer bütün Türk lehçeleri gibi Yakutça da bir (z) ve (s) dilidir. Yani, Yakutça, Çuvaşçanın ve Moğolca ile öbür Altay dillerinin (r) ve (l)'ye sahip olduğu kelimelerde, (z) ve (s) seslerinden gelişmiş seslere sahiptir. Meselâ: Sağaca: *toğus* “dokuz”, Eski Türkçe: *tokuz*, Çuvaşça: *tıhır*; Sağaca *kıs* “kız”, Eski Türkçe: *kız*, Çuvaşça: *hir*. Arat ise, *t ~ d* ve *s ~ y* ses denkliklerine dayanarak Sağacayı lehçe grupları içinde *t-* grubu olarak ele almıştır. Tasnif şemasında da bir Ana Türkçe veya Eski Türkçe devresinden bir *s-* grubu çıkararak buna Eski Yakutça adını vermiş ve buradan da bir alt bölüm olarak *t-* grubunu çıkarmış ve bunun içinde Yakutçayı vermiştir (Kirişçioğlu 1999: 13-14).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SES BAKIMINDAN İKİLEMELER

M. Ali Ağakay'ın “*Türkçede Kelime Koşmaları*” adlı makalesinde mantığın belli bir sıra göstermediği (eş anlamlı, yakın anlamlı, karşıt anlamlı, yarı anlamlı veya kendi başına anlamı olmayan koşuklarla yapılmış koşmalarda) ikileme dizilişlerinin bazı ses özelliklerine göre düzenlendiği belirtilmiştir (Ağakay 1954: 97-104). Biz de bu özellikleri almış ikilemeleri *Ala-Bulkun Olonhosu* adlı eserde tespit etmeye çalıştık. İnceleme yaptığımız eserde *İlk Ögesi Ünlüyle Diğer Ögesi Ünsüzle Başlayan İkilemeler* (Ünlü+Ünsüz) 158 tane, *Her İki Ögesi de Ünlüyle Başlayan İkilemeler* (Ünlü+Ünlü) 72 tane, *İlk Ögesi Ünsüz, İkinci Ögesi Ünlüyle Başlayan İkilemeler* (Ünsüz+Ünlü) 41 tane, *Her İki Ögesi de Ünsüzle Başlayan İkilemeler* (Ünsüz+Ünsüz) 290 tanedir.

1.1 İlk Ögesi Ünlüyle Diğer Ögesi Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünsüz)

İkilemeyi oluşturan ögelerin ünlü ya da ünsüzle başlaması bir sınıflandırma ölçütü olarak kabul edilmiştir. Osman N. Tuna'ya göre hece sayıları eşit olan bu ögeler ünlü ve ünsüzle başlıyorsa, ünlüyle başlayan sıralamada öne geçer (Tuna 1986: 163-228). Bizim incelediğimiz eserde de bu aynı şekilde görülmektedir. *İlk Ögesi Ünlüyle Diğer Ögesi Ünsüzle Başlayan İkilemeler* (Ünlü+Ünsüz) 158 tane olduğu tespit edildi.

Biz burada ikilemeleri eserde geçen cümleler içindeki hallerini esas alındı. Bundan dolayı da aynı ikileme birden fazla şekilde gösterildi.

abır-tabır: “şanlı şöhretli”: *Abır-tabır aakkar* “Şanlı şöhretli adına” 26/2021; *Abır-tabır aatın kimiy dietehkine* “Şanlı şöhretli adın nedir dersen” 29/2276; *At kıayan tarpat abır-tabır aappın* “Atın çekemeyeceği kadar ağır anlı şanlı adıımı” 39/3680

ağıs-sette: “yedi sekiz”: *Ağıs-sette atağ etin kötögön macarıyan kiirde* “Yedi sekiz ayak etini kapıp kucaklayıp girdi.” 16/611

ağıstaah-settelee: “yedili sekizli”: *Ağıstaah -settelee tihe ehe tiriitin sağa* “Yedi sekiz yaşlarındaki büyük ayı derisi nispetinde” 22/1463; *Ağıstaah-settelee haannaah-siinneeh* “Yedili sekizli kanlı canlı” 16/698; *Ağıstaah-settelee kus oğonu*

ahın taraan namılıppıt kurdık “Yedi sekiz yaşlarındaki kızın saçlarını tarayıp döküvermişçesine” 12/231

ahaan-sien: “ekmeğin suyun (elinde avucunda)”: *Tuohpun ahaan-sien oloruomuy, hotuoy?* “Elinde avucunda yiyecek içecek neyin var ki kartalım! (genç kadınlar için kullanılan hitap şekli)” 60/6200; *Ahaan-sien barannar* “Yiyip içtikten sonra” 83/8973

ahaarı-sieri: “yemeye yutmaya”: *Ahaarı-sieri kele sítar* “Yemeye yutmaya gelip yatmakta” 33/3009; *Ahaarı-sieri tiyen kelleğine* “Yemeye yutmaya geldiğinde” 15/592

ahıahtarın-siehterin: “yemeleri içmeleri”: *Ahıahtarın-siehterin ere ihin oñorbüttara* “Yeme içmeleri için yapılmış” 18/884

alaan-çalaan: “geniş engin”: *Alaan-çalaan alaastaaga ebite ühü* “Geniş engin alashı imiş.” 12/176

alla-bulla: “alacalı bulacalı”: *Alla-bulla kuturuktaah aydan- arağas attaah* “Alacalı bulacalı kuyruklu hırçın sarı atlı” 33/2757; *Alla-bulla kuturuktaah* “alacalı bulacalı kuyruklu” 53/5318; *Alla-bulla kuturuktaah* “Alacalı bulacalı kuyruklu” 44/4520; *Alla-bulla kuturuktaah* “Alacalı bulacalı kuyruklu” 53/5285; *Alla-bulla kuturuktaah* “alacalı bulacalı kuyruklu” 55/5559

allan-callan: “soluk soluğa”: *Allan-callan tanutın atıñnappıt* “Soluk soluğa burun deliklerini açmış” 23/1478

aru-sia: “yağ yüz”: *Aru-sia alınna* “Yağı yüze vurdu.” 26/1886; *Aru-sia alınna* “Yağı yüzü kabardı.” 16/627

aruta-siata: “özü usaresi”: *Aruta-siata aygıraççı süüre turar* “Özü usaresi peyderpey sıza duran” 12/172

ataannaah-möñüönneeḥ: “kavga gürültü”: *Ataannaah-möñüönneeḥ* “Kavgalı gürültülü” 12/126

atu-suluu: “başlık parası”: *Atu-suluu bierbeteh cahtargin* “başlık parası vermediği kadını” 51/5129

ayı-buruy: “suç gunah (kusur kabahat)”: *Ayu-buruy ağıyah erdeğine*, “Kusuru kabahati az iken,” 12/234

ayulaağı-tañaralaağı: “ tanrılıyı (imanlıyı, inançlıyı)”: *Ayulaağı-tañaralaağı argıstas*, “İnançlıyı imanlıyı yoldaş edin,” 42/4245

ayulaah-buruydaah: “suçlu günahlı”: *Ayulaah-buruydaah kibi acahın attıgar barbatah*, “Suçlu sudurlu kişinin yanına hiç yaklaşmadı,” 14/409

ayüñ-buruyüñ: “suçunu kabahatini”: *Ayüñ-buruyüñ onon boruostannın diebittere ühü*. “Suçunun kabahatin cezasını böylelikle çekmiş demişler imiş.” 73/7783

ele-bıla: “fevkalade”: *Ele-bıla tılın, erien elemes sanaabın*, “Güzel sözümü iyi düşüncemi,” 40/4010; *Eriekkes üçügey ele-bıla tılın ete turar ühü*. “Fevkalade güzel ala sözlerini söyleye duruyorr imiş.” 40/3809

elemen-celemen: “Elemen-celemen”: *Elemen-celemen, ieğey, kuoğay!* “Elemen-celemen, ieğey, kuoğay!” 77/8213

eliye- halıya: “hızlı, çabuk”: *Er türgeninen eliye- halıya turda*. “Er kişi çevikliğiyle hızlı çabuk kalktı.” 35/3259

ellik-bulluk: “eğri büğrü”: *Ellik-bulluk aartık tañnarı erillen kiirer ebit*, “Eğri büğrü dağ yolundan aşağıya doğru dolanıp giriyormuş,” 75/7927; *Ellik-bulluk ıllık erillen kiiren barda*. “Eğri büğrü patika uzanıp gitti.” 23/1593; *Ellik-bulluk ıllık ustun baran iste* “Eğri büğrü patika boyunca yol aldı” 77/8170; *Ellik-bulluk ıllık ustun süüren lihigireen iste*. “Eğri üğrü patika boyunca koştular” 78/8277

éneleeh -setiileeh: “ihsanlı ikramlı”: *Eneleeh -setiileeh törööbüt* “ihsanlı ikramlı doğmuş büyümüş” 11/41; *Eneleeh-setiileeh törööbütüm*. “İhsanlı ikramlı doğdum.” 29/2274

éneliin-setiiliin: “ötesiyle berisiyle”: *Eneliin-setiiliin, ilin bara turda*. “Hanımıyla-hısmıyla, hayvanıyla-erzağıyla, Ötesiyle-berisiyle, doğuya revân oldu.” 44/4552

éne-suluu: “başlık parası”: *Ene-suluu bierbete*, “Başlık töre vermedi,” 61/6238

eñke-ceñke: “berrak duru”: *İkki eñke-ceñke harahtaah*, “Berrak duru gözlü,” 58/5890; *Eñke-ceñke harağın töbötün oroyugar örö turuoru körbüt*, “Berrak duru gözünü başının yukarisına doğru dikip bakmış,” 57/5851; *Eñke-ceñke harağın ortotunan tehe ittağım buollun*, – *dien baran* “Patlak pörtlek gözüne isabet etsin dedikten sonra,” 18/930

erey-buruy: “eza cefa”: *Erey-buruy böğönü eñeritten tuttum*, “Birçok eza cefa çektim,” 43/4405; *Ereyi-buruyu körbötö*, “Derdi sıkıntıyı görmedi” 15/576

eriliye-buruluya: “eğili bükülü”: *Ontukata eriliye-buruluya haalla*. “Gidişi eğili bükülü hal aldı.” 20/1136

etteeḡ-ḡannaah: “kanlı canlı”: *ḡaytaḡ etteeḡ-ḡannaah kibi mökküher ebit diemmin* “Bu kanlı canlı kişi nasıl kafa tutarmış diyerek” 32/2653

ıcir-bıcir: “yamru yumru”: *Icir-bıcir itıḡıgar boltoççu tutan*, “Yamru yumru avucuyla kavradı” 77/8253; *Icir-bıcir itis sustaaḡ ebit*. “Avuç içi yamru yumru imiş.” 17/742

ıhu-ḡahu: “bağirtı çağirtı”: *Ce ihu-ḡahu ulaḡanın turuorda*, “Bağirtının çağirtının alasını çıkardı,” 50/4946

ı-caar: “Kerih kesif”: *ı-caar ihıllıbit*, “Kerih kesif koku dağılmış (yayılmış),” 11/97

ıllu-tuoya: “ağıt söyleye söyleye (yaka yaka)”: *ıllu-tuoya, itı-soñuu baran erebin diemmin*, “Ağıt yaka yaka, ağlaya sızlaya gitmekteyip deyip,” 48/4778

ımañnu-ırcañnu: “gülümseyip”: *ımañnu-ırcañnu sıtar*. “gülümseyip durmakta.” 36/3305

ıñurdaaḡ-buutaydaaḡ: “gemli terlikli”: *ıñurdaaḡ-buutaydaaḡ itık iadañ tılbin ırdulaan sıt*, “Gemli terlikli (ölçülüp biçilmiş) sözümü iyice dinle” 19/1049

ıñurın -buutayın: “eğerini terliğini”: *ıñurın -buutayın saralı tardan ılla*, “Eğerini terliğini sıyırıp çekip aldı,” 64/6622; *ıñurın-buutayın oñosto turara ühü*. “Gemini terliğini yerleştirmeye çalışıyormuş.” 58/5866

iñurın-sörüötün: “eğerini teğeltisini”: *Iñurın-sörüötün ağalan* “Eğerini teğeltisini getirip” 28/2140

irdar-ğaydar: “yürümekle, yol almakla”: *Irdar-ğaydar kıayan ıllarbat* “Git git (yürümekle, yol almakla) bitemez” 15/563

irdulaah-buutaydaah: “yükü terlikli (atın üzerine terin çekmesi için konulan minder)”: *Irdulaah-buutaydaah itik iadañ tılbın irdulaan ihit.* “Yükü (dolu) terlikli (atın üzerine terin çekmesi için konulan minder)kutsal değerli sözümü (öğüdümü) üzerine alınarak dinle.” 63/6580

ıtıam-soñuom: “ağlayasım”: *Itıam-soñuom ırta-ğayıtı tuppıta;* “Ağlayasım geldi;” 37/3484

ıtu-soñuu: “ağlaya sızlaya”: *Subu kurdık dien sanara, itu-soñuu turara ühü.* “Bu şekilde diyerek ağlaya sızlaya durmaktaymış.” 70/ 7392; *Illu-tuoya, itu-soñuu baran erebin diemmin,* “Ağıt yaka yaka, ağlaya sızlaya gitmekteyip deyip,” 48/4778

ıyan-kerden: “işaret edip”: *Iyan-kerden biererin buolarıga buollar* “İşaret edip tarif etmiş olsaydın eğer ” 76/8068; *Noyoon! Iyan-kerden bieriem iniger* “Noyoon! İşaret edip tarif etmezden evvel” 76/8082

ıydarın-kerteren: “yol gösteren”: *Iydarın-kerteren sılıbat kihi buoluoğuiñ,* “Yol göstermeyen kişi olacaksın,” 61/6288

ieğey-huoğay: “sallanma eğilme (Kendinden geçip bağırmaya başlayan abahı kızının ilk sözleri)” *İeğey-huoğay,* “sallanma eğilme (Kendinden geçip bağırmaya başlayan abahı kızının ilk sözleri)” 24/1686

ieske-küüske: “borca harca”: *İeske-küüske erilleebete.* “Borca harca girmedim.” 15/577

iileği-sağalaağı: “kenarını köşesini (yakasını)”: *İileği-sağalaağı eñerdes* “Kenarını köşesini sınırlayıp (haklıyı hakkaniyetliyi yoldaş edin)” 23/1556; *İileği-sağalaağı eñerdestin.* “Haddini hudûdunu bilene eş olsun.” 83/8980; *İileği-sağalaağı eñerdes.* “İnsancılı barışçılı yandaş edin.” 42/4246;

iileh-sağalaağ: “kenarlı köşeli”: *Ağıs iileh-sağalaağ* “sekiz kenarlı yakalı” 11/39; *Ağıs iileh-sağalaağ aan iye doydutun* “Sekiz kenarlı yakalı kadim ana

yurdunun” 11/14; *Ayılıbit ağıs iileeh-sağalaah*, “Sekiz kenarlı yakalı yaratılmış,” 12/125; *Ağıs iileeh-sağalaah*, “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı)” 19/1077; *Ağıs iileeh-sağalaah*, “Sekiz yakalı kenarlı” 31/2587; *Ağıs iileeh-sağalaah*, “sekiz kenarlı yakalı” 50/4910; *Ağıs iileeh-sağalaah aan iye doydutugar*, “Sekiz kenarlı yakalı (köşeli) kadim ana yurduna” 16/721; *Ağıs iileeh-sağalaah aan iye doydum* “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı) kadim ana yurdum” 17/815

ile-baaççı: “açıktan açığa”: *Sierey solko aartıgıttan ile-baaççı sielen cigihiyen tühen*, “Boz ipek geçidinden açıktan açığa yol alıp” 14/477

imik-samık: “cansız fersiz”: *İmik-samık ubayar*. “Cansız fersiz yana durur.” 25/1812

ininen-keñinen: “öne arkaya”: *Beyete ininen-keñinen töttörü süüren kültürüyde*. “kendisi tekrardan ileri geri doğru koşup ansızın gelip girdi.” 66/6943; ”: *İninen-keñinen çineriyde*. “Öne arkaya sallandı.” 65/6754; *İninen-keñinen ergiyer*, “Öne arkaya çevrilir,” 26/1906

innele-tañnal: “Bir yandan diğer bir yana yalpa vurarak yürümek”: *İnnele-tañnal* “İnnele tannal “(Bir yandan diğer bir yana yalpa vurarak yürüme şekli)” 24/1685

iste-körö: “hissedip görmek”: *Bu sıtan, iste-körö sıttağına*, “Yatarken etrafa göz kulak kesildiğinde,” 32/2732

isten-körön: “hissedip görmek”: *harağın uotun isten-körön barammın*, “Gözünün nurunu hissedip görüp,” 24/1704

Oçullaan-Çoçullaan: “kişi adı”: *Oçullaan-Çoçullaan buhatır toyon iniiileehpin diir buolallara*; “Oçullaan-Çoçullaan adlı kardeşimin olduğunu söylüyorlar,” 19/1017

ohol-törüöt: “kaza bela”: *Ohol-törüöt çugahaabata*, “Kaza bela yaklaşmadı,” 15/572

ohto-tühe: “düşe kalka”: *Ohto-tühe sıhammın, uhuktan kellim*. “düşerek uyanıverdim.” 63/6585

olur-molur: “eğri büğrü,”: *Olur-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 62/6378; *Olur-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 18/911; *Olur-molur bıhağtaağa ühü*. “kıtır kıtır kesiyor imiş” 14/432; *Olur-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 16/636

omolun-çomolun: “oyuk moyuk”: *Omolun-çomolun aartıktaah*, “oyuk moyuk geçitli,” 13/244

onçoğobiiite: “orası burası”: *Onçoğobiiite diebekke* “Orası burası demeksizin” 22/1358; *Onçoğobiiite diebekke* “Orası burası demeksizin” 70/7334

oonnoon-körüleen: “oynayıp eğlenip”: *Uon honukka turuoru oonnoon-körüleen barannar*, “On gün boyunca oynayıp eğlenildikten ,” 83/8892

oonnoo-küle: “güle oynaya”: *Oonnoo-küle uon arsin uhun kibi ebit*, “Güle oynaya (aşağı yukarı) on arşın boyundaymış ” 11/51

oonnoo-külüü: “oynama gülme”: *Oonnoo-külüü uurayda*, “Oyun eğlence fazlaştı,” 43/4308; *Oonnoo-külüü böğönü ce olohtootular*. “Bayağıca bir şenlendiler.” 42/4289; *Oonnoo-külüü tühere sıjallar ebit*. “Oynaya küle vakit geçirirlermiş” 78/8367

oonnoo-külen: “güle oynaya”: *Oonnoo-külen sıjıbitim*. “Güle oynaya vakit geçirmişim,” 33/2788

oonnoo -küler: “gülüp oynadığı”: *Oonnoo -küler sire onno ebite ühü* “Eyleşip güştüğü yer orda imiş” 12/170

ögürük-tögürük: “yuvarlak, çepce çevre”: *Ögürük-tögürük kördö, üömüteleen haamta*, “Çepce çevre gözledi, ağırdan adımladı,” 70/ 7384

ölör-süter: “ölmek yokolmak”: *Ölör-süter bitim örühüyen tarpıta*. “Ölüm hissini belirdi.” 37/3486

ölörüöh-ħaallarıah: “öldürecek yaşatacak”: *Ölörüöh-ħaallarıah östööh saastaah buollaħkına* “öldürecek yaşatacak düşman hasım isen” 70/7321

öydöön-cühüleen: “anlayıp dinleyip”: *Öydöön-cühüleen (körön) turdaħka* “Bakıp gözlendiğinde” 12/156

öydöön-cüülleen: “(düşün taşın), anlayarak”: *Öydöön-cüülleen isten turuñ:* “Düşün taşın bir güzel değerlidir.” 44/4486; *Öydöön-cühüleen (körön) turdaħka* “Bakıp gözlendiğinde” 12/156; *Öydöön-cüülleen körön turara ühü*. “Olup biteni dikkatle izlemeye koyulmuş.” 30/2408; *Bu doydunu öydöön-cüülleen körö iher*. “Bu

memlketi kafasında ölçüp biçerek seyre koyulur.” 28/2174; *Öydöön-cüülleen ihit.* “Anlayıp dinle.” 63/6574; *Aan alahatın öydöön-cüülleen körön turdahka* “Alaca evini güzelce görüp gözlemlediğimizde” 14/365; *Öydöön-cüülleen körön turbuta ühü.* “Görüp duyarak (anlayarak) baka durmuş imiş.” 17/734

öydüü-cüüllüü: “akıl yürüterek”: *Subu kurduk öydüü-cüüllüü ihere ühü:* “işte bu şekilde akıl yürütür imiş” 47/4642

ullukpun-sotobun: “uyluğumu baldırımı(bacağımı)”: *Ullukpun-sotobun cohunnaah kihiehege uurtalaan bieriehtere.* “Uyluğumu bacağıma saygın kişiye ikram edecekler.” 29/2332

ulluktarı-sotoloru: “uylukları (kemik) baldırları”: *Ulluktarı-sotoloru hoduybahtaan kebiher* “uylukları baldırları hızlandırmadan” 14/431

uluu-caalı: “büyüklük ululuk”: *Uluu-caalı buolaññın,* “Büyüklük ululuk taslayıp,” 39/3721

unaar-manaar: “uçsuz bucaksız”: *Unaar-manaar ursunnaah,* “Uçsuz bucaksız ufuklu ,” 12/141

uñan-talaan: “baygın halde”: *Utuyan kelen uñan-talaan toğo sitagin, noyoon?* “Uykuya dalıp baygın şekilde neden yatıyosun noyoon?” 38/3527

uoku-çuoku: “ünlü sanlı”: *Uoku-çuoku surahhar,* “Ünlü sanlı şiarına,” 26/2022

uola-cüögenteye: “oğlu” *Türgen ayu uola-cüögenteye tuoh ebit dien körön turdahha* “Tanrı Cühegeyin oğlu nasılmış diye bakıldığında” 14/457

uoluhuyan-munaahıyan: “irkile sıçraya”: *Uoluhuyan-munaahıyan uhuktar* “İrkile sıçraya uyanan” 13/255

uoybukkun-toppukkun: “doymuşsun”: *Uoybukkun-toppukkun ulañañña uuraññın,* “Neden kendini bu kadar büyük görüp,” 39/3676; *Uoybukkun-toppukkun ulañañña uuran,* “Neden kendini bu kadar büyük görüp,” 39/3720

ustata-tuorata: “ucu bucağı”: *Ustata-tuorata billibeteh,* “Ucu bucağı bilinmez,” 47/4633; *Ustata-tuorata billibeteh,* “Ucu bucağı bilinmez” 12/153

utuktaan-nuħarıyan: “uyanıp ayılıp”: *İteğelleeh erim, utuktaan-nuħarıyan,*
“Sadakatli erim uyanıp ayılıp,” 70/ 7415

uurahu-sıllahu: “Sarılıp koklaşıp”: *Uurahu-sıllahu onnuttan suoħ buolla.*
“Sarılıp koklaşıp ansızın yok oldu.” 61/6279

uyulğan-mağan: “beyaz” *Uyulğan-mağan caħtar connorgo ħolboho tüste.*
“Beyaz yaşlı kadının tayfası, adamları) birleşmeye başladılar (birleşe durdular).”
57/5781

ühüö-tördüö: “üçerli dörderli”: *Ühüö-tördüö buolannar siebitter diebittere.*
“Üçerli dörderli olup yemişler, demişler” 75/7989

ünen-ħaydan: “ıkına sıkına”: *Ünen-ħaydan töröppüt* “İkına sıkına doğurdu”
15/581

üñkürüs-küöhelis: “yuvarlana tekerlene (düşe kalka)”: *Üñkürüs-küöhelis kınna,*
“yuvarlanıp tekerlendi (düşüp kalktı)” 57/5773; *Bu tühen, üñkürüs-küölehis kınna*
“Düştüğünde (yerde) yuvarlanıp tekerleniverdi” 70/7381

üñkürüde-küölehiye: “hopladı zıpladı”: *Üñkürüde-küölehiye, kün ħaan*
mohsoğol kula buolla. “Hopladı zıpladı şahin kılığına büründü.” 74/7859;
Kubulunna-kupsunna, üñkürüde-küölehiye, “şekilden şekile halden hale girdi,”
50/4985

üögülüü-çaskıyı: “haykırış”: *Üögülüü-çaskıyı ütüöte buolla.* “Haykırışın alası
oldu.” 50/4947

üöhe-tañnarı: “yukarı aşağı”: *Timir ürdün üöhe-tañnarı üren tülleñnete sıtar,*
“Demir tavanı yukarı aşağıdoğru üfleyip kaldırır,” 78/8300

üömen-bırağan: “sıçrayıp atılarak”: *Üömen-bırağan tiybet ürdük mundaatıgar*
“Sıçrayıp atılarak çıkılmaz yüksek sırtına çıkılamayacak yüksek sırtına” 64/6694

üönünen- kurçağanan: “börtü böcek (kurt, solucan vb.)”: *Üönünen-*
kurçağanan öğürüye, “Börtü böceği (kurt, solucan vb.) öğürerek,” 65/6769

üönünen-kürceğenen: “börtü böcek”: *Üönünen-kürceğenen öğürüye turara*
ebite ühü (ıllır): “Börtü böceği yalaya yuta durmakta imiş.” 20/1217

üören-kötön: “neşeli sevinçli”: *Bariagım diemmin üören-kötön olorbutum.* “Gideceğim diye neşeli ve sevinçliydim,” 36/3298; *Üören-kötön sılıbitum* “Neşe ve sevinç içerisindeydim” 37/3314; *Ol biriemeğe üören-kötön oloro sılara ebite ühü.* “O vakitte sevinç neşe içerisindeymiş.” 70/7366; “Memnun (sevinçli, neşeli) haldeyken,” 79/8466

üöt-tireği: “söğüt ağacı”: *Uolattar üöt-tireği ullular.* “Delikanlılar söğüt ağacını aldılar.” 33/3033; *Üöt tirehtehter üöt-tireh uhugunan tüstüler,* “Söğüt direğinin ucuyla dürttüler,” 33/3034

üöt-tireh: “söğüt ağacı -dayanak”: *Arıktaah üöt-tireh töbötünen anan kilereññit,* “Yarıklı söğüt direğinin(dayanak) başıyla itip içeri sokup,” 33/3027

ürülüyen-carılıyan: “özene bezene”: *Üs tüünneeñ küññe ürülüyen-carılıyan oñordular* “Üç geceli gün özene bezene yaptılar” 60/6137

ürülüyen-harılyan: “özenle itinayla”: *İkkien dağanı ürülüyen-harılyan iippiit* “İkisi birlikte dahi özenle itinayla yetiştirdikleri” 60/6172

ürüñ-hara: “ak kara”: *Ürülüyen iippiit ürüñ-hara tüüleehpin* “Özene bezene yetiştirdiğim ak-kara tüylülerimi (atlarımı-sığırlarımı)” 60/6198; *Ürüñ-hara tüüleegın* “Ak kara tüylülerini(at ve sığır cinsini)” 26/1969

ütüö-mökü: “iyi kötü”: *Ütüö-mökü bitim ümürüte tarpıta* “İyi kötü yanlarım sağırdı” 37/3483

ütürü-batarı: “küstahlık ve casaret”: *Ütürü-batarı kördö,* “Küstahlık ve cesaretle dikkatlice baktı,” 47/4584

üünen-daybaan: “üç aşağı beş yukarı (tahmin bildirir)”: *Üünen-daybaan uon künnük sir buolla.* “üç aşağı beş yukarı (tahmin bildirir) on günlük yer oldu,” 50/4939

üünneeñ-tehiinneeh: “gemli terlikli (ölçülüp biçilmiş)”: *Üünneeñ-tehiinneeh ütüö tulbın öydöön sıt,* “Gemli terlikli (ölçülüp biçilmiş) sözüme kulak ver,” 19/1048

üüren-türüyen: “kovalayıp, defedip”: *Uot dölöküür arçıbınan üüren-türüyen* “ateş arçısıyla (kötü ruhları kovmak için yapılan ayın) kovup, defedip” 42/4197

1.2 Her İki Ögesi de Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünlü)

Osman Nedim Tuna “*Sayıca Eş Heceli İkilemelerde Sıralama Kuralları ve Tabii Bir Ünsüz Dizisi*” adlı makalesinde sadece ünlülere göre bir tasnif yapmanın doğru sonuçlar doğurmaz. Hatta farklı ünlülerle başlayan iki ögeden oluşan ikilemelerle ilgili bir kural oluşturmak mümkün değildir. Bu durumda ünlülerle başlayan ve hece sayısı eşit olan ikilemelerde farklı kurallar aramak esastır. Tuna’ya göre bu kurallardan biri ünlü+ünlü kuruluşundaki ikileme öğelerinin ünlüden sonraki ünsüzlerinin aynı olmasıdır. Mesela *az-öz, az-uz, et-ot* ikilemeleri bu kuralı destekler niteliktedir (Tuna 1986: 170).

Yakut (Saħa) Türkçesiyle yazılmış *Ala-Bulkun Olonħosu*’nda ünlü+ünlü dizilişindeki ikilemeleri tespit edip yukarıda bahsettiğimiz kuralın işyip işlemediğini tespit etmeye çalıştık. Bu kurala uyan birçok ikileme tespit etmemize rağmen aynı ögenin tekrarıyla oluşan ikilemelerde bu kuralın daha iyi şekilde işlediğini farkettilik. Örneğin: *itu-itu* “ağlaya ağlaya”, *ila-ıla* “ala ala”, *uhutuu-uhutuu* “uluya uluya” vb. gibi.

Yukarıda bahsettiğimiz kurala uyan ikilemeler:

ağılı-ağılı: “nefes nefese”: *Ağılı-ağılı sielen sekseriyen iher*. “Nefes nefese kabarık yelesi kalkıp iner.” 68/7094

aña-aña: “sanca sanca”: *Abaahıtın kelleğine tüöske aña-aña* “Abahı, geldiğinde göğsüne delercesine sanca sanca” 22/1454; *ħaardaah bugul sağanı ıga aña-aña ħotordo*. “Karlı ot kümesi kadarını sıkıştırıp itekleye itekleye çıkardı.”16/633

arcaħ-irceħ: “sırıtmak (gülme şekli)”: *Arcaħ-irceħ kına turar*, “Sırıtarak (dişlerini göstererek) gülüp duruyor,” 65/6765

astahan-astahan: “iteleye iteleye”: *Altan caakır ħalğanın astahan-astahan ahan*, “Sağlam demir kapıyı iteleye iteleye açtı.” 18/966

ergim-urgum: “yaylana yaylana (dönerek) (yürüyüş şekli)”: *Atın miineeri, ergim-urgum ħaama, ħolunun-cirimin tarda*, “Atına binmek üzere yaylana yaylana yürüyüp, kayasasını kayışını çekti,” 57/5865; *Ergim-urgum tögürüyer bıhuta*. “(udağanın konuşması) dönerek her tarafta yankılandı.”41/4097; *Onu tiyen, ergim-urgum*

haaman, “Ona ağır aheste adımlarla (döne döne) yaklaşıp,” 30/2407; *Ergim-urgum haaman kördö udağan cahtar*. “yalpalana yalpalana yürüyüp baktı yaşlı kadın şaman” 71/7509

ırcıgını-ırcıgını: “hırlaya hırlaya”: *Abaahı kihi it kurduk ırcıgını-ırcıgını* “Abahı, it gibi hırlaya hırlaya” 38/3609; *Itırık it kurduk ırcıgını-ırcıgını* “Kuduruk it gibi hırlaya hırlaya” 38/3506; *Ircıgını-ırcıgını ürdüger tüspütünen barda*. “Homurdana homurdana üzerine atılıverdi.” 82/8785; *Muñnahan-muñnahan, ırcıgını-ırcıgını*, “zırlaya zırlaya homurdana homurdana” 38/3582

ıla-ıla: “ala ala”: *Bıhağ töbötünen ahan ıla-ıla* “Bıçağın ucuyla batırıp ala ala” 26/2010

ıhtı-ıhtı: “kükreye kükreye”: *Sırğan ehe kurduk ıhtı-ıhtı*, “Azgın ayı gibi kükreye kükreye,” 38/3507

erillen-erçillen: “kıvrıla büküle”: *Erillen-erçillen üöskeebit* “Kıvrıla büküle yetişmiş” 15/485

ıtu-ıtu: “ağlaya ağlaya”: *İtu-ıtu tühüger oloror*. “Ağlaya ağlaya pencerede oturoyor.” 69/7303

ıy-ıybın: “ay aman”: *Iy-ıybın, oğoloor!* “Ay aman çocuklar!” 71/7433

ölüüm-ülügerim: “ölümüm felaketim”: *Ölüüm-ülügerim ebit, muñum-bihılaanım ebit!* “Ölümüm felaketim imiş, ezam cefam imiş!” 50/5013

ölüünü-ülügeri: “ölümü”: *Ölüünü-ülügeri örüü öydöoböt kihi ebite (ühü)*, “Ölümü yokoluşu hiç mi hiç bilmez birisiymiş,” 64/6654

ölüütey-ülügerey: “felaket helaket”: *Bu tuoğ ölüütey-ülügerey*, “Bu neyin felaketi helaketi,” 39/3659

ölö-ölö: “ölüp ölüp”: *Iksarıta bert buolan ölö-ölö tilinneğim buoluo*. “Sıkıntısı ağır olduğundan ölüp ölüp dirileceğim.” 73/7785; *Ölö-ölö tilinnim, bista-bista salğannım*, “Ölüp ölüp dirildim, doğrana doğrana yenilendim (kesilen parçaların yenilenmesi),” 43/4407

ol-ol: “öyle öyle”: *İlin dieki ol-ol baar* “Doğuya doğru öyle öyle git” 64/6589

oydo-oydo: “yekine yekine (oyula oyula)”: *Oydo-oydo dağanı oñohulla turar kihi böğö kellim.* “Oyula oyula (yekine yekine) toparlanıp, bir araya geldim.” 66/6865; *Oydo-oydo oñohullar;* “Yekine yekine toparlanır,” 26/1910

imeriye-imeriye: “okşaya okşaya”: *Sabaray taas itihınan imeriye-imeriye, üren sirilette.* “Büyük taşı avucuyla okşaya okşaya üfürüp büyük ses çıkarttı (rüzgârın çıkardığı ses)” 72/7661

iste-iste: “dinleye dinleye (işite işite)”: *Cahtar onu iste-iste erin uhugunnara satır da* “Kadın onu dinleye dinleye kocasını uyandırmaya çalışır da” 66/6879

iste-isteğine: “dinleyip işittiğinde”: *Onu iste-isteğine subu kurduk diire ebite ühü:* “Onu dinleyip kulak verdiğiinde şu şekilde söylenmekte imiş.” 75/7951

uhutuu–uhutuu: “uluya uluya”: *Torğon börö kurduk uhutuu -uhutuu,* “Aç kurt gibi uluya uluya,” 38/3508

uñuoğ-iñieğ: “yaka paça”: *Abaahı uolun uñuoğ-iñieğ tutuoğ* “Abahı oğlunu yaka paça enseleyecek” 23/1538

uuraha-uuraha: “koklaşa koklaşa(koklayıp öpmek)”: *uuraha-uuraha, sılaha-sılaha,* “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

üünneeğ-iñurdaağ: “dizginli eğerli”: *Üünneeğ-iñurdaağ ütö tılın* “Dinlenilesi değer verilesi sözlerimi (dizginli ve eğerli sözlerimi)” 29/2260; *Üünneeğ-iñurdaağ üöskeebitim,* “Dizginli ve eğerli (terbiyeli) yetiştim,” 29/2272; *Üöhe böğöttön üünneeğ-iñurdaağ Ütö kihi (baara) ebite ühü.* “Çok yücelerden gemli eğerli iyi bir kişi var imiş” 11/37; *Kömüs üünneeğ-iñurdaağ* “Gümüş gemli eğerli” 14/386; *Üünneeğ-iñurdaağ ürdük ütö tılın,* “Gemli eğerli çok kıymetli sözümü,” 37/3404; *Üünneeğ-iñurdaağ ürdük ütö tılın* “Gemli eğerli şu yüce güzel sözümü” 44/4485; *Üünneeğ-iñurdaağ ürdük ütö tılın öydö* “Gemli eğerli değerli sözümü anla” 61/6264; *Üünneeğ-iñurdaağ ürdük ütö tılın* “gemli eğerli değerli sözümü” 61/6326; *Üünneeğ-iñurdaağ ürdük ütö tılın* “Gemli eğerli değerli sözümü,” 65/6794; *Üünneeğ-iñurdaağ ürdük ütö tılın,* “Gemli eğerli kıymetli sözümü,” 56/5686; *Üünneeğ-iñurdaağ ürdük ütö tılın* “Gemli eğerli değerli sözümü” 63/6573

Yukarıda bahsedilen kurala uymayan ikilemeler:

abaahittan-albintan: “abahıdan sahtekârdan”: *Abaahittan-albintan araḥsan taḥsiaḥpar dieri* “Abahıdan sahtekârdan ayrılıp uzaklaşana kadar” 74/7805; *Abaahittan-albintan araḡistaḡım dien üörde.* “Abıhıdan yalancıdan kurtuldum diye sevindi.” 28/2152

aḡıs-uon: “sekiz on”: *Aḡıs-uon attaaḥ aarıma buḫatur* “sekiz on atlı ulu bahadır” 14/391

ataḫtaah-iliite: “eli ayaḡı”: *Ataḫtaah-iliite baḡana kurduk küskeye ihen ḫaallılar.* “Eli ayaḡı baḡana direḡi gibi iyice şışti.” 18/949

ayannatan-astaran: “yol alıp”: *Ayannatan-astaran kiirdiler.* “Yol alıp, aşır girdiler.” 59/6021

aydan- araḡas: “sarı”: *Alla-bulla kuturuktaaḥ aydan- araḡas attaaḥ,* “Alacalı bulacalı kuyruklu hırçın sarı atlı,” 33/2757

ayıtay-alcarḫayay: “kaza bela”: *Bu tuoḫ ayıtay-alcarḫayay,* “Bu neyin kazası belası,” 39/3658

erienneen-elemesteen: “özene bezene”: *Erienneen-elemesteen eppitiñ sañarbitiñ iniger daḡanı* “Özene bezene dizdiḡin sözlerin öncesinde dâhil” 52/5181

idimere-iñsete: “ tamahkâr açgözlü”: *En kurduk idimere-iñsete suoḫ kihibin,* “senin gibi tamahkâr açgözlü olmayan biriyim,” 76/8100

oḡonu-uluunu: “büyüḡü küçüḡü”: *Oḡonu-uluunu ültü kötütüö,* “Büyüḡü küçüḡü ezip geçen,” 23/1577

oḫsuhar-etiher: “kavga dövüş”: *Oḫsuhar-etiher sebin* “kavga dövüş eşyalarını (aletlerini)” 16/717; *Oḫsuhar-etiher sire,* “Savaştıḡı vuruştıḡu yeri” 12/169

oyoḫtuun-uruuluun: “çoluklu çocuklu”: *Oyoḫtuun-uruuluun, süöhülüün-astun,* “çoluklu çocuklu, mallı menalli,” 44/4551

oyuunnuu-udaḡannı: “kadın ve erkek şamanlı (oyun: erkek şaman, udaḡan: kadın şaman)”: *Subu kurduk dien oyuunnuu-udaḡannı sılara ühü:* “işte bu şekilde şamanlık yapadurmaktaymış.” 71/7522

oyuun-udağan: “erkek ve kadın şaman”: *Oyuun-udağan oloğor*, “Oyuun-udağan yerine,” 78/8283; *Oyuun-udağan olohtoh con ebitter*. “Oyuunlu udağanlı insanlar imişler.” 74/7901

ölbügenen-öbügenen: “haraç lamezatla”: *Üöhe böğönü ölbügenen-öbügenen büterbit*, “Çok yüceleri (tanrılar katı) haraca mezata bağladı,” 13/303

ölörön-öhörön: “öldürüp helak edip”: *Ölörön-öhörön kebihen baran*, “Öldürüp helak ettikten sonra,” 77/8271

östööhün-öhögöydööhün: “düşmanımı hasmımı”: *Östööhün-öhögöydööhün ölordögüm dien*, “Düşmanımı hasmımı öldürdüm diye” 70/7364

östööhtön-öhögöydööhtön: “düşmandan hasımdan”: *Östööhtön-öhögöydööhtön öhülünneğim dien*, “Düşmandan hasımdan kurtuldum diye” 28/2151

uñuorguta-ulağata: “ucu bucağı”: *Uñuorguta-ulağata köstübeteh*, “ucu bucağı görünmez,” 12/154; *Uñuorguta-ulağata köstübeteh*, “Ucu bucağı görünmez,” 47/4634

uruy-ayhala: “lütfunu esirgeme, ihsan et “*Uruy-ayhala biçim!* “lütfunu esirgeme, ihsan et” 72/7591

üöhe- allara: “aşağı yukarı”: *İñiger üöhe- allara çirkes-irkes kınaaray?!* “Önünde, aşağı yukarı ani şekilde doğruldu,” 26/2091; *Üöhe-allara homunuohıtara, - dii sanur*. “Aşağı yukarı (sağa sola) koşuşturacaklar diye düşünür.” 28/2196; *Üöhe-allara üren tülleñnette* “Yukarı aşağı esip silkeledi.” 16/661

üöskeen-üünen: “görmüş geçirmiş”: *Üöskeen-üünen olorbut oğohor*, “Görmüş geçirmiş ihtiyar,” 26/2060

1.3 İlk Ögesi Ünsüz, İkinci Ögesi Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünlü)

Hece sayıları eşit olan ikilemelerde ünlüyle başlayan ögenin başa geçtiğini daha önce de belirtmiştik. Metnimizde tespit ettiğimiz ikilemelerde ise bu kuralın tam aksi bir durum söz konusu Eserde 41 adet ünsüz+ünlü şeklinde ikilemelerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

İlk ögesi ünsüz, ikinci ögesi ünlüyle başlayan ikilemelerde; ikilemenin birinci ögesinin baş ünsüzünün düşmüş şekli, ikinci öge yerine kullanılmakta ve baş ünsüzü düşmekle birlikte ilk hecedeki ünlü daralmaktadır. Eğer ikilemelerin birinci ögesinin ünlüleri yuvarlak ise o zaman ikinci öge yerine kullanılan birinci ögenin baş ünsüzü düşerek kullanılan ikinci ögenin ilk hecedeki ünlüsü düzleşmekte ve daralmaktadır, ikinci hecesindeki ünlü ise sadece düzleşmektedir. Bu durum her ikileme için geçerli olmasa da çoğu örnek için geçerlidir. Örneğin: *buopal-iepel* “paspal pespaye”, *çirkes-irkes* “ani şekilde”, *tuura-iire* “kökü kökeni” vb. gibi örnekleri verebiliriz.

bahın-atağın: “başını ayağını”: *Bahın-atağın bıhita sıspıt kurduk* “Başını ayağını kesip doğramış gibi” 11/91

bastaah-atahtaah: “başlı ayaklı”: *Bastaah-atahtaah nay hıara olboğun suptu uruydaan illa.* “Başlı ayaklı ağır kara minderi aceleyle çekip aldı.” 78/8351

bies-alta: “beş altı”: *Bert kihi hıarağa, kulgaaga bies-alta dien,* “Kamil kişinin gözü kulağı beş altı diye,” 50/4921

buopal-iepel: “paspal pespaye”: *Buopal -iepel istaanın tüöhün tılgar dieri tardımmıt.* “Paspal pespaye donunu göğsüne kadar çekmiş.” 17/776

buruy-ayı: “suç günah”: *Bılır, buruy-ayı suoğ erdeğine,* “Kadim zamanlarda suçun günahın olmadığı zamanlarda,” 12/233

büteren-oñoron: “yapıp bitirip”: *Ör gımmakka, büteren-oñoron kebiste.* “Fazla geciktirmeden yapıp bitiriverdi.” 32/2671

çierbenen-elberinen: “börtü böcek variyle (solucan kurt)”: *Çierbenen-elberinen tibirer* “Börtü böcek vari hayvanları (solucan, kurt) (ağzından) çıkarıp tü dedi,” 36/3318

çirkes-irkes: “ani şekilde”: *İniger üöhe- allara çirkes-irkes kınaaray?!* “Önünde, aşağı yukarı ani şekilde doğruldu,” 26/2091; *Selterkey sebe çirkes-irkes kına tüste,* “Kallavice sepi (cinsel alet-organ) kaşla göz arasında düştü (sarktı),” 43/4331

kepsii-ete: “anlatıp söyleye”: *Kepsii-ete turabın.* “Anlatıp söyleye durmaktayım.” 40/4012

kepsii-ipsii: “konuşa söyleşe”: *Kepsii-ipsii turar (illur)*: “Konuşa söyleşe durur: (Şarkı söyler)” 17/849

kilbes-ilbes: “parlayan, ışıldayan”: *Kilbes-ilbes kına turar*, “Parlayıp duruyor,” 65/6768

kitien-imien: “yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı”: *Kitien-imien doydu kiile sisteeh*, “kitien imien (yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı) çakmaktaşı (filint) sırtlı,” 14/435

ködön-iden: “sarsılmak”: *Ködön-iden tüste*, “Kasılıp sarsılarak düştü,” 43/4336

küösteeri-astaarı: “yemekleri aşları”: *Küösteeri-astaarı cılıgıs kınan erdeğine*, “yemekleri aşları cılıgıs olduğunda,” 77/8255

minneri-ottoru: “çorbaları otları”: *Minneri-ottoru tüöre ültü kömülleen sien turda*. “Çorbaları çeriyle çöpüyle yumulup içe durdu.” 16/650

munnun-uohun: “burnunu dudacağını”: *Munnun-uohun muskuyda*, “Burnunu dudacağını oğuşturdu,” 36/3272; *Sırayın-ħarağın imerinne, munnun-uohun tutunna*. “Yüzünü gözünü ovuşturup ağzını burnunu yokladı.” 35/3158

ñoloh-ileh: “döne dikile”: *Ñoloh-ileh kınan turara ühü*. “Döne dikile bön bön durup bakıp durmakta imiş.” 20/1210; *Ñoloh-ileh kına turar ühü*, “Döne dikile bön bön (aval aval) bakıp durmakta imiş,” 65/6762; *Tordoħtooh ħuura ñoloh-ileh kına turara ebite ühü*. “Şapşal suratına etrafıca bön bön bakıp durmakta imiş.” 30/2491

sañanı-iñeni: “sese sedaya”: *Sañanı-iñeni isten utuybat kibi ebite ühü*, “sese sedaya kulak kesilip uyumaz kişi imiş,” 64/6652

sañara-iñere: “konuşa söylene”: *Sañara-iñere*, “Konuşa söylene,” 29/2312; ”: *Sanara-iñere ħaalıma*. “söylenip durma” 61/6262

sette-uon: “yedi on”: *Sette-uon oğus iige biir sirge bölöhön muñustar* “Yedi on (yetmiş) öküz sidiğinin bir yerde göletlenmişine” 33/3028; *Sette-uon puuttaah deriespe taas meeçikteeğır iraaħ erçimneeħ* “yedi sekiz putluk taş güllenden daha ağır,” 18/946

sieri-ahaarı: “yemeye yutmaya”: *Sieri-ahaarı dağanı* “Yemeye yutmaya dahi” 69/7256; *Sieri-ahaarı tiiyen kelleğine* “Yemeye yutmaya (yalayıp yutmak) geldiğinde” 15/596

süöhülüün-astun: “mallı menalli”: *Oyoğuun-uruuluun, süöhülüün-astun,* “çoluklu çocuklu, mallı menalli,” 44/4551

tıaha-uuha: “sesi sedası”: *Köppüt tıaha-uuha ebit,* “Onun uçuşunun sesi sedası imiş,” 83/8974; *Tıaha-uuha ulağana bert buolla.* “Sesi sedası fevkalade yükseldi.” 39/3653

tıahay-uuhay: “sesi sedası”: *Bu tuoğ tıahay-uuhay,* “Bu ne sesi,” 39/3657

tıahı-uuhu: “sesi soluğu”: *Tıahı-uuhu ura bilbet kihi ebite ühü,* “Sesi soluğu (yol bilmez) çıkmaz kişiymiş,” 64/6653

tıaskıtıgar-uuskutugar : “ses gürültü”: *Ehigi kırgıspıt tıaskıtıgar-uuskutugar* “sizin kavganızın sesine gürültüsüne ” 54/5503

tırağ-ireğ: “kıpırdayıp titreyerek”: *Tırağ-ireğ tebinne,* “Kıpırdayıp titreyerek tepişti,” 43/4337

toğus-uon: “dokuz on”: *Toğus-uon puuttaah timir çompo süllügesteeğer iraağ çorun* “Dokuz on putluk (ağırlık birimi) demir sopadan daha sarsıcı,” 18/943; *Toğus-uon üördeeh sur çağıl atırgıtın* “Dokuz on sürülü gri donlu atınızı” 43/4436

tördüm-uuhum: “soyum sopum”: *Min eyiginneeğer orduk tördüm-uuhum üçügey,* “Benim soyum sopum senden daha asaletlidir,” 76/8098

tuman-imeen: “yer adı, sisli puslu”: *Tuman-imeen doydu tuoğa tuostaah,* “sisli puslu yerinin kayın kabuğuyla kaplı,” 14/434

tuura-iire: “kökü kökeni”: *Tuura-iire baaybit* “kökümüz kökenimiz zengindir” 31/2511

1.4 Her İki Ögesi de Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünsüz)

Osman N. Tuna, ikileme ünsüz-ünsüz ile başlıyorsa ünsüz dizisine bakıp kelime başlarından hangi üyeninki ilk geliyorsa o üye başta yer alır der. (Tuna 1986: 170) Osman Nedim Tuna, eş heceli bazı ikilemeler üzerinde yaptığı incelemede bir takım

diziliş ilkeleri ortaya koymuştur. Bahsi geçen çalışmada Tuna *çıtı pıtı* ikilemesini ele alarak şöyle açıklar:

“... *çıtı pıtı* ikilemesine bakarsak, burada birinci üyedeki /ç/ ve ikinci üyedeki /p/'nin, üyelerin bu sıralanışını tayin edebilecek biricik faktör olduğu anlaşılır. Buna göre, şöyle diyebiliriz: *çıtı* ilk üyedir, çünkü bu /ç/ ile başladığı halde, *öbür üye pıtı*, /p/ ile başlıyor. Şimdi bunu biraz değiştirelim: *çıtı* ilk, *pıtı* ikinci üyedir. Çünkü /ç/, /p/'den önce gelir. Eğer bu doğru ise başka misâllerde de /ç/'nin /p/'den önce geldiğini görmemiz gerekir. Acaba öyle mi?: *çat pat*, *çatır patır*, *çatlak patlak*, *çatra patra*, *çıtır pıtır* ikilemeleri bunu destekliyor. Demek ki, /ç-p/ sırası değişmez bir sıradır.” (Tuna 1986: 170)

Tuna bu sıralamayı elindeki diğer ikilemeler üzerinde de deneyerek değişmez bir sıra tespit etmiştir. Aynı sıralama yöntemini *Ala-Bulkun Olonhosu*'nda ünsüz-ünsüz şekilli tespit ettiğimiz ikilemeler üzerine uyguladık ve aşağıdaki sonuçlara ulaştık.

- Bazı ikilemeler Tuna'nın belirttiği şekildedir: **kieli-maalı**: “güzel gökçek”: *Kieli-maalı sıraydaah kiki* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 65/6753, **col-sorgu**: “mutluluk saadet”: *Col-sorgu tohtoobotoh*, “Mutluluk saadet durmadı,” 13/257 gibi örneklerde ilk ögenin ünsüzü alfabetik sırada ikinci ögenin ünsüzünden önce gelir.
- Bazı ikilemeler de ise tam tersi bir sıralanış vardır: **cege-baaba**: “cadı (cin) peri”: *Cege-baaba sañata ağılır* “Cadı peri sesi yankılanır.” 25/1819, **künüm-cılım**: “gün yıl”: *Kömüskeen ölör künüm-cılım buolla* “Muhafaza edilmek (birinin koruması altında olmak)ölüm günüm yılılm (ecelim) oldu.” 41/4121 gibi örneklerde ikinci ögenin ünsüzü alfabetik sıralamada önde yer alır.

Her iki ögesi de ünsüz+ünsüz şeklinde başlayan ikilemeler 290 tanedir. Tespit ettiğimiz ikilemeler şunlardır:

baabaya-baabay!: “Abahının çocuk uyutmak için kullandığı ninni sözü (günlük hayatta kullanılmaz)”: *Baabaya-Baabay!* “Baabaya-Baabay!” 24/1688

balamat-bahaam: “düşüncesiz muhakemesiz”: *Balamat-bahaam barutın barda;* “Düşüncesiz muhakemesiz hepsi gitti;” 50/4954

bara-kele: “gide gele”: *Bara-kele turdarbit sin üçügey buoluoh ete.* “Gidip gelmemiz birazcık iyi olacaktı.” 64/6601

baran-baran: “gidip gidip”: *Baran-baran bararın bargatın bilbete*, “Öyle bir gitti ki ne kadar mesafe aldığını bilemedi, (az gitti uz gitti dere tepe düz gitti)” 47/4607

bardar-ğaydar: “varlıklı”: *Bardar-ğaydar kıayan barammat*: “varlıklı (harca harca) bitip tükenmez” 15/560

bihal-tehel: “usul usul”: *Bihal-tehel bıstılar*, “Usul usul kestiler,” 43/4377; *Bihal-tehel bısta*, “Usul usul kesti,” 16/638

bılaan-talaan: “kapıp kaçırıp”: *Bılaan-talaan kelbit cahtargın*, “Kapıp kaçırıp getirdiğin kadını,” 51/5123; *Eyigin bılaan-talaan illiem dien* “Seni kapıp kaçırıp götüreceğim diye” 36/3304

bıralıya –teleriye: “uzaktan göndermek”: *Bıralıya –teleriye bırastulaha turara ühü*: “Uzaktan özrünü gönderiyor imiş.” 73/7675; *Bıralıya-tereliye bırastu*. “(uzaktan gönderilen) özür dilerim.” 61/6272

bırı-bukaççı: “sıkı sıkıya”: *Sebirgeğın ħarağınan bıri-bukaççı bıha kurdammıt*. “Kaburga ucuna dek sıkı sıkıya çekip bağlamış.” 30/2442; *Sebirgeğın ħarağınan bıri-bukaççı tardınan kurdammıt*; “Eğе kemiğine kadar sıkı sıkıya çekip kavuşturmuş;” 17/766

bırı-bışaççı: “kırıçık buruşuk”: *Bırı-bışaççı keppit*. “Kırıçık buruşuk giymiş.” 30/2454

bırta-ğarta: “boy pos”: *Bırta-ğarta bılastaan*, “Boyunu posunu ölçüp,” 11/46; *Bırta-ğarta bılastu turdağına* “Refah bolluk içerisinde uzun bir süre yaşadığında” 58/5877

bısta-bısta: “yaylana yaylana”: *Bısta-bısta salğınar*, “Yaylana yaylana doğrulur,” 26/1908

bıgeen-daybaan: “aşağı yukarı (tahmin bildirir)”: *Bıgeen-daybaan uon künnük sir buolla*, “Aşağı yukarı on günlük yol aldı,” 50/4938

bıgeen-daybaan: “çıkışı urucu”: *Bıgeen-daybaan bıes künnük sir buolla*; “Çıkışı urucu beş günlük yer oldu;” 20/1141

boruk-soruk: “sisli puslu”: *Boruk-soruk künneeh doydu ebit*, “Sisli puslu güneşli ülke imiş,” 24/1614

böğö-tağa: “kocaman büyük”: *Böğö-tağa tayahtaah*, “Büyük kocaman sopalı (bastonlu),” 79/8401

buhar-siciñ: “soyadı”: *Buħar-siciñ nehiliege* “Buhar sicin boyundan,” 21/1250

buluu-telii: “buluntuyu kalıntıyı”: *Buluu-telii tupput kurduk* “Buluntuyu kalıntıyı kullanması gibi” 17/802

buor-burgul: “soyadı”: *Buor-burgul uluuha*, “Buor burgul soyundan,” 21/1249

buor-tuor: “keskin (müthiş (soğuk hakkında))”: *Buor-tuor mundu bağacıtın iyetin kurduk* “keskin (müthiş) mundu balığının annesi gibi” 17/775

buruybun-boruokpun: “suçum kabahatim”: *Buruybun-boruokpun buluna oloruohpun*. “Suçum kabahatim neyse bileyim.” 29/2342

buruyu-boruogu: “suçu kabahati”: *Tuoh buruyu-boruogu oñorbutum tuhuttan* “Hangi suçu kabahati yaptığımdan dolayı” 38/3591

cañ-cahaħ: “ağrı sızı”: *Cañ-cahaħ taarybata*, “Ağrı sızı yayılmadı,” 15/571

caybın-soboloñun: “musibet şer”: *Caybın-soboloñun calbarıppıt*, “Musibetini şerrini defetmiş. (uzaklaşmak, geri çekilmek)” 79/8468

cayın-soboloñun: “musibet şer”: *Ol allaraa doydu cayın-soboloñun bağas arçılaa inibit*, “O aşağı dünyanın musibetini şerrini temizleyip (kovmak) üzereyiz,” 79/8428

ceebete-ciikeye: “hile oyun”: *Ceebete-ciikeye eñerdespit*, “Hileye oyuna yakınız,” 54/5423

cege-baaba: “cadı (cin) peri”: *Cege-baaba sañata ağılur*, “Cadı peri sesi yankılanır,” 25/1819; *Cegin uluuha, Cege-baaba aymağa* “Cegin uluhundan cadı peri tayfasından” 21/1252

cege-baabata: “cadı (cin) peri”: *Onno cege-baabata eter kiniehege* “Orada cadı peri ona der” 26/2106

cer-bur: “pek çok “: *Cer-bur ce teñneste*, “Pek çok (kez) eşleştiler,” 66/6859

cere-bura: “pek çok (kez)”: *Cere-bura teñnespit*, “Pek çok (kez) eşleştiler,” 32/2710; *Cere-bura teñneste*, “Pek çok (kez) denkleştiler, eşleştiler,” 16/646

cerim-borum: “gücüm kuvvetim”: *Silgem holgom sitteğine, cerim-borum teñnesteğine*, “Etim budum yettiğinde, gücüm kuvvetim denkleştiğinde” 36/3352

cıgı-cıgdaççı: “sıkı sıkıya”: *Cıgı-cıgdaççı keppit*. “Sıkı sıkıya giyinmiş.” 30/2435

ciek-caah: “kusur kabahat”: *Ciek-caah bierieḥ buoluo duo?* “Kusur kabahat verecek mi?” 61/6226

cim-maççı: “oturduğunda çıkan ses”: *Ürdük mundaatıgar cim-maççı oloron kebiste*. “Yüksek sırtına sesiz sedasız (usulca) oturuverdi.” 20/1127

cirimin-holonun: “kayasasını kayışını”: *Cirimin- holunun sihin üöhüger dılı bihita tutan iñurdaata*. “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4843; *Cirimin- holunun sihin üöhüger dılı bihita tutan iñurdaata*. “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4839; *Cirimin- holunun uuga taarıyar-taarıybat kına*, “kayasası kayışı suya değer değmez halde,” 62/6361; *Cirimin- holunun uuga tirierder-tirierpet gına iher* “kayasası kayışı suya dokunur dokunmaz” 62/6372; *Cirimin- holunun tarda-tarda*, “kayasasını kayışını çeke çeke,” 74/7829; *Cirimin- holunun tölüte tutan ılla*, “Kayasasını kayışını (kemerini) çözüp çıkardı,” 24/1659

colgut-sorgugut: “saadetiniz mutluluğunuz”: *Colgut-sorgugut sarbilliağa ühü*, “sadetle mutlulukla sarılacak imiş,” 54/54002

collooğu-sorgulaağı: “bahtlıyı talihliyi”: *Collooğu-sorgulaağı doğordos*. “Bahtlıyı talihliyi dost edin.” 23/1554; *Collooğu-sorgulaağı doğordos*, “Bahtlıyı talihliyi dost edin,” 42/4244

collooh-sorgulaah: “mutlu mesut”: *Collooh-sorgulaah suon toluu toyugun dolguhuççu tuoyar*, “fevkalade mutlu sadetli heyecan verici toyuk söyler” 44/4481

col-sorgu: “mutluluk saadet”: *Col-sorgu toḥtoobotoh*, “Mutluluk saadet durmadı,” 13/257; *Col-sorgu toḥtuo suoğa dien*, “Mutluluk saadet durmayacak diye” 13/288

con-haar: “insanlar, kalabalık insan topluluğu”: *Con-haar tarğaata*. “kalabalık gittikçe arttı (yayıldı).” 43/4309

curağay-soroğoy: “avare avare”: Bieğe turbatah curağay-soroğoy atırdaah, “Kısrığı döllememiş avare avare dolaşan aygırlı,” 13/251

cüdeyen-cadayan: “yoksulluk fakirlik içinde”: *Cüdeyen-cadayan, sıripıtım iniger* “Yoksulluk fakirlik içinde geçirdiğim günlerden önce” 75/7959

cühün-bodo: “şekline şemaline”: *Cühün-bodo oduulaan,* “Şekline şemaline bakıp,” 11/45

cühünüm-bödöm: “betim benzim, şeklim şemalim”: *Cühünüm-bödöm ütüö;* “Betim benzim güzel” 21/1248

çaçığıru-sarılu: “haykırmak, çığlık atmak”: *Bu cahtar çaçığıru-sarılu tüste;* “Bu yaşlı kadın haykırdı,” 64/6700

çağçı-kırcık: “gerçek hakikat”: *Çağçı-kırcık tılbın etebin,* “Gerçeği hakikati söylüyorum,” 39/3723

çır-çaar: “somon balığı sürüsünün sesi”: *Ağıs aalulaah cıru kömüs tiihin buhinan çır-çaar silleete,* “Sekiz eğri altın şişinin arasından çır çaar (somon balığı sürüsünün sesi) tükürdü,” 70/ 7389; *Çır-çaar silleete, sıya-saaya tıl kepseete.* “Çır çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tükürdü ağır ağır konuşmaya başladı.” 17/803; *Çır-çaar sillii;* “Çır çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tükürüyor,” 43/4387; *Çır-çaar sillii-sillii, sıya-saaya tıl kepsiir,* “çır-çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056;

çinçi-sebere: “iyice süzmek (gözle taramak)”: *Çinçi-sebere beriye,* “iyiden iyiye süzüp,” 58/5876; *Çinçi -sebere beriye,* “Edasını endamını biçip” 11/47; *Abaahı uolun çinçi-sebere beriye* “Abahı oğlunu tepeden tırnağa süzüp” 30/2410

çineriye-çineriye: “kaykıla kaykıla”: *Keñinen çineriye-çineriye keben kurulatta.* “Gerisin geri (kıçın kıçın) kaykıla kaykıla sokuşturup kıldırdattı.” 20/1203

daybatan-daybatan: “şahlandıra şahlandıra”: *Daybatan-daybatan daybatarın caabıtın bilbete;* “Şahlandıra şahlandıra aldığı yolun mesafesi ölçülemedi,” 20/1153; *Daybaatan-daybaatan daybaatırın caabıtın bilbete.* “O kadar yükseldiki ne kadar yükseldiğini bilmedi.” 50/4943

dırı-dıgdaççı: “şikince (üst üste giylen elbislerden sonra gelinen hal)”: *Dırı-dıgdaççı keten kebisbit*; “Şişkince giyivermiş;” 17/759

dırı-dıdaççı: “kapıp kucaklayıp”: *Buka barıtın dırı-dıdaççı kötöğön ulla*; “Bütün hepsini kapıp kucaklayıp kaldırıp aldı;” 16/718; *Dırı-dıdaççı inıırta* .“Sıkı sıkıya eğerledi.” 20/1124

dırı-dıraççı: “şikince (üst üste giylen elbislerden sonra gelinen hal)”: *İerçeğın harağar dieri dırı-dıraççı keten kebisbit*; “Botlarını şalvarının(asker külotu)gözüne kadar çekip giyivermiş;” 17/774

dibdigireen-lihigireen: “hırsla öfkeyle”: *Dibdigireen-lihigireen haamta*, “Hırsla öfkeyle yürüdü,” 28/2202; *Cie ihiger dibdigireen-lihigireen kiiren baran*, “Evin içine oflaya puflaya (hırs ve öfkeyle) girdiği zaman,” 78/8290; *Cietin ihiger süüren dibdigireen-lihigireen kiirde*. “Evine oflaya puflaya koşarak girdi.” 6/714; *Dibdigireen-lihigireen kiirde*. “Oflaya puflaya (eve) girdi.” 77/8198; *Süüren dibdigireen-lihigireen tağısta*. “oflaya puflaya koşarak (dışarı) çıktı.” 16/681

dii- dii: “diye diye”: *Buyakam oğolor!* – *dii- dii, añattan baran utuyan barda*. “Buyakam (sevgili) çocuklar diye diye söylenip uykuya daldı.” 35/3177; *İne dii- dii erin ürdüger tahsa süürde*; “Öyle diye diye kocasına doğru seğirtti,” 66/6894; “*Uhugun, tur!*” – *dii-dii hahuttur*. “Uyan! Kalk diye diye bağırır” 65/6713; *Ce, bu udağan cahtar ine dii-dii*, “Bu şaman kadın öyle diye diye” 72/7621; *İkki tiñilehteeh kihibin*”, –*dii-dii* “İki dabanlı kişiyim diye diye,” 18/947; *İne dii-dii kayan ohsuspat buolbut kihi* “Öyle diye diye savaşamaz hale gelmiş kişi” 22/1453; *Türülüür tüökütter, barılur baranaaktar, erpehteen bieriñ*, – *dii-dii* “Şerir şakiler muzır vahşiler bre savulun diye diye” 25/1768

doydulaah-sirdeeh: “yerli yurtlu”: *Bu kurdük ürdük ütüö doydulaah-sirdeeh kihi* “Böyle harikulade yerli yurtlu kişi” 13/351

ereye-buruya: “suçsuz kabahatsiz”: *Ereya-buruya suoğ istieğ kihi buoluoñ duo!* “Suçsuz kabahatsizmiş gibi mi dinleyeceksin!” 56/5684

gına-gına: “yapa yapa (ede ede)”: *İne gına-gına, (abaahıtın) tüöske keben kebihen baran*, “Öyle yapa yapa (ede ede) (abahının) göğsüne vura vura,” 22/1408

haama-haama: “yürüye yürüye”: *Buor loñho oronun tögürüye haama-haama,* “Toprak loñho yatağının çevresinde döne dolaşa,” 37/3395

hahan-hahan: “sokup sokup”: *Uñuo honnoğun annittan hahan-hahan,* “Sağ koltuğunun altından sokup sokup,” 72/7624

hahutu-hahutu: “bağıra bağıra”: *Etin hahutu-hahutu ültü sista.* “Etini bağıra bağıra parçaladı.” 16/616; *Utuya sitar kihini, bu tiyen, hahutu-hahutu* “Yatma olan kişiyi, yanına varıp bağıra bağıra” 65/6734

hahıya-hahıya: “eşine eşine”: *Abaahı uola halbarıççı hahıya-hahıya Kuotan kihalıktanar;* “Abahı oğlu sersemleşerek eşine eşine koyup kaçtı;” 22/1360

halıççı-kileççi: “döküp, doldurarak”: *halıççı-kileççi kutan ere bierbitim,* “Döküp(doldurup)koyarak vermiştim,” 66/6834

haana-siine: “kanı yeni”: *haana-siine tammalaabıtın salaan sittaan sabırğatar;* “Damlayan kanı yalana koklaya şapırdadır;” 32/2619

hañır-huñur: “ters türs”: *Ahaabatım diemmin hañır-huñur sañara,* “Yemedim deyip ters mers (türs) homurdanıp,” 27/1988

harağa-kulгааğa: “gözü kulağı”: *Ütüö (kihi) harağa-kulгааğa* “İyi kişinin gözü kulağı” 22/1439

haraħkın-sıraygın: “gözünü yüzünü”: *haraħkın-sıraygın köy salgın salıağa.* “Gözünü yüzünü ferah hava okşayacak.” 63/6528

hardırğaççı- kurdurğaççı: “kütürtü şıkırtı” *hardırğaççı- kurdurğaççı habırına turar* “Kütürtüyle şıkırtıyla dişlerini gıcırdatarak” 47/4626

hayda-hayda: “parçalana parçalana”: *“hayda-hayda samsannım, oydo-oydo oñohulunnum,* “Parçalna parçalana toparlandım oyula oyula (yekine yekine)bir araya geldim,” 43/4408; *hayda-hayda samsanar,* “parçalana parçalana toparlanır,” 26/1909; *hayda-hayda dağanı samsana turar,* “Yönele yönele derlenip toparlanır,” 66/6864

holbohon-kuustuhan: “kavuşup kucaklasıp”: *holbohon-kuustuhan turannar,* “Kavuşup kucaklaştıklarında,” 57/5784

holkulla-kuoğaya: “seke sıçraya”: *Ekkireen holkulla-kuoğaya, holuguruu-siligirii turara ühü.* “Zıplayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

holuguruu-siligirii: “dırlayıp zırlayarak”: *Ekkireen holkulla-kuoğaya, holuguruu-siligirii turara ühü.* “Zıplayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

holunun-cirimin: “kayasasını kayışını”: *Atın miineeri, ergim-urgum haama, holunun-cirimin tarda,* “Atına binmek üzere yaylana yaylana yürüyüp, kayasını kayışını çekti,” 57/5865; *holunun-cirimin uuga tierpet gına örö oğson ulla,* “kayasasını kayışını suya değdirmeyecek şekilde yekindirdi,” 62/6455; *Ol gınan baran, holunun-cirimin tölüte tutan,* “Öyle yaptıktan sonra kayasını kayışını çözöverip,” 64/6621

hono-hono: “günden güne”: *honuk hono-hono hommut uohun homullañnata oloror.* “Günden güne suskun ağzı açılımya.” 29/2348

kebe-kebe: “vura vura”: *Tüöske kebe-kebe keñinen çineriyteleete.* “Göğsüne vura vura geriye savruldu.” 31/2573

kem-dam: “yavaşça- narince”: *Tolbonnooh nuurgun kem-dam köhsüber saba tut,* “bu parlak şavkını yavaşça narince sırtıma kapla,” 63/6525

keñsik-muñsuk: “isli puslu”: *Keñsik-muñsuk sittaah kibi* “İs duman kokulu kişi” 67/6985; *Keñsik-muñsuk sittammit;* “İsli puslu kokulanmış,” 16/689

kepsii-kepsii: “anlata anlata”: *Tıl kepsii-kepsii sırayın imiter.* “konuşa konuşa yüzünü buruşturur.” 34/3142

kerie-horuo: “kötü çirkin”: *Sire-doyduta kerie-horuo cühünnemmit,* “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688; *Kerie-horuo cühünneeñ kibi,* “Çirkin simalı kişi” 67/6983

keskilleeñ-keriñneeñ: “bahtlı talihli”: *Keskilleeñ-keriñneeñ kere sonun ırıatın iñneliççi illur:* “bahtlı talihli güzel haberin şarkısını”. 44/4482

kuhıran-tımtan: “kıza köpüre”: *Kuhıran-tımtan, kıyıs kına tüste.* “Kızıp köpürüp celalleniverdi.” 61/6275

kuhıra-tımta: “kıza köpüre”: *Kuhıra-tımta*, “Kıza köpüre,” 29/2311

kiñkir-ħañkir: “çın çın (metalin çıkardığı ses)”: *Çıllırıttaah aarık kurduk kiñkir-ħañkir ırıa ıllur*. “çıllırıttaah çingirdak gibi çın çın şarkı söylüyor.” 55/5551

kıtaahıtu-kıtaahıtu: “kokuşmuş kokuşmuş”: *Kıtaahıtu-kıtaahıtu appaya sıtybit ayağar* “ Pençeleye pençeleye (pençelerinin arasına almak) Çürümüş kokuşmuş ağzına” 38/3512

kieli-maani: “iyi güzel”: *Kieli- maanı cühünnemmit*, “İyi güzel şekile bürünmüş” 20/1175; *Kieli-maanı kiñil kielitiger cegcitte*. “Güzel kiñilin karnında sükûnet buldu (rahatladı)” 40/4050; *Kieli-maanı bıhubar, kiirerin kiiren körüöm*. “İyi güzel bedenime yapacağını yapsın bakalım.” 37/3488

kieli-maalı: “güzel gökçek”: *Kieli-maalı sıraydaah kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 65/6753; *Kieli-maalı sıraydaah kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 67/6981; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olorbut*, “güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp rahatça oturmuş,” 64/6696; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olordo*. “Güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp rahatça oturdu.” 68/7066; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ininen-keñinen çineriyde*, “Güzel yüzlü kişi öne arkaya sallandı (geriledi),” 38/3500

kihini-süöhünü: “insanı hayvanı”: *Kihini-süöhünü bıha kımñuluğa*, “İnsana hayvan acımasızca davranan,” 23/1576

kihi-süöhü: “insan hayvan”: *Kihi-süöhü kiçellen erdeğine*, “İnsan hayvan henüz var olmamışken,” 12/235

kiñkir-kiñkir: “Yeterli derecede ses çıkarmayarak”: *Kiñkir-kiñkir ırıa sañata liñkiniir*. “Yeterli derecede ses çıkarmayarak şarkının sesi ötümsüzleşir.” 75/7950

kirbin-kuorbun: “kırımı pisimi”: *Kirbin-kuorbun ħoñnoru sürgüyen kulu*. “Kırımı pisimi temizle, defeyle.” 79/8422

kire-nara: “kir pasak”: *Kire-nara iñmite buoluğa*. “Kir pasak sinmiş olmalı.” 79/8417

köbö-saba: “nefesi tıkanıncaya kadar”: *Künnükteen köbö-saba ħaamtaran* “Günboyu (yaklaşık) nefesi tıkanıncaya kadar yürütüp” 14/388

kölöhüññün-cañhağın: “terini cañhanı (hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter): *Kölöhüññün-cañhağın kuurt*, “Terini cañhanı(hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter) kurut,” 64/6633

köm-sam: “ham hum (yeme şekli): *Köm-sam istaata*, “Ham hum çiğnedi,” 16/639

könön-körön: “bakıp durup”: *Abaahıtın uolun dieki könön-körön turan* “Abahı oğluna doğru doğrulup bakıp durup” 66/6892

köñü-ħañı: “rüzgârı yeli”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ħañı oħsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzgârı yeli” 14/374

kör-ceber: “aksi bir hale bürünmek”: *Kör-ceber bihulanıam*; “Aksi bir hale bürünüceğim,” 39/3729

kör-nar: “eğlence, şenlik”: *Kör-nar böğönü ce kögüörüttüler*, “Epeyce bir eğlendiler (şenlendiler),” 42/4288; *Kör-nar köğüreete*, “eğlence senlik gittikçe arttı,” 42/4307

kötön-kötön: “uçup uçup”: *Kötön-kötön kötörün körüñün körbötö*, “öyle bir uçtu ki ne kadar uçtuğunu hesaplayamadı,” 47/4608

kötön-möğön: “uçarak (altından üstünden (girmekte kullanılır))”: *Kötön-möğön möğüste*, “Abanıp dalarak depreşti,” 43/4335; *Kötön-möğön kiiremmin köğüretiem buollağa*, “Altından üstünden girip kökünü kurutacağım,” 34/3123

kötüten-kötüten: “uçurtup uçurtup”: *Kötüten-kötüten kötüterin külüğe köstübeta*. “Uçurtup uçurtup bu uçurtmasının izi bile gözükmedi.” 20/1154

köyö-salgına: “havası”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ħañı oħsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzgârı yeli” 14/374

kubulunan-kupsunan: “değişip dönüşüp”: *Kubulunan-kupsunan, tiiyen kelen sıtar*. “Değişip dönüşüp yetip gelip yatar.” 36/3346

kubulunna-kupsunna: “değişip dönüştü”: *Kubulunna-kupsunna, üñküriyde-küölehiyde*, “Şekilden şekile halden hale girdi,” 50/4985; *Kubulunna-kupsunna, ittenneri tühen ergiyde*, “değişti dönüştü ters düşüp döndü.” 70/7370

kulgaaga-ħarağa: “gözü kulağı”: *Ütüö kihi kulgaaga-ħarağa üs tüört dien* “iyi kişinin kulağı gözü üç dört diye” 50/4920

kumar-küyüges: “sivrisinek”: *Kumar-küyüges sañatın kurduk du*, “sivrisinek vızıltısı gibi mi,” 48/4730

kuora-kire: “kiri pisi”: *Kuora-kire ħommutun*. “Kirinden pisinden kalanımı” 79/8453

kuru-kulluçu: “sarkık düşük”: *ħonnoğun annıgar dieri kuru-kulluçu keppit;* “Koltuğunun altına dek sarkık düşük çekmiş;” 17/769

kuttanan-kuoyan: “korkup irkilip”: *Kuttanan-kuoyan uhugunnum*. “Korkarak irkilerek uyandım.” 48/4779

kuustuhan-kuustuhan: “kucakladıktan kucakladıktan”: *Kuustuhan-kuustuhan barannar* “kucakladıktan kucakladıktan sonra” 43/4346

kügen-ħaağan: “köpük köpük”: *Kügen-ħaağan bahıgıraata*. “Köpük köpük yüksek sesle yankılandı.” 26/1887

künüm-cılım: “gün yıl”: *Kömüskeen ölör künüm-cılım buolla*. “muhafaza edilmek (birinin koruması altında olmak)ölüm günüm yılılm (ecelim) oldu.” 41/4121

küögel-ħaağal: “kesik kesik”: *Küögel-ħaağal kördö;* “Kesik kesik baktı;” 16/640; *Küögel-ħaağal kördüler,* “kesik kesik baktılar,” 43/4379

küöm-saam: “evire çevire”: *Küöm-saam istaatılar,* “evire çevire çiğnediler,” 43/4378

küöye-ħaaya: “oynayaş eğleşe”: *Kütüöt kus ikkini küöye-ħaaya ħaamannar* “Damatla gelin oynayaş eğleşe yürüyüp” 43/4310; *Küöye-ħaaya ħaaman kiirenner* “Küöye-ħaaya (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) yürüyüp girdiler” 21/1311

küöye-ħaaya: “yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder”: *Küöye-ħaaya ħaaman kiirenner* “Küöye-ħaaya (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) yürüyüp girdiler” 21/1311; *Küöye-ħaaya ħaaman tahaardılar.* “küöye ħaaya (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş

şeklini tasvir eder) yürüyerek çıkardılar.” 43/4363; *Kün dieki öttülerinen küöye-ħaaya ħaama sılan* “güneşin olduğu yöne doğru salına salına yürüyüp” 44/4477; *Kün dieki küöye-ħaaya ħolloruktaan tağısta*. “Güneşe doğru küöye - ħaaya (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) hızlıca çıktı.” 71/7480

kütüötteen-kürcüötteen: “hiddetle yan bakmak”: *Aytalun Kuo at kıayan tarpat abır-tabır aatıgar kütüötteen-kürcüötteen* “Aytalın kuonun, atın çekmeye güç yetiremeyeceği ahım şahım adını hiddetle yan bakarak ” 36/3269

küügen-ħağan: “köpük köpük”: *Küügen-ħağan bahıgıraata*; “köpük köpük köpürdü;” 16/628

küüte-küheye: “bekleye gözleye”: *Küüte-küheye olorollo buoluoğa*. “Bekleye gözleye duruyor olmalılar.” 29/2313

küüten-küheyen: “bekleyip gözleyip”: *Miniyeliir kihini küüten-küheyen* “Şu ben denen kişiyi bekleyip gözleyip” 24/1708

ları- laglaççı: “yerli yerine”: *Tañahın-sabın ları- laglaççı tañınna*. “Örtüsünü yaygısını yerli yerine yerleştirdi.” 20/1125

liñkir-lañkır: “tangır tungur”: *Altan muostağa liñkir-lañkır bıraħta*. “Bakır zemine tangır tungur bıraktı.” 16/612

muña-taña: “tıka basa”: *Muña-taña tuolla*, “Tıka basa doldu,” 16/647

muñay-bıhılaanay: “eza cefa”: Bu tuoğ muñay-bıhılaanay, “Bu neyin ezası cefası,” 39/3660

muñ-bıhılaan: “eza cefa”: *Muñ-bıhılaan bılaabata* , “Eza cefa çekmedi,” 15/573

muñnahan-muñnahan: “zırlaya zırlaya”: *Muñnahan-muñnahan, ırcıgını-ırcıgını* “zırlaya zırlaya homurdana homurdana” 38/3582

muñ-tañ: “eza cefa”: *Muñ-tañ böğönü kördö, erey-buruy böğönü kördö*. “Epeyce eza cefa, çile dert gördü.” 68/7075; *Muñ-tañ ce tuolla*; “eza cefayla doldu;” 66/6860

muñum-bıhılaanım: “ezam cefam”: *Ölüüm-ülügerim ebit, muñum-bıhılaanım ebit!* “Ölümüm felaketim imiş, ezam cefam imiş!” 50/5013

mülü-ħaļı: “orası burası”: *Mülü-ħaļı sottor* “Orasına burasına silinir” 26/1905

nüüney-naanay: “abahı kadınının, kızının söylemiş olduğu şarkının nakaratının başlangıcında söylenen söz”: *Nüüney-naanay*, “Nüüney nanay” 24/1687

saastaahtarbin-sanaalahtarbin: “muhaliflerimi muarızlarımı”: *Saastaahtarbin-sanaalahtarbin namtattağım dien*, “Muhaliflerimi muarızlarımı alçattım diye,” 70/7365

sah-ḥaan: “gösterişli heybetli”: *Sah-ḥaan sabağata iñürin saba birahta* “gösterişli heybetli eğerini koyup yerleştirdi” 20/1121

sañara-sañara: “konuşa konuşa”: *Maniaḥa kelbit abaaḥi buḥatura saña sañara-sañara çabırğayın dalayar*, “Buraya gelen abahı bahadırı söylene söylene alın kemiğine vurarak” 34/3141

sanu-sanu: “düşüne düşün”: *Ol kurduk sanu-sanu biir kün* “Onun gibi düşün düşün birgün” 15/599

sarı-sabıççı: “sarıp sarmalayacak(şekilde)”: *Sarı-sabıççı keten kebisbit*; “sarıp sarmalayacak (şekilde) şekilde giyinmiş,” 17/772

sebin-sebirgelin: “öteberi”: *Kırcağas kihi sebin-sebirgelin ałatarı kuḥağın buoluoğa*. “İhtiyar kişinin öteberisini eşyasını kırmak ayıptır.” 40/3751; *Bihita tutan iñurdaata; sebin-sebirgelin ağalan* “Kıyasıya çekip eğerledi, ötesini berisini getirip” 20/1123

sebi-sebirgeli: “alet edavat”: *Sebi-sebirgeli ałattarımañ, taḥsıñ*. “Aleti edavatı kırmadan çıkın.” 39/3746

semeleen-sunḥalaan: “arzuyla istekle”: *Semeleen-sunḥalaan, tuygun turuu cağıl doyduga* “Arzuyla istekle seçkin güzide memlekete” 73/7780

suha-ḥaltı: “yalan dolan”: *Suha-ḥaltı tutuum suoğa*, “Yalan dolan yönüm (özelliğim) yoktur.” 18/926; *Suha-ḥaltı da buollar*, “Yalan yanlışda olsa” 22/1401; *Suha-ḥaltı sırını sıḥaḥ* “yalan yanlış (ters türs) tutumu takınacak” 56/5668

suñ-sıraan: “salya sümük”: *Suñ-sıraan ağısta*, “Salya sümük saçıldı,” 30/2487

suya-saaya: “ağır ağır (usul usul)”: *Suya-saaya tıl kepsiir*, “ağır ağır konuşuyor.” 43/4388; *Çur-çaar sillii-sillii, suya-saaya tıl kepsiir*, “çur-çaar (somon balığı

sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056; *Sıya-saaya tıl kepseete*. “Ağır ağır (usul usul) konuştu.” 70/7391; *Çır-çaar silleete, sıya-saaya tıl kepseete*. “Çır çaar (somon balığı sürüsünün sesi) tükürdü ağır ağır konuşmaya başladı.” 17/803

sıllaha-sıllaha: “öpüşe öpüşe”: *uuraha-uuraha, sıllaha-sıllaha*, “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

sımıya-kırcık: “yalan gerçek”: *Abaahı buhatura simıya-kırcık da buollar*, “Abahı bahadırı yalanda gerçekte olsa,” 22/1400; *Sımıya-kırcık tılı etemmin*, “yalan gerçek sözü söyleyip,” 56/5667; *Sımıya-kırcık tılım suoğa*; “Yalan yanlış sözüm yoktur,” 18/927

sıraybın-ħarahpın: “eli yüzü”: *ħata maanı kihini sıraybın-ħarahpın baahırdaññın*, “Eli yüzü düzgün adamın yüzünü gözünü yaralayıp,” 22/1374; *Sıraybın-ħarahpın çukkurtan kebiheeyeğın, noyon!* “Yüzümü gözümü berbat etmeyesin ha noyon!” 31/2534;

sıraydarı-ħaraħtarı: “yüzleri gözleri”: *Sıraydarı-ħaraħtarı uottaah ħardağahınan tuora miinnerteete*. “yüzüne gözüne ateşli odunla yapıştırdı (bindirdi).” 65/6735

sırayga-ħarahħa: “yüze göze”: *Sırayga-ħarahħa sırbatalı turarın kurduk* “Yüzüne gözüne yapıştıra durması gibi” 22/1461; *Sırayga-ħarahħa sırbatalaata*. “Yüzüne gözüne şaklattı.” 22/1359

sıraygın-ħarahkın: “yüzünü gözünü”: *Sıraygın-ħarahkın tial bihita sınıa* “yüzünü gözünü rüzgâr yel vurdu” 63/6527

sıray-ħarah: “yüz göz”: *Sıray-ħarah ullarıya*, “Yüzü gözü yamuldu,” 30/2488

sırayın-ħarağın: “Yüzünü gözünü”: *Sırayın-ħarağın taarıya*, “Yüzünü gözünü oğuşturdu,” 36/3273

sıttaah-sımardaah: “kokulu”: *Ütüö kihi ħaytaħ sıttaah-sımardaah ebit diemmin* “Bu iyi kişi nasıl buğlu kokulu imiş diyerekten” 32/2655

sielleeh-kuturugun: “yelesi kuyruğu”: *Sier sılgı sielleeh-kuturugun* “Kula atının kuyruğuyla yelesini” 14/475

sileye-buraya: “saçıp savurması”: *Sileye-buraya biraħpıt kurduk* “Saçıp savurması gibi” 14/476

silis-mutuk: “dal budak”: *Silis-mutuk kimñulaah* “Dal budak kamçılı” 65/6809

sillii-sillii: “tüküre tüküre”: *Çur-çaar sillii-sillii, sıya-saaya tıl kepsiir*, “çırır-çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056

simeğın-tañahın: “süsünü püsünü”: *Simeğın-tañahın kördörör*, “Süsünü püsünü gösterir,” 26/1907

sirdeten-sietteren: “çekip götürüp”: *En mieħe örüütün örüü sirdeten-sietteren*, “Sen beni devamlı surette çekip götürüp,” 61/6287

sire-doyduta: “yeri yurdu”: *Sire-doyduta kerie-ħoruo cühünnemmit*, “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688

siri-saarı: “özel deri rengi solgun”: *Siri-saarı cühünneeħ*, “Solgun çapar suratlı,” 32/2687; *Siri-saarı sıalcalaah*, “Kocaman deri pantolonlu,” 32/2689

soğuruu-ħotu: “kuzey güney”: *Soğuruu-ħotu sosuha turarın kurduk*, “Kuzeye güneye (doğru) çekiştiriyorlarmışcasına,” 12/188

soho-turağas: “karaca kızıl”: *Soğuruuññu dieki soho-turağas ħayarı* “Güney yönündeki karaca kızıl dağa gelip” 30/2402

solbo-ħolbo: “kıvrıla büküle”: *Salınnaah sordoñ balık buolaññın solbo-ħolbo ħalbarıyan*, “Kaygan sordon balığı (gibi) olduğundan kıvrıla büküle hareket edip,” 36/3329

soroy-soduomay: “derdi çilesi”: *Bu tuoħ soroy-soduomay!?* “Bu neyin derdi çilesi!?” 39/3661

sörüötün-buutaym: “teğeltisini terliğini”: *Sörüötün-buutayın sulbu tardan ulla*, “Teğeltisini terliğini çarçabuk çekip aldı,” 24/1660

sulana-kelene: “yana yakıla”: *Sulana-kelene turara ebite üħü (illur)*: “Yana yakıla durmakta imiş.” 22/1416

sulana-kördöhö: “rica minnet”: *Sulana-kördöhö turabın ubayım*, “Rica minnet etmekteyim ağabeycim.” 40/4034

sulardaah-köntöstööh: “yularlı dizginli”: *Sulardaah-köntöstööh suon toluu toyukpun* “yularlı dizginli kıymetli toyuğumu” 65/6797

sulbu-süüren: “aceleyle”: *Sulbu-süüren tiyde*, “Aceleyle koşup vardı,” 40/3801

sulbu-ħalbí: “alel acele”: *Atıgar sulbu-ħalbí ħaaman barda*. “Atına alel acele yürüyüp vardı.” 74/7822; *Cietiger sulbu-ħalbí ħaaman tağısta*. “Eviden alel acele yürüyerek çıktı.” 15/602; *Onu oyoğö caħtar sulbu-ħalbí ħaaman tiyeyen kelbitin*, “Demesine karısı alel acele yetip gelmesini,” 58/5963; *Sulbu-ħalbí ħaaman tağısta*; “Alel acele yürüyüp çıktı;” 40/3796; *Sulbu-ħalbí ħaaman, kütür türgennik süüren*, “Alel acele yürüyüp fevkalade hızlı koşup,” 32/2624; *Sulbu-ħalbí ħaaman, uñuo dieki barda*, “(alel acele) Çabuk çabuk sağa doğru gitti,” 28/2205; *Sulbu-ħalbí ħalbarıya sataata da?* “alel acele hareket edebildi mi?” 68/7081; *Sulbu-ħalbí kutan ere bierbitim doğonuy* “Alel acele koyup vermiştim dostcağızım” 66/6837; *Sulbu-ħalbí sıgıñaħtanna*; “Alel acele soyundu;” 16/652; *Sulbu-ħalbí süüren kiirde*. “Alel acele koşarak girdi.” 16/722

suon-toluu: “namlı sanlı”: *Oğus kıayan culuruybat suon-toluu suraħpın* “Öküzün çekemeyeceği derecede namlı sanlı şöhretini” 39/3688

suular-toħtor: “esintisiz essiz”: *Suular-toħtor tuygun turağas ñuurunan kötön ihen* “Esintisiz essiz doru yüzünde uçarken” 12/199

suom-soduom: “kavga gürültü”: *Suom-soduom böğönü toħtoton* “Birçok kavgayı gürültüyü durdurup” 56/5690

sükten-boħton: “yükleyip sarıp”: *Ol barammın, sükten-boħton istehpine* “Ondan sonra, yükleyip sardığımda (kapladığımda)” 70/ 7413

süülen-kınan: “esirgeye sakına”: *Süülen-kınan üöskeppit* “Esirgeye sakına büyüten” 15/579

süüren-ħaaman: “yürüyüp koşup”: *Süüren-ħaaman kiiremmin sötüöleen çöllürgüöğüm*, “Koşa koşa girip yüzüp çöl çöl ses çıkaracağım, (suda çıkarılan ses)” 37/3429

süüsteeginen-sülühünneeğinen: “hınçla, öfkeyle”: *Süüsteeginen-sülühünneeğinen kördö.* “Hınçla öfkeyle (kızgın kızgın) bakındı.” 20/1193; “hınçla öfkeyle”: *Süüsteeginen-sülühünneeğinen kördö.* “Hınçla öfkeyle baktı.” 20/1207

taarıyar-taarıybat: “değer değmez”: *Cirimin-holunun uuga taarıyar-taarıybat kına,* “kayasası kayışı suya değer değmez halde,” 62/6361

taba-saacağay: “geyik”: *Taba-saacağay inahtaah* “geyik ve inek sahibi (geyik ve inekli)” 53/5286

tañahım-ħaarım: “kılığım kıyafetim (üstüm başım)”: *Tañahım-ħaarım maanı, ürdük ütüö kihibin.* “Kılığım kıyafetim güzel fevkalade soylu kişiyim.” 76/8099; *Tañahım-ħaarım maanı,* “Kılığım kıyafetim güzel,” 21/1247

tañahın-sabın: “üstünü başını(örtüsünü yaygısını)”: *Tañahın-sabın ları- laglaççı tañınna.* “Örtüsünü yaygısını yerli yerine yerleştirdi.” 20/1125

tañaspın-sappın: “üstünü başını”: *Tañaspın-sappın ałatıma.* “Üstünü başını paralama.” 22/1373

tarda-tarda: “çeke çeke”: *Onno bihi kihibit tarda-tarda* “Orada bizim kişimiz çeke çeke” 30/2467

tayıħalaan-dagdañalaan: “yükselse yükselse”: *Tayıħalaan-dagdañalaan tağısta.* “Yükselse yükselse sıyrılıp çıktı.” 16/671

tiere-maara: “çatur çatır çutur”: *ħałaayıtaağı ħañıl ħara tıanı tiere-maara teбіstiler.* “Cenuptaki koyu kara ormanı çatır çutur çiğnediler (tepiştiler).” 22/1395

tiere-taara: “oraya buraya”: *Tiere-taara iñurdılar.* “Oraya buraya çağırdılar.” 43/4381

tiere-taarı: “o tarafa bu tarafa(oraya buraya)”: *Nek bergehe sağanı tiere-taarı utalaata,* “Nek şapka kadarını o tarafa bu tarafa gönderdi,” 16/642

tirierder-tirierpet: “değdirir değdirmez (dokundurup dokundurmaz)”: *Cirimin-holunun uuga tirierder-tirierpet gına iher* “kayasası kayışı suya dokunur dokunmaz” 62/6372

tohuya-tohuya: “el çırpa çırpa”: *Ituhin tohuya-tohuya ine diebitiger*, “El çırpa çırpa öyle dediğinde,” 57/5824

toñkur-tañkır: “tangır tungur”: *Bu gınan baran toñkur-tañkır ırıalaah iher*. “Bunu yaptıktan sonra tangur tungur türkü çığırarak yol alır.” 32/2718

töhö-ħaçça: “ne kadar”: *Soluur töhö-ħaçça gımmata* “Kazan kaşla göz arasında” 26/1883; *Töhö-ħaçça gınaah con buoluohıtaray*; “Zamanı mekânı hiçe sayarcasına,” 25/1772; *Soluur töhö-ħaçça gımmata*, “kazan (kazanın altındaki ateş) az çok geçmedi” 16/625

töhölööh-ħaççalaah: “ne kadar (aşağı yukarı)”: *Töhölööh-ħaççalaah etey*, toyon ehem?! “Etmeye kalksan nasıl olurdu bey babam!” 76/8069

töttörü-taara: “ileri geri”: *Töttörü-taara ħoluóna ħaaman*, “İleri geri afacanca yürüyerek,” 48/4716

töttörü-taarı: “ileri geri”: *Töttörü-taarı ħalaána ħaaman*, “İleri geri dönüp dolaşıp,” 69/7201

tumuu-sötöl: “aksırık öksürük”: *Tumuu-sötöl tumunna*, “Aksırık öksürük bulaşmadı,” 15/570; *Tumuu-sötöl tunuybut*, “Öksürük aksırık yayılmış” 11/96

tuñ-tañ: “çatır çutur”: *Tuñ-tañ ükteetiler*, “çatır çutur çiğnediler,” 52/5232; *Tuñ-tañ ükteetiler*. “Çatır çutur (ormanı) çiğnediler.” 31/2557

tuoara-maara: “orasına burasına”: *Tüört tüünneeħ küññe tuoara-maara bierteleeteğine*, “Dört geceli gün orasına burasında vurduğunda,” 38/3578; *Tuora-maara suobahı suobastanaah* “Şöyle böyle vicdanla vicdanlanacak” 56/5669

tuoraatar-ħaydar: “tıka basa”: *Tuoraatar-ħaydar kıayan bullarbat* “Tıka basa doyduğundan (yiyecek) yeri kalmadı” 15/565

tuta-tuta: “tuta tuta”: *Kuobaħ suorğan sağanı ħolbuu tuta-tuta ugattaata*. “Tavşan yorganı kadarını bütün olarak tuta tuta tıktırdı.” 16/643

tuura-ħaaya: “köküne dibine kadar”: *Timir seremeet kurunan tuura-ħaaya kelgiyde*, “Demir seremeet kemerini sonuna, dibine kadar çekmek (kemer için kullanılmaktadır) bağladı,” 69/7231

tüñneri-tañnarı: “karman çorman”: *Tüñneri-tañnarı birañpıttarın*, “Karman çorman bıraktıklarını,” 28/2141

tüñ-tañ: “fokur fokur”: *Tüñ-tañ orguyda*. “Fokur fokur kaynadı.” 26/1884, *Tüñ-tañ cükküydüler*, “Hapur hupur yuttular,” 43/4380, *Kuulataağı kuruñ ħara tıanı tüñ-tañ ükteetiler*, “Güneydeki kuru kara ormanı paldır küldür çıñnediler,” 22/1394; *Tüñ-tañ orguyda*, “Fokur fokur kaynadı,” 16/626, *Tüne ütülük sağanı tüñ-tañ cükküyde*, “Deri eldiven kadarını (et) hapur hupur yuttu,” 16/641

tüökün-baranaak: “eşkıya haydut”: *Kürgüydüü turağın, tüökün-baranaak, sireğes uola!* “Bağırıp (nara atıp) duruyorsun eşkıya, haydut!” 52/5175

tüös-maas: “karman çorman”: *Tüös-mas erte*, “Karman çorman oldu,” 26/1885

üs-tüört: “üç dört”: *Üs-tüört diiller* “Üç dört derler” 22/1440

ütüö-ħaya: “iyi güzel”: *Ütüö-ħaya kihini* “İyi güzel kişiyi” 24/1720.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HECE SAYILARINA GÖRE İKİLEMELER

İkilemeler üzerine yapılan çalışmalara baktığımızda uzmanlar ikilemelerin gelişi güzel sıralanmadığını, belirli kurallar çerçevesi içinde sıralanmış olduklarını belirtirler (Çağatay 1978: 33-34; Hatiboğlu 1981: 16-17; Ağakay 1954: 101-102).

Bazı ikilemeler kurallara uymaz bu durumda da araştırmacılar ikilemelerin sıralanılışını ses ve anlam özellikleriyle açıklamaya çalışmışlar. Hece sayılarına göre diziliş ilkesi de ses özelliğinin kurallarından biridir. Biz de bu yöntemi kullanarak *Ala-Bulkun Olonhosunda* yer alan ikilemeleri de hece sayıları göre tasnif edebiliriz.

2.1 Az Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler

İkilemeleri oluştururken az heceli sözcüğün genellikle başa gelmesi bu alanda araştırma yapanların vardıkları ortak noktadır: “Hendiadyoin kısımları ister vokalle, ister konsonantla başlasın, az heceli ekseriyetle çok hecelinin önüne gelir.” (Çağatay 1978: 33). “İkilemeyi kalıplaştıran, perçinleyen etkenlerin başında, tek heceli ya da az heceli sözcüğün, çok heceli sözcükten önce gelmesidir (Hatiboğlu 1981: 16)”. “Hece sayısı eşit olmayan koşuklardan hecesi az olanı başa geçirilir (Ağakay 1954: 101)”.

Yukarıda bahsedilen kural *Ala-Bulkun Olonhosu*’nda bazen tersine işlemiş olsa da az heceli kelimenin başa geldiği birçok ikileme vardır. Çalışmamızda az heceli kelimenin başa geldiği ikileme sayısı 106 tanedir. Bu ikilemeler şunlardır:

aydan-arağas: “sarı”: *Alla-bulla kuturuktaah aydan- arağas attaağ,* “Alacalı bulacalı kuyruklu hırçın sarı atlı,” 33/2757

ayulaağı-tañaralaağı: “ tanrılıyı (imanlıyı, inançlıyı”): *Ayulaağı-tañaralaağı argistas,* “İnançlıyı imanlıyı yoldaş edin,” 42/4245

ayun-buruyun: “suçunu kabahatini”: *Ayun-buruyun onon boruostannin diebittere ühü.* “Suçunun kabahatin cezasını böylelikle çekmiş demişler imiş.” 73/7783

ayutay-alcarhayay: “kaza bela”: *Bu tuoğ ayutay-alcarhayay,* “Bu neyin kazası belası,” 39/3658

bırı-bıkaççı: “sıkı sıkıya”: *Sebirgeğin hırağınan bırı-bıkaççı bıha kurdammit.* “Kaburga ucuna dek sıkı sıkıya çekip bağlamış.” 30/2442; *Sebirgeğin hırağınan bırı-bıkaççı tardınan kurdammit;* “Eğe kemiğine kadar sıkı sıkıya çekip kavuşturmuş;” 17/766

bırı-bışhaççı: “kırışik buruşuk”: *Bırı-bışhaççı keppit.* “Kırışik buruşuk giymiş.” 30/2454

buor-burgul: “soy adı”: *Buor-burgul uluuha,* “Buor burgul soyundan,” 21/1249

cañ-cahaḥ: “ağrı sızı”: *Cañ-cahaḥ taarıybata,* “Ağrı sızı yayılmadı,” 15/571

caybın-soboloñun: “musibet şer”: *Caybın-soboloñun calbarıppıt,* “Musibetini şerrini defetmiş. (uzaklaşmak, geri çekilmek)” 79/8468; *Ol allaraa doıdu cayın-soboloñun bağas arçılaa inıbit,* “O aşağı dünyanın musibetini şerrini temizleyip (kovmak) üzereyiz,” 79/8428

cege-baabata: “cadı (cin) peri”: *Onno cege-baabata eter kiniehege* “Orada cadı peri ona der” 26/2106

cıgı-cıgdaççı: “sıkı sıkıya”: *Cıgı-cıgdaççı keppit.* “Sıkı sıkıya giyinmiş.” 30/2435

cim-maççı: “oturduğunda çıkan ses”: *Ürdük mındaatıgar cim-maççı oloron kebiste.* “Yüksek sırtına sesiz sedasız (usulca) oturuverdi.” 20/1127

colgut-sorgugut: “saadetiniz mutluluğunuz”: *Colgut-sorgugut sarbillıağa ühü,* “sadetle mutlulukla sarılacak imiş,” 54/54002

collooğu-sorgulaağı: “bahtlıyı talihliyi”: *Collooğu-sorgulaağı doğordos,* “Bahtlıyı talihliyi dost edin,” 42/4244; *Collooğu-sorgulaağı doğordos.* “Bahtlıyı talihliyi dost edin.” 23/1554

collooh-sorgulaah: “mutlu mesut”: *Collooh-sorgulaah suon toluu toyugun dolguhuççu tuoyar,* “fevkalade mutlu sadetli heyecan verici toyuk söyler” 44/4481

col-sorgu: “mutluluk saadet”: *Col-sorgu tohtoobotoh,* “Mutluluk saadet durmadı,” 13/257; *Col-sorgu tohtuo suoğa dien,* “Mutluluk saadet durmayacak diye” 13/288

çierbenen-elberinen: “börtü böcek variyle (solucan kurt)”: *Çierbenen-elberinen tibirer*, “Börtü böcek vari hayvanları (solucan, kurt) (ağzından) çıkarıp tü dedi,” 36/3318

çinçi –sebere: “eda endam”: *Çinçi -sebere beriyen*, “Edasını endamını biçip” 11/47; *Çinçi-sebere beriyen*, “iyiden iyiye süzüp,” 58/5876; *Abaahı uolun çinçi-sebere beriyen* “Abahı oğlunu tepeden tırnağa süzüp” 30/2410

dırı-dıgdaççı: “şikince (üst üste giylen elbislerden sonra gelinen hal)”: *Dırı-dıgdaççı keten kebisbit*; “Şişkince giyinivermiş,” 17/759

dırı-dudaççı: “kapıp kucaklayıp”: *Buka barıtın dırı-dudaççı kötöğön illa*; “Bütün hepsini kapıp kucaklayıp kaldırıp aldı,” 16/718; *Dırı-dudaççı iñurta* .“Sıkı sıkıya eğerledi.” 20/1124; *İerçeğin harağar dieri dırı-dıraççı keten kebisbit*; “Botlarını şalvarının (asker külotu) gözüne kadar çekip giyivermiş,” 17/774

eñe-suluu: “başlık parası”: *Eñe-suluu bierbete*, “Başlık töre vermedi,” 61/6238

u-caar: “Kerih kesif”: *U-caar ihıllıbit*, “Kerih kesif koku dağılmış (yayılmış),” 11/97

ıtu-soñuu: “ağlayarak”: *İllu-tuoya, itu-soñuu baran erebin diemmin*, “Ağıt yaka yaka, ağlaya sızlaya gitmekteyip deyip,” 48/4778

ıy-ıybın: “ay aman”: *Iy-ıybın, oğoloor!* “Ay aman çocuklar!” 71/7433

iileeği-sağalaaağı: “kenarını köşesini (yakasını)”: *İileeği-sağalaaağı eñerdes* “Kenarnı köşesini sınırlayıp (haklıyı hakkaniyetliyi yoldaş edin)” 23/1556; *İileeği-sağalaaağı eñerdestin* .“Haddini hudûdunu bilene eş olsun.” 83/8980; *İileeği-sağalaaağı eñerdes*. “İnsancılı barışçılı yandaş edin.” 42/4246

iileeğ-sağalaah: “kenarlı köşeli”: *Ağıs iileeğ-sağalaah* “sekiz kenarlı yakalı” 11/39; *Ağıs iileeğ-sağalaah aan iye doydutun* “Sekiz kenarlı yakalı kadim ana yurdunun” 11/14; *Ayıllıbit ağıs iileeğ-sağalaah*, “Sekiz kenarlı yakalı yaratılmış,” 12/125; *Ağıs iileeğ-sağalaah* , “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı)” 19/1077; *Ağıs iileeğ-sağalaah*, “Sekiz yakalı kenarlı” 31/2587; *Ağıs iileeğ-sağalaah* , “sekiz kenarlı yakalı” 50/4910; *Ağıs iileeğ-sağalaah aan iye doydutugar*, “Sekiz kenarlı yakalı (köşeli)

kadim ana yurduna” 16/721; *Ağıs iileeḥ-sağalaah aan iye doydum* “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı) kadim ana yurdum” 17/815

ile-baaççı: “açıktan açığa”: *Sierey solko aartıgıttan ile-baaççı sielen cigihiyen tühen*, “Boz ipek geçidinden açıktan açığa yol alıp” 14/477

iste-isteğine: “dinleyip işittiğinde”: *Onu iste-isteğine subu kurduk diire ebite ühü:* “Onu dinleyip kulak verdiğinde şu şekilde söylenmekte imiş.” 75/7951

kör-ceber: “aksi bir hale bürünmek”: *Kör-ceber bihulanıam;* “Aksi bir hale bürünüleceğim;” 39/3729

köyö-salgına: “havası”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ḥañi oḥsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzgârı yeli” 14/374

kumar-küyüges: “sivrisinek”: *Kumar-küyüges sañatın kurduk du,* “sivrisinek vızıltısı gibi mi,” 48/4730

kuru-kulluçu: “sarkık düşük”: *ḥonnoğun annıgar dieri kuru-kulluçu keppit;* “Koltuğunun altına dek sarkık düşük çekmiş;” 17/769

küüte-küheye: “bekleye gözleye”: *Küüte-küheye olorolloro buoluoğa.* “Bekleye gözleye duruyor olmalılar.” 29/2313

küüten-küheyen: “bekleyip gözleyip”: *Miniyeliir kihini küüten-küheyen* “Şu ben denen kişiyi bekleyip gözleyip” 24/1708

ları-laglaççı: “yerli yerine”: *Tañahın-sabın ları- laglaççı tañınna.* “Örtüsünü yaygısını yerli yerine yerleştirdi.” 20/1125

muñay-bihılaanay: “eza cefa”: *Bu tuoḥ muñay-bihılaanay,* “Bu neyin ezası cefası,” 39/3660

muñ-bihılaan: “eza cefa”: *Muñ-bihılaan bılaabata,* “Eza cefa çekmedi,” 15/573

muñum-bihılaanım: “ezam cefam”: *Ölüüm-ülügerim ebit, muñum-bihılaanım ebit!* “Ölümüm felaketim imiş, ezam cefam imiş!” 50/5013

ohol-törüöt: “kaza bela”: *Ohol-törüöt çugahaabata,* “Kaza bela yaklaşmadı,” 15/572

ölörüöh-ħaallarıah: “öldürecek yaşatacak”: *Ölörüöh-ħaallarıah östööħ saastaah buollaħkna* “öldürecek yaşatacak düşman hasım isen” 70/7321

ölüüm-ülügerim: “ölümüm felaketim”: *Ölüüm-ülügerim ebit, muñum-bihılaanım ebit!* “Ölümüm felaketim imiş, ezam cefam imiş!” 50/5013

ölüütey-ülügerey: “felaket helaket”: *Bu tuoħ ölüütey-ülügerey,* “Bu neyin felaketi helaketi,” 39/3659

östööhpün-öhögöydööhpün: “düşmanımı hasmımı”: *Östööhpün-öhögöydööhpün ölördögüm dien,* “Düşmanımı hasmımı öldürdüm diye” 70/7364; *Östööhtön-öhögöydööhtön öhülünneğim dien,* “Düşmandan hasımdan kurtuldum diye” 28/2151

öydöön-cühüleen: “anlayıp dinleyip”: *Öydöön-cühüleen (körön) turdaħka* “Bakıp gözlendiğinde” 12/156

sarı-sabıççı: “sarıp sarmalayacak (şekilde)”: *Sarı-sabıççı keten kebisbit;* “sarıp sarmalayacak (şekilde) şekilde giyinmiş;” 17/772

sebin-sebirgelin: “öteberi”: *Kırcağas kihi sebin-sebirgelin ałatara kuhağın buoluoğa.* “İhtiyar kişinin öteberisini eşyasını kırmak ayıptır.” 40/3751; *Bihıta tutan iñurdaata; sebin-sebirgelin ağalan* “Kıyasıya çekip eğerledi, ötesini berisini getirip” 20/1123

sebi-sebirgeli: “alet edavat”: *Sebi-sebirgeli ałattarımañ, taħsıñ.* “Aleti edavatı kırmadan çıkın.” 39/3746

sıñ-sıraan: “salya sümük”: *Sıñ-sıraan ağısta,* “Salya sümük saçıldı,” 30/2487

sıttaah-sımardaah: “kokulu”: *Ütüö kihi ħaytaħ sıttaah-sımardaah ebit diemmin* “Bu iyi kişi nasıl buğlu kokulu imiş diyerekten” 32/2655

sielleeħ-kuturugun: “yelesi kuyruğu”: *Sier sılgı sielleeħ-kuturugun* “Kula atının kuyruğuyla yelesini” 14/475

sieri-ahaarı: “yemeye yutmaya”: *Sieri-ahaarı tiyen kelleğine* “Yemeye yutmaya (yalayıp yutmak) geldiğinde” 15/596

sire-doyduta: “yeri yurdu”: *Sire-doyduta kerie-ħoruo cühünnemmit,* “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688

soho-turağas: “karaca kızıl”: *Soğuruuññu dieki soho-turağas hayanı* “Güney yönündeki karaca kızıl dağa gelip” 30/2402

soroy-soduomay: “derdi çilesi”: *Bu tuoğ soroy-soduomay!?* “Bu neyin derdi çilesi!?” 39/3661

suum-soduom: “kavga gürültü”: *Suum-soduom böğönü tohtoton* “Birçok kavgayı gürültüyü durdurup” 56/5690

süüsteeginen-sülühünneeğinen: “hınçla, öfkeyle”: *Süüsteeginen-sülühünneeğinen kördö.* “Hınçla öfkeyle (kızgın kızgın) bakındı.” 20/1193; *Süüsteeginen-sülühünneeğinen kördö.* “Hınçla öfkeyle baktı.” 20/1207

taba-saacağay: “geyik” *Taba-saacağay inahtaah* “geyik ve inek sahibi (geyik ve inekli)” 53/5286

tüökün-baranaak: “eşkiya haydut”: *Kürgüydüü turağın, tüökün-baranaak, sireğes uola!* “Bağırıp(nara atıp)duruyorsun eşkiya, haydut!” 52/5175

uola-cüögenteye: “oğlu” *Türgen ayu uola-cüögenteye tuoğ ebit dien körön turdahha* “Tanrı Cühegeyin oğlu nasılmış diye bakıldığında” 14/457

uruy-ayhala: “lütfunu esirgeme, ihsan et”: *Uruy-ayhala biçim!* “lütfunu esirgeme, ihsan et” 72/7591

utuktaan-nuħarıyan: “uyanıp ayılıp”: *İteğelleeh erim, utuktaan-nuħarıyan,* “Sadakatli erim uyanıp ayılıp,” 70/ 7415

üöhe-allara: “aşağı yukarı”: *Üöhe-allara homunuohtara, – dii sanur.* “Aşağı yukarı (sağa sola) koşuşturacaklar diye düşünür.” 28/2196; *Üöhe-allara üren tülleñnette;* “Yukarı aşağı esip silkeledi;” 16/661; *İñiger üöhe- allara çirkes-irkes kınaaray?!* “Önünde, aşağı yukarı ani şekilde doğruldu,” 26/2091

üöhe-tañnarı: “yukarı aşağı”: *Timir ürdün üöhe-tañnarı üren tülleñnete sıtar,* “Demir tavanı yukarı aşağıdoğru üfleyip kaldırır,” 78/8300

üömen-bırağan: “sıçrayıp atılarak”: *Üömen-bırağan tiybet ürdük mundaatıgar* “Sıçrayıp atılarak çıkılmaz yüksek sırtına çıkılamayacak yüksek sırtına” 64/6694

üönünen- kurcağanan: “börtü böcekle (kurt, solucan vb.): *Üönünen-kurcağanan öğürüye*, “Börtü böceği (kurt, solucan vb.)öğürerek,” 65/6769

üönünen-kürceğenen: “börtü böcekle”: *Üönünen-kürceğenen öğürüye turara ebite ühü (illur)*: “Börtü böceği yalaya yuta durmakta imiş:” 20/1217

üöt-tireği: “söğüt ağacı”: *Uolattar üöt-tireği illular*. “Delikanlılar söğüt ağacını aldılar.” 33/3033

üöt-tireh: “söğüt ağacı -dayanak”: *Arıktaah üöt-tireh töbötünen anan kilereññit*, “Yarıklı söğüt direğinin(dayanak) başıyla itip içeri sokup,” 33/3027

üs-tüört: “üç dört”: *Üs-tüört diiller* “Üç dört derler” 22/1440

üünneeḥ-iñurdaah : “dizginli eğerli”: *Üünneeḥ-iñurdaah ütüö tulbın* “Dinlenilesi değer verilesi sözlerimi (dizginli ve eğerli sözlerimi)” 29/2260; *Üünneeḥ-iñurdaah üöskeebitim*, “Dizginli ve eğerli (terbiyeli) yetiştim,” 29/2272; *Üöhe böğöttön üünneeḥ-iñurdaah Ütüö kiki (baara) ebite ühü*. “Çok yücelerden gemli eğerli iyi bir kişi var imiş” 11/37; *Kömüs üünneeḥ-iñurdaah* “Gümüş gemli eğerli” 14/386; *Üünneeḥ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın*, “Gemli eğerli çok kıymetli sözümü,” 37/3404; *Üünneeḥ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “Gemli eğerli şu yüce güzel sözümü” 44/4485; *Üünneeḥ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın öydö* “Gemli eğerli değerli sözümü anla” 61/6264; *Üünneeḥ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “gemli eğerli değerli sözümü” 61/6326; *Üünneeḥ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “Gemli eğerli değerli sözümü,” 65/6794; *Üünneeḥ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın*, “Gemli eğerli kıymetli sözümü,” 56/5686; *Üünneeḥ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “Gemli eğerli değerli sözümü” 63/6573

üünneeḥ-tehiinneḥ: “gemli terlikli(ölçülüp biçilmiş)”: *Üünneeḥ-tehiinneḥ ütüö tulbın öydöön sıt*, “Gemli terlikli (ölçülüp biçilmiş) sözüme kulak ver,” 19/1048

üüren-türüyen: “koyalayıp, defedip”: *Uot dölöküür arçıbınan üüren-türüyen* “ateş arçısıyla (kötü ruhları kovmak için yapılan ayin) kovup, defedip” 42/4197

2.2 Çok Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler

İkilemelerin kuruluşunda az hecelinin başta bulunması çok sık rastlanan bir diziliş ilkesidir. Bu saptama Hatiboğlu (1981: 16), Çağatay (1978: 33) ve Ağakay’ın (1954: 101). ortak görüşüdür. Fakat bunun tersi durumlar da olabilmektedir. Bazı ikilemeler

hece sayısı fazla olan ögeyle başlar. Bu durumu en iyi Saadet Çağatay açıklar: “2+1 veya 3+2 şeklinde çok hecelinin ilk heceyi oluşturduğu yapılar vardır” (Çağatay, 1978: 33).

Bu şekilde dizilmiş ikilemeler 43 tanedir:

abaahittan-albıntan: “abahıdan yalancıdan”: *Abaahittan-albıntan arağıstağım dien üörde.* “Abıhıdan yalancıdan kurtuldum diye sevindi.” 28/2152

ağıs-uon: “sekiz on”: *Ağıs-uon attaağ aarıma buğatur* “sekiz on atlı ulu bahadır” 14/391

ahaan-sien: “ekmeğin suyun (elinde avucunda)”: *Tuoğpun ahaan-sien oloruomuy, hotuoy?!“Elinde avucunda yiyecek içecek neyin varki kartalım! (genç kadınlar için kullanılan hitap şekli)”* 60/6200

ahaarı-sieri: “yemeye yutmaya”: *Ahaarı-sieri kele sıtar.* “Yemeye yutmaya gelip yatmakta.” 33/3009; *Ahaarı-sieri tiyen kelleğine* “Yemeye yutmaya geldiğinde” 15/592

ahıahtarın-siehterin: “yemeleri içmeleri”: *Ahıahtarın-siehterin ere ihin oñorbuttara* “Yeme içmeleri için yapılmış” 18/884

arı-sıa: “yağ yüz”: *Aru-sıa alınna,* “Yağı yüzü kabardı,” 16/627; *Aru-sıa alınna,* “Yağı yüze vurdu,” 26/1886

ayannatan-astaran: “yol alıp”: *Ayannatan-astaran kiirdiler.* “Yol alıp, aşır girdiler.” 59/6021

baabaya-baabay!: “Abahının çocuk uyutmak için kullandığı ninni sözü (günlük hayatta kullanılmaz.)”: *Baabaya-Baabay!* “Baabaya-Baabay!” 24/1688

balamat-bahaam: “düşüncesiz muhakemesiz”: *Balamat-bahaam barutın barda;* “Düşüncesiz muhakemesiz hepsi gitti,” 50/4954

cühünüm-bödöm: “betim benzim, şeklim şemalim”: *Cühünüm-bödöm ütüö;* “Betim benzim güzel” 21/1248

çaçığıru-sarılu: “haykırmak, çığlık atmak”: *Bu çaçtar çaçığıru-sarılu tüste;* “Bu yaşlı kadın haykırdı;” 64/6700

doydulaah-sirdeeh: “yerli yurtlu”: *Bu kurdük ürdük ütöo doydulaah-sirdeeh kihi* “Böyle harikulade yerli yurtlu kişi” 13/351

iñnele-tañnal: “Bir yandan diğer bir yana yalpa vurarak yürümek”: *Iñnele-tañnal* “İnnele tannal (Bir yandan diğer bir yana yalpa vurarak yürüme şekli)” 24/1685

kuhıran-tımtan: “Kıhıran-tımtan, *kıyıs kına tüste.* “Kızıp köpürüp celalleniverdi.” 61/6275

kuhıra-tımta: “kıza köpüre”: *Kuhıra-tımta,* “Kıza köpüre,” 29/2311

kölöhüññün-cañhağın: “terini cañhanı (hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter): *Kölöhüññün-cañhağın kuurt,* “Terini cañhanı (hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter) kurut,” 64/6633

kubulunan-kupsunan: “değişip dönüşüp”: *Kubulunan-kupsunan, tiiyen kelen sıtar.* “Değişip dönüşüp yetip gelip yatar.” 36/3346

kubulunna-kupsunna: “değişip dönüştü”: *Kubulunna-kupsunna, üñkürüyde-küölehiyde,* “şekilden şekile halden hale girdi,” 50/4985; *Kubulunna-kupsunna, ittenneri tühen ergiyde,* “değişti dönüştü ters düşüp döndü.” 70/7370

kuttanan-kuoyan: “korkup irkilip”: *Kuttanan-kuoyan uhugunnum.* “Korkarak irkilerek uyandım.” 48/4779

onçoğobiiite: “orası burası”: *Onçoğobiiite diebekke* “Orası burası demeksizin” 22/1358; *Onçoğobiiite diebekke* “Orası burası demeksizin” 70/7334

oonıuu-küle: “güle oynaya”: *Oonıuu-küle uon arsin uhun kihi ebit,* “Güle oynaya (aşağı yukarı)on arşın boyundaymış” 11/51

sette-uon: “yedi on”: *Sette-uon oğus iige biir sirge bölöhön muñustar* “Yedi on (yetmiş) öküz sidiğinin bir yerde göletlenmişine” 33/3028; *Sette-uon puuttaah deriespe taas meeçikteeger iraağ erçimneeh* “yedi sekiz putluk taş gülleden daha ağır,” 18/946

sımıya-kırcık: “yalan gerçek”: *Abaahı buhatıra simıya-kırcık da buollar,* “Abahı bahadırı yalanda gerçekte olsa,” 22/1400, *Sımıya-kırcık tılı etemmin,* “yalan yanlış

sözü söyleyip,” 56/5667, *Sımya-kırcık tılım suoğa*; “Yalan yapıldak sözüm yoktur,” 18/927

soğuruu-hotu: “kuzey güney”: *Soğuruu-hotu sosuha turarın kurduk*, “Kuzeye güneye (doğru) çekiştiriyorlarmışcasına,” 12/188

süöhülüün-astın: “mallı menalli”: *Oyohtuun-uruuluun, süöhülüün-astın*, “çoluklu çocuklu, mallı menalli,” 44/4551

tañahım-ħaarım: “kılığım kıyafetim (üstüm başım)”: *Tañahım-ħaarım maanı, ürdük ütö khibin*. “Kılığım kıyafetim güzel fevkalade soylu kişiyim.” 76/8099

tañahım-ħaarım: “üstüm başım”: *Tañahım-ħaarım maanı*, “Üstüm başım güzel,” 21/1247

tañahın-sabın: “üstünü başını(örtüsünü yaygısını)”: *Tañahın-sabın ları- laglaççı tañınna*. “Örtüsünü yaygısını yerli yerine yerleştirdi.” 20/1125

tañaspın-sappın: “üstünü başını”: *Tañaspın-sappın ałatıma*. “Üstünü başını paralama.” 22/1373

toğus-uon: “dokuz on”: *Toğus-uon puuttaah timir çompo süllügesteeğer iradh çoron* “Dokuz on putluk (ağırlık birimi) demir sopadan daha sarsıcı,” 18/943; *Toğus-uon üördeeh sur cağıl aturgıtın* “Dokuz on sürülü gri donlu atınızı” 43/4436

töttörü-taara: “ileri geri”: *Töttörü-taara ħoluóna ħaaman*, “İleri geri afacanca yürüyerek,” 48/4716

töttörü-taarı: “ileri geri”: *Töttörü-taarı ħalaána ħaaman*, “İleri geri dönüp dolaşp,” 69/7201

tuoraatar-ħaydar: “tıka basa”: *Tuoraatar-ħaydar kıayan bullarbat* “Tıka basa doyduğundan (yiyecek) yeri kalmadı” 15/565

uñuorguta-ulağata: “ucu bucağı”: *Uñuorguta-ulağata köstübeteh*, “ucu bucağı görünmez,” 12/154

uyulğan-mağan: “beyaz” *Uyulğan-mağan cahtar connorgo ħolboho tüste*. “Beyaz yaşlı kadının tayfası (adamları) birleşmeye başladılar (birleşe durdular).” 57/5781

2.3 Eş Heceli Sözcüklerle Oluşturulan İkilemeler

Eşit heceli ikilemeler arasında vokalle başlayan koşuk (ikileme) öne geçer. (Ağakay1954: 102). Çalışmamızda da ünlüyle başlayan bölümlerde bu kurala uyulmuştur. Ünsüzle başlayan ikilemelerin dizilişleriyle ilgili olarak, ikilemeleri oluşturan kelime çiftlerinin sık sık yer değiştirmesi üzerinde de durmak gerekir. İkilemelerdeki unsurların yer değiştirmesi çalışmamızda görülmüştür. Bu ikilemeler:

buruy-ayı: “suç günah”: *Bılır, buruy-ayı suoḥ erdeḡine*, “Kadim zamanlarda suçun günahın olmadığı zamanlarda,” 12/233

Diğer ikilemelere baktığımızda ise böyle bir kuralın geçerli olmadığını görüyoruz. Bu kurala uymayan ikilemeler şunlardır:

abaahıttan-albıntan: “abahıdan sahtekârdan”: *Abaahıttan-albıntan araḥsan taḥsıaḥpar dieri* “Abahıdan sahtekârdan ayrılıp uzaklaşana kadar” 74/7805

abır-tabır: “şanlı şöhretli”: *Abır-tabır aakkar* “Şanlı şöhretli adına” 26/2021; *Abır-tabır aatıñ kimiy dietehkine* “Şanlı şöhretli adın nedir dersin” 29/2276; *At kıayan tarpat abır-tabır aappın*, “Atın çekemeyeceği kadar ağır anlı şanlı adımları,” 39/3680

aḡıs-sette: “yedi sekiz”: *Aḡıs-sette ataḥ etin kötöḡön macarıyan kiirde*, “Yedi sekiz ayak etini kapıp kucaklayıp girdi,” 16/611

aḡıstaah -setteleeh: “yedili sekizli”: *Aḡıstaah -setteleeh tiheḥ ehe tiriitin saḡa* “Yedi sekiz yaşlarındaki büyük ayı derisi nispetinde” 22/1463; *Aḡıstaah-setteleeh ḥaannaah-siinneeḥ* “Yedili sekizli kanlı canlı” 16/698; *Aḡıstaah-setteleeh kus oḡonu ahın taraan namıppıt kurduk* “Yedi sekiz yaşlarındaki kızın saçlarını tarayıp döküvermişçesine” 12/231

ahaan-sien: “yiyip içtikten”: *Ahaan-sien barannar*, “Yiyip içtikten sonra,” 83/8973

alaan-çalaan: “geniş engin”: *Alaan-çalaan alaastaaḡa ebite ühü*. “Geniş engin alashlı imiş.” 12/176

alla-bulla: “alacalı bulacalı”: *Alla-bulla kuturuktaah aydan- arağas attaaḥ*, “Alacalı bulacalı kuyruklu hırçın sarı atlı,” 33/2757; *Alla-bulla kuturuktaah*, “alacalı bulacalı kuyruklu,” 53/5318; *Alla-bulla kuturuktaah*, “Alacalı bulacalı kuyruklu.” 44/4520; *Alla-bulla kuturuktaah*, “Alacalı bulacalı kuyruklu,” 53/5285; *Alla-bulla kuturuktaah*, “alacalı bulacalı kuyruklu,” 55/5559

allan-callan: “soluk soluğa”: *Allan-callan tanutın atıñnappıt*, “Soluk soluğa burun deliklerini açmış,” 23/1478

arcaḥ-irceḥ: “sırıtmak (gülme şekli)”: *Arcaḥ-irceḥ kına turar*, “Sırıtarak (dişlerini göstererek) gülüp duruyor,” 65/6765

aruta-siata: “özü usaresi”: *Aruta-siata aygıraççı süüre turar* “Özü usaresi peyderpey sıza duran” 12/172

ataannaah-möñüönneeḥ: “kavga gürültü”: *Ataannaah-möñüönneeḥ*, “Kavgalı gürültülü,” 12/126

ataḥtaah-iliite: “eli ayağı”: *Ataḥtaah-iliite bağana kurduk küskeye ihen ḥaallılar*. “Eli ayağı bağana direği gibi iyice şişti.” 18/949

atu-suluu: “başlık parası”: *Atu-suluu bierbeteh caḥtargın* “başlık parası vermediği kadını,” 51/5129

ayu-buruy: “suç günah (kusur kabahat)”: *Ayu-buruy ağıyah erdeğine*, “Kusuru kabahati az iken,” 12/234

ayulaah-buruydaah: “suçlu günahlı”: *Ayulaah-buruydaah kihi acahın attıgar barbataḥ*, “Suçlu sudurlu kişinin yanına hiç yaklaşmadı,” 14/409

bahın-atağın: “başını ayağını”: *Bahın-atağın bıhıta sıspıt kurduk* “Başını ayağını kesip doğramış gibi” 11/91

bara-kele: “gide gele”: *Bara-kele turdarbit sin üçügey buoluoh ete*. “Gidip gelmemiz birazcık iyi olacaktı.” 64/6601

bardar-ḥaydar: “varlıklı”: *Bardar-ḥaydar kıayan barammat*: “varlıklı (harca harca) bitip tükenmez” 15/560

bastaah-atahtaah: “başlı ayaklı”: *Bastaah-atahtaah nay h̄ara olboğun suptu uruydaan illa.* “Başlı ayaklı ağır kara minderi aceleyle çekip aldı.” 78/8351

bihal-tehel: “usul usul”: *Bihal-tehel bıstılar,* “Usul usul kestiler,” 43/4377; *Bihal-tehel bısta,* “Usul usul kesti,” 16/638

bılaan-talaan: “kapıp kaçırıp”: *Bılaan-talaan kelbit cahtargın,* “Kapıp kaçırıp getirdiğin kadını,” 51/5123; *Eyigin bılaan-talaan illiem dien* “Seni kapıp kaçırıp götüreceğim diye” 36/3304

bıralıya-teleriye: “uzaktan göndermek”: *Bıralıya –teleriye bırastılaha turara ühü:* “Uzaktan özrünü gönderiyor imiş.” 73/7675; *Bıralıya-tereliye bırastı.* “(uzaktan gönderilen) özür dilerim.” 61/6272

bırta-ħarta: “refah, bolluk”: *Bırta-ħarta bılastı turdağına* “Refah bolluk içerisinde uzun bir süre yaşadığında” 58/5877, *Bırta-ħarta bılastaan,* “Boyunu posunu ölçüp,” 11/46

bigeen-daybaan: “aşağı yukarı (tahmin bildirir)”: *Bigeen-daybaan uon künnük sir buolla,* “Aşağı yukarı on günlük yol aldı,” 50/4938

boruk-soruk: “sisli puslu”: *Boruk-soruk künnēh̄ doydu ebit,* “Sisli puslu güneşli ülke imiş,” 24/1614

bögö-tağa: “kocaman büyük”: *Bögö-tağa tayahtaah,* “Büyük kocaman sopalı(bastonlu),” 79/8401

buħar-siciñ: “soy adı”: *Buħar-siciñ nehiliege* “Buhar siciñ boyundan,” 21/1250

buluu-telii: “buluntuyu kalıntıyı”: *Buluu-telii tupp̄t kurduk* “Buluntuyu kalıntıyı kullanması gibi” 17/802

buopal-iepel: “paspal pespaye”: *Buopal-iepel istaanın tüöhün tılıgar dieri tardımmıt.* “Paspal pespaye donunu göğsüne kadar çekmiş.” 17/776

buor-tuor: “keskin (müthiş (soğuk hakkında))”: *Buor-tuor mundu bağacıtın iyetin kurduk* “keskin (müthiş) mundu balığının annesi gibi” 17/775

buruy-ayı: “suç günah”: *Bılır, buruy-ayı suoħ erdeğine,* “Kadim zamanlarda suçun günahın olmadığı zamanlarda,” 12/233

buruybun-boruokpun: “suçum kabahatim”: *Buruybun-boruokpun buluna oloruohpun.* “Suçum kabahatim neyse bileyim.” 29/2342

buruyu-boruogu: “suçu kabahati”: *Tuoh buruyu-boruogu oñorbutum tuhuttan* “Hangi suçu kabahati yaptığımdan dolayı” 38/3591

büteren-oñoron: “yapıp bitirip”: *Ör gımmakka, büteren-oñoron kebiste.* “Fazla geciktirmeden yapıp bitiriverdi.” 32/2671; *Ör gımmakka, büteren-oñoron kebiste.* “Fazla geciktirmeden yapıp bitiriverdi.” 32/2671

ceebete-ciikeye: “hile oyun”: *Ceebete-ciikeye eñerdespit,* “Hileye oyuna yakınız,” 54/5423

cege-baaba: “cadı (cin) peri”: *Cege-baaba sañata ağılur,* “Cadı peri sesi yankılanır,” 25/1819; *Cegin uluuha, Cege-baaba aymağa* “Cegin uluhundan cadı peri tayfasından” 21/1252

cer-bur: “pek çok”: *Cer-bur ce teñneste,* “Pek çok (kez) eşleşti,” 66/6859

cere-bura: “pek çok (kez)”: *Cere-bura teñnespit,* “Pek çok (kez) eşleştiler,” 32/2710; *Cere-bura teñneste,* “Pek çok (kez) denkleştiler, eşleştiler,” 16/646

cerim-borum: “gücüm kuvvetim”: *Silgem holğom sitteğine, cerim-borum teñnesteğine,* “Etim budum yettiğinde, gücüm kuvvetim denkleştiğinde” 36/3352

ciek-caah: “kusur kabahat”: *Ciek-caah bierieğ buoluo duo?* “Kusur kabahat verecek mi?” 61/6226

cirimin-holunun: “kayasasını kayışını”: *Cirimin- holunun sihin üöhüger dılı bıhita tutan iñurdaata.* “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4843; *Cirimin,-holunun sihin üöhüger dılı bıhita tutan iñurdaata.* “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4839; *Cirimin-holunun uuga taarıyar-taarıybat kına,* “kayasası kayışı suya değer değmez halde,” 62/6361; *Cirimin-holunun uuga tirierder-tirierpet gına iher* “kayasası kayışı suya dokunur dokunmaz” 62/6372; *Cirimin-holunun tarda-tarda,* “kayasasını kayışını çeke çeke,” 74/7829; *Cirimin-holunun tölüte tutan illa,* “Kayasasını kayışını (kemerini) çözüp çıkardı,” 24/1659

con-haar: “insanlar, kalabalık insan topluluğu”: *Con-haar tarğaata.* “kalabalık gittikçe arttı (yayıldı).” 43/4309

curağay-soroğoy: “avare avare”: *Biege turbatahcurağay-soroğoy aturdaah*, “Kırsağı döllememiş avare avare dolaşan aygırlı,” 13/251

cüdeyen-cadayan: “yoksulluk fakirlik içinde”: *Cüdeyen-cadayan, sirıppıtım ihiger* “Yoksulluk fakirlik içinde geçirdiğim günlerden önce” 75/7959

cühün-bodo: “şekline şemaline”: *Cühün-bodo oduulaan*, “Şekline şemaline bakıp,” 11/45

çağçı-kırcık: “gerçek hakikat”: *Çağçı-kırcık tılbin etebin*, “Gerçeği hakikati söylüyorum,” 39/3723

çır-çaar: “somon balığı sürüsünün sesi”: *Ağıs aalulaah cıru kömüs tihin buhinan çır-çaar silleete*, “Sekiz eğri altın şişinin arasından çır çaar (somon balığı sürüsünün sesi) tükürdü,” 70/7389; *Çır-çaar silleete, sıya-saaya tıl kepseete*. “Çır çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tükürdü ağır ağır konuşmaya başladı.” 17/803; *Çır-çaar sillii*; “Çır çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tükürüyor,” 43/4387; *Çır-çaar sillii-sillii, sıya-saaya tıl kepsiir*, “çır-çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056

çirkes-irkes: “ani şekilde”: *İhiger üöhe- allara çirkes-irkes kınaaray?!* “Önünde, aşağı yukarı ani şekilde doğruldu,” 26/2091; *İhiger üöhe- allara çirkes-irkes kınaaray?!* “Önünde, aşağı yukarı ani şekilde doğruldu,” 26/2091; *Selterkey sebe çirkes-irkes kına tüste*, “Kallavice sepi (cinsel alet-organ) kaşla göz arasında düştü (sarktı),” 43/4331

dibdigireen-lihigireen: “hırsla öfkeyle”: *Dibdigireen-lihigireen haamta*, “Hırsla öfkeyle yürüdü,” 28/2202; *Cie ihiger dibdigireen-lihigireen kiiren baran*, “Evin içine oflaya puflaya (hırs ve öfkeyle) girdiği zaman,” 78/8290; *Cietin ihiger süüren dibdigireen-lihigireen kiirde*. “Evine oflaya puflaya koşarak girdi.” 6/714; *Dibdigireen-lihigireen kiirde*. “Oflaya puflaya (eve) girdi.” 77/8198; *Süüren dibdigireen-lihigireen tağısta*. “oflaya puflaya koşarak (dışarı) çıktı.” 16/681

ele-bıla: “fevkalade”: *Ele-bıla tılbin, erien elemes sanaabın*, “Güzel sözümü iyi düşüncemi,” 40/4010; *Eriekkes üçügey ele-bıla tılın ete turar ühü*. “Fevkalade güzel ala sözlerini söyleye duruyorr imiş.” 40/3809

elemen-celemen: “Elemen-celemen”: *Elemen-celemen, ieğey, kuoğay!* “Elemen-celemen, ieğey, kuoğay!” 77/8213

eliye-ħaliya: “hızlı, çabuk”: Er türgeninen eliye- *ħaliya turda*. “Er kişi çevikliğiyle hızlı çabuk kalktı.” 35/3259

ellik-bulluk: “eğri büğrü”: *Ellik-bulluk aartık tañnarı erillen kiirer ebit*, “Eğri büğrü dağ yolundan aşağıya doğru dolanıp giriyormuş,” 75/7927; *Ellik-bulluk illik erillen kiiren barda*. “Eğri büğrü patika uzanıp gitti.” 23/1593; *Ellik-bulluk illik ustun baran iste* “Eğri büğrü patika boyunca yol aldı” 77/8170; *Ellik-bulluk illik ustun süüren lihigireen iste*. “Eğri üğrü patika boyunca koştular” 78/8277

eñeleeh -setiileeh: “ihsanlı ikramlı”: *Eñeleeh -setiileeh töröobüt* “ihsanlı ikramlı doğmuş büyümüş” 11/41; *Eñeleeh-setiileeh töröobütüm*. “İhsanlı atıyyeli doğdum.” 29/2274

eñke-ceñke: “berrak duru”: *İkki eñke-ceñke ħaraħtaah*, “Berrak duru gözlü,” 58/5890; *Eñke-ceñke ħarağın töbötün oroyugar örö turuoru körbüt*, “Berrak duru gözünü başının yukarisına doğru dikip bakmış,” 57/5851; *Eñke-ceñke ħarağın ortotunan tehe ittağım buollun*, – *dien baran* “Patlak pörtlek gözüne isabet etsin dedikten sonra,” 18/930

erey-buruy: “eza cefa”: *Erey-buruy böğönü eñeritten tuttum*, “Birçok eza cefa çektim,” 43/4405

ereye-buruya: “suçsuz kabahatsiz”: *Ereye-buruya suoğ istieğ kiki buoluoñ duo!* “Suçsuz kabahatsizmiş gibi mi dinleyeceksin!” 56/5684; *Ereyi-buruyu körbötö*, “Derdi sıkıntıyı görmedi” 15/576

ergim-urgum: “yaylana yaylana (dönerek) (yürüyüş şekli)”: *Atın miineeri, ergim-urgum ħaama, ħolunun-cirimin tarda*, “Atına binmek üzere yaylana yaylana yürüyüp, kayasasını kayışını çekti,” 57/5865; *Ergim-urgum töğürüyer bıhuta*. “(udağanın konuşması) dönerek her tarafta yankılandı.”41/4097; *Onu tiyen, ergim-urgum ħaaman*, “Ona ağır aheste adımlarla (döne döne) yaklaşıp,” 30/2407; *Ergim-urgum*

haaman kördö udağan cahtar. “yalpalana yalpalana yürüyüp baktı yaşlı kadın şaman”
71/7509

erienneen-elemesteen: “özene bezene”: *Erienneen-elemesteen eppitiñ sañarbitiñ iniger dağanı* “Özene bezene dizdiğin sözlerin öncesinde dâhil” 52/5181

eriliye-buruluya: “eğili bükülü”: *Ontukata eriliye-buruluya haalla.* “Gidişi eğili bükülü hal aldı.” 20/1136

erillen-erçillen: “kıvrıla büküle”: *Erillen-erçillen üöskeebit* “Kıvrıla büküle yetişmiş” 15/485

etteh-ħannaah: “kanlı canlı”: *ħaytaħ etteh-ħannaah kibi mökküher ebit diemmin* “Bu kanlı canlı kişi nasıl kafa tutarmış diyerek” 32/2653

ħaana-siine: “kanı yeni”: *ħaana-siine tammalaabitın salaan sittaan sabırğatar;* “Damlayan kanı yalana koklaya şapırdatır;” 32/2619

ħalıççı-kileççi: “döküp, doldurarak”: *ħalıççı-kileççi kutan ere bierbitim,* “Döküp (doldurup) koyarak vermişim,” 66/6834

ħañır-ħuñur: “ters türs”: *Aħaabatım diemmin ħañır-ħuñur sañara,* “Yemedim deyip ters mers (türs) homurdanıp,” 27/1988

ħarağa-kulгааға: “gözü kulağı”: *Ütüö (kibi) ħarağa-kulгааға* “İyi kişinin gözü kulağı” 22/1439

ħarahkın-sıraygın: “gözünü yüzünü”: *ħarahkın-sıraygın köy salgın salıağa.* “Gözünü yüzünü ferah hava okşayacak.” 63/6528

ħardırğaççı-kurdurğaççı: “kütürtü şıkırtı” *ħardırğaççı- kurdurğaççı ħabırına turar* “Kütürtüyle şıkırtıyla dişlerini gıcırdatarak” 47/4626

ħolbohon-kuustuhan: “kavuşup kucaklasıp”: *ħolbohon-kuustuhan turannar,* “Kavuşup kucaklaştıklarında,” 57/5784

ħolkulla-kuoğaya: “seke sıçraya”: *Ekkireen ħolkulla-kuoğaya, ħoluguruu-siligirii turara ühü.* “Zıplayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

holuguruu-siligirii: “dırlayıp zırlayarak”: *Ekkireen holkulla-kuoğaya, holuguruu-siligirii turara ühü.* “Zırlayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

holunun-cirimin: “kayasasını kayışını”: *Atın miineeri, ergim-urgum haama, holunun-cirimin tarda,* “Atına binmek üzere yaylana yaylana yürüyüp, kayasasını kayışını çekti,” 57/5865; *holunun-cirimin uuga tierpet gına örö oğson ulla,* “kayasasını kayışını suya değdirmeyecek şekilde yekindirdi,” 62/6455; *Ol gınan baran, holunun-cirimin tölüte tutan,* “Öyle yaptıktan sonra kayasasını kayışını çözüverip,” 64/6621

ıcir-bıcir: “yamru yumru “: *Icir-bıcir itihıgar boltoççu tutan,* “Yamru yumru avucuyla kavradı” 77/8253; *Icir-bıcir itis sustaağ ebit.* “Avuçiçi yamru yumru imiş.” 17/742; *Icir-bıcir itistağ ebit,* “Yamru yumru avuçlu imiş,” 30/2415

ihu-ğahu: “bağirtı çağirtı”: *Ce ihu-ğahu ulağanın turuorda,* “Bağirtının çağirtının alasını çıkardı,” 50/4946

illu-tuoya: “ağıt söyleye söyleye (yaka yaka)”: *Illu-tuoya, itu-soñuu baran erebin diemmin,* “Ağıt yaka yaka, ağlaya sızlaya gitmekteyip deyip,” 48/4778

imañnu-arcañnu: “gülüp sırtıp”: *Imañnu-arcañnu turara ühü:* “Pis pis sırtıp gülüyor imiş.” 65/6778; *Imañnu-arcañnu turara ühü:* “Pis pis sırtıp gülüyor imiş.” 65/6778

imañnu-ırcañnu: “gülümseyip”: *Imañnu-ırcañnu sitar.* “gülümseyip durmakta.” 36/3305

iñurdaağ-buutaydaağ: “gemli terlikli”: *Iñurdaağ-buutaydaağ itik iadañ tilbin ırdulaan sıt,* “Gemli terlikli (ölçülüp biçilmiş) sözümü iyice dinle” 19/1049

iñurın -buutayın: “eğerini terliğini”: *Iñurın -buutayın saralı tardan ulla,* “Eğerini terliğini sıyırıp çekip aldı,” 64/6622; *Iñurın-buutayın oñosto turara ühü.* “Gemini terliğini yerleştirmeye çalışıyormuş.” 58/5866

iñurın-sörüötün: “eğerini teğeltisini”: *Iñurın-sörüötün ağalan* “Eğerini teğeltisini getirip” 28/2140

irdar-ḥaydar: “yürümekle, yol almakla”: *Irdar-ḥaydar kıayan ıllarbat* “Git git (yürümekle, yol almakla) bitemez” 15/563

irdulaah-buutaydaah: “yükü terlikli(atın üzerine terin çekmesi için konulan minder)”: *Irdulaah-buutaydaah itik iadañ tılbın irdulaan ihit.* “Yükü (dolu) terlikli (atın üzerine terin çekmesi için konulan minder)kutsal değerli sözümü (öğüdümü) üzerine alınarak dinle.” 63/6580

ıtıam-soñuom: “ağlayasım”: *Itıam-soñuom ırta-ḥayıta tuppıta;* “Ağlayasım geldi;” 37/3484

ıtı-soñuu: “ağlaya sızlaya”: *Subu kurduk dien sanara, ıtı-soñuu turara ühü.* “Bu şekilde diyerek ağlaya sızlaya durmaktaymış.” 70/ 7392

ıyan-kerden: “işaret edip”: *Iyan-kerden biererin buolarıga buollar* “İşaret edip tarif etmiş olsaydın eğer” 76/8068; *Noyoon! Iyan-kerden bieriem iniger* Noyoon! “İşaret edip tarif etmezden evvel” 76/8082

ıydarın-kerteren: “ yol gösteren”: *Iydarın-kerteren sılıbat kihi buoluoğũñ,* “Yol göstermeyen kişi olacaksın,” 61/6288

ıdimere-iñsete: “tamahkâr açgözlü”: *En kurduk idimere-iñsete suoḥ kihibin,* “senin gibi tamahkâr açgözlü olmayan biriyim,” 76/8100

ieğey-huoğay:“sallanma eğilme (Kendinden geçip bağırmaya başlayan abahı kızının ilk sözleri)” *İeğey-huoğay,* “sallanma eğilme (Kendinden geçip bağırmaya başlayan abahı kızının ilk sözleri)” 24/1686

ieske-küüske: “borca harca”: *İeske-küüske erilleebete.* “Borca harca girmedim.” 15/577

imik-samık: “cansız fersiz”: *İmik-samık ubayar.* “Cansız fersiz yana durur.” 25/1812

ininen-keñinen: “öne arkaya”: *Beyete ininen-keñinen töttörü süüren kültürüide.* “kendisi tekrardan ileri geri doğru koşup ansızın gelip girdi.” 66/6943; *İninen-keñinen çineriyde.* “Öne arkaya sallandı.” 65/6754; *İninen-keñinen ergiyer,* “Öne arkaya çevrilir,” 26/1906

iste-körö: “hissedip görmek”: *Bu sitan, iste-körö sittağına*, “Yatarken etrafa göz kulak kesildiğinde,” 32/2732

isten-körön: “hissedip görmek”: *harağın uotun isten-körön barammun*, “Gözünün nurunu hissedip görüp,” 24/1704

kem-dam: “yavaşça- narince”: *Tolbonnooḥ nuurgun kem-dam köhsüber saba tut*, “bu parlak şavkını yavaşça narince sırtıma kapla,” 63/6525

keñsik-muñsuk: “is duman kokulu”: *Keñsik-muñsuk sittaah kihi* “İs duman kokulu kişi” 67/6985; *Keñsik-muñsuk sittammit*; “İs kokulanmış,” 16/689

kepsii-ete: “anlatıp söyleye”: *Kepsii-ete turabın*. “Anlatıp söyleye durmaktayım.” 40/4012; *Kepsii-ete turabın*. “Anlatıp söyleye durmaktayım.” 40/4012

kepsii-ipsii: “konuşa söyleşe”: *Kepsii-ipsii turar (illur)*: “Konuşa söyleşe durur: (Şarkı söyler)” 17/849; *Kepsii-ipsii turar (illur)*: “Konuşa söyleşe durur: (Şarkı söyler)” 17/849

kerie-ḥoruo: “kötü çirkin”: *Sire-doyduta kerie-ḥoruo cühünnemmit*, “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688; *Kerie-ḥoruo cühünneeḥ kihi* “Çirkin simalı kişi” 67/6983

keskilleeḥ-keriñneeḥ: “bahtlı talihli”: *Keskilleeḥ-keriñneeḥ kere sonun ırıatın iñneliççi illur*: “bahtlı talihli güzel haberin şarkısını.” 44/4482

kıñkır-ḥañkır: “çın çın (metalin çıkardığı ses)”: *Çıllıruttaah aarık kurduk kıñkır-ḥañkır ırıa illur*. “çıllırıttaah çingirdak gibi çın çın şarkı söylüyor.” 55/5551

kieli-maanı: “iyi güzel”: *Kieli- maanı cühünnemmit*, “İyi güzel şekile bürünmüş” 20/1175; *Kieli-maanı kiñil kielitiger cegcitte*. “Güzel kiñilin karnında sükûnet buldu (rahatladı)” 40/4050; *Kieli-maanı bihubar, kiirerin küren körüöm*. “İyi güzel bedenime yapacağını yapsın bakalım.” 37/3488

kieli-maalı: “güzel gökçek”: *Kieli-maalı sıraydaah kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 65/6753; *Kieli-maalı sıraydaah kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 67/6981; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olorbut*, “güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp

rahatça oturmuş,” 64/6696; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olordo*. “Güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp rahatça oturdu.” 68/7066; *Kieli-maalı sıraydaah kihi iñinen-keñinen çineriyde*, “Güzel yüzlü kişi öne arkaya sallandı (geriledi),” 38/3500

kihini-süöhünü: “insanı hayvanı”: *Kihini-süöhünü biha kımñuliğa*, “İnsana hayvan acımasızca davranan,” 23/1576

kihi-süöhü: “insan hayvan”: *Kihi-süöhü kiçellen erdeğine*, “İnsan hayvan henüz var olmamışken,” 12/235

kilbes-ilbes: “parlayan, ışıldayan”: *Kilbes-ilbes kına turar*, “Parlayıp duruyor,” 65/6768; *Kilbes-ilbes kına turar*, “Parlayıp duruyor,” 65/6768

kirbin-kuorbun: “kırımı pisimi”: *Kirbin-kuorbun hoñnoru sürgüyen kulu*. “Kırımı pisimi temizle, defeyle.” 79/8422

kire-nara: “kir pasak”: *Kire-nara iñmite buoluğa*. “Kir pasak sinmiş olmalı.” 79/8417

kitien-imien: “yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı”: *Kitien-imien doydu kiile sisteeh*, “kitien imien (yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı) çakmaktaşı (filint) sırtlı,” 14/435

köbö-saba: “nefesi tıkanıncaya kadar”: *Künnükteen köbö-saba haamtaran* “Günboyu (yaklaşık) nefesi tıkanıncaya kadar yürütüp” 14/388

ködön-iden: “*Ködön-iden tüste*, “Kasılıp sarsılarak düştü,” 43/4336

köm-sam: “ham hum (yeme şekli)”: *Köm-sam ıstaata*, “Ham hum çiğnedi,” 16/639

könön-körön: “bakıp durup”: *Abaahıtın uolun dieki könön-körön turan* “Abahı oğluna doğru doğrulup bakıp durup” 66/6892

köñü-ñañ: “rüzgârı yeli”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ñañ ohsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzgârı yeli” 14/374

kör-nar: “eğlence, şenlik”: *Kör-nar böğönü ce köğüörüttüler*, “Epeyce bir eğlendiler (şenlendiler),” 42/4288; *Kör-nar köğüreete*, “eğlence şenlik gittikçe arttı,” 42/4307

kötön-möğön: “uçarak (altından üstünden (girmekte kullanılır.))”: *Kötön-möğön kiiremmin köğüretiem buollağa*, “Altından üstünden girip kökünü kurutacağım,” 34/3123; *Kötön-möğön möğüste*, “Abanıp dalarak depreşti,” 43/4335

kulгааға-һараға: “gözü kulağı”: *Ütüö kibi kulгааға-һараға üs tüört dien* “iyi kişinin kulağı gözü üç dört diye” 50/4920

kuora-kire: “kiri pisi”: *Kuora-kire һоммутун*. “Kirinden pisinden kalanını” 79/8453

kügen-һааған: “köpük köpük”: *Kügen-һааған баһыраата*. “Köpük köpük yüksek sesle yankılandı.” 26/1887

künüm-cılım: “gün yıl”: *Kömüskeen ölör künüm-cılım buolla*. “muhafaza edilmek (birinin koruması altında olmak) ölüm günüm yılılm (ecelim) oldu.” 41/4121

küögel-һаағал: “kesik kesik”: *Küögel-һаағал kördö*; “Kesik kesik baktı,” 16/640; *Küögel-һаағал kördüler*, “kesik kesik baktılar,” 43/4379

küöm-saam: “evire çevire”: *Küöm-saam istaatılar*, “evire çevire çiğnediler,” 43/4378

küösteeri-astaarı: “yemekleri aşları”: *Küösteeri-astaarı cılığs kınan erdeğine*, “yemekleri aşları azaldığında” 77/8255

küöye-һаауа: “yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder”: *Küöye-һаауа һааaman kiirenner* “Küöye-һаауа (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) yürüyüp girdiler” 21/1311; *Küöye-һаауа һааaman tahaardılar*. “küöye һаауа (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) yürüyerek çıkardılar.” 43/4363; *Kün dieki öttülerinen küöye-һаауа һааама sılan* “güneşin olduğu yöne doğru salına salına yürüyüp” 44/4477; *Kün dieki küöye-һаауа һоллоруктаан тағыста*. “Güneşe doğru küöye - һаауа (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) hızlıca çıktı.” 71/7480

kütüötteen-kürcüötteen: “hiddetle yan bakmak”: *Aytalın Kuo at kıayan tarpat abır-tabır aatıgar kütüötteen-kürcüötteen* “Aytalın kuonun, atın çekmeye güç yetiremeyeceği ahım şahım adını hiddetle yan bakarak ” 36/3269

küügen-ğağan: “köpük köpük”: *Küügen-ğağan bahıgıraata*; “köpük köpük köpürdü;” 16/628

minneri-ottoru: “çorbaları otları”: *Minneri-ottoru tüöre ültü kömülleen sien turda*. “Çorbaları çeriyle çöpüyle yumulup içe durdu.” 16/650

muña-taña: “tıka basa”: *Muña-taña tuolla*, “Tıka basa doldu,” 16/647

munnun-uohun: “burnunu dudağını”: *Munnun-uohun muskuyda*, “Burnunu dudağını oğuşturdu,” 36/3272; *Munnun-uohun muskuyda*, “Burnunu dudağını oğuşturdu,” 36/3272; *Sırayın-ħarağın imerinne, munnun-uohun tutunna*. “Yüzünü gözünü ovuşturup ağzını burnunu yokladı.” 35/3158

muñ-tañ: “eza cefa”: *Muñ-tañ böğönü kördö, erey-buruy böğönü kördö*. “Epeyce eza cefa, çile dert gördü.” 68/7075; *Muñ-tañ ce tuolla*; “eza cefayla doldu,” 66/6860

mülü-ħalı: “orası burası”: *Mülü-ħalı sottor* “Orasına burasına silinir” 26/1905

ńoloħ-ileħ: “döne dikile”: *ńoloħ-ileħ kınan turara ühü*. “Döne dikile bön bön durup bakıp durmakta imiş.” 20/1210; *ńoloħ-ileħ kına turar ühü*, “Döne dikile bön bön (aval aval) bakıp durmakta imiş,” 65/6762; *Tordoħtooħ nuura ńoloħ-ileħ kına turara ebite ühü*. “Şapşal suratına etraflica bön bön bakıp durmakta imiş.” 30/2491

nüüney-naanay: “abahı kadınının, kızının söylemiş olduğu şarkının nakaratının başlangıcında söylenen söz”: *Nüüney-naanay*, “Nüüney nanay” 24/1687

Oçullaan-Çoçullaan: “kişi adı”: *Oçullaan-Çoçullaan buħatur toyon iniiileħpin diir buolallara*; “Oçullaan-Çoçullaan adlı kardeşimin olduğunu söylüyorlar,” 19/1017

oğonu-uluunu: “büyüğü küçüğü”: *Oğonu-uluunu ültü kötütüö*, “Büyüğü küçüğü ezip geçen,” 23/1577

oħsuhar-etiher: “kavga dövüş”: *Oħsuhar-etiher sebin* “kavga dövüş eşyalarını (aletlerini)” 16/717; *Oħsuhar-etiher sire*, “Savaştığı vuruştığı yeri” 12/169

oħto-tühe: “düşe kalka”: *Oħto-tühe sıhamın, uhuktan kellim*. “düşerek uyanıverdim.” 63/6585

olur-molur: “eğri büğrü,”: *Olul-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 62/6378; *Olur-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 18/911; *Olur-molur bıhağtağa ühü.* “kıtır kıtır kesiyor imiş” 14/432; *Olur-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 16/636

omolun-çomolun: “oyuk moyuk”: *Omolun-çomolun aartıktaah,* “oyuk moyuk geçitli,” 13/244

oonóoon-körüleen: “oynayıp eğleşip”: *Uon honukka turuoru oonóoon-körüleen barannar,* “On gün boyunca oynayıp eğleştikten,” 83/8892

oonóuu-külüü: “oynama gülme”: *Oóuu-külüü uurayda,* “Oyun eğlence fazlalaştı,” 43/4308; *Oonóuu-külüü böğönü ce olohtootular.* “Bayağca bir şenlendiler.” 42/4289; *Oonóuu-külüü tühere sıllallar ebit.* “Oynaya küle vakit geçirirlermiş” 78/8367

ooóoon-külen: “güle oynaya”: *Ooóoon-külen sılıbitim.* “Güle oynaya vakit geçirmişim,” 33/2788

ooóuur -küler: “gülüp oynadığı”: *Ooóuur -küler sire onno ebite ühü* “Eyleşip güşüştüğü yer orda imiş” 12/170

ottooğ-mastaah: “otlu ağaçlı”: *Timir doloruotnay ottooğ-mastaah doydu ebit.* “Demirden otlu ağaçlı ülke imiş.” 24/1622

oyohtuun-uruuluun: “çoluklu çocuklu”: *Oyohtuun-uruuluun, süöhülüün-astım,* “çoluklu çocuklu, mallı menalli,” 44/4551

oyuunnuu-udağannı: “kadın ve erkek şamanlı (oyun: erkek şaman, udağan: kadın şaman)”: *Subu kurduk dien oyuunnuu-udağannı sıllara ühü:* “işte bu şekilde şamanlık yapa durmaktaymış.” 71/7522

oyuun-udağan: “erkek ve kadın şaman”: *Oyuun-udağan oloğor,* “Oyuun-udağan yerine,” 78/8283; *Oyuun-udağan olohtoh con ebitter.* “Oyuunlu udağanlı insanlar imişler.” 74/7901

ögürük-tögürük: “yuvarlak, çepce çevre”: *Ögürük-tögürük kördö, üömüteleen haamta,* “Çepce çevre gözledi, ağırdan adımladı,” 70/ 7384

ölbügenen-öbügenen: “haraç lamezatla”: *Üöhe böğönü ölbügenen-öbügenen büterbit*, “Çok yüceleri (tanrılar katı) haraca mezata bağladı,” 13/303

ölörön-öhörön: “öldürüp helak edip”: *Ölörön-öhörön kebihen baran*, “Öldürüp helak ettikten sonra,” 77/8271

ölör-süter: “ölmek yokolmak”: *Ölör-süter bitim örühüyen tarpita*. “Ölüm hissim belirdi.” 37/3486

ölüünü-ülügeri: “ölümü”: *Ölüünü-ülügeri örüü öydöoböt kiki ebite (ühü)*, “Ölümü yokoluşu hiç mi hiç bilmez birisiymiş,” 64/6654

öydöön-cüülleen: “(düşün taşın), anlayarak”: *Öydöön-cüülleen isten turuñ*: “Düşün taşın bir güzel değerlidir.” 44/4486; *Öydöön-cüülleen körön turara ühü*. “Olup biteni dikkatle izlemeye koyulmuş.” 30/2408; *Bu doydunu öydöön-cüülleen körö iher*. “Bu memketi kafasında ölçüp biçerek seyre koyulur.” 28/2174; *Öydöön-cüülleen ihit*. “Anlayıp dinle.” 63/6574; *Aan alahatın öydöön-cüülleen körön turdaħka* “Alaca evini güzelce görüp gözlemlediğimizde” 14/365; *Öydöön-cüülleen körön turbuta ühü*. “Görüp duyarak (anlayarak) baka durmuş imiş.” 17/734; *Öydöön-cüülleen* “Anlayıp dinleyip” 24/1691

öydüü-cüüllüü: “akıl yürüterek”: *Subu kurduk öydüü-cüüllüü ihere ühü*: “işte bu şekilde akıl yürütür imiş.” 47/4642

saastaah̄tarbın-sanaalaah̄tarbın: “muhaliflerimi muarızlarımı”: *Saastaah̄tarbın-sanaalaah̄tarbın namtattağım dien*, “Muhaliflerimi muarızlarımı alçattım diye,” 70/7365

saħ-ħaan: “gösterişli heybetli”: *Saħ-ħaan sabağata iñurin saba bıraħta* “gösterişli heybetli eğerini koyup yerleştirdi” 20/1121

sañanı-iñeni: “sese sedaya”: *Sañanı-iñeni isten utuybat kiki ebite ühü*, “sese sedaya kulak kesilip uyumaz kişi imiş,” 64/6652; *Sañanı-iñeni isten utuybat kiki ebite ühü*, “sese sedaya kulak kesilip uyumaz kişi imiş,” 64/6652

sañara-iñere: “konuşa söylene”: *Sañara-iñere*, “Konuşa söylene,” 29/2312; *Sanara-iñere ħaalıma*. “söylenip durma” 61/6262

semeleen-sunhalaan: “arzuyla istekle”: *Semeleen-sunhalaan, tuygun turuu cağıl doyduga* “Arzuyla istekle seçkin güzide memlekete” 73/7780

suha-ħaltı: “yalan dolan”: *Suha-ħaltı tutuum suoğa,* “Yalan dolan yönüm (özelliğim) yoktur.” 18/926, *Suha-ħaltı da buollar,* “Yalan yanlışda olsa” 22/1401; *Suha-ħaltı sırunı sıħıaħ* “yalan yanlış tutumu takınacak” 56/5668

sıya-saaya: “ağır ağır (usul usul)”: *Sıya-saaya tıl kepsiir,* “ağır ağır konuşuyor.” 43/4388; *Çır-çaar sillii-sillii, sıya-saaya tıl kepsiir,* “çır-çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056; *Sıya-saaya tıl kepseete.* “Ağır ağır (usul usul) konuştu.” 70/7391; *Çır-çaar silleete, sıya-saaya tıl kepseete.* “Çır çaar (somon balığı sürüsünün sesi) tükürdü ağır ağır konuşmaya başladı.” 17/803

sıraybın-ħaraħpın: “gözümü kulağımı”: *Sıraybın-ħaraħpın çukkurtan kebiheeyeğin, noyon!* “Yüzümü gözümü berbat etmeyesin ha noyon!” 31/2534; *ħata maanı kihini sıraybın-ħaraħpın baahırdaññın,* “Eli yüzü düzgün adamın yüzünü gözünü yaralayıp,” 22/1374

sıraydarı-ħaraħtarı: “yüzleri gözleri”: *Sıraydarı-ħaraħtarı uottaaħ ħardağahınan tuora miinnerteete.* “yüzüne gözüne ateşli odunla yapıştırdı. (bindirdi)” 65/6735

sırayga-ħaraħħa: “yüze göze”: *Sırayga-ħaraħħa sırbatalu turarın kurduk* “Yüzüne gözüne yapıştıra durması gibi” 22/1461; *Sırayga-ħaraħħa sırbatalaata.* “Yüzüne gözüne şaklattı.” 22/1359

sıraygın-ħaraħkın: “yüzünü gözünü”: *Sıraygın-ħaraħkın tial bıhita sıħa* “yüzünü gözünü rüzgâr yel vurdu” 63/6527

sıray-ħaraħ: “yüz göz”: *Sıray-ħaraħ ullarıya,* “Yüzü gözü yamuldu,” 30/2488

sırayın-ħarağın: “Yüzünü gözünü”: *Sırayın-ħarağın taarıyda,* “Yüzünü gözünü oğuşturdu,” 36/3273

sieri-ahaarı: “yemeye yutmaya”: *Sieri-ahaarı dağanı* “Yemeye yutmaya dahi” 69/7256

sileye-buraya: “saçıp savurması”: *Sileye-buraya biraħpıt kurduk* “Saçıp savurması gibi” 14/476

silis-mutuk: “dal budak”: *Silis-mutuk kımñulaah* “Dal budak kamçılı” 65/6809

simeğın-tañahın: “süsünü püsünü”: *Simeğın-tañahın kördörör*, “Süsünü püsünü gösterir,” 26/1907

sirdeten-sietteren: “çekip götürüp”: *En mieħe örüütün örüü sirdeten-sietteren*, “Sen beni devamlı surette çekip götürüp,” 61/6287

siri-saarı: “özel deri rengi solgun”: *Siri-saarı cühünneeħ*, “Solgun çapar suratlı,” 32/2687; *Siri-saarı sıalcalaah*, “Kocaman deri pantolonlu,” 32/2689

solbo-ħolbo: “kıvrıla büküle”: *Salınnaah sordoñ balık buolaññın solbo-ħolbo ħalbarıyan*, “Kaygan sordon balığı (gibi) olduğundan kıvrıla büküle hareket edip,” 36/3329

sörüötün-buutayın: “teğeltisini terliğini”: *Sörüötün-buutayın sulbu tardan ulla*, “Teğeltisini terliğini çarçabuk çekip aldı,” 24/1660

sulana-kelene: “yana yakıla”: *Sulana-kelene turara ebite ühü (ıllur)*: “Yana yakıla durmakta imiş.” 22/1416

sulana-kördöhö: “rica minnet”: *Sulana-kördöhö turabın ubayım*, “Rica minnet etmekteyim ağabeycim.” 40/4034

sulardaah-köntöstööh: “yularlı dizginli”: *Sulardaah-köntöstööh suon toluu toyukpun* “yularlı dizginli kıymetli toyuğumu” 65/6797

sulbu-süüren: “aceyle”: *Sulbu -süüren tiyye*, “Aceyle koşup vardı,” 40/3801

sulbu-ħalbí: “alel acele”: *Atıgar sulbu-ħalbí ħaaman barda*. “Atına alel acele yürüyüp vardı.” 74/7822; *Cietiger sulbu-ħalbí ħaaman tağısta*. “Eviden alel acele yürüyerek çıktı.” 15/602; *Onu oyoğö caħtar sulbu-ħalbí ħaaman tiyyen kelbitin*, “Demesine karısı alel acele yetip gelmesini,” 58/5963; *Sulbu-ħalbí ħaaman tağısta*; “Alel acele yürüyüp çıktı,” 40/3796; *Sulbu-ħalbí ħaaman, kütür türgennik süüren*, “Alel acele yürüyüp fevkalade hızlı koşup,” 32/2624; *Sulbu-ħalbí ħaaman, uñuo dieki barda*, “(alel acele) Çabuk çabuk sağa doğru gitti,” 28/2205; *Sulbu-ħalbí ħalbarıya*

sataata da? “alel acele hareket edebildi mi?” 68/7081; *Sulbu-ħalbí kutan ere bierbitim doĝonuy* “Alel acele koyup vermiştim dostcaĝızım” 66/6837; *Sulbu-ħalbí sıĝıñaħtanna*; “Alel acele soyundu;” 16/652; *Sulbu-ħalbí süüren kiirde*. “Alel acele koşarak girdi.” 16/722

suon-toluu: “namlı sanlı”: *Oĝus kıayan culuruybat suon-toluu suraħpın* “Öküzün çekemeyeceĝi derecede namlı sanlı şöhretini” 39/3688

suular-toħtor: “esintisiz essiz”: *Suular-toħtor tuygun turaĝas nuurunan kötön ihen* “Esintisiz essiz doru yüzünde uçarken” 12/199

sükten-boħton: “yükleyip sarıp”: *Ol barammın, sükten-boħton isteħpine* “Ondan sonra, yükleyip sardıĝımda (kapladıĝımda)” 70/ 7413

süülen-kınan : “esirgeye sakına”: *Süülen-kınan üöskeppit* “Esirgeye sakına büyüten” 15/579

süüren-ħaaman: “yürüyüp koşup”: *Süüren-ħaaman kiiremmin sötüöleen çöllürĝüöĝüm*, “Koşa koşa girip yüzüp çöl çöl ses çıkaracaĝım, (suda çıkarılan ses)” 37/3429

taarıyar-taarıybat: “deĝer deĝmez”: *Cirimin-ħolunun uuga taarıyar-taarıybat kına*, “kayasası kayışı suya deĝer deĝmez halde,” 62/6361

tayıħalaan-dagdañalaan: “yüksele yüksele”: *Tayıħalaan-dagdañalaan taĝısta*. “Yüksele yüksele sıyrılıp çıktı.” 16/671

tıaha-uuha: “sesi sedası”: *Köppüt tıaha-uuha ebit*, “Onun uçuşunun sesi sedası imiş,” 83/8974; *Köppüt tıaha-uuha ebit*, “Onun uçuşunun sesi sedası imiş,” 83/8974;

tıaha-uuha: “sesi sedası”: *Tıaha-uuha ulaħana bert buolla*. “Sesi sedası fevkalade yükseldi.” 39/3653

tıahay-uuhay: “sesi sedası”: *Bu tuoħ tıahay-uuhay*, “Bu ne sesi,” 39/3657

tıahı-uuhu: “sesi soluĝu”: *Tıahı-uuhu ura bilbet kihi ebite ühü*, “Sesi soluĝu (yol bilmez) çıkmaz kişiymiş,” 64/6653

tiaskıtıgar-uuskutugar : “ses gürültü”: *Ehigi kırgıspıt tiaskıtıgar-uuskutugar* “sizin kavganızın sesine gürültüsüne” 54/5503; “ses gürültü”: *Ehigi kırgıspıt tiaskıtıgar-uuskutugar* “sizin kavganızın sesine gürültüsüne ” 54/5503

tıraḥ-ireḥ: “kıpırdayıp titreyerek”: *Tıraḥ-ireḥ tebinne*, “Kıpırdayıp titreyerek tepişti,” 43/4337; *Tıraḥ-ireḥ tebinne*, “Kıpırdayıp titreyerek tepişti,” 43/4337

tiere-maara: “çatur çatır çutur”: *ḥaḷaayıtaaḡı ḥañıl ḥara tıanı tiere-maara tebiştiler*. “Cenuptaki koyu kara ormanı çatır çutur çiğnediler (tepiştiler).” 22/1395

tiere-taara: “oraya buraya”: *Tiere-taara iñirdılar*. “Oraya buraya çağırdılar.” 43/4381

tiere-taarı: “o tarafa bu tarafa(oraya buraya)”: *Nek bergehe sağanı tiere-taarı ıntalaata*, “Nek şapka kadarını o tarafa bu tarafa gönderdi,” 16/642

tirierder-tirierpet: “değdirir değdirmez(dokundurup dokunduramaz)”: *Cirimin-holunun uuga tirierder-tirierpet gına iher* “kayasası kayışı suya dokunur dokunmaz” 62/6372

toñkur-tañkır: “tangır tungur”: *Bu gınan baran toñkur-tañkır ırılaaḥ iher*. “Bunu yapıdıktan sonra tangur tungur türkü çıkırarak yol alır.” 32/2718

töhö-ḥaçça: “ne kadar”: *Soluur töhö-ḥaçça gımmata* “Kazan kaşla göz arasında” 26/1883; *Töhö-ḥaçça gınaḥ con buoluḥtaray*; “Zamanı mekânı hiçe sayarcasına,” 25/1772; *Soluur töhö-ḥaçça gımmata*, “kazan (kazanın altındaki ateş) az çok geçmedi” 16/625

töhölöḥ-ḥaççalaah: “nekadar(aşağı yukarı)”: *Töhölöḥ-ḥaççalaah etey, toyon ehem?!* “Etmeye kalksan nasıl olurdu bey babam!” 76/8069

tördüm-uuhum: “soyum sopum”: *Min eyiginneeḡer orduk tördüm-uuhum üçügey*, “Benim soyum sopum senden daha asaletlidir,” 76/8098; *Min eyiginneeḡer orduk tördüm-uuhum üçügey*, “Benim soyum sopum senden daha asaletlidir,” 76/8098

tuman-imeen: “yer adı, sisli puslu”: *Tuman-imeen doydu tuoha tuostaah*, “sisli puslu yerinin kayın kabuğuyla kaplı,” 14/434; *Tuman-imeen doydu tuoha tuostaah*, “sisli puslu yerinin kayın kabuğuyla kaplı,” 14/434

tumuu-sötöl: “aksırık öksürük”: *Tumuu-sötöl tumunna*, “Aksırık öksürük bulaşmadı,” 15/570; *Tumuu-sötöl tumuybut*, “Öksürük aksırık yayılmış” 11/96

tuñ-tañ: “çatır çatur”: *Tuñ-tañ ükteetiler*, “çatır çatur çiğnediler,” 52/5232; “Çatır çatur (ormanı) çiğnediler.” 31/2557

tuora-maara: “orasına burasına”: *Tüört tüünneeñ küññe tuora-maara bierteleeteğine*, “Dört geceli gün orasına burasında vurduğunda,” 38/3578

tuora-maara: “şöyle böyle”: *Tuora-maara suobahı suobastaniañ* “Şöyle böyle vicdanla vicdanlanacak” 56/5669

tuura-ñaaya: “köküne dibine kadar”: *Timir seremeet kurunan tuura-ñaaya kelgiyde*, “Demir seremeet kemerini sonuna, dibine kadar çekmek(kemer için kullanılmaktadır) bağladı,” 69/7231

tuura-iire: “kökü kökeni”: *Tuura-iire baaybit* “kökümüz kökenimiz zengindir” 31/2511; *Tuura-iire baaybit* “kökümüz kökenimiz zengindir” 31/2511

tüñneri-tañnarı: “karman çorman”: *Tüñneri-tañnarı birañpittarin*, “Karman çorman bıraktıklarını,” 28/2141

tüñ-tañ: “fokur fokur”: *Tüñ-tañ orguyda*. “Fokur fokur kaynadı.” 26/1884, *Tüñ-tañ cükküydüler*, “Hapur hupur yuttular,” 43/4380, *Kuulataağı kuruñ hारा tıanı tüñ-tañ ükteetiler*, “Güneydeki kuru kara ormanı paldır küldür çiğnediler,” 22/1394; *Tüñ-tañ orguyda*, “Fokur fokur kaynadı,” 16/626, *Tüne ütülük sağanı tüñ-tañ cükküyde*, “Deri eldiven kadarını (et) hapur hupur yuttu,” 16/641

tüös-maas: “karman çorman”: *Tüös-mas erte*, “Karman çorman oldu,” 26/1885

ullukpun-sotobun: “uyluğumu baldırımı (bacağımı)”: *Ullukpun-sotobun cohunnaağ kihieheğe uurtalaan bieriehtere*. “Uyluğumu bacağımı saygın kişiye ikram edecekler.” 29/2332

ulluktarı-sotoloru: “uylukları (kemik) baldırları”: *Ulluktarı-sotoloru hodaybahtaan kebiher* “uylukları baldırları hızlandırmadan” 14/431

uluu-caalı: “büyüklük ululuk”: *Uluu-caalı buolaññın*, “Büyüklük ululuk taslayıp,” 39/3721

unaar-manaar: “uçsuz bucaksız”: *Unaar-manaar ursunnaah*, “Uçsuz bucaksız ufuklu,” 12/141

uñan-talaan: “baygın halde”: *Utuyan kelen uñan-talaan toğo sitagin, noyoon?* “Uykuya dalıp baygın şekilde neden yatıyorsun noyoon?” 38/3527

uñuoğ-iñieğ: “yaka paça”: *Abaahı uolun uñuoğ-iñieğ tutuoğ* “Abahı oğlunu yaka paça enseleyecek” 23/1538

uñuorguta-ulağata: “ötesi berisi”: *Uñuorguta-ulağata köstübeteh*, “ötesi berisi görünmez,” 47/4634

uoku-çuoku: “ünlü sanlı”: *Uoku-çuoku surahhar*, “Ünlü sanlı şiarına,” 26/2022

uoluhuyan-munaahıyan: “irkile sıçraya”: *Uoluhuyan-munaahıyan uhuktar* “İrkile sıçraya uyanan” 13/255

uoybukkun-toppukkun: “doymuşsun”: *Uoybukkun-toppukkun ulağañña uuraññın*, “Neden kendini bu kadar büyük görüp,” 39/3676; *Uoybukkun-toppukkun ulağañña uuran*, “Neden kendini bu kadar büyük görüp,” 39/3720

ustata-tuorata: “ucu bucağı”: *Ustata-tuorata billibeteh*, “Ucu bucağı bilinmez,” 47/4633; *Ustata-tuorata billibeteh*, “Ucu bucağı bilinmez” 12/153

uurahu-sıllahu: “Sarılıp koklaşıp”: *Uurahu-sıllahu onnuttan suoğ buolla*. “Sarılıp koklaşıp ansızın yokoldu.” 61/6279

ühüö-tördüö: “üçerli dörderli”: *Ühüö-tördüö buolannar siebitter diebittere*. “Üçerli dörderli olup yemişler, demişler” 75/7989

ünen-ğaydan: “ıkına sıkına”: *Ünen-ğaydan töröppüt* “Ikına sıkına doğurdu” 15/581

üñkürüs-küöhelis: “yuvarlana tekerlene (düşe kalka)”: *Üñkürüs-küöhelis kınna*, “yuvarlanıp tekerlendi (düşüp kalktı)” 57/5773; *Bu tühen, üñkürüs-küölehis kınna* “Düştüğünde (yerde) yuvarlanıp tekerleniverdi” 70/7381

üñkürüye-küölehiye: “hopladı zıpladı”: *Üñkürüye-küölehiye, kün haan moğsoğol kula buolla*. “Hopladı zıpladı şahin kılığına büründü.” 74/7859; *Kubulunna-kupsunna, üñkürüye-küölehiye*, “şekilden şekile halden hale girdi,” 50/4985

üögülüü-çaskıyı: “haykırış” *Üögülüü-çaskıyı ütüöte buolla.* “Haykırışın alası oldu.” 50/4947

üören-kötön: “neşeli sevinçli”: *Bariağım diemmin üören-kötön olorbutum.* “Gideceğim diye neşeli ve sevinçliydim,” 36/3298; *Üören-kötön sılıbitım* “Neşe ve sevinç içerisindeydim” 37/3314; *Ol biriemeğe üören-kötön oloro sılara ebite ühü.* “O vakitte sevinç neşe içerisindeymiş.” 70/7366; “Memnun (sevinçli, neşeli) haldeyken,” 79/8466

üöskeen-üünen: “görmüş geçirmiş”: *Üöskeen-üünen olorbıt oğohor,* “Görmüş geçirmiş ihtiyar,” 26/2060

ürülüyen-carılıyan: “özene bezene”: *Üs tüünneeğ küññe ürülüyen-carılıyan oñordular* “Üç geceli gün özene bezene yaptılar” 60/6137

ürülüyen-ğarılyan: “özenle itinayla”: *İkkien dağanı ürülüyen-ğarılyan iippit* “İkisi birlikte dahi özenle itinayla yetiştirdikleri” 60/6172

ürüñ-ğara: “ak kara”: *Ürülüyen iippit ürüñ-ğara tüüleehpin* “Özene bezene yetiştirdiğim ak-kara tüylülerimi (atlarımı-sığırlarımı)” 60/6198; *Ürüñ-ğara tüüleegın* “Ak kara tüylülerini (at ve sığır cinsini)” 26/1969

ütüö-ğaya: “iyi güzel”: *Ütüö-ğaya kihini* “İyi güzel kişiyi” 24/1720

ütüö-mökü: “iyi kötü”: *Ütüö-mökü bitim ümürüte tarpıta* “İyi kötü yanlarım sağırdı” 37/3483

ütürü-batarı: “küstahlık ve casaret”: *Ütürü-batarı kördö,* “Küstahlık ve cesaretle dikkatlice baktı,” 47/4584

üünen-daybaan: “üç aşağı beş yukarı (tahmin bildirir)”: *Üünen-daybaan uon künnük sir buolla.* “üç aşağı beş yukarı (tahmin bildirir) on günlük yer oldu,” 11/91

2.4 Ögeleri Aynen Tekrar Eden Kelimelerden Oluşan İkilemeler

Aynı kelimenin kök halinde ya da aynı veya benzer ekleri alarak art arda sıralanmasıyla oluşan ikilemelerdir. Bu kelime grubu birçok kelime grubu çeşitinden

oluşan ve sıklıkla kullanılan ikilemelerdir. Bu ikilemeler cümle içerisinde isim, sıfat, zarf gibi çeşitli görevleri üstlenirler.

2.4.1 İsim Tekrarıyla Kurulan İkilemeler

İsimlerin tekrarıyla kurulan ikilemeler çalışmamızda oldukça azdır. Tespitlerimize göre isim tekrarıyla kurulan ikilemeler 4 tanedir:

kiñkir-kiñkir: “Yeterli derecede ses çıkarmayarak”: *Kiñkir-kiñkir ırta sañata liñkiniir.* “Yeterli derecede ses çıkarmayarak şarkının sesi ötümsüzleşir.” 75/7950

liñkir-lañkır: “tangır tungur”: *Altan muostağa liñkir-lañkır bırahta.* “Bakır zemine tangır tungur bıraktı.” 16/612

ol-ol: “öyle öyle”: *İlin dieki ol-ol baar* “Doğuya doğru öyle öyle git” 64/6589

örüü-örüü: “günbe gün”: *Kün örüü-örüü öröbüt uohun öhülleñnete oloror:* “Günbe gün aralanmamış dudağı aralanmaya başladı.” 29/2349

Yukarıda gösterilen örneklerden de anlaşılacağı üzere isimlerin tekrarıyla kurulan ikilemeler genellikle yansıma kelimelerden oluşmuşlardır.

2.4.2 Fiil Tekrarıyla Kurulan İkilemeler

Çalışmamızda fiillerin tekrarıyla kurulan birçok ikileme vardır. Bu ikilemelerde kuruluş itibarıyla fiillerin yinelenmesinden ziyade fiillerin fiilimsi eki olarak oluştukları görülmektedir. Çalışmamızda fiillerin tekrarıyla kurulan ikilemelerin büyük bir çoğunluğu *-a/-e,-o/-ö(-u,-ii,-uu,-üü)* zarf-fiil ekini diğer bir kısmı ise *-n,-an/-en,-on/-ön* zarf-fiil ekini olarak oluşmuşlardır..

-a/-e,-o/-ö(-u,-ii,-uu,-üü) zarf-fiil ekiyle kurulan ikilemeler 47 tanedir. Bu ikilemeler şunlardır:

ağılı-ağılı: “nefes nefese”: *Ağılı-ağılı sielen sekseriyen iher.* “Nefes nefese kabarık yelesi kalkıp iner.” 68/7094

aña-aña: “sanca sanca”: *Abaahıtın kelleğine tüöske aña-aña* “Abahı, geldiğinde göğsüne delercesine sanca sanca” 22/1454, *haardaah bugul sağanı ıga aña-aña hotordo.* “Karlı ot kümesi kadarını sıkıştırıp itekleye itekleye çıkardı.” 16/633

bısta-bısta: “boğazlaya boğazlaya (doğraya doğraya)”: *Bısta-bısta dağanı salđana turar*, “boğazlaya boğazlaya(doğraya doğraya) doğrulur.” 66/6863; *Bısta-bısta salđanar*, “Yaylana yaylana doğrulur,” 26/1908

çineriye-çineriye: “kaykıla kaykıla”: *Keñinen çineriye-çineriye keben kurulatta*. “Gerisin geri (kıçın kıçın) kaykıla kaykıla sokuşturup kıldırdattı.” 20/1203

dii- dii: “diye diye”: *Buyakam oğolor!* – *dii- dii, añattan baran utuyan barda*. “Buyakam (sevgili) çocuklar diye diye söylenip uykuya daldı.” 35/3177; *İne dii- dii erin ürdüger tağsa süürde*; “Öyle diye diye kocasına doğru seğirtti,” 66/6894; “*Uhugun, tur!*” – *dii-dii ħahutur*. “Uyan! Kalk diye diye bağırır” 65/6713; *Ce, bu udağan cağtar ine dii-dii*, “Bu Şaman kadın öyle diye diye” 72/7621; *İkki tiñilehteĥ kihibin*”, –*dii-dii* “İki dabanlı kişiyim diye diye,” 18/947; *İne dii-dii kayan oĥsuspat buolbut kihi* “Öyle diye diye savaşamaz hale gelmiş kişi” 22/1453; *Türülüür tüökütter, barılur baranaaktar, erpeĥteen bieriñ*, – *dii-dii* “Şerir Şakiler muzır vahşiler bre savulun diye diye” 25/1768

gına-gına: “yapa yapa (ede ede)”: *İne gına-gına, (abaahıtın) tüöske keben kebihen baran*, “Öyle yapa yapa (ede ede) (abahının) göğsüne vura vura,” 22/1408

ĥaama-ĥaama: “yürüye yürüye”: *Buor loñĥo oronun tögürüye ĥaama-ĥaama*, “Toprak loñĥo yatağının çevresinde döne dolaşa,” 37/3395

ĥono-ĥono: “günden güne”: *ĥonuk ĥono-ĥono ĥommüt uohun ĥomullañnata oloror*. “Günden güne suskun ağzı açılmya.” 29/2348

ĥahutu-ĥahutu: “bağıra bağıra”: *Etin ĥahutu-ĥahutu ültü sista*. “Etini bağıra bağıra parçaladı.” 16/616; *Utuya sítar kihini, bu tiyen, ĥahutu-ĥahutu* “Yatma olan kişiyi, yanına varıp bağıra bağıra” 65/6734

ĥahıya-ĥahıya: “eşine eşine”: *Abaahı uola ĥalbarıççı ĥahıya-ĥahıya Kuotan kiahalıktanar*; “Abaahı oğlu sersemleşerek eşine eşine koyup kaçtı,” 22/1360

ĥayda-ĥayda: “parçalana parçalana”: “*ĥayda-ĥayda samsannım, oydo-oydo oñohulunnum*, “Parçalna parçalana toparlandım oyula oyula (yekine yekine) bir araya geldim,” 43/4408

hayda-hayda: “parçalana parçalana”: *hayda-hayda samsanar*, “parçalana parçalana toparlanır,” 26/1909, *hayda-hayda dağanı samsana turar*, “Yönele yönele derlenip toparlanır,” 66/6864

ıhtı-ıhtı: “kükreye kükreye”: *Sırğan ehe kurduk ıhtı-ıhtı*, “Azgın ayı gibi kükreye kükreye,” 38/3507

ıla-ıla: “ala ala”: *Bıhağ töbötünen anan ıla-ıla* “Bıçağın ucuyla batırıp ala ala” 26/2010

ırcıgını-ırcıgını: “hırlaya hırlaya”: *Abaahı kihi it kurduk ırcıgını-ırcıgını* “Abahı, it gibi hırlaya hırlaya” 38/3609; *İtırık it kurduk ırcıgını-ırcıgını* “Kuduruk it gibi hırlaya hırlaya” 38/3506, *Ircıgını-ırcıgını ürdüger tüspütünen barda*. “Homurdana homurdana üzerine atılıverdi.” 82/8785, *Muñnahan-muñnahan, ırcıgını-ırcıgını*, “zırlaya zırlaya homurdana homurdana” 38/3582

ıtu-ıtu: “ağlaya ağlaya”: *İtu-ıtu tühüger oloror*. “Ağlaya ağlaya pencerede oturoyor.” 69/7303

imeriye-imeriye: “okşaya okşaya”: *Sabaray taas itihınan imeriye-imeriye, üren sirilette*. “Büyük taşı avucuyla okşaya okşaya üfürüp büyük ses çıkardı (rüzgârın çıkardığı ses)” 72/7661

iste-iste: “dinleye dinleye (işite işite)”: *Cahtar onu iste-iste erin uhugunnara satır da* “Kadın onu dinleye dinleye kocasını uyandırmaya çalışır da” 66/6879

kebe-kebe: “vura vura”: *Tüöske kebe-kebe keñinen çineriyeteleete*. “Göğsüne vura vura geriye savruldu.” 31/2573

kepsii-kepsii: “anlata anlata”: *Tıl kepsii-kepsii sırayın imiter*. “konuşa konuşa yüzünü buruşturur.” 34/3142

kıtaahıtı-kıtaahıtı: “kokuşmuş kokuşmuş”: *Kıtaahıtı-kıtaahıtı appaya sitybit ayağar* “Pençeleye pençeleye (pençelerinin arasına almak) Çürümüş kokuşmuş ağzına” 38/3512

oydo-oydo: “yekine yekine”: *Oydo-oydo oñohullar*; “Yekine yekine toparlanır,” 26/1910, *Oydo-oydo dağanı oñohulla turar kihi böğö kellim*. “Oyula oyula(yekine yekine) toparlanıp, bir araya geldim.” 66/6865

ölö-ölö: “ölüp ölüp”: *Iksarıta bert buolan ölö-ölö tilinneğim buoluo.* “Sıkıntısı ağır olduğundan ölüp ölüp dirileceğim.” 73/7785; *Ölö-ölö tilinnim, bista-bista salğannım,* “ölüp ölüp dirildim, doğrana doğrana yenilendim(kesilen parçaların yenilenmesi),” 43/4407

sañara-sañara: “konuşa konuşa”: *Manıha kelbit abaahı buhatıra saña sañara-sañara çabırğayın dalayar,* “Buraya gelen abahı bahadırı söylene söylene alın kemiğine vurarak” 34/3141

sanı-sanı: “düşüne düşün”: *Ol kurdık sanı-sanı biir kün* “Onun gibi düşününe düşününe birgün” 15/599

sıllaha-sıllaha: “öpüşe öpüşe”: *uuraha-uuraha, sıllaha-sıllaha,* “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

sillii-sillii: “tüküre tüküre”: *Çur-çaar sillii-sillii, sıya-saaya tıl kepsiir,* “çır-çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056

tarda-tarda: “çeke çeke”: *Onno bihi khibit tarda-tarda* “Orada bizim kişimiz çeke çeke” 30/2467

tohuya-tohuya: “el çırpa çırpa”: *İthin tohuya-tohuya iné diebitiger,* “El çırpa çırpa öyle dediğinde,” 57/5824

tuta-tuta: “tuta tuta”: *Kuobağ suorğan sağanı holbuu tuta-tuta ugattaata.* “Tavşan yorganı kadarını bütün olarak tuta tuta tıktırdı.” 16/643

uhutuu –uhutuu: “uluya uluya”: *Torğon börö kurdık uhutuu -uhutuu,* “Aç kurt gibi uluya uluya,” 38/3508

uuraha-uuraha: “koklaşa koklaşa (koklayıp öpmek)”: *uuraha-uuraha, sıllaha-sıllaha,* “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

–n, –an/–en, –on/–ön zarf fiil ekiyle kurulmuş olan ikilemeler 8 tanedir. Bu ikilemeler şunlardır:

astahan-astahan: “iteleye iteleye”: *Altan caakır halğanın astahan-astahan ahan,* “Sağlam demir kapıyı iteleye iteleye açtı.” 18/966

baran-baran: “gidip gidip”: *Baran-baran bararın barğatın bilbete*, “Öyle bir gitti ki ne kadar mesafe aldığını bilemedi,(az gitti uz gitti dere tepe düz gitti)” 47/4607

daybaatan-daybaatan: “şahlandırıp şahlandırıp”: *Daybaatan-daybaatan daybaaturın caabıtın bilbete*. “O kadar yükseldiki ne kadar yükseldiğini bilmedi.” 50/4943; *Daybatan-daybatan daybatarın caabıtın bilbete*;“Şahlandıra şahlandıra aldığı yolun mesafesi ölçülemedi,” 20/1153

kötön-kötön: “uçup uçup”: *Kötön-kötön kötörün körüñün körbötö*, “öyle bir uçtu ki ne kadar uçtuğunu hesaplayamadı,” 47/4608

kötüten-kötüten: “uçurtup uçurtup”: *Kötüten-kötüten kötüterin külüğe köstübet*. “Uçurtup uçurtup bu uçurtmasının izi bile gözükmedi.” 20/1154

kuustuhan-kuustuhan: “kucaklasdıktıktan kucaklaşdıktan”: *Kuustuhan-kuustuhan barannar* “kucaklasdıktıktan kucaklaşdıktan sonra” 43/4346

muñnahan-muñnahan: “zırlaya zırlaya”: *Muñnahan-muñnahan, ırcıgını-ırcıgını* “zırlaya zırlaya homurdana homurdana” 38/3582

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YAPI BAKIMINDAN İKİLEMELER

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Yakut (Saħa) Türkçesinde de sözcükleri yapıları bakımından basit, türemiş ve birleşik olarak üç grupta inceleyebiliriz. Aynı durum ikilemeler için de geçerlidir. Biz de çalışmamızda ikilemeleri basit ve türemiş şeklinde inceledik.

3.1 BASİT SÖZCÜKLERLE KURULAN İKİLEMELER

Bu grupta yer alan ikilemeler ya hiçbir ek almamış ya da çekim ekli isimlerle kurulan ikilemelerdir. Çekim eki almış ikilemeler iyelik, yükleme, yönelme, bulunma, çıkma ve vasıta hali eklerini alabilen ikilemelerdir.

3.1.1 Yalın Halde Olan İkilemeler

Yakut (Saħa) Türkçesi'nde de diğer Türk Lehçelerinde olduğu gibi yalın hal eksizdir. Tespitlerimize göre eserimizde yalın halde bulunan ikilemeler 117 tanedir. Bunlar aşağıda gösterilmiştir:

abır-tabır: “şanlı şöhretli”: *Abır-tabır aakkar*, “Şanlı şöhretli adına,” 26/2021; *Abır-tabır aatıñ kimiy dietehkine* “Şanlı şöhretli adın nedir dersin” 2276; *At kıayan tarpat abır-tabır aappın*, “Atın çekemeyeceği kadar ağır anlı şanlı adımları,” 39/3680

ağıs-sette: “yedi sekiz”: *Ağıs-sette ataħ etin kötögön macarıyan kiirde*, “Yedi sekiz ayak etini kapıp kucaklayıp girdi,” 16/611

ağıs-uon: “sekiz on”: *Ağıs-uon attaah aarıma buħatur* “sekiz on atlı ulu bahadır” 14/391

aru-sia: “yağı yüz”: *Aru-sia alınna*, “Yağı yüze vurdu,” 26/1886; *Aru-sia alınna*, “Yağı yüzü kabardı” 16/627

ayu-buruy: “suç günah(kusur kabahat)”: *Ayu-buruy ağıyah erdeğine*, “Kusuru kabahati az iken” 12/234

bies-alta: “beş altı”: *Bert kihi ħarağa, kulгааğa bies-alta dien*, “Kamil kişinin gözü kulağı beş altı diye,” 50/4921

buhar-siciñ: “soy adı”: *Buħar-siciñ nehiliege* “Buhar sicin boyundan,” 21/1250

buopal -iepel: “paspal pespaye”: *Buopal-iepel istaanın tiöhün tılıgar dieri tardımmıt.* “Paspal pespaye donunu göğsüne kadar çekmiş.” 17/776

buor-burgul: “soy adı”: *Buor-burgul uluuha,* “Buor burgul soyundan,” 21/1249

buor-tuor: “keskin (müthiş (soğuk hakkında))”: *Buor-tuor mundu bağacıtın iyetin kurdık* “keskin(müthiş) mundu balığın annesi gibi” 17/775

buruy-ayı: “suç günah”: *Bılır, buruy-ayı suoħ erdeğine,* “Kadim zamanlarda suçun günahın olmadığı zamanlarda,” 12/233

cañ-cahaħ: “ağrı sızı”: *Cañ-cahaħ taarybata,* “Ağrı sızı yayılmadı,” 15/571

cege-baaba: “cadı (cin) peri”: *Cege-baaba sañata ağılur,* “Cadı peri sesi yankılanır,” 25/1819; *Cegin uluuha, Cege-baaba aymağa* “Cegin uluhundan cadı peri tayfasından” 21/1252

cer-bur: “pek çok “: *Cer-bur ce teñneste,* “Pek çok (kez) eşleştiler,” 66/6859

ciek-caaħ: “kusur kabahat”: *Ciek-caaħ bierieħ buoluo duo?* “Kusur kabahat verecek mi?” 61/6226

col-sorgu: “mutluluk saadet”: *Col-sorgu toħtoobotoħ,* “Mutluluk saadet durmadı,” 13/257; *Col-sorgu toħtuo suoğa dien,* “Mutluluk saadet durmayacak diye” 13/288

con-ħaar: “insanlar, kalabalık insan topluluğu”: *Con-ħaar tarğaata.* “kalabalık gittikçe arttı (yayıldı).” 43/4309

curağay-soroğoy: “avare avare”: *Bieğe turbataħ curağay-soroğoy atırdaaħ,* “Kırsağı döllememiş avare avare dolaşan aygırlı,” 13/251

cühün-bodo: “şekline şemaline”: *Cühün-bodo oduulaan,* “Şekline şemaline bakıp,” 11/45

çaħçı-kırcık: “gerçek hakikat”: *Çaħçı-kırcık tılbin etebin,* “Gerçeği hakikati söylüyorum,” 39/3723

çır-çaar: “somon balığı sürüsünün sesi”: *Çır-çaar silleete, suya-saaya til kepseete*. “Çır çaar(somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tükürdü ağır ağır konuşmaya başladı.” 17/803

çinçi –sebere: “eda endam”: *Çinçi -sebere beriyen*, “Edasını endamını biçip” 11/47; *Abaahı uolun çinçi-sebere beriyen* “Abahı oğlunu tepeden tırnağa süzüp” 30/2410

eñe-suluu: “başlık parası”: *Eñe-suluu bierbete*, “Başlık töre vermedi,” 61/6238

eñke-ceñke: “berrak duru”: *İkki eñke-ceñke harahtaah*, “Berrak duru gözlü,” 58/5890; *Eñke-ceñke harağın töbötün oroyugar örö tururu körbüt*, “Berrak duru gözünü başının yukarisına doğru dikip bakmış,” 57/5851; *Eñke-ceñke harağın ortotunan tehe ittağım buollun*, – *dien baran* “Patlak pörtlek gözüne isabet etsin dedikten sonra,” 18/930

erey-buruy: “eza cefa” *Erey-buruy böğönü eñeritten tuttum*, “Birçok eza cefa çektim,” 43/4405

ıcir-bıcir: “yamru yumru”: *Icir-bıcir itis sustaağ ebit*. “Avuçiçi yamru yumru imiş.” 17/742; *Icir-bıcir itistaah ebit*, “Yamru yumru avuçlu imiş,” 30/2415

ı-caar: “Kerih kesif”: *ı-caar ihıllıbit*, “Kerih kesif koku dağılmış (yayılmış),” 11/97

ıdimere-iñsete: “tamahkâr açgözlü”: *En kurduk idimere-iñsete suoğ kihibin*, “senin gibi tamahkâr açgözlü olmayan biriyim,” 76/8100

ımik-samık: “cansız fersiz”: *İmik-samık ubayar*. “Cansız fersiz yana durur.” 25/1812

kem-dam: “yavaşça- narince”: *Tolbonnooğ nuurgun kem-dam köhsüber saba tut*, “bu parlak şavkını yavaşça narince sırtıma kapla,” 63/6525

keñsik-muñsuk: “isli puslu”: *Keñsik-muñsuk sıttammit*; “İsli puslu kokulanmış,” 16/689

kerie-ğoruo: “kötü çirkin”: *Sire-doyduta kerie-ğoruo cühünnemmit*, “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688

kieli-maani: “iyi güzel”: *Kieli- maanı cühünnemmit*, “İyi güzel şekile bürünmüş” 20/1175; *Kieli-maanı kiñil kielitiger cegcitte*. “Güzel kiñilin karnında sükûnet buldu (rahatladı)” 40/4050; *Kieli-maanı bihubar, kiirerin kiiren körüöm*. “İyi güzel bedenime yapacağını yapsın bakalım.” 37/3488

kieli-maalı: “güzel gökçek”: *Kieli-maalı sıraydaah kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 65/6753; *Kieli-maalı sıraydaah kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 67/6981; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olorbut*, “güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp rahatça oturmuş,” 64/6696; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olordo*. “Güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp rahatça oturdu.” 68/7066; *Kieli-maalı sıraydaah kihi ininen-keninen çineriyde*, “Güzel yüzlü kişi öne arkaya sallandı (geriledi),” 38/3500

kihi-süöhü: “insan hayvan”: *Kihi-süöhü kiçellen erdeğine*, “İnsan hayvan henüz var olmamışken,” 12/235

kitien-imien: “yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı”: *Kitien-imien doydu kiile sisteeh*, “kitien imien(yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı) çakmaktaşı (filint) sırtlı,” 14/435

kör-nar: “eğlence, şenlik”: *Kör-nar böğönü ce kögüörüttüler*, “Epeyce bir eğlendiler (şenlendiler),” 42/4288; *Kör-nar kögüreete*, “eğlence senlik gittikçe arttı,” 42/4307

kumar-küyüges: “sivrisinek”: *Kumar-küyüges sañatın kurduk du*, “sivrisinek vızıltısı gibi mi,” 48/4730

kügen-ħaağan: “köpük köpük”: *Kügen-ħaağan bahıgıraata*. “Köpük köpük yüksek sesle yankılandı.” 26/1887; *Küügen-ħaağan bahıgıraata*; “köpük köpük köpürdü,” 16/628

muñ-tañ: “eza cefa”: *Muñ-tañ böğönü kördö, erey-buruy böğönü kördö*. “Epeyce eza cefa, çile dert gördü.” 68/7075; *Muñ-tañ ce tuolla*; “eza cefayla doldu,” 66/6860

ohol-törüöt: “kaza bela”: *Ohol-törüöt çugahaabata*, “Kaza bela yaklaşmadı,” 15/572

olur-molur: “eğri büğrü,”: *Olul-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 62/6378; *Olur-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 18/911; *Olur-molur bıhağtağa ühü*. “kıtır kıtır kesiyor imiş” 14/432; *Olur-molur bıhağın* “Eğri büğrü bıçağını” 16/636

oyuun-udağan: “erkek ve kadın şaman”: *Oyuun-udağan oloğor*, “Oyuun-udağan yerine,” 78/8283; *Oyuun-udağan oloğtoğ con ebitter*. “Oyuunlu udağanlı insanlar imişler.” 74/7901

ögürük-tögürük: “yuvarlak, çepe çevre”: *Ögürük-tögürük kördö, üömüteleen haamta*, “Çepe çevre gözledi, ağırdan adımladı,” 70/ 7384

sah-ħaan: “gösterişli heybetli”: *Sah-ħaan sabağata inürin saba birahta* “gösterişli heybetli eğerini koyup yerleştirdi” 20/1121

sette-uon: “yedi on”: *Sette-uon oğus iige biir sirge bölöhön muñustar* “Yedi on (yetmiş) öküz sidiğinin bir yerde göletlenmişine” 33/3028; *Sette-uon puuttaah deriespe taas meeçikteğer iraağ erçimneeħ* “yedi sekiz putluk taş güllenden daha ağır,” 18/946

sıha-ħaltı: “yalan dolan”: *Sıha-ħaltı tutuum suoğa*, “Yalan dolan yönüm (özelliğim) yoktur.” 18/926

sıha-ħaltı: “yalan yanlış”: *Sıha-ħaltı da buollar*, “Yalan yanlışta olsa,” 22/1401; *Sıha-ħaltı sırunı sıhağ* “yalan yanlış (ters türs) tutumu takınacak” 56/5668

sımıya-kırcık: “yalan gerçek”: *Abaahı buħatura sımiya-kırcık da buollar*, “Abahı bahadırı yalanda gerçekte olsa,” 22/1400; *Sımıya-kırcık tılı etemmin*, “yalan yanlış sözü söyleyip,” 56/5667, *Sımıya-kırcık tılım suoğa*; “Yalan yapıldak sözüm yoktur,” 18/927

sıray-ħarah: “yüz göz”: *Sıray-ħarah ullarıya*, “Yüzü gözü yamuldu,” 30/2488

silis-mutuk: “dal budak”: *Silis-mutuk kımñulaah* “Dal budak kamçılı” 65/6809

siri-saarı: “özel deri rengi solgun”: *Siri-saarı cühünneeħ*, “Solgun çapar suratlı,” 32/2687; *Siri-saarı sıalcalaah*, “Kocaman deri pantolonlu,” 32/2689

soğuruu-ħotu: “kuzey güney”: *Soğuruu-ħotu sosuha turarın kurduk*, “Kuzeye güneye (doğru) çekiştiriyorlarmışcasına,” 12/188

soho-turağas: “karaca kızıl”: *Soğuruuññu dieki soho-turağas ħayarı* “Güney yönündeki karaca kızıl dağa gelip” 30/2402

sulbu-ħalbí: “alel acele”: *Atıgar sulbu-ħalbí ħaaman barda*. “Atına alel acele yürüyüp vardı.” 74/7822; *Cietiger sulbu-ħalbí ħaaman tağısta*. “Eviden alel acele yürüyerek çıktı.” 15/602; *Onu oyoğo cahtar sulbu-ħalbí ħaaman tiıyen kelbitin*, “Demesine karısı alel acele yetip gelmesini,” 58/5963; *Sulbu-ħalbí ħaaman tağısta*; “Alel acele yürüyüp çıktı;” 40/3796; *Sulbu-ħalbí ħaaman, kütür türgennik süüren*, “Alel acele yürüyüp fevkalade hızlı koşup,” 32/2624; *Sulbu-ħalbí ħaaman, uñuo dieki barda*, (alel acele) “Çabuk çabuk sağa doğru gitti,” 28/2205; *Sulbu-ħalbí ħalbarıya sataata da?* “alel acele hareket edebildi mi?” 68/7081; *Sulbu-ħalbí kutan ere bierbitim doğonuy* “Alel acele koyup vermiştim dostcağızım” 66/6837; *Sulbu-ħalbí sıgıñahtanna*; “Alel acele soyundu;” 16/652; *Sulbu-ħalbí süüren kiirde*. “Alel acele koşarak girdi.” 16/722

suon-toluu: “namlı sanlı”: *Oğus kıayan culuruybat suon-toluu suraħpın* “Öküzün çekemeyeceği derecede namlı sanlı şöhretini” 39/3688

suom-soduom: “kavga gürültü”: *Suom-soduom böğönü tohtoton* “Birçok kavgayı gürültüyü durdurup” 56/5690

taba-saacağay: “geyik”: *Taba-saacağay inaħtaaħ* “geyik ve inek sahibi (geyik ve inekli)” 53/5286

toğus-uon: “dokuz on”: *Toğus-uon puuttaaħ timir çompo süllügesteeğır iraaħ çorun* “Dokuz on putluk (ağırlık birimi) demir sopadan daha sarsıcı,” 18/943; *Toğus-uon üördeeh sur cağıl aturgıtın* “Dokuz on sürülü gri donlu atınızı” 43/4436

töhö-ħaçça: “ne kadar”: *Soluur töhö-ħaçça gımmata* “Kazan kaşla göz arasında” 26/1883; *Töhö-ħaçça gınaħ con buoluohtaray*; “Zamanı mekânı hiçe sayarcasına;” 25/1772, *Soluur töhö-ħaçça gımmata*, “kazan (kazanın altındaki ateş) az çok geçmedi” 16/625

tuman-imeen: “yer adı, sisli puslu”: *Tuman-imeen doydu tuoha tuostaah*, “sisli puslu yerinin kayın kabuğuyla kaplı,” 14/434

tumuu-sötöl: “aksırık öksürük”: *Tumuu-sötöl tumunna*, “Aksırık öksürük bulaşmadı,” 15/570; *Tumuu-sötöl tunuybut*, “Öksürük aksırık yayılmış” 11/96

tuñ-tañ: “çatır çutur”: *Tuñ-tañ ükteetiler*. “Çatır çutur (ormanı) çiğnediler.” 31/2557

tüñ-tañ: “fokur fokur”: *Tüñ-tañ orguyda*. “Fokur fokur kaydadı.” 26/1884; *Tüñ-tañ orguyda*, “Fokur fokur kaydadı,” 16/626, *Tüne ütülük sağanı tüñ-tañ cükküde*, “Deri eldiven kadarını (et) hapur hupur yuttu,” 16/641

tüökün-baranaak: “eşkıya haydut”: *Kürgüydüü turağın, tüökün-baranaak*, sireğes uola! “Bağırıp (nara atıp) duruyorsun eşkıya, haydut!” 52/5175

tüös-maas: “karman çorman”: *Tüös-mas erte*, “Karman çorman oldu,” 26/1885

uluu-caah: “büyüklük ululuk”: *Uluu-caahı buolaññın*, “Büyüklük ululuk taslayıp,” 39/3721

uñuoğ-iñieğ: “yaka paça”: *Abaahı uolun uñuoğ-iñieğ tutuoğ* “Abahı oğlunu yaka paça enseleyecek” 23/1538

uoku-çuoku: “ünlü sanlı”: *Uoku-çuoku surağğar*, “Ünlü sanlı şiarına,” 26/2022

uyulğan-mağan: “beyaz” *Uyulğan-mağan cağtar connorgo holboho tüste*. “Beyaz yaşlı kadının tayfası (adamları) birleşmeye başladılar (birleşe durdular).” 57/5781

üöhe- allara : “aşağı yukarı”: *İñiger üöhe- allara çirkes-irkes kınaaray?!* “Önünde, aşağı yukarı ani şekilde doğruldu,” 26/2091; *Üöhe-allara homunuoğtara*, – dii sanır. “Aşağı yukarı koşuşturacaklar diye düşünür.” 28/2196; *Üöhe-allara üren tülleñnette*; “Yukarı aşağı esip silkeledi,” 16/661

üöt-tireğ: “söğüt ağacı -dayanak”: *Arıkaah üöt-tireğ töbötünen anan kilereññit*, “Yarıklı söğüt direğinin(dayanak) başıyla itip içeri sokup,” 33/3027

ürüñ-ğara: “ak kara”: *Ürülüyen iippit ürüñ-ğara tüüleehpin* “Özene bezene yetiştirdiğim ak-kara tüylülerimi (atlarımı-sığırlarımı)” 60/6198

ürüñ-hara: “ak kara”: *Ürüñ-hara tüüleeğın* “Ak kara tüylülerini (at ve sığır cinsini)” 26/1969

üs-tüört: “üç dört”: *Üs-tüört diiller* “Üç dört derler” 22/1440

ütüö-haya: “iyi güzel”: *Ütüö-haya kihini* “İyi güzel kişiyi” 24/1720

ütüö-mökü: “iyi kötü”: *Ütüö-mökü bitim ümürüte tarpıta* “İyi kötü yanlarım sağırdı” 37/3483

3.1.2 ÇEKİM EKLI İSİMLERLE KURULAN İKİLEMELER

3.1.2.1 İyelik Hali Eki Almış İkilemeler

Yakut (Saha) Türkçesi’nde iyelik ekleri diğer Türk Lehçelerinden bazı fonetik farklarla ayrılmaktadır. Bu fark iyelik eklerinin eklendikleri kelimenin son ünlü veya ünsüzüne göre kendini gösterir.

1. tekil şahıs:+m
2. tekil şahıs:+ñ
3. tekil şahıs:+A, +TA
- 1.çoğul şahıs:+BIt
2. çoğul şahıs:+ĞIt
3. çoğul şahıs:+LAra

Ek, ünlü ile biten kelimelere doğrudan bağlanır. Ünsüzle biten kelimelere ise, araya bütün bağlayıcı ünlüleri alarak bağlanır. Ünsüzle biten kelimelerden sonra iyelik eki geldiğinde iki ünlü arasındaki *-s-*, *-h-’ye*, *-k-*, *-g-’ye*, *-h-*, *-ğ-’ya* dönüşür (Kirişcioğlu 1999: 73).

kus+i+m > kuhum: “kızım”, *cie+m* “evim”, *küüs+ü+m > küühüm*: “gücüm”

Yakut Türkçesi’nde iyelik ekleri, kendisinden sonra hâl eklerinden birisini aldığı anda iyelik ekinde ve hâl eklerinin bazılarında değişiklikler meydana gelir.

küüsper “gücüm”, *appıttan* “atımızdan”, *doydubutun* “ülkemizi”

İyelik eki almış ikilemeler şunlardır:

bahın-atağın: “başını ayağını”: *Bahın-atağın bihita sıspıt kurduk* “Başını ayağını kesip doğramış gibi” 11/91

cerim-borum: “gücüm kuvvetim”: *Silgem holğom sitteğine*, cerim-borum teñnesteğine, “Etim budum yettiğinde, gücüm kuvvetim denkleştiğinde” 36/3352

cühünüm-bödöm: “betim benzim, şeklim şemalim”: *Cühünüm-bödöm ütüö;* “Betim benzim güzel” 21/1248

künüm-cılım: “gün yıl”: *Kömüskeen ölör künüm-cılım buolla.* “muhafaza edilmek (birinin koruması altında olmak) ölüm günüm yılılm (ecelim) oldu.” 41/4121

ölüüm-ülügerim: “ölümüm felaketim”: *Ölüüm-ülügerim ebit, muñum-bihılaanım ebit!* “Ölümüm felaketim imiş, ezam cefam imiş!” 50/5013

tañahım-ħaarım: “kılığım kıyafetim(üstüm başım)”: *Tañahım-ħaarım maanı, ürdük ütüö kihibin.* “Kılığım kıyafetim güzel fevkalade soylu kişiyim.” 76/8099

tañahım-ħaarım: “üstüm başım”: *Tañahım-ħaarım maanı,* “Üstüm başım güzel,” 21/1247

tördüm-uuhum: “soyum sopum”: *Min eyiginneeğer orduk tördüm-uuhum üçügey,* “Benim soyum sopum senden daha asaletlidir,” 76/8098

3.1.2.2 Yükleme Hali Eki Almış Olan İkilemeler

Yükleme hâli eki, ünsüzlerden sonra +ı, +i, +u, +ü şeklinde eklenir. Ek, s, k ve ħ ünsüzleriyle biten kelimelerden sonra geldiğinde iki ünlü arasındaki -s-, -h-'ye, -k-, -g'ye, -ħ-, -ğ-'ya dönüşür (Kirişcioğlu 1999: 74).

üöreh+i > üöreği “eğitimi”, *kıs+ı > kızı* “kızı”

Ünlü ve diftonglardan sonra +nı, +ni, +nu, +nü şeklinde eklenir:

börö+nü “kurdu”, *oğo+nu* “çocuğu”

Yükleme hali eki almış ikilemeler 64 tanedir. Bu ikilemeler şunlardır:

aruta-siata: “özü usaresi”: *Aruta-siata aygıraççı süüre turar* “Özü usaresi peyderpey sıza duran” 12/172,

ayuiñ-buruyuñ: “suçunu kabahatini”: *Ayuiñ-buruyuñ onon boruostannin diebittere ühü.* “Suçunun kabahatin cezasını böylelikle çekmiş demişler imiş.” 73/7783

birta-ħarta: “boy pos”: *Birta-ħarta bilastaan,* “Boyunu posunu ölçüp,” 11/46

buruybun-boruokpun: “suçum kabahatim”: *Buruybun-boruokpun buluna oloruohpun.* “Suçum kabahatim neyse bileyim.” 29/2342

buruyu-boruogu: “suçu kabahati”: *Tuoh buruyu-boruogu oñorbutum tuhuttan* “Hangi suçu kabahati yaptığımdan dolayı” 38/3591

caybın-soboloñun: “musibet şer”: *Caybın-soboloñun calbarıppıt,* “Musibetini şerrini defetmiş. (uzaklaşmak, geri çekilmek)” 79/8468; *Ol allaraa doydu cayın-soboloñun bağas arçılaa inibit,* “O aşağı dünyanın musibetini şerrini temizleyip (kovmak) üzereyiz,” 79/8428

ceebete-ciikeye: “hile oyun”: *Ceebete-ciikeye eñerdespit,* “Hileye oyuna yakınız,” 54/5423

cere-bura: “pek çok(kez)”: *Cere-bura teñnespit,* “Pek çok (kez) eşleştiler,” 32/2710; *Cere-bura teñneste,* “Pek çok (kez) denkleştiler, eşleştiler,” 16/646

cirimin-ħolunun: “kayasasını kayışını”: *Cirimin- ħolunun sihin üöhüger dılı bıhıta tutan iñurdaata.* “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4843; *Cirimin-ħolunun sihin üöhüger dılı bıhıta tutan iñurdaata.* “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4839; *Cirimin-ħolunun uuga taarıyar-taarıybat kına,* “kayasası kayışı suya değer değmez halde,” 62/6361; *Cirimin-ħolunun uuga tirierder-tirierpet gına iher* “kayasası kayışı suya dokunur dokunmaz” 62/6372; *Cirimin-ħolunun tarda-tarda,* “kayasasını kayışını çeke çeke,” 74/7829; *Cirimin-ħolunun tölüte tutan ılla,* “Kayasasını kayışını (kemerini) çözüp çıkardı,” 24/1659

ereye-buruya: “suçu kabahati”: *Ereye-buruya suoħ istieħ kihi buoluoñ duo!* “Suçsuz kabahatsizmiş gibi mi dinleyeceksin!” 56/5684

ereyi-buruyu: “derdi sıkıntıyı”: *Ereyi-buruyu körbötö,* “Derdi sıkıntıyı görmedi” 15/576

harağa-kulgağa: “gözü kulağı”: *Ütüö (kihi) harağa-kulgağa* “İyi kişinin gözü kulağı” 22/1439

haraḥkın-sıraygın: “gözünü yüzünü”: *haraḥkın-sıraygın köy salgın salığa.* “Gözünü yüzünü ferah hava okşayacak.” 63/6528

ḥolunun-cirimin: “kayasasını kayışını”: *Atın müineeri, ergim-urgum ḥaama,* ḥolunun-cirimin tarda, “Atına binmek üzere yaylana yaylana yürüyüp, kayasasını kayışını çekti,” 57/5865; *ḥolunun-cirimin uuga tierpet gına örö oḥson ulla,* “kayasasını kayışını suya deḡdirmeyecek şekilde yekindirdi,” 62/6455; *Ol gınan baran, ḥolunun-cirimin tölüte tutan,* “Öyle yaptıktan sonra kayasasını kayışını çözüverip,” 64/6621

iñurun-buutayın: “eḡerini terliḡini”: *Iñurun -buutayın saralı tardan ulla,* “Eḡerini terliḡini sıyırıp çekip aldı,” 64/6622; *Iñurun-buutayın oñosto turara ühü.* “Gemini terliḡiini yerleştirmeye çalışıyormuş.” 58/5866

iñurun-sörüötün: ” eḡerini teḡeltisini”: *Iñurun-sörüötün aḡalan* “Eḡerini teḡeltisini getirip” 28/2140

kihini-süöhünü: “insanı hayvanı”: *Kihini-süöhünü bıha kimñullağa,* “İnsana hayvan acımasızca davranan,” 23/1576

kirbin-kuorbun: “kırımı pisimi”: *Kirbin-kuorbun ḥoñnoru sürgüyen kulu.* “Kırımı pisimi temizle, defeyle.” 79/8422

kire-nara: “kiri pasaḡı”: *Kire-nara iñmite buoluoḡa.* “Kır pasak sinmiş olmalı.” 79/8417

kölöhüññün-cañḡaḡın: “terini cañḡanı (hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter)”: *Kölöhüññün-cañḡaḡın kuurt,* “Terini cañḡanı(hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter) kurut,” 64/6633

köñü-ḡañı: “rüzḡârı yeli”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ḡañı oḥsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzḡârı yeli” 14/374

köyö-salgına: “havası”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ḡañı oḥsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzḡârı yeli” 14/374

kuora-kire: “kiri pisi”: *Kuora-kire hommutun.* “Kirinden pisinden kalanını” 79/8453

küösteeri-astaarı: “yemekleri aşları”: *Küösteeri-astaarı cılıgıs kınan erdeğine,* “yemekleri aşları azaldığında” 77/8255

minneri-ottoru: “çorbaları otları”: *Minneri-ottoru tüöre ültü kömülleen sien turda.* “Çorbaları çeriyle çöpüyle yumulup içe durdu.” 16/650

muña-taña: “tıka basa”: *Muña-taña tuolla,* “Tıka basa doldu,” 16/647

munnun-uohun: “burnunu dudasını”: *Munnun-uohun muskuyda,* “Burnunu dudasını oğuşturdu,” 36/3272

mülü-ħaħı: “orası burası”: *Mülü-ħaħı sottor* “Orasına burasına silinir” 26/1905

oğonu-uluunu: “büyüğü küçüğü”: *Oğonu-uluunu ültü kötütüö,* “Büyüğü küçüğü ezip geçen,” 23/1577

ölüünü-ülügeri: “ölümü”: *Ölüünü-ülügeri örüü öydöoböt kiki ebite (ühü),* “Ölümü yokoluşu hiç mi hiç bilmez birisiymiş,” 64/6654

östööhþün-öhögöydööhþün: “düşmanımı hasmımı”: *Östööhþün-öhögöydööhþün ölördöğüm dien,* “Düşmanımı hasmımı öldürdüm diye” 70/7364

saastaaħtarbın-sanaalaħtarbın: “muhaliflerimi muarızlarımı”: *Saastaaħtarbın-sanaalaħtarbın namtattağım dien,* “Muhaliflerimi muarızlarımı alçattım diye,” 70/7365

sıraybın-ħaraħpın: “eli yüzü”: *ħata maanı kihini sıraybın-ħaraħpın baahırdaññın,* “Eli yüzü düzgün adamın yüzünü gözünü yaralayıp,” 22/1374; *Sıraybın-ħaraħpın çukkurtan kebiheeyeğın, noyon!* “Yüzümü gözümü berbat etmeyesin ha noyon!” 31/2534

sıraydarı-ħaraħtarı: “yüzleri gözleri”: *Sıraydarı-ħaraħtarı uottaah ħardağahınan tuora miinnerteete.* “yüzüne gözüne ateşli odunla yapıştırdı (bindirdi)” 65/6735

sıraygın-ħaraħkın: “yüzünü gözünü”: *Sıraygın-ħaraħkın tual bıhita sıħta* “yüzünü gözünü rüzgâr yel vurdu” 63/6527

sırayın-ħarağın: “Yüzünü gözünü”: *Sırayın-ħarağın taarıyda*, “Yüzünü gözünü oğuşturdu,” 36/3273

simeğın-tañahın: “süsünü püsünü”: *Simeğın-tañahın kördörör*, “Süsünü püsünü gösterir,” 26/1907

sire-doyduta: “yeri yurdu”: *Sire-doyduta kerie-ħoruo cühünnemmit*, “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688

sörüötün-buutayın: “teğeltisini terliğini”: *Sörüötün-buutayın sulbu tardan ılla*, “Teğeltisini terliğini çarçabuk çekip aldı,” 24/1660

tañahın-sabın: “üstünü başını(örtüsünü yaygısını)”: *Tañahın-sabın ları- laglaççı tañınna*. “Örtüsünü yaygısını yerli yerine yerleştirdi.” 20/1125

tañaspın-sappın: “üstünü başını”: *Tañaspın-sappın ałatıma*. “Üstünü başını paralama.” 22/1373

tıaha-uuha: “sesi sedası”: *Köppüt tıaha-uuha ebit*, “Onun uçuşunun sesi sedası imiş,” 83/8974; *Tıaha-uuha ulaħana bert buolla*. “Sesi sedası fevkalade yükseldi.” 39/3653

tıahı-uuhu: “sesi soluğu”: *Tıahı-uuhu ura bilbet kihi ebite ühü*, “Sesi soluğu (yol bilmez) çıkmaz kişiymiş,” 64/6653

tiere-maara: “çatır çutur”: *ħalaayıtaağı ħañıl ħara tıanı tiere-maara tebistiler*. “Cenuptaki koyu kara ormanı çatır çutur çiğnediler (tepiştiler).” 22/1395

tüñneri-tañnarı: “karman çorman”: *Tüñneri-tañnarı biraħpıttarın*, “Karman çorman bıraktıklarını,” 28/2141

ullukpun-sotobun: “uyluğumu baldırımı(bacağımı)”: *Ullukpun-sotobun cohunnaah kihieħeğe uurtalaan bierieħtere*. “Uyluğumu bacağımı saygın kişiye ikram edecekler.” 29/2332

ulluktarı-sotoloru: “uylukları (kemik) baldırları”: *Ulluktarı-sotoloru ħoduybaħtaan kebiher* “ uylukları baldırları hızlandırmadan” 14/431

uñuorguta-ulağata: “ucu bucağı”: Uñuorguta-ulağata köstübeteh, “ucu bucağı görünmez,” 12/154

uola-cüögenteye: “oğlu” *Türgen ayı uola-cüögenteye tuoh ebit dien körön turdahha* “Tanrı Cühegeyin oğlu nasılmış diye bakıldığında” 14/457

ustata-tuorata: “ucu bucağı”: *Ustata-tuorata billibeteh*, “Ucu bucağı bilinmez,” 47/4633; *Ustata-tuorata billibeteh*, “Ucu bucağı bilinmez” 12/153

ütürü-batarı: “küstahlık ve casaret”: *Ütürü-batarı kördö*, “Küstahlık ve cesaretle dikkatlice baktı,” 47/4584

3.1.2.3 Yönelme Hali Eki ve Bulunma Hali Eki Almış Olan İkilemeler

Eski Türkçedeki *-ka/-ke*, *-ga/-ge* ekinden geldiği belli olan bu ek aslen *-KA* şeklindedir. Bu ek aynı zamanda bulunma hali fonksiyonunu da ifade eder. Bu ekin eklendiği kelimenin ünlü ve ünsüz durumlarına göre yirmi şekli vardır. Ek, geniş ünlü ve diftonglardan sonra *+ğa*, *+ğe*, *+ğö*, *+ğö* şeklinde eklenir (Kirişçioğlu 1999: 75).

börö+ğö “kurta”, *ıye+ğe* “anneye”

Dar ünlü ve *l*, *r*, *y* seslerinden biriyle biten isimlerden sonra *+ga*, *+ge*, *+go*, *+gö* şeklinde eklenir: *ıy+ga* “aya”, *doydu+ga* “ülkeye”

k, *p*, *s*, ve *t* seslerinden biriyle biten isimlerden sonra *+ka*, *+ke*, *+ko*, *+kö* şeklinde eklenir. Yönelme hâli ekinin bu şekli, *t* ünsüzü ile biten bir isimden sonra geldiğinde *-tk-* > *-kk-* benzeşmesi meydana gelir.

ot+ko > *okko* “ota”, *at+ka* > *akka* “ata”

Sonu *h* ile biten isimlerden sonra *+ha*, *+he*, *+ho*, *+hö* şeklinde eklenir: *haraḥ+ha* “göze”, *ohoḥ+ho* “ocağa”

Yönelme hâli eki, nazal seslerden (*m*, *n*, *ñ*) sonra *+ña*, *+ñe*, *+ño*, *+ñö* şeklinde eklenir. Ek, *ñ* ünsüzü ile biten isimlerden sonra geldiğinde, *-nñ-* > *-ññ-* benzeşmesi meydana gelir:

con+ño > *coñño* “halka” *cie-kergeñ+ñe* > *cie-kergeññe* “aileye”

Bu ekin iyelik ekleri ile kullanımında, iyelik ekleri çok büyük değişikliklerine uğrarlar ve yönelme hâli eki ile âdeta kalıplaşmış hâle gelirler.

küüesper “gücüme, *cieber* “evime”, *doydularıgar* “ülkelerine”

Yükleme hali eki ve bulunma hali eki almış olan ikilemeler 5 tanedir. Bu ikilemeler:

ieske-küüske: “borca harca”: *İeske-küüske erilleebete.* “Borca harca girmedir.” 15/577

kulgaaga-ħarağa: “gözü kulağı”: *Ütüö kihi kulgaaga-ħarağa üs tüört dien* “iyi kişinin kulağı gözü üç dört diye” 50/4920

sırayga-ħarahħa: “yüze göze”: *Sırayga-ħarahħa sırbatalı turarın kurduk* “Yüzüne gözüne yapıştırma durması gibi” 22/1461

sırayga-ħarahħa: “yüzüne gözüne”: *Sırayga-ħarahħa sırbatalaata.* “Yüzüne gözüne şaklattı.” 22/1359

tıaskıtıgar-uuskutugar : “ses gürültü”: *Ehigi kırgıspıt tıaskıtıgar-uuskutugar* “sizin kavganızın sesine gürültüsüne” 54/5503

3.1.2.4 Ayrılma (Çıkma) Hali Eki Alan İkilemeler

Ünlü ve diftongla biten isimlerden sonra *+ttan*, *+tten*, *+tton*, *+ttön* şeklinde; ünsüzlerden sonra *+tan*, *+ten* şeklinde eklenir (Kirişçioğlu 1999: 76).

bılırgı+ttan “eskiden”, *allara+ttan* “aşağıdan”, *çugas+tan* “yakından”, *üt+ten* “sütten”

Çalışmamızda ayrılma (çıkma) hali eki alan ikilemeler 4 tanedir:

abaahıttan-albıntan: “abahıdan sahtekârdan”: *Abaahıttan-albıntan araħsan taħsıaħpar dieri* “Abahıdan sahtekârdan ayrılıp uzaklaşana kadar” 74/7805; *Abaahıttan-albıntan arağıstağım dien üörde.* “Abıhıdan yalancıdan kurtuldum diye sevindi.” 28/2152

kütüötteen-kürcüötteen: “hiddetle yan bakmak”: *Aytalın Kuo at kıayan tarpat abır-tabır aatıgar kütüötteen-kürcüötteen* “Aytalın kuonun, atın çekmeye güç yetiremeyeceği ahım şahım adını hiddetle yan bakarak ” 36/3269

östööh̄tön-öhögöydööh̄tön: “düşmandan hasımdan”: *Östööh̄tön-öhögöydööh̄tön öhülünneğim dien*, “Düşmandan hasımdan kurtuldum diye” 28/2151

3.1.2.5 Vasıta Hali Eki Almış Olan ikilemeler

Saha Türkçesi’nde bu ek, ünlü ve diftonglardan sonra +nan / +nen, +non / +nön şeklinde gelir. Ünsüzlerden sonra, araya bağlayıcı ünlüleri alarak eklenir (Kirişçioğlu 1999: 77).

uu+nan “suyla” *ilii+nēn* “eliyle” *kuhagan+ı+nan* “kötülükle” *küüs(h)+ü+nēn* “güçle”

Tespitlerimize göre çalışmamızda vasıta hali eki almış ikilemeler 4 tanedir. Bu ikilemeler:

çierbenen-elberinen: “börtü böcek variyle (solucan kurt)”: *Çierbenen-elberinen tibirer*, “Börtü böcek vari hayvanları (solucan, kurt) (ağzından) çıkarıp tü dedi,” 36/3318

oyuunnuu-udağannı: “kadın ve erkek şamanlı (oyun: erkek şaman, udağan: kadın şaman)”: *Subu kurduk dien oyuunnuu-udağannı sılara ühü*: “işte bu şekilde şamanlık yapadurmaktaymış.” 71/7522

ölbügenen-öbügenen: “haraç lamezatla”: *Üöhe böğönü ölbügenen-öbügenen büterbit*, “Çok yüceleri (tanrılar katı) haraca mezata bağladı,” 13/303

üönünen-kürceğenen: “börtü böcek”: *Üönünen-kürceğenen öğürüye turara ebite ühü (illur)*: “Börtü böceği yalaya yuta durmakta imiş.” 20/1217

3.2 TÜREMİŞ SÖZCÜKLERLE KURULAN İKİLEMELER

Tezimizin konusunu oluşturan olonhoda Bazı ikilemeler yapım ekleri olarak oluşurlar. Yapım eki olarak kurulan ikilemelerden bazıları aynı kök ve gövdeden, bazıları ise ayrı kök veya gövdeden oluşurlar. Örneğin: *uot-taax-cie-leex* “evli barklı” verilen bu örnekte kökleri isim olan *cie* ve *uot* kelimesi isimden isim yapma eki olan “-laax” yapım ekini alarak yeni bir ikileme oluşturmuştur.

3.2.1 İSİM KÖK VE GÖVDESİNDEN TÜRETİLEREK KURULAN İKİLEMELER

3.2.1.1 İsimden İsim Yapan “+laah/+leeh” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Saħa Türkçesi’nde bazı ikilemeler +*laah* / +*leeh* yapım ekini alarak oluşurlar. Bu ek; eklendiği kelimeye sahiplik anlamı katar ve o kelimeyi sıfat yapar. Ek, Saħa Türkçesinde 16 şekilde görülür (Kirişcioğlu 1999: 44).

Ünlü, ikiz ünlü (diftong) ve -*l*’den sonra +*laah*, +*leeh*, +*looh*, +*lööh*; -*p*, -*t*, -*k*, -*s*, -*h*’dan sonra +*taah*, +*teeh*, +*tooh*, +*tööh*; -*r* ve -*y*’den sonra +*daah*, +*deeh*, +*dooh*, +*dööh*; -*m*, -*n* ve -*n*’den sonra ise +*naah*, +*neeh*, +*nooh*, +*nööh* şeklinde eklenir.

atahtaah “ayaklı”, *doydulaah* “ülkeli, yurtlu” , *sirdeeh* “yerli, yurtlu ” *üünneeh* “gemli”

Eserimizde bu yapım ekini alarak kurulan ikilemeler 43 tane olarak aşağıda gösterilmiştir:

ağistaah-setteleeħ: “yedili sekizli”: *Ağistaah-setteleeħ ĥaannaah-siinneeħ* “Yedili sekizli kanlı canlı” 16/698; *Ağistaah -setteleeħ tiheeħ ehe tiriitin sağa* “Yedi sekiz yaşlarındaki büyük ayı derisi nispetinde” 22/1463; *Ağistaah-setteleeħ kus oğonu ahın taraan namıppit kurduk* “Yedi sekiz yaşlarındaki kızın saçlarını tarayıp döküvermişçesine” 12/231

ataannaah-möñüönneeħ: “kavga gürültü”: *Ataannaah-möñüönneeħ*, “Kavgalı gürültülü,” 12/126

ayulaah-buruydaah: “suçlu günahlı”: *Ayulaah-buruydaah kiki acahın attıgar barbataħ*, “Suçlu sudurlu kişinin yanına hiç yaklaşmadı,” 14/409

ayıtay-alcarħayay: “kaza bela”: *Bu tuoħ ayıtay-alcarħayay*, “Bu neyin kazası belası,” 39/3658

bastaah-atahtaah: “başlı ayaklı”: *Bastaah-atahtaah nay ĥara olboğun suptu uruydaan illa*. “Başlı ayaklı ağır kara minderi aceleyle çekip aldı.” 78/8351

collooh-sorgulaah: “mutlu mesut”: *Collooh-sorgulaah suon toluu toyugun dolguhuççu tuoyar*, “fevkalade mutlu sadetli heyecan verici toyuk söyler” 44/4481

doydulaah-sirdeeh: “yerli yurtlu”: *Bu kurdük ürdük ütöo doydulaah-sirdeeh kibi* “Böyle harikulade yerli yurtlu kişi” 13/351

eñeleeh -setiileeh: “ihsanlı ikramlı”: *Eñeleeh -setiileeh töröobüt* “ihsanlı ikramlı doğmuş büyümsü” 11/41; *Eñeleeh-setiileeh töröobütüm.* “İhsanlı atıyyeli doğdum.” 29/2274

etteeh-ħannaah: “kanlı canlı”: *ħaytaħ etteeh-ħannaah kibi mökküher ebit diemmin* “Bu kanlı canlı kişi nasıl kafa tutarmış diyerek” 32/2653

iñurdaah-buutaydaah: “gemli terlikli”: *Iñurdaah-buutaydaah itik iadañ tılbın irdulaan sıt*, “Gemli terlikli (ölçülüp biçilmiş) sözümü iyice dinle” 19/1049

irdulaah-buutaydaah: “yükü terlikli (atın üzerine terin çekmesi için konulan minder)”: *Irdulaah-buutaydaah itik iadañ tılbın irdulaan ihit.* “Yükü (dolu) terlikli (atın üzerine terin çekmesi için konulan minder) kutsal değerli sözümü (öğüdümü) üzerine alınarak dinle.” 63/6580

iileeh-sağalaah: “kenarlı köşeli”: *Ağıs iileeh-sağalaah* “sekiz kenarlı yakalı” 11/39; *Ağıs iileeh-sağalaah aan iye doydutun* “Sekiz kenarlı yakalı kadim ana yurdunun” 11/14; *Ayıllıbit ağıs iileeh-sağalaah*, “Sekiz kenarlı yakalı yaratılmış,” 12/125; *Ağıs iileeh-sağalaah* , “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı)” 19/1077; *Ağıs iileeh-sağalaah*, “Sekiz yakalı kenarlı” 31/2587; *Ağıs iileeh-sağalaah* , “sekiz kenarlı yakalı” 50/4910; *Ağıs iileeh-sağalaah aan iye doydutugar*, “Sekiz kenarlı yakalı (köşeli) kadim ana yurduna” 16/721; *Ağıs iileeh-sağalaah aan iye doydum* “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı) kadim ana yurdum” 17/815

keskilleeh-keriñneeh: “bahtlı talihli”: *Keskilleeh-keriñneeh kere sonun ırıatın iñneliççi illur:* “bahtlı talihli güzel haberin şarkısını.” 44/4482

ottooħ-mastaah: “otlu ağaçlı”: *Timir doloruotnay ottooħ-mastaah doydu ebit.* “Demirden otlu ağaçlı ülke imiş” 24/1622

östööhpün-öhögöydööhpün: “düşmanımı hasmımı”: *Östööhpün-öhögöydööhpün ölördögüm dien*, “Düşmanımı hasmımı öldürdüm diye” 70/7364; *Östööhtön-öhögöydööhtön öhülünneğim dien*, “Düşmandan hasımdan kurtuldum diye” 28/2151

saastaahıtarbın-sanaalaahıtarbın: “muhaliflerimi muarızlarımı”: *Saastaahıtarbın-sanaalaahıtarbın namtattağim dien*, “Muhafıflerımı muarızlarımı alçattım diye,” 70/7365

sıttaah-sımardaah: “kokulu”: *Ütüö kihilı haytaah sıttaah-sımardaah ebit diemmin* “Bu iyi kişi nasıl buğlu kokulu imiş diyerekten” 32/2655

sielleeh-kuturugun: “yelesi kuyruğu”: *Sier silęi sielleeh-kuturugun* “Kula atının kuyruğuyla yelesini” 14/475

sulardaah-köntöstööh: “yularlı dizginli”: *Sulardaah-köntöstööh suon toluu toyukpun* “yularlı dizginli kıymetli toyuğumu” 65/6797

töhölööh-haççalaah: “ne kadar (aşağı yukarı)”: *Töhölööh-haççalaah etey, toyon ehem?!* “Etmeye kalksan nasıl olurdu bey babam!” 76/8069

üünneeh-iñurdaah : “dizginli eğerli”: *Üünneeh-iñurdaah ütüö tılbin* “Dinlenilesi değer verilesi sözlerimi (dizginli ve eğerli sözlerimi)” 29/2260; *Üünneeh-iñurdaah üöskeebitim*, “Dizginli ve eğerli (terbiyeli) yetiştim,” 29/2272; *Üöhe böğöttön üünneeh-iñurdaah Ütüö kihilı (baara) ebite ühü.* “Çok yücelerden gemli eğerli iyi bir kişi var imiş” 11/37; *Kömüs üünneeh-iñurdaah* “Gümüş gemli eğerli” 14/386; *Üünneeh-iñurdaah ürdük ütüö tılbin*, “Gemli eğerli çok kıymetli sözümü,” 37/3404; *Üünneeh-iñurdaah ürdük ütüö tılbin* “Gemli eğerli şu yüce güzel sözümü” 44/4485; *Üünneeh-iñurdaah ürdük ütüö tılbin öydö* “Gemli eğerli değerli sözümü anla” 61/6264; *Üünneeh-iñurdaah ürdük ütüö tılbin* “gemli eğerli değerli sözümü” 61/6326; *Üünneeh-iñurdaah ürdük ütüö tılbin* “Gemli eğerli değerli sözümü,” 65/6794; *Üünneeh-iñurdaah ürdük ütüö tılbin*, “Gemli eğerli kıymetli sözümü,” 56/5686; *Üünneeh-iñurdaah ürdük ütüö tılbin* “Gemli eğerli değerli sözümü” 63/6573

3.2.1.2 İsimden İsim Yapan “+day, +dey” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu ek genellikle küçültme ve sevgi ifade eder. Ek, Saha Türkçesinde 16 şekilde görülür. +day, +dey, +doy, +döy, (t, g, k) şeklinde varyantları da vardır (Kirişçioğlu 1999: 46).

ağakay “babacığım”, *segertey* “şipşirin”

Çalışmamızda bu eki alarak kurulan ikilemeler 4 tanedir Bunlar:

ayıtay-alcarhayay: “kaza bela”: *Bu tuoḥ ayıtay-alcarhayay*, “Bu neyin kazası belası,” 39/3658

muñay-bihilaanay: “eza cefa”: *Bu tuoḥ muñay-bihilaanay*, “Bu neyin ezası cefası,” 39/3660

ölüütey-ülügerey: “felaket helaket”: *Bu tuoḥ ölüütey-ülügerey*, “Bu neyin felaketi helaketi,” 39/3659

soroy-soduomay: “derdi çilesi”: *Bu tuoḥ soroy-soduomay!?* “Bu neyin derdi çilesi ?” 39/3661

3.2.1.3 İsimden İsim Yapan “+lu, +lii” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Saha Türkçesinde bu ek gibilik ve benzerlik ifade eder ve bunun yanında ayrıca zarf fonksiyonunda isimler de yapar. Ek, Saha Türkçesinde 16 şekilde görülür: +lu, +lii, +luu, +lüü (t, d, n) şeklinde varyantları vardır (Kirişçioğlu 1999: 47).

uolluu “oğul gibi”, *ikkilii* “ikişer”

Çalışmamızda bu eki alarak kurulan ikilemeler şunlardır:

oyuunnuu-udağannu: “kadın ve erkek şamanlı (oyun: erkek şaman, udağan: kadın şaman)”: *Subu kurduk dien oyuunnuu-udağannu sılara ühü:* “işte bu şekilde şamanlık yapadurmaktaymış:” 71/7522

üögülüü-çaskıyü: “haykırış” *Üögülüü-çaskıyü ütöte buolla.* “Haykırışın alası oldu.” 50/4947

3.2.1.4 İsimden İsim Yapan “+dağı, +deği” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu ekin sıfat yapma fonksiyonu vardır. Tespitlerimize göre çalışmamızda bu ekle kurulan ikilemeler şunlardır:

ayulaağı-tañaralaağı: “tanrılıyı (imanlıyı, inançlıyı)”: *Ayulaağı-tañaralaağı argıstas*, “İnançlıyı imanlıyı yoldaş edin,” 42/4245

collooğu-sorgulaağı: “bahtlıyı talihliyi”: *Collooğu-sorgulaağı doğordos*. “Bahtlıyı talihliyi dost edin.” 23/1554; *Collooğu-sorgulaağı doğordos*, “Bahtlıyı talihliyi dost edin,” 42/4244

İleeği-sağalaağı: “kenarını köşesini(yakasını)”: *İleeği-sağalaağı eñerdes* “Kenarnı köşesini sınırlayıp (haklıyı hakkaniyetliyi yoldaş edin)” 23/1556; *İleeği-sağalaağı eñerdestin*. “Haddini hudûdunu bilene eş olsun.” 83/8980; *İleeği-sağalaağı eñerdes*. “İnsancılı barışçılı yandaş edin.” 42/4246

3.2.1.5 İsimden İsim Yapan “+ia, +ie, +uo, +üö” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Saha Türkçesinde bu ek, asıl sayılardan birliktelik ve topluluk sayıları yapar. Tespitlerimize göre çalışmamızda bu ekle kurulan ikileme şudur:

ühüö-tördüö: “üçerli dörderli”: *Ühüö-tördüö buolannar siebitter diebittere*. “Üçerli dörderli olup yemişler, demişler” 75/7989

3.2.1.6 İsimden Fiil Yapan “+laa-, +lee-” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

İsimden fiil yapan eklerden en işlek olanıdır. Bütün isimlere gelerek onlardan yapma veya olma ifade eden fiiller yapar. Ek, ünlü, diftong ve *l*'den sonra +*laa-*, +*lee-*, +*loo-*, +*löö-*; -*p*, -*t*, -*k*, -*s*, -*h*'den sonra +*taa-*, +*tee-*, +*too-*, +*töö-*; -*r* ve -*y*'den sonra +*daa-*, +*dee-*, +*doo-*, +*döö-*; -*m*, -*n* ve -*n*'den sonra +*naa-*, +*nee-*, +*noo-*, +*nöö-* şeklinde eklenir (Kirişçioğlu 1999: 51).

Bu eki alan ikilemeler:

öydöön-cüülleen: “anlayıp dinleyip”: *Öydöön-cüülleen* “Anlayıp dinleyip” 24/1691; *Bu doydunu öydöön-cüülleen körö iher*. “Bu memlketi kafasında ölçüp biçerek seyre koyulur.” 28/2174; *Öydöön-cüülleen körön turara ühü*. “Olup biteni

dikkatle izlemeye koyulmuş.” 30/2408; *Öydöön-cüülleen isten turuñ*: “Düşün taşın bir güzel değerlendirdir.” 44/4486; *Öydöön-cüülleen ihit*. “Anlayıp dinle.” 63/6574

3.2.1.7 İsimden Fiil Yapan “+rıy-, +riy-, +ruy-, +rüy-” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Saha Türkçesi’ndeki en işlek eklerden biridir. Bu ekle yapılan fiiller geçişsizdir. -s’li ve -t’li şekilleri daha yaygın kullanılır (Kirişçioğlu 1999: 52).

Bu ekin (*cıy, çıy, dıy, gıy, lıy, nıy, sıy, tıy*) şeklinde varyantları da kullanılır.

Bu eki alarak oluşmuş ikileme:

üñkürüyde-küölehiyde: “hopladı zıpladı”: *Üñkürüyde-küölehiyde, kün haan moħsoğol kula buolla*. “Hopladı zıpladı şahin kılığına büründü.” 74/7859

3.2.2 FİİL KÖK VE GÖVDESİNDEN KURULAN İKİLEMELER

3.2.2.1 Fiilden İsim Yapan “-u/-ii, -uu/-üü” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu ek Türkiye Türkçesi’ndeki *-mek/-mak* mastar ekine karşılık gelir.

buluu-telii: “buluntuyu kalıntıyı”: *Buluu-telii tuppuk kurduk* “Buluntuyu kalıntıyı kullanması gibi” 17/802

ihu-ħahu: “bağırta çağırta”: *Ce ihu-ħahu ulaħanın turuorda*, “Bağırta çağırtaının alasını çıkardı,” 50/4946

ooñuu-külüü : “oynaya güle”: *Ooñuu-külüü tühere sıłallar ebit*. “Oynaya küle vakit geçirirlermiş” 78/8367

3.2.2.2 Fiilden İsim Yapan “-aħ/-eħ, -iaħ/-ieħ, -ħ” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Ek, ünlüyle biten fiillerden sonra *-ħ* şeklinde eklenir. Alet isimleri, sıfat veya fiilin belirttiği hareketin sonucunu belirten isimler yapar ((Kirişçioğlu 1999: 57).

bıħaħ “bıçak”, *simeħ* “süs”, *elbeħ* “çok, adetçe çok olan”

uñuoḡ-iñieḡ: “yaka paça”: *Abaahı uolun uñuoḡ-iñieḡ tutuoḡ* “Abahı oḡlunu yaka paça enseleyecek” 23/1538

simeḡin-tañahın: “süsünü püsünü”: *Simeḡin-tañahın kördörör*, “Süsünü püsünü gösterir,” 26/1907

üöt-tireḡi: “söḡüt ağacı”: *Uolattar üöt-tireḡi illılar*. “Delikanlılar söḡüt ağacını aldılar.” 33/3033

3.2.2.3 Fiilden İsim Yapan “-ık/-ik, -uk/-ük, -k” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Ek, ünlüyle biten fiillerden sonra –k şeklinde eklenir. Hareket isimleri yapar, aynı zamanda onun vasıtasını veya sonucunu bildiren isimler türetir (Kirişçioḡlu 1999: 57).

ögürük-tögürük: “yuvarlak, çepe çevre”: *Ögürük-tögürük kördö, üömüteleen ḡaamta*, “Çepe çevre gözledi, aḡırdan adımladı,” 70/ 7384

silis-mutuk: “dal budak”: *Silis-mutuk kımñulaah* “Dal budak kamçılı” 65/6809

3.2.2.4 Fiilden İsim Yapan “-ççı/-ççi, -ççu/-ççü” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Fiile baḡlı olarak fâil isimleri yapar.Ünsüzle biten kelimeye –aaççı/-eeççi, -ooççu/-ööççü şeklinde eklenir (Kirişçioḡlu 1999: 60).

bırı-bukaççı: “sıkı sıkıya”: *Sebirgeḡin ḡaraḡınan bıri-bukaççı biha kurdammit*. “Kaburga ucuna dek sıkı sıkıya çekip baḡlamış.” 30/2442; *Sebirgeḡin ḡaraḡınan bıri-bukaççı tardınan kurdammit*; “Eḡe kemiḡine kadar sıkı sıkıya çekip kavuşturmış;” 17/766

bırı-bışhaççı: “kırışik buruşuk”: *Bırı-bışhaççı keppit*. “Kırışik buruşuk giymiş.” 30/2454

dırı-dıḡdaççı: “şikince (üst üste giylen elbislerden sonra gelinen hal)”: *Dırı-dıḡdaççı keten kebisbit*; “Şişkince giyinivermiş;” 17/759

dırı-dudaççı: “kapıp kucaklayıp”: *Buka barıtın dırı-dudaççı kötöḡön ulla*; “Bütün hepsini kapıp kucaklayıp kaldırıp aldı;” 16/718; *Dırı-dudaççı iñurta*. “Sıkı sıkıya eḡerledi.” 20/1124

dırı-dıraççı: “şikince(üst üste giylen elbislerden sonra gelinen hal)”: *İerçeğin harağar dieri dırı-dıraççı keten kebisbit*; “Botlarını şalvarının (asker külotu) gözüne kadar çekip giyivermiş;” 17/774

halıççı-kileççi: “döküp, doldurarak”: *halıççı-kileççi kutan ere bierbitim*, “Döküp (doldurup) koyarak vermişim,” 66/6834

sarı-sabıççı: “sarıp sarmalayacak (şekilde)”: *Sarı-sabıççı keten kebisbit*; “sarıp sarmalayacak (şekilde) şekilde giyinmiş;” 17/772

3.2.2.5 Fiilden İsim Yapan “-n” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

İşlek olmayan bir ektir.

köyö-salgına: “havası”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ħañı oħsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzgârı yeli” 14/374

3.2.2.6 Fiilden İsim Yapan “-s” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Sıfat olarak kullanılan isimler yapar.

tañahın-sabın: “üstünü başını (örtüsünü yaygısını)”: *Tañahın-sabın ları- laglaççı tañinna*. “Örtüsünü yaygısını yerli yerine yerleştirdi.” 20/1125

tañaspın-sappın: “üstünü başını”: *Tañaspın-sappın ałatıma*. “Üstünü başını paralama.” 22/1373

3.2.2.7 Fiilden İsim Yapan “-a / -e, -o / -ö ” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Sıfat ve zarf fonksiyonunda isimler yapar. İşlek değildir.

öttörü-taara: “ileri geri”: *Töttörü-taara ħoluoña ħaaman*, “İleri geri afacanca yürüyerek,” 48/4716

tiere-taara: “oraya buraya”: *Tiere-taara iñurdılar*. “Oraya buraya çağırdılar.” 43/4381

tiere-taari: “o tarafa bu tarafa (oraya buraya)”: *Nek bergehe sağanı tiere-taari utalaata*, “Nek şapka kadarını o tarafa bu tarafa gönderdi,” 16/642

tuoara-maara: “orasına burasına”: *Tüört tüünneeḥ küññe tuoara-maara bierteleeteḡine*, “Dört geceli gün orasına burasında vurduğunda,” 38/3578; *Tuora-maara suobahı suobastaniaḥ* “Şöyle böyle vicdanla vicdanlanacak” 56/5669

tuura-iire: “kökü kökeni”: *Tuura-iire baaybit* “kökümüz kökenimiz zengindir” 31/2511

3.2.2.8 Fiilden Fiil Yapan “-ar-/-er-, -or-/-ör-, -tar-/-ier-, -uor-/-üör-” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu ettirgenlik eki, sonu *-l, -n, -ń, -r, -s* ve *-t* ile biten fiil kök ve gövdelerine gelir. *sutar-* “yatırmak”, *köhör* “göçürmek” v.b

büteren-oñoron: “yapıp bitirip”: *Ör gımmakka, büteren-oñoron kebiste*. “Fazla geciktirmeden yapıp bitiriverdi.” 32/2671

ölörön-öhörön: “öldürüp helak edip”: *Ölörön-öhörön kebihen baran*, “Öldürüp helak ettikten sonra,” 77/8271

ölörüöh-ḥaallariaḥ: “öldürecek yaşatacak”: *Ölörüöh-ḥaallariaḥ östööh saastaah buollaḥkına* “öldürecek yaşatacak düşman hasım isen” 70/7321

3.2.2.9 Fiilden Fiil Yapan “-s-” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu ek, karşılıklı ortak çatıyı meydana getirir. Ünsüzle biten fiil kök ve gövdelerinden sonra bağlayıcı ünlülerle eklenir. Eklendiği fiillerin sonundaki uzun ünlü ve *-y* sesi düşer. “-s-” yapım ekinden sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde ise “-s-” yapım eki “-h’ye” döner.

ḥolbohon-kuustuhan: “kavuşup kucaklasıp”: *ḥolbohon-kuustuhan turannar*, “Kavuşup kucaklaştıklarında,” 57/5784

kuustuhan-kuustuhan: “kucaklasdıktan”: *Kuustuhan-kuustuhan barannar* “kucaklaşdıktan sonra” 43/4346

muñnahan-muñnahan: “zırlaya zırlaya”: *Muñnahan-muñnahan, ırcıgını-ırcıgını* “zırlaya zırlaya homurdana homurdana” 38/3582

oḥsuhar-etiher: “kavga dövüş”: *Oḥsuhar-etiher sebin* “kavga dövüş eşyalarını (aletlerini)” 16/717; *Oḥsuhar-etiher sire*, “Savaştığı vuruştığı yeri” 12/169

sıllaha-sıllaha: “öpüşe öpüşe”: *uuraha-uuraha, sıllaha-sıllaha*, “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

uuraha-uuraha: “koklaşa koklaşa (koklayıp öpmek)”: *uuraha-uuraha, sıllaha-sıllaha*, “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

3.2.2.10 Fiilden Fiil Yapan “-n-” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu ek dönüşlü çatıyı meydana getirir. Kendi kendine, kendi başına olma veya yapma ve kendisine yapma veya olma şeklinde iki fonksiyonu vardır. Ek, ünsüzle biten fiillere eklendiğinde bütün bağlayıcı ünlüleri alır. Eklendiği fiilin son uzun ünlüsü ve -y sesi düşer (Kirişcioğlu 1999: 64).

kubulunna-kupsunna: “değişip dönüştü”: *Kubulunna-kupsunna, ünñkürüyde-küölehiyde*, “şekilden şekile halden hale girdi,” 50/4985; *Kubulunna-kupsunna, ittenneri tühen ergiyde*, “değişti dönüştü ters düşüp döndü.” 70/7370

kuttanan-kuoyan: “korkup irkilip”: *Kuttanan-kuoyan uhugunnum*. “Korkarak irkilerek uyandım.” 48/4779

3.2.2.11 Fiilden Fiil Yapan “-t-” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu ek ettirgenlik yapar.

daybaatan-daybaatan: “şahlandırıp şahlandırıp”: *Daybaatan-daybaatan daybaatırın caabıtın bilbete*. “O kadar yükseldiki ne kadar yükseldiğini bilmedi.” 50/4943; *Daybatan-daybatan daybatarın caabıtın bilbete*; “Şahlandıra şahlandıra aldığı yolun mesafesi ölçülemedi,” 20/1153

kötüten-kötüten: “uçurtup uçurtup”: *Kötüten-kötüten kötüterin külüğe köstübete*. “Uçurtup uçurtup bu uçurtmasının izi bile gözükmedi.” 20/1154

tuoraatar-ḥaydar: “tıka basa”: *Tuoraatar-ḥaydar kıayan bullarbat* “Tıka basa doydduğundan (yiyecek) yeri kalmadı” 15/565

3.2.2.12 Fiilden Fiil Yapan “-alaa-/elee-, -oloo-/ölöö, -ialaa-/ielee-, -uolaa-/üölöö-” Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Fiillerde hareketin tekrar tekrar yapıldığını gösteren bu ekin ayrıca çokluk ve kuvvetlendirme fonksiyonu da vardır (Kirişçioğlu 1999: 67).

semeleen-sunhalaan: “arzuyla istekle”: *Semeleen-sunhalaan, tuygun turuu* çağıl doyduga “Arzuyla istekle seçkin güzide memlekete” 73/7780

tayiahalaan-dagdañalaan: “yüksele yüksele”: *Tayiahalaan-dagdañalaan tağısta.* “Yüksele yüksele sıyrılıp çıktı.” 16/671

3.2.3 FİİLİMSİLERLE KURULAN İKİLEMELER

İkilemeler bazı fiilimsi ekleri alırlar. Bizde Ala-Bulkun Olonho’su adlı çalışmamızda fiilimsi alarak kurulan ikilemeleri tespit ettik. Bu ikilemler iki gruba ayrılırlar: **1-** Sıfat-fiil eki alarak kurulanlar, **2-** zarf- fiil eki alarak kurulan ikilemeler.

3.2.3.1 Sıfat-Fiil Eki Alarak Kurulan İkilemeler

Sıfat-fiiller, fiil kök ve gövdelerine gelerek nesnelere hareket vasıflarını karşılarlar. Sıfat fiiller, hareket ifadesinin haricinde zaman ifadesi de taşırlar. Yani hareketin hangi zamana ait olduğunu belirtirler. Yakut (Sağa) Türkçesi’nde sıfat-fiiller geçmiş, gelecek ve geniş zaman olmak üzere üç kısma ayrılır (Kirişçioğlu 1999: 128).

Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri

Bu sıfat-fiilin olumlusu *-r, -ar/-er, -or/-ör, -ur/-ür, -uur/-üür* eklerini alırken olumsuzu ise: *-bat/-bet, -bot/-böt, -mat/-met, -mot/-möt, -pat/-pet, -pot/-pöt* eklerini alırlar (Kirişçioğlu 1999: 129).

Bu eki alarak kurulan ikilemeler şunlardır:

balamat-bahaam: “düşüncesiz muhakemesiz”: *Balamat-bahaam barutın barda;* “Düşüncesiz muhakemesiz hepsi gitti;” 50/4954

oħsuhar-etihər: “savaştığı vuruştığı”: *Oħsuhar-etihər sire,* “Savaştığı vuruştığı yeri” 12/169

ooñuur-küler: “gülüp oynadığı”: *Ooñuur -küler sire onno ebite ühü* “Eyleşip güşüştüğü yer orda imiş” 12/170

ölörön-öhörön: “öldürüp helak edip”: *Ölörön-öhörön kebihen baran*, “Öldürüp helak ettikten sonra,” 77/8271

ölör-süter: “ölmek yokolmak”: *Ölör-süter bitim örühüyen tarpıta*. “Ölüm hissim belirdi.” 37/3486

taarıyar-taarıybat: “değer değmez”: *Cirimin-ğolunun uuga taarıyar-taarıybat kına*, “kayasası kayışı suya değer değmez halde,” 62/6361

tirierder-tirierpet: “değdirir değdirmez (dokundurup dokundurmaz)”: *Cirimin-ğolunun uuga tirierder-tirierpet gına iher* “kayasası kayışı suya dokunur dokunmaz” 62/6372

tuoraatar-ğaydar: “tıka basa”: *Tuoraatar-ğaydar kıayan bullarbat* “Tıka basa doyduğundan (yiyecek) yeri kalmadı” 15/565

a. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri

Bu sıfat-fiilin olumlusu *-iağ/-ieğ, -uoğ, -üöğ; -muağ/-mieğ, -muoğ/-müöğ* eklerini alırken olumsuzu ise “suoğa” (*suoğ* “yok, değil”+*teklik 3.şahıs iyelik eki +a* eklerini alırlar (Kirişçioğlu 1999: 131).

Bu eki alarak kurulan ikilemeler şunlardır:

ahıahtarın-siehterin: “yemeleri içmeleri”: *Ahıahtarın-siehterin ere ihin oñorbuttara* “Yeme içmeleri için yapılmış” 18/884

ıtiam-soñuom: “ağlayasım”: *İtiam-soñuom ırta-ğayıta tuppıta*; “Ağlayasım geldi;” 37/3484

ölörüöğ-ğaallarıağ: “öldürecek yaşatacak”: *Ölörüöğ-ğaallarıağ östööğ saastaah buollağkına* “öldürecek yaşatacak düşman hasım isen” 70/7321

3.2.3.2 Zarf Fiil Eki Alarak Kurulan İkilemeler

Zarf-fiiller, şâhısa veya zamana bağlanmadan asıl harekete yardımcı mücerret harketi karşılarlar. Zarf-fiiller ya tek başlarına zarf olarak kullanılırlar ya da yardımcı fiillerin önüne gelerek birleşik fiiller yaparlar (Kirişçioğlu 1999:131).

a. -n, -an/-en, -on/-ön; -muna/-mine, -muna/-müne ekini alarak kurulan ikilemeler

Bu zarf-fiil, ünlü ve diftonglardan sonra *-n* şeklinde gelir. Olumsuzunda ise *muna/-mine, -muna/-müne* şekli kullanılır. Bu zarf-fiil, asıl hareketten önceki hareketi ve asıl hareket başlamadan bu hareketin bitmesi gerektiğini ifade eder. Ayrıca tasvir fiillerin önünde kullanılır (Kirişçioğlu 1999: 131).

Bu eki alarak kurulan ikilemeler şunlardır:

ahaan-sien: “ekmeğin suyun (elinde avucunda)”: *Tuohpun ahaan-sien oloruomuy, hotuoy?!* “Elinde avucunda yiyecek içecek neyin varki kartalım! (genç kadınlar için kullanılan hitap şekli)” 60/6200; *Ahaan-sien barannar,* “Yiyip içtikten sonra,” 83/8973

allan-callan: “soluk soluğa”: *Allan-callan tanutın atüñnappıt,* “Soluk soluğa burun deliklerini açmış,” 23/1478

astahan-astahan: “iteleye iteleye”: *Altan caakır halğanın astahan-astahan ahan,* “Sağlam demir kapıyı iteleye iteleye açtı.” 18/966

ayannatan-astaran: “yol alıp”: *Ayannatan-astaran kiirdiler.* “Yol alıp, aşır girdiler.” 59/6021

baran-baran: “gidip gidip”: *Baran-baran bararın barğatın bilbete,* “Öyle bir gitti ki ne kadar mesafe aldığını bilemedi,(az gitti uz gitti dere tepe düz gitti)” 47/4607

bılaan-talaan: “kapıp kaçırıp”: *Bılaan-talaan kelbit cahtargın,* “Kapıp kaçırıp getirdiğin kadını,” 51/5123; *bılaan-talaanEyigin bılaan-talaan illiem dien* “Seni kapıp kaçırıp götüreceğim diye” 36/3304

bigeen-daybaan: “aşağı yukarı (tahmin bildirir)”: *Bigeen-daybaan uon künnük sir buolla,* “Aşağı yukarı on günlük yol aldı,” 50/4938

büteren-oñoron: “yapıp bitirip”: *Ör gummakka, büteren-oñoron kebiste.* “Fazla geciktirmeden yapıp bitiriverdi.” 32/2671

cüdeyen-cadayan: “yoksulluk fakirlik içinde kalarak”: *Cüdeyen-cadayan, sırıppıtım iniger* “Yoksulluk fakirlik içinde geçirdiğim günlerden önce” 75/7959

daybaatan-daybaatan: “şahlandırıp şahlandırıp”: *Daybaatan-daybaatan daybaaturın caabıtın bilbete.* “O kadar yükseldiki ne kadar yükseldiğini bilmedi.” 50/4943; *Daybatan-daybatan daybatarın caabıtın bilbete;* “Şahlandıra şahlandıra aldığı yolun mesafesi ölçülemedi,” 20/1153

dibdigireen-lihigireen: “hırsla öfkeyle”: *Dibdigireen-lihigireen haamta,* “Hırsla öfkeyle yürüdü,” 28/2202; *Cie ihiger dibdigireen-lihigireen kiiren baran,* “Evin içine oflaya puflaya (hırs ve öfkeyle) girdiği zaman,” 78/8290; *Cietin ihiger süüren dibdigireen-lihigireen kiirde.* “Evine oflaya puflaya koşarak girdi.” 6/714; *Dibdigireen-lihigireen kiirde.* “Oflaya puflaya (eve) girdi.” 77/8198; *Süüren dibdigireen-lihigireen tağısta.* “oflaya puflaya koşarak (dışarı) çıktı.” 16/681

erienneen-elemesteen: “özene bezene”: *Erienneen-elemesteen eppitiñ sañarbitiñ ihiger dağanı* “Özene bezene dizdiğin sözlerin öncesinde dâhil” 52/5181

erillen-erçillen: “kıvrıla büküle”: *Erillen-erçillen üöskeebit* “Kıvrıla büküle yetişmiş” 15/485

hahan-hahan: “sokup sokup”: *Uñuo honnoğun annittan hahan-hahan,* “Sağ koltuğunun altından sokup sokup,” 72/7624

holbohon-kuustuhan: “kavuşup kucaklasıp”: *holbohon-kuustuhan turannar,* “Kavuşup kucaklaştıklarında,” 57/5784

ıyan-kerden: “işaret edip”: *Iyan-kerden biererin buolarıga buollar* “İşaret edip tarif etmiş olsaydın eğer” 76/8068; *Noyoon! Iyan-kerden bieriem ihiger* “Noyoon! “İşaret edip tarif etmezden evvel” 76/8082

ıydarar-kerteren: “yol gösteren”: *Iydarar-kerteren sılıbat kibi buoluoğuiñ,* “Yol göstermeyen kişi olacaksın,” 61/6288

isten-körön: “hissedip görmek”: *harağın uotun isten-körön barammın,* “Gözünün nurunu hissedip görüp,” 24/1704

kuhıran-tımtan: “kızıp kökürüp”: *Kuhıran-tımtan, kıyıs kına tüste.* “Kızıp köpürüp celalleniverdi.” 61/6275

ködön-iden: “kasılıp sarsılarak”: *Ködön-iden tüste,* “Kasılıp sarsılarak düştü,” 43/4336

könön-körön: “bakıp durup”: *Abaahıtın uolun dieki könön-körön turan* “Abahı oğluna doğru doğrulup bakıp durup” 66/6892

kötön-kötön: “uçup uçup”: *Kötön-kötön kötörün körüñün körbötö*, “öyle bir uçu ki ne kadar uçtuğunu hesaplayamadı,” 47/4608

kötön-möğön: “uçarak”: *Kötön-möğön kiiremmin köğüretiem buollağa*, “Altından üstünden girip kökünü kurutacağım,” 34/3123

kötüten-kötüten: “uçurtup uçurtup”: *Kötüten-kötüten kötüterin külüğe köstübeta*. “Uçurtup uçurtup bu uçurtmasının izi bile gözümedi.” 20/1154

kubulunan-kupsunan: “değişip dönüşüp”: *Kubulunan-kupsunan, tiyen kelen sıtar*. “Değişip dönüşüp yetip gelip yatar.” 36/3346

kuttanan-kuoyan: “korkup irkilip”: *Kuttanan-kuoyan uhugunnum*. “Korkarak irkilerek uyandım.” 48/4779

kuustuhan-kuustuhan: “kucakladıktan kucakladıktan”: *Kuustuhan-kuustuhan barannar* “kucaklaşıp kucakladıktan sonra” 43/4346

küüten-küheyen: “bekleyip gözleyip”: *Miñiyeliir kihini küüten-küheyen* “Şu ben denen kişiyi bekleyip gözleyip” 24/1708

muñnahan-muñnahan: “zırlaya zırlaya”: *Muñnahan-muñnahan, ırcıgını-ırcıgını* “zırlaya zırlaya homurdana homurdana” 38/3582

oonnoon-körüleen: “oynayıp eğleşip”: *Uon honukka turuoru oonnoon-körüleen barannar*, “On gün boyunca oynayıp eğleştikten ,” 83/8892

ooñoon-külen: “güle oynaya”: *Ooñoon-külen sılıbitim*. “Güle oynaya vakit geçirmişim,” 33/2788

öydöön-cühüleen: “anlayıp dinleyip”: *Öydöön-cühüleen (körön) turdaħka* “Bakıp gözlendiğinde” 12/156

öydöön-cüülleen: “(düşün taşın), anlayarak”: *Öydöön-cüülleen isten turuñ:* “Düşün taşın bir güzel değerlendir.” 44/4486; *Öydöön-cühüleen (körön) turdaħka* “Bakıp gözlendiğinde” 12/156; *Öydöön-cüülleen körön turara ühü*. “Olup biteni dikkatle izlemeye koyulmuş.” 30/2408; *Bu doydunu öydöön-cüülleen körö iher*. “Bu

memlketi kafasında ölçüp biçerek seyre koyulur.” 28/2174; *Öydöön-cüülleen ihit.* “Anlayıp dinle.” 63/6574; *Aan alahatın öydöön-cüülleen körön turdahka* “Alaca evini güzelce görüp gözlemlediğimizde” 14/365; *Öydöön-cüülleen körön turbuta ühü.* “Görüp duyarak (anlayarak) baka durmuş imiş.” 17/734

semeleen-sunhalaan: “arzulayıp isteyerek”: *Semeleen-sunhalaan, tuygun turuu cağıl doyduga* “Arzulayıp isteyerek seçkin güzide memlekete” 73/7780

suñ-sıraan: “salya sümük”: *Suñ-sıraan ağısta,* “Salya sümük saçıldı,” 30/2487

sirdeten-sietteren: “çekip götürüp”: *En miehe örüütün örüü sirdeten-sietteren,* “Sen beni devamlı surette çekip götürüp,” 61/6287

süülen-kınan : “esirgeye sakına”: *Süülen-kınan üöskeppit* “Esirgeye sakına büyüten” 15/579

süüren-ħaaman: “yürüyüp koşup”: *Süüren-ħaaman kiiremmin sötüöleen çöllürgüöğüm,* “Koşa koşa girip yüzüp çöl çöl ses çıkaracağım, (suda çıkarılan ses)” 37/3429

tayıħhalaan-dagdañalaan: “yüksele yüksele”: *Tayıħhalaan-dagdañalaan tağısta.* “Yüksele yüksele sıyrılıp çıktı.” 16/671

uñan-talaan: “baygın halde”: *Utuyan kelen uñan-talaan toğo sıtagın, noyoon?* “Uykuya dalıp baygın şekilde neden yatıyosun noyoon?” 38/3527

uoluhuyan-munaahıyan: “irkile sıçraya”: *Uoluhuyan-munaahıyan uhuktar* “İrkile sıçraya uyanan” 13/255

ünen-ħaydan: “ıkına sıkına”: *Ünen-ħaydan töröppüt* “İkına sıkına doğurdu” 15/581

üömen-bırağan: “sıçrayıp atılarak”: *Üömen-bırağan tiybet ürdük mundaatıgar* “Sıçrayıp atılarak çıkılmaz yüksek sırtına çıkılamayacak yüksek sırtına” 64/6694

üören-kötön: “neşe sevinç”: *Üören-kötön sılıbitum* “Neşe ve sevinç içerisindeydim” 37/3314; *Barıağım diemmin üören-kötön olorbutum.* “Gideceğim diye neşeli ve sevinçliydim,” 36/3298; *Ol biriemeğe üören-kötön oloro sılara ebite ühü.* “O

vakitte sevinç neşe içerisindeymiş.” 70/7366; *Üören-kötön turan*, “Memnun (sevinçli, neşeli) haldeyken,” 79/8466

üöskeen-üüenen: “görmüş geçirmiş”: *Üöskeen-üüenen olorbut oğonor*, “Görmüş geçirmiş ihtiyar,” 26/2060

ürülüyen-carılıyan: “özene bezene”: *Üs tüünneeḥ küññe ürülüyen-carılıyan oñordular* “Üç geceli gün özene bezene yaptılar” 60/6137

ürülüyen-ḥarılyan: “özenle itinayla”: *İkkien daḡanı ürülüyen-ḥarılyan iippit* “İkisi birlikte dahi özenle itinayla yetiştirdikleri” 60/6172

üüenen-daybaan: “üç aşağı beş yukarı(tahmin bildirir)”: *Üüenen-daybaan uon künnük sir buolla*. “üç aşağı beş yukarı(tahmin bildirir) on günlük yer oldu,” 50/4939

üüren-türüyen: “kovalayıp, defedip”: *Uot dölöküür arçıbınan üüren-türüyen* “ateş arçısıyla (kötü ruhları kovmak için yapılan ayin) kovup, defedip” 42/4197

b. -a/-e, -o/-ö, -u/-ii, -uu/-üü Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu zarf-fiil, ünsüzlerden sonra -a/-e, -o/-ö; ünlü ve diftonglardan sonra -ı/-ii, -uu/-üü şeklinde gelir (Kirişçiöğlü 1999: 132).

aḡılı-aḡılı: “ nefes nefese kalarak”: *Aḡılı-aḡılı sielen sekseriyen iher*. “Nefes nefese kalarak kabarık yelesi kalkıp iner.” 68/7094

ahaarı-sieri: “yemeye yutmaya”: *Ahaarı-sieri kele sítar*. “Yemeye yutmaya gelip yatmakta.” 33/3009

aña-aña: “ sanca sanca”: *Abaahıtın kelleḡine tüöske aña-aña* “Abahı, geldiğinde göğsüne delercesine sanca sanca” 22/1454; *ḥaardaah bugul saḡanı ıḡa aña-aña ḥotordo*. “Karlı ot kümesi kadarını sıkıştırıp itekleye itekleye çıkardı.” 16/633

bara-kele: “gide gele”: *Bara-kele turdarbit sin üçüḡey buoluoh ete*. “Gidip gelmemiz birazcık iyi olacaktı.” 64/6601

bıralıya –teleriye: “ uzaktan göndermek”: *Bıralıya –teleriye bırastulaha turara ühü*: “Uzaktan özrünü gönderiyor imiş.” 73/7675; *Bıralıya-tereliye bırastu*. “(uzaktan gönderilen) özür dilerim.” 61/6272

bısta-bısta: “boğazlaya boğazlaya (doğraya doğraya)”: *Bısta-bısta dağanı salđana turar*, “boğazlaya boğazlaya (doğraya doğraya) doğrulur.” 66/6863

çaçığıru-sarılu: “haykırmak, çığlık atmak”: *Bu cağtar çaçığıru-sarılu tüste*; “Bu yaşlı kadın haykırdı;” 64/6700

çineriye-çineriye: “*kaykıla kaykıla*”: Keñinen çineriye-çineriye keben kurulatta. “Gerisin geri (kıçım kıçın) kaykıla kaykıla sokuşturup kıldırdattı.” 20/1203

dii- dii: “diye diye”: *Buyakam oğolor!* – *dii- dii, ağattan baran utuyan barda*. “Buyakam (sevgili) çocuklar diye diye söylenip uykuya daldı.” 35/3177; *İne dii- dii erin ürdüger tağsa süürde*; “Öyle diye diye kocasına doğru seğirtti,” 66/6894; “*Uhugun, tur!*” – *dii-dii ĥahutur*. “Uyan! Kalk diye diye bağırır” 65/6713; *Ce, bu udağan cağtar ine dii-dii*, “Bu şaman kadın öyle diye diye” 72/7621; *İkki tiñileđteeh kihibin*”, –*dii-dii* “İki dabanlı kişiyim diye diye,” 18/947; *İne dii-dii kıayan oğsuspat buolbut kihi* “Öyle diye diye savaşamaz hale gelmiş kişi” 22/1453; *Türülüür tüökütter, barılur baranaaktar, erpeğteen bieriñ*, – *dii-dii* “Şerir şakiler muzır vahşiler bre savulun diye diye” 25/1768

gına-gına: “yapa yapa (ede ede)”: *İne gına-gına, (abaahıtın) tüöske keben kebihen baran*, “Öyle yapa yapa (ede ede) (abahının) göğsüne vura vura,” 22/1408

ĥaama-ĥaama: “yürüye yürüye”: *Buor loñĥo oronun töğürüye ĥaama-ĥaama*, “Toprak loñĥo yatağının çevresinde döne dolaşa,” 37/3395

ĥahutu-ĥahutu: “bağıra bağıra”: *Etin ĥahutu-ĥahutu ültü sista*. “Etini bağıra bağıra parçaladı.” 16/616; *Utuya sıtar kihini, bu tiiyen, ĥahutu-ĥahutu* “Yatma olan kişiyi, yanına varıp bağıra bağıra” 65/6734

ĥahıya-ĥahıya: “eşine eşine”: *Abaahı uola ĥalbarıççı ĥahıya-ĥahıya Kuotan kiahalıktanar*; “Abahı oğlu sersemleşerek eşine eşine koyup kaçtı;” 22/1360

ĥayda-ĥayda: “parçalana parçalana”: “*ĥayda-ĥayda samsannım, oydo-oydo oñohulunnım*, “Parçalna parçalana toparlandım oyula oyula (yekine yekine) bir araya geldim,” 43/4408; *ĥayda-ĥayda samsanar*, “parçalana parçalana toparlanır,” 26/1909; *ĥayda-ĥayda dağanı samsana turar*, “Yönele yönele derlenip toparlanır,” 66/6864

hokkulla-kuoğaya: “seke sıçraya”: *Ekkireen hokkulla-kuoğaya, holuguruu-siligirii turara ühü.* “Zıplayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

holuguruu-siligirii: “dırlayıp zırlayarak”: *Ekkireen hokkulla-kuoğaya, holuguruu-siligirii turara ühü.* “Zıplayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

hono-hono: “günden güne”: *honuk hono-hono hommut uohun homullañnata oloror.* “Günden güne suskun ağzı açılımya.” 29/2348

ihu-hahu: “bağırıtı çağırıtı”: *Ce ihu-hahu ulağanın turuorda,* “Bağırıtının çağırıtının alasını çıkardı,” 50/4946

ihitu-ihitu: “kükreye kükreye”: *Sırğan ehe kurduk ihitu-ihitu,* “Azgın ayı gibi kükreye kükreye,” 38/3507

ıla-ıla: “ala ala”: *Bıhağ töbötünen ağan ıla-ıla* “Bıçağın ucuyla batırıp ala ala” 26/2010

illu-tuoya: “ağıt söyleye söyleye (yaka yaka)”: *Illu-tuoya, itu-soñuu baran erebin diemmin,* “Ağıt yaka yaka, ağlaya sızlaya gitmekteyip deyip,” 48/4778

imañnu-arcañnu: “gülüp sırtıp”: *Imañnu-arcañnu turara ühü:* “Pis pis sırtıp gülüyor imiş.” 65/6778

imañnu-ırcañnu: “ gülümseyip”: *Imañnu-ırcañnu sitar.* “gülümseyip durmakta.” 36/3305

ircıgınu-ircıgınu: “hırlaya hırlaya”: *Abaahu kihi it kurduk ircıgınu-ircıgınu* “Abahı, it gibi hırlaya hırlaya” 38/3609; *Itırık it kurduk ircıgınu-ircıgınu* “Kuduruk it gibi hırlaya hırlaya” 38/3506, *Ircıgınu-ircıgınu ürdüger tüspütünen barda.* “Homurdana homurdana üzerine atılıverdi.” 82/8785, *Muñnahan-muñnahan, ircıgınu-ircıgınu,* “zırlaya zırlaya homurdana homurdana” 38/3582

itu-itu: “ağlaya ağlaya”: *Itu-itu tühüger oloror.* “Ağlaya ağlaya pencerede oturuyor.” 69/7303

itu-soñuu: “ağlaya sızlaya”: *Subu kurduk dien sanara, itu-soñuu turara ühü:* “Bu şekilde diyerek ağlaya sızlaya durmaktaymış.” 70/ 7392

imeriye-imeriye: “okşaya okşaya”: *Sabaray taas itihinan imeriye-imeriye, üren sirilette.* “Büyük taşı avucuyla okşaya okşaya üfürüp büyük ses çıkarttı.(rüzgârın çıkardığı ses)” 72/7661

iste-iste: “dinleye dinleye (işite işite)”: *Cahtar onu iste-iste erin uhugunnara satır da* “Kadın onu dinleye dinleye kocasını uyandırmaya çalışır da” 66/6879

iste-körö: “hissedip görmek”: *Bu sıtan, iste-körö sittağına,* “Yatarken etrafa göz kulak kesildiğinde,” 32/2732

kebe-kebe: “vura vura”: *Tüöske kebe-kebe keñinen çineriyeteete.* “Göğsüne vura vura geriye savruldu.” 31/2573

kepsii-ete: “anlatıp söyleye”: *Kepsii-ete turabın.* “Anlatıp söyleye durmaktayım.” 40/4012

kepsii-ipsii: “konuşa söyleşe”: *Kepsii-ipsii turar (illur):* “Konuşa söyleşe durur: (Şarkı söyler)” 17/849

kepsii-kepsii: “anlata anlata”: *Tıl kepsii-kepsii sırayın imiter.* “konuşa konuşa yüzünü buruşturur.” 34/3142; *Sırayın-ħarağın imerinne, munnun-uohun tutunna.* “Yüzünü gözünü ovuşturup ağzını burnunu yokladı.” 35/3158

kuhıra-tımta: “kıza köpüre”: *Kuhıra-tımta,* “Kıza köpüre,” 29/231

kıtaahıtu-kıtaahıtu: “kokuşmuş kokuşmuş”: *Kıtaahıtu-kıtaahıtu appaya sitybit* ayağar “Pençeleye pençeleye (pençelerinin arasına almak) çürümüş kokuşmuş ağzına” 38/3512

küöye-ħaaya: “yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder”: *Küöye-ħaaya ħaaman kiirenner* “Küöye-ħaaya (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder)yürüyüp girdiler” 21/1311; *Kütüöt kus ikkini küöye-ħaaya ħaamannar* “Damatla gelin oynayaşa egleşe yürüyüp” 43/4310; *Küöye-ħaaya ħaaman tahaardılar.* “küöye ħaaya (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) yürüyerek çıkardılar.” 43/4363; *Kün dieki öttülerinen küöye-ħaaya ħaama sılan* “güneşin olduğu yöne doğru salına salına yürüyüp”

44/4477; *Kün dieki küöye-ħaaya ħolloruktaan tağısta.* “Güneşe doğru küöye-ħaaya (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) hızlıca çıktı.” 71/7480

küüte-küheye: “bekleye gözleye”: *Küüte-küheye olorollo buoluoğa.* “Bekleye gözleye duruyor olmalılar.” 29/2313

oħto-tühe: “düşe kalka”: *Oħto-tühe sıhamın, uhuktan kellim.* “düşerek uyanıverdim.” 63/6585

oonńuu-küle: “güle oynaya”: *Oonńuu-küle uon arşın uhun kihi ebit,* “Güle oynaya (aşağı yukarı) on arşın boyundaymış ” 11/51

oonńuu-külüü: “oynama gülme”: *Ońuu-külüü uurayda,* “Oyun eğlence fazlalaştı,” 43/4308; *Oonńuu-külüü böğönü ce oloħtootular.* “Bayağca bir şenlendiler.” 42/4289; *Oonńuu-külüü tühere sıłallar ebit.* “Oynaya küle vakit geçirirlermiş” 78/8367

oydo-oydo: “yekine yekine (oyula oyula)”: *Oydo-oydo dağanı ońohulla turar kihi böğö kellim.* “Oyula oyula (yekine yekine) toparlanıp, bir araya geldim.” 66/6865; *Oydo-oydo ońohullar;* “Yekine yekine toparlanır,” 26/1910

ölö-ölö: “ölüp ölüp”: *Iksarıta bert buolan ölö-ölö tilinneğim buoluo.* “Sıkıntısı ağır olduğundan ölüp ölüp dirileceğim.” 73/7785; *Ölö-ölö tilinnim, bısta-bısta salğannım,* “ölüp ölüp dirildim, doğrana doğrana yenilendim(kesilen parçaların yenilenmesi),” 43/4407

örüü-örüü: “günbe gün”: *Kün örüü-örüü öröobüt uohun öhülleñnete oloror:* “Günbe gün aralanmamış dudağı aralanmaya başladı.” 29/2349

öydüü-cüüllüü: “akıl yürüterek”: *Subu kurduk öydüü-cüüllüü ihere ühü:* “işte bu şekilde akıl yürütür imiş:” 47/4642

sañara-iñere: “konuşa söylene”: *Sañara-iñere,* “Konuşa söylene,” 29/2312; *Sanara-iñere ħaalıma.* “söylenip durma” 61/6262

sañara-sañara: “konuşa konuşa”: *Manıħa kelbit abaahı buħatura saña sañara-sañara çabırğayın dalayar,* “Buraya gelen abahı bahadırı söylene söylene alın kemiğine vurarak” 34/3141

sanu-sanu: “düşüne düşün”: *Ol kurduk sanu-sanu biir kün* “Onun gibi düşününe düşününe birgün” 15/599

suya-saaya: “ağır ağır (usul usul)”: *Suya-saaya tıl kepsiir*, “ağır ağır konuşuyor.” 43/4388; “*Çur-çaar sillii-sillii, suya-saaya tıl kepsiir*, “çır-çar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056; *Suya-saaya tıl kepeete*. “Ağır ağır (usul usul) konuştu.” 70/7391; *Çur-çaar stilleete, suya-saaya tıl kepeete*. “Çır çar (somon balığı sürüsünün sesi) tükürdü ağır ağır konuşmaya başladı.” 17/803

sıllaha-sıllaha: “öpüşe öpüşe”: *uuraha-uuraha, sıllaha-sıllaha*, “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

sieri-ahaarı: “yemeye yutmaya”: *Sieri-ahaarı dağanı* “Yemeye yutmaya dahi” 69/7256

sillii-sillii: “tüküre tüküre”: *Çur-çaar sillii-sillii, suya-saaya tıl kepsiir*, “çır-çar(somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056

solbo-ħolbo: “kıvrıla büküle”: *Salinnaah sordoñ balık buolañın solbo-ħolbo ħalbarıyan*, “Kaygan sordon balığı (gibi) olduğundan kıvrıla büküle hareket edip,” 36/3329

sulana-kelene: “yana yakıla”: *Sulana-kelene turara ebite ühü (illur)*: “Yana yakıla durmakta imiş.” 22/1416

tarda-tarda: “çeke çeke”: *Onno bihi khibit tarda-tarda* “Orada bizim kişimiz çeke çeke” 30/2467

tohuya-tohuya: “el çırpa çırpa”: *Itihın tohuya-tohuya iné diebitiger*, “El çırpa çırpa öyle dediğinde,” 57/5824

tuta-tuta: “tuta tuta”: *Kuobah suorğan sağanı ħolbuu tuta-tuta ugattaata*. “Tavşan yorganı kadarını bütün olarak tuta tuta tikiştirdi.” 16/643

uhutuu –uhutuu: “uluya uluya”: *Torğon börö kurdık uhutuu -uhutuu*, “Aç kurt gibi uluya uluya,” 38/3508

uuraha-uuraha: “koklaşa koklaşa (koklayıp öpmek)”: *uuraha-uuraha, sllaha-sllaha*, “öpüşe öpüşe, koklaşa koklaşa,” 42/4265

uurahu-sllahu: “Sarılıp koklaşip”: *Uurahu-sllahu onnuttan suoḥ* buolla. “Sarılıp koklaşip ansızın yok oldu.” 61/6279

üögülüü-çaskıyı: “haykırış”: *Üögülüü-çaskıyı ütüöte buolla*. “Haykırışın alası oldu.” 50/4947

c. -aaru/-eeri, -ooru/-öörü Ekini Alarak Kurulan İkilemeler

Bu zarf-fiil, bir hareketin amacını belirtmek için kullanılır ve “-mak -mek için” fonksiyonu verir.

Bu eki alarak kurulan ikilemeler oldukça azdır:

ahaarı-sieri: “yemeye yutmaya”: *Ahaarı-sieri tiyen kelleḡine* “Yemeye yutmaya geldiğinde” 15/592

sieri-ahaarı: “yemeye yutmaya”: *Sieri-ahaarı tiyen kelleḡine* “Yemeye yutmaya (yalayıp yutmak) geldiğinde” 15/596

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ANLAM BAKIMINDAN İKİLEMELER

İkilemeler ses bakımından olduğu kadar anlam bakımından da incelenmesi gerekmektedir. Bu durumu Hatipoğlu'nun şu ifadesi en iyi şekilde açıklamaktadır: “*Türkçede ikilemenin ortaya çıkmasındaki etken anlamdır. Türk düşüncesindeki durmadan gelişen anlamlara yeni kalıplar bulmak, kavramları belirtmek için sözcükleri yan yana getirip bir tek sözcük gibi kullanma yoluna gidilmiştir. Böylece, anlamı belirtmek, pekiştirmek, güçlendirmek amacıyla yeni bir sözcük yaratır gibi, iki sözcük yan yana getirilir ve bu birlikten ortaklaşa yeni bir anlam, güçlü bir kavram elde edilir*” (Hatipoğlu 1981: 55).

Bu çalışmada ikilemeler eş, yakın, zıt anlamlılık, anlamsız sözcüklerden oluşanlar, yansıma sözcüklerle oluşan ikilemeler şeklinde incelendi. Çalışmamızın bu bölümünde aynı ikilemelerin tekrarıyla kurulan ikilemeleri ele almadık çünkü hece bakımından ikilemeler bölümünde bu konuyu ayrıntılı şekilde inceledik.

4.1 Yakın Anamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

Yakın anlamlı sözcüklerle kurulan ikilemeler kavram çerçevesini genişletmeye yarar (Ağakay 1954: 104). Böyle ikilemelerde birinci ya da ikinci sözcüğün anlamı bütün ikilemeyi kapsar. Bazen yakın anlamlı iki sözcüğün oluşturduğu ikileme bu iki sözcüğün kendi anlamlarının dışında ikilemeye özgü yeni bir anlam kazandırır (Çağatay 1978: 39).

Aynı anlamı taşımayan fakat anlamları itibariyle birbirine yakın anlamı veren, aralarında çağrışım uyandıran sözcükler birlikte kullanılarak anlam kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Bu durumu Çağatay'ın görüşü destekleyici niteliktedir. “Bazen yakın anlamlı iki sözcüğün oluşturduğu ikileme bu iki sözcüğün kendi anlamlarının dışında ikilemeye özgü yeni bir anlam kazandırır (Çağatay, 1978: 39). Çalışmamızda bunun birçok örneğini görebiliriz: *abaahıttan-albıntan* “abahıdan sahtekârdan”, *büteren-oñoron* “yapıp bitirip” verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere farklı anlamlardaki sözcüklerden oluşan ikilemeler Ağakay'ın da yukarıda ifade ettiği gibi kavram çerçevesini genişletir. Yakın anlamlı sözcüklerle kurulan ikilemelerde anlamın dışında ses ve ahenk te önemlidir. Hatiboğlu *Türk Dilinde İkileme* adlı

eserinde şöyle der: “Anlamları yakın olan sözcüklerden kurulan ikilemelerde de, her iki sözcüğün kendi anlamında başlı başına kullanıldığı görülür. Fakat yakın anlamlı sözcüklerden kurulan ikilemelerdeki sözcüklerin bazılarında anlamdan başka, ses ve biçim yakınlıkları da vardır” (Hatiboğlu 1981: 58-59). Ses ve anlam yakınlığı olan ikilemeler:

abaahıttan-albıntan: “abahıdan sahtekârdan”: *Abaahıttan-albıntan araḥsan taḥsıahpar dieri* “Abahıdan sahtekârdan ayrılıp uzaklaşana kadar” 74/7805; *Abaahıttan-albıntan araḡıstaḡım dien üörde.* “Abıhıdan yalancıdan kurtuldum diye sevindi.” 28/2152

alaan-çalaan: “geniş engin”: *Alaan-çalaan alaastaaḡa ebite ühü.* “Geniş engin alaslı imiş.” 12/176

alla-bulla: “alacalı bulacalı”: *Alla-bulla kuturuktaah aydan- araḡas attaah,* “Alacalı bulacalı kuyruklu hırçın sarı atlı,” 33/2757; *Alla-bulla kuturuktaah,* “alacalı bulacalı kuyruklu,” 53/5318; *Alla-bulla kuturuktaah,* “Alacalı bulacalı kuyruklu.” 44/4520; *Alla-bulla kuturuktaah,* “Alacalı bulacalı kuyruklu,” 53/5285; *Alla-bulla kuturuktaah,* “alacalı bulacalı kuyruklu,” 55/5559

aru-sıa: “yaḡı yüzü”: *Aru-sıa alınna,* “Yaḡı yüzü kabardı,” 16/627

aruta-sıata: “özü usaresi”: *Aruta-sıata aygıraççı süüre turar* “Özü usaresi peyderpey sıza duran” 12/172

ataannaah-möñüönneeḡ: “kavga gürültü”: *Ataannaah-möñüönneeḡ,* “Kavgalı gürültülü,” 12/126

ayannatan-astaran: “yol alıp”: *Ayannatan-astaran kiirdiler.* “Yol alıp, aşır girdiler.” 59/6021

ayutay-alcarḡayay: “kaza bela”: *Bu tuoḡ ayutay-alcarḡayay,* “Bu neyin kazası belası,” 39/3658

bardar-ḡaydar: “varlıklı”: *Bardar-ḡaydar kıayan barammat:* “varlıklı (harca harca) bitip tükenmez” 15/560

bıhal-tehel: “usul usul”: *Bıhal-tehel bıstılar,* “Usul usul kestiler,” 43/4377

bılaan-talaan: “kapıp kaçırıp”: *Bılaan-talaan kelbit cahtargın*, “Kapıp kaçırıp getirdiğin kadını,” 51/5123; *Eyigin bılaan-talaan illiem dien*, “Seni kapıp kaçırıp götüreceğim diye” 36/3304

birta-ħarta: “boy pos”: *Birta-ħarta bilastaan*, “Boyunu posunu ölçüp” 11/46

bigeen-daybaan: “aşağı yukarı (tahmin bildirir)”: *Bigeen-daybaan uon künnük sir buolla*, “Aşağı yukarı on günlük yol aldı,” 50/4938

buluu-telii: “buluntuyu kalıntıyı”: *Buluu-telii tupput kurduk* “Buluntuyu kalıntıyı kullanması gibi” 17/802

buopal-iepel: “paspal pespaye”: *Buopa-iepel istaanın tüöhün tılıgar dieri tardımmıt*. “Paspal pespaye donunu göğsüne kadar çekmiş.” 17/776

buor-tuor: “keskin(müthiş(soğuk hakkında))”: *Buor-tuor mundu bağacıtın iyetin kurduk* “keskin (müthiş) mundu balığının annesi gibi” 17/775

büteren-oñoron: “yapıp bitirip”: *Ör gimmakka, büteren-oñoron kebiste*. “Fazla geciktirmeden yapıp bitiriverdi.” 32/2671

cañ-cahaħ: “ağrı sızı”: *Cañ-cahaħ taarıybata*, “Ağrı sızı yayılmadı,” 15/571

cege-baaba: “cadı (cin) peri”: *Cege-baaba sañata ağılır*, “Cadı peri sesi yankılanır,” 25/1819; *Cegin uluuha, Cege-baaba aymağa* “Cegin uluhundan cadı peri tayfasından” 21/1252

cege-baabata: “cadı(cin) peri”: *Onno cege-baabata eter kinieħeħe* “Orada cadı peri ona der” 26/2106

cere-bura: “pek çok (kez)”: *Cere-bura teñneste*, “Pek çok (kez) denkleştirler, eşleştirdiler,” 16/646

cirimin-ħolunun: “kayasasını kayışını”: *Cirimin- ħolunun sihin üöhüger dılı bıhıta tutan iñurdaata*. “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4843; *Cirimin-ħolunun sihin üöhüger dılı bıhıta tutan iñurdaata*. “kayasasını kayışını gergin bir şekilde eğerledi.” 49/4839; *Cirimin-ħolunun uuga taarıyar-taarıybat kına*, “kayasası kayışı suya değer değmez halde,” 62/6361; *Cirimin-ħolunun uuga tirierder-tirierpet gına iher* “kayasası kayışı suya dokunur dokunmaz” 62/6372; *Cirimin-*

holunun tarda-tarda, “kayasasını kayışını çeke çeke,” 74/7829; *Cirimin-holunun tölüte tutan illa*, “Kayasasını kayışını (kemerini) çözüp çıkardı,” 24/1659

con-ħaar: “insanlar, kalabalık insan topluluğu”: *Con-ħaar tarğaata*. “kalabalık gittikçe arttı (yayıldı).” 43/4309

curağay-soroğoy: “avare avare”: *Bieğe turbataħ curağay-soroğoy aturdaah*, “Kırsağı döllememiş avare avare dolaşan aygırlı,” 13/251

cüdeyen-cadayan: “yoksulluk fakirlik içinde”: *Cüdeyen-cadayan, sırıppıtım iniger* “Yoksulluk fakirlik içinde geçirdiğim günlerden önce” 75/7959

çierbenen-elberinen: “börtü böcek variyle (solucan kurt)”: *Çierbenen-elberinen tibirer*, “Börtü böcek vari hayvanları(solucan, kurt) (ağzından) çıkarıp tü dedi,” 36/3318

çinçi-sebere: “eda endam”: *Çinçi -sebere beriyen*, “Edasını endamını biçip” 11/47; *Çinçi-sebere beriye*, “iyiden iyiye süzüp,” 58/5876

çirkes-irkes: “ sarkmak, sünmek”: *Selterkey sebe çirkes-irkes kana tüste*, “Kallavice sepi (cinsel alet-organ) kaşla göz arasında düştü (sarktı), “43/4331

dibdigireen-lihigireen: “hırsla öfkeyle”: *Dibdigireen-lihigireen ħaamta*, “Hırsla öfkeyle yürüdü,” 28/2202

doydulaah-sirdeeh: “yerli yurtlu”: *Bu kurduk ürdük ütöo doydulaah-sirdeeh kihi* “Böyle harikulade yerli yurtlu kişi” 13/351

ereyi-buruyu: “derdi sıkıntıyı”: *Ereyi-buruyu körbötö*, “Derdi sıkıntıyı görmedi” 15/576

ergim-urgum: “dönerek”: *Onu tiiyen, ergim-urgum ħaaman*, “Ona ağır aheste adımlarla (döne döne) yaklaşıp,” 30/2407

erillen-erçillen: “kıvrıla büküle”: *Erillen-erçillen üöskeebit* “Kıvrıla büküle yetişmiş” 15/485

ħaana-siine: “kanı yeni”: *ħaana-siine tammalaabitın salaan sittaan sabırğatar*; “Damlayan kanı yalana koklaya şapırdatır,” 32/2619

ħalıççı-kileççi: “döküp, doldurarak”: *ħalıççı-kileççi kutan ere bierbitim*, “Döküp (doldurup) koyarak vermişim,” 66/6834

ħarağa-kulгааğa: “gözü kulağı”: *Ütüö (kihi) ħarağa-kulгааğa* “İyi kişinin gözü kulağı” 22/1439

ħarahkın-sıraygın: “gözünü yüzünü”: *ħarahkın-sıraygın köy salgın salıağa*. “Gözünü yüzünü ferah hava okşayacak.” 63/6528

ħolbohon-kuustuhan: “kavuşup kucaklasıp”: *ħolbohon-kuustuhan turannar*, “Kavuşup kucaklaştıklarında,” 57/5784

ħoluguruu-siligirii: “dırlayıp zırlayarak”: *Ekkireen ħolkulla-kuoğaya, ħoluguruu-siligirii turara ühü*. “Zıplayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

ħolunun-cirimin: “kayasasını kayışını”: *Atın miineeri, ergim-urgum ħaama, ħolunun-cirimin tarda*, “Atına binmek üzere yaylana yaylana yürüyüp, kayasını kayışını çekti,” 57/5865; *ħolunun-cirimin uuga tierpet gına örö oħson ulla*, “kayasasını kayışını suya değdirmeyecek şekilde yekindirdi,” 62/6455; *Ol gınan baran, ħolunun-cirimin tölüte tutan*, “Öyle yaptıktan sonra kayasını kayışını çözüverip,” 64/6621

ıcar-bıcar: “yamru yumru”: *Icar-bıcar itis sustaaħ ebit*. “Avuçıçı yamru yumru imiş.” 17/742

ı-caar: “Kerih kesif”: *ı-caar ihıllıbit*, “Kerih kesif koku dağılmış (yayılmış),” 11/97

ıllu-tuoya: “ağıt söyleye söyleye(yaka yaka)”: *ıllu-tuoya, itu-soñuu baran erebin diemmin*, “Ağıt yaka yaka, ağlaya sızlaya gitmekteyip deyip,” 48/4778

ımañnu-ırcañnu: “gülümseyip”: *ımañnu-ırcañnu sıtar*. “gülümseyip durmakta.” 36/3305

ıñurdaaħ-buutaydaaħ: “gemli terlikli”: *ıñurdaaħ-buutaydaaħ itik iadañ tulbin ırdulaan sıt*, “Gemli terlikli (ölçülüp biçilmiş) sözümü iyice dinle” 19/1049

iñurın -buutayın: “eğerini terliğini”: *Iñurın -buutayın saralu tardan illa,* “Eğerini terliğini sıyırıp çekip aldı,” 64/6622; *Iñurın-buutayın oñosto turara ühü.* “Gemini terliğini yerleştirmeye çalışıyormuş.” 58/5866

iñurın-sörüötün: “eğerini teğeltisini”: *Iñurın-sörüötün ağalan* “Eğerini teğeltisini getirip” 28/2140

irdulaah-buutaydaah: “yükü terlikli (atın üzerine terin çekmesi için konulan minder)”: *Irdulaah-buutaydaah itik iadañ tılbın irdulaan ihit.* “Yükü (dolu) terlikli(atın üzerine terin çekmesi için konulan minder)kutsal değerli sözümü (öğüdümü) üzerine alınarak dinle.” 63/6580

ıtu-soñuu: “ağlaya sızlaya”: *Subu kurduk dien sanara, itu-soñuu turara ühü.* “Bu şekilde diyerek ağlaya sızlaya durmaktaymış.” 70/ 7392; *Illu-tuoya, itu-soñuu baran erebin diemmin,* “Ağıt yaka yaka, ağlaya sızlaya gitmekteyip deyip,” 48/4778

ıyan-kerden: “işaret edip”: *Iyan-kerden biererin buolarıga buollar* “İşaret edip tarif etmiş olsaydın eğer” 76/8068

ieske-küüske: “borca harca”: *İeske-küüske erilleebete.* “Borca harca girmede.” 15/577

iileği-sağalaagı: “kenarını köşesini (yakasını)”: *İileği-sağalaagı eñerdes* “Kenarnı köşesini sınırlayıp (haklıyı hakkaniyetliyi yoldaş edin)” 23/1556; *İileği-sağalaagı eñerdestin.* “Haddini hudûdunu bilene eş olsun.” 83/8980; *İileği-sağalaagı eñerdes.* “İnsancılı barışçılı yandaş edin.” 42/4246;

iileh-sağalaah: “kenarlı köşeli”: *Ağıs iileh-sağalaah* “sekiz kenarlı yakalı” 11/39; *Ağıs iileh-sağalaah aan iye doydutun* “Sekiz kenarlı yakalı kadim ana yurdunun” 11/14; *Ayılıbit ağıs iileh-sağalaah,* “Sekiz kenarlı yakalı yaratılmış,” 12/125; *Ağıs iileh-sağalaah* , “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı)” 19/1077; *Ağıs iileh-sağalaah,* “Sekiz yakalı kenarlı” 31/2587; *Ağıs iileh-sağalaah* , “sekiz kenarlı yakalı” 50/4910; *Ağıs iileh-sağalaah aan iye doydutugar,* “Sekiz kenarlı yakalı (köşeli) kadim ana yurduna” 16/721; *Ağıs iileh-sağalaah aan iye doydum* “Sekiz kenarlı köşeli (yakalı) kadim ana yurdum” 17/815

iste-körö: “hissedip görmek”: *Bu sıtan, iste-körö sıttağına*, “Yatarken etrafa göz kulak kesildiğinde,” 32/2732

isten-körön: “hissedip görmek”: *harağın uotun isten-körön barammun*, “Gözünün nurunu hissedip görüp,” 24/1704

kem-dam: “yavaşça- narince”: *Tolbonnooḥ nuurgun kem-dam köhsüber saba tut*, “bu parlak şavkını yavaşça narince sırtıma kapla,” 63/6525

keñsik-muñsuk: “is dumankokulu”: *Keñsik-muñsuk sıttaaḥ kihi* “İs duman kokulu kişi” 67/6985

kerie-ḥoruo: “kötü çirkin”: *Sire-doyduta kerie-ḥoruo cühünnemmit*, “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688

kuhıra-tımta: “kıza köpüre”: *Kuhıra-tımta*, “Kıza köpüre,” 29/2311

kieli-maanı: “güzel”: *Kieli-maanı kiñil kielitiger cegcitte*. “Güzel kiñilin karnında sükûnet buldu (rahatladı)” 40/4050

kitien-imien: “yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı”: *Kitien-imien doydu kiile sisteeḥ*, “kitien imien (yay için kullanılan ağacın elde edildiği yerin adı) çakmaktaşı (filint) sırtlı,” 14/435

köbö-saba: “nefesi tıkanıncaya kadar”: *Künnükteen köbö-saba ḥaamtaran* “Günboyu (yaklaşık) nefesi tıkanıncaya kadar yürütüp” 14/388

kör-nar: “eğlence, şenlik”: *Kör-nar böğönü ce kögüörüttüler*, “Epeyce bir eğlendiler (şenlendiler),” 42/4288; *Kör-nar köğüreete*, “eğlence senlik gittikçe arttı,” 42/4307

kötön-mögön: “uçarak (altından üstünden (girmekte kullanılır.))”: *Kötön-mögön kiiremmin köğüretiem buollağa*, “Altından üstünden girip kökünü kurutacağım,” 34/3123

kubulunan-kupsunan: “değişip dönüşüp”: *Kubulunan-kupsunan, tiiyen kelen sıtar*. “Değişip dönüşüp yetip gelip yatar.” 36/3346; *Kubulunna-kupsunna, üñküriyde-küölehiyde*, “şekilden şekile halden hale girdi,” 50/4985; *Kubulunna-kupsunna, ittenneri tühen ergiyde*, “değişti dönüştü ters düşüp döndü.” 70/7370

kulгааға-һараға: “gözü kulağı”: *Ütüö kihi kulгааға-һараға üs tüört dien* “iyi kişinin kulağı gözü üç dört diye” 50/4920

kuttanan-kuoyan: “korkup irkilip”: *Kuttanan-kuoyan uhugunnum.* “Korkarak irkilerek uyandım.” 48/4779

künüm-cılım: “gün yıl”: *Kömüskeen ölör künüm-cılım buolla.* “muhafaza edilmek (birinin koruması altında olmak) ölüm günüm yılılm (ecelim) oldu.” 41/4121

küöm-saam: “evire çevire”: *Küöm-saam ıstaatılar,* “evire çevire çiğnediler,” 43/4378

küöye-һаауа: “yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder”: *Küöye-һаауа һааaman kiirenner* “Küöye-һаауа (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) yürüyüp girdiler” 21/1311; *Kütüöt kus ikkini küöye-һаауа һааamannar* “Damatla gelin oynayaşa egleşe yürüyüp” 43/4310; *Küöye-һаауа һааaman tahaardılar.* “küöye һаауа (yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder) yürüyerek çıkardılar.” 43/4363; *Kün dieki öttülerinen küöye-һаауа һааама sıлан* “güneşin olduğu yöne doğru salna salna yürüyüp” 44/4477

küüte-küheye: “bekleye gözleye”: *Küüte-küheye oloroloro buoluoğa.* “Bekleye gözleye duruyor olmalılar.” 29/2313

küüten-küheyen: “bekleyip gözleyip” *Miñiyeliir kihini küüten-küheyen* “Şu ben denen kişiyi bekleyip gözleyip” 24/1708

minneri-ottoru: “çorbaları otları”: *Minneri-ottoru tüöre ültü kömülleen sien turda.* “Çorbaları çeriyle çöpüyle yumulup içe durdu.” 16/650

muña-taña: “tıka basa”: *Muña-taña tuolla,* “Tıka basa doldu,” 16/647

muñ-bihilaan: “eza cefa”: *Muñ-bihilaan bıлаабата,* “Eza cefa çekmedi,” 15/573

munnun-uohun: “ burnunu dudağını”: *Munnun-uohun muskuyda,* “Burnunu dudağını oğuşturdu,” 36/3272; *Sırayın-һараğın imerinne, munnun-uohun tutunna.* “Yüzünü gözünü ovuşturup ağzını burnunu yokladı.” 35/3158

ñoloḥ-ileḥ: “döne dikile”: *Ñoloḥ-ileḥ kınan turara ühü.* “Döne dikile bön bön durup bakıp durmakta imiş.” 20/1210; *Tordoḥtooh ñuura ñoloḥ-ileḥ kına turara ebite ühü.* “Şapşal suratına etraflıca bön bön bakıp durmakta imiş.” 30/2491

ohol-törüöt: “kaza bela”: *Ohol-törüöt çugahaabata,* “Kaza bela yaklaşmadı,” 15/572

ohsuhar-etiher: “savaştığı vuruştuğu”: *Ohsuhar-etiher sire,* “Savaştığı vuruştuğu yeri” 12/169

oonñoon-körüleen: “oynayıp eğleşip”: *Uon honukka turuoru oonñoon-körüleen barannar,* “On gün boyunca oynayıp eğleştikten ,” 83/8892

oonñuu-küle: “güle oynaya”: *Oonñuu-küle uon arsin uhun kihi ebit,* “Güle oynaya (aşağı yukarı) on arşın boyundaymış ” 11/51

oonñuu-külüü: “oynama gülme”: *Oñuu-külüü uurayda,* “Oyun eğlence fazlalaştı,” 43/4308; *Oonñuu-külüü böğönü ce oloḥtootular.* “Bayağıca bir şenlendiler.” 42/4289; *Oñuu-külüü tühere sıllallar ebit.* “Oynaya küle vakit geçirirlermiş” 78/8367

ooñoon-külen: “güle oynaya”: *Ooñoon-külen sıllıbitim.* “Güle oynaya vakit geçirmişim,” 33/2788

ooñuur -küler: “gülüp oynadığı”: *Ooñuur -küler sire onno ebite ühü* “Eyleşip güşüştüğu yer orda imiş” 12/170

ottooḥ-mastaah: “otlu ağaçlı”: *Timir doloruotnay ottooḥ-mastaah doydu ebit.* “Demirden otlu ağaçlı ÷lke imiş.” 24/1622

oyoḥtuun-uruuluun: “çoluklu çocuklu”: *Oyoḥtuun-uruuluun, süöhülüün-astun,* “çoluklu çocuklu, mallı menalli,” 44/4551

oyuunnuu-udağannu: “kadın ve erkek şamanlı (oyun: erkek şaman, udağan: kadın şaman)”: *Subu kurduk dien oyuunnuu-udağannu sıllara ühü:* “işte bu şekilde şamanlık yapadurmaktaymış.” 71/7522

oyuun-udağan: “erkek ve kadın şaman”: *Oyuun-udağan oloğor*, “Oyuun-udağan yerine,” 78/8283; *Oyuun-udağan olohtoğ con ebitter*. “Oyuunlu udağanlı insanlar imişler.” 74/7901

ögürük-tögürük: “yuvarlak, çepe çevre”: *Ögürük-tögürük kördö, üömüteleen haamta*, “Çepe çevre gözledi, ağırdan adımladı,” 70/ 7384

ölörön-öhörön: “öldürüp helak edip”: *Ölörön-öhörön kebihen baran*, “Öldürüp helak ettikten sonra,” 77/8271

ölör-süter: “ölmek yokolmak”: *Ölör-süter bitim örühüyen tarpıta*. “Ölüm hissim belirdi.” 37/3486

ölüüm-ülügerim: “ölümüm felaketim”: *Ölüüm-ülügerim ebit, muñum-bihulaanım ebit!* “Ölümüm felaketim imiş, ezam cefam imiş!” 50/5013

öydöön-cühüleen: “anlayıp dinleyip”: *Öydöön-cühüleen (körön) turdağka* “Bakıp gözlendiğinde” 12/156

öydöön-cüülleen: “(düşün taşın), anlayarak”: *Öydöön-cüülleen isten turuñ:* “Düşün taşın bir güzel değerlendirdi.” 44/4486; *Öydöön-cühüleen (körön) turdağka* “Bakıp gözlendiğinde” 12/156; *Öydöön-cüülleen körön turara ühü.* “Olup biteni dikkatle izlemeye koyulmuş.” 30/2408; *Bu doydunu öydöön-cüülleen körö iher.* “Bu memlketi kafasında ölçüp biçerek seyre koyulur.” 28/2174; *Öydöön-cüülleen ihit.* “Anlayıp dinle.” 63/6574; *Aan alahatın öydöön-cüülleen körön turdağka* “Alaca evini güzelce görüp gözlemlediğimizde” 14/365; *Öydöön-cüülleen körön turbuta ühü.* “Görüp duyarak (anlayarak) baka durmuş imiş.” 17/734

öydüü-cüüllüü: “akıl yürüterek”: *Subu kurdük öydüü-cüüllüü ihere ühü:* “işte bu şekilde akıl yürütür imiş.” 47/4642

sah-ħaan: “gösterişli heybetli”: *Sah-ħaan sabağata iñurın saba bırağta* “gösterişli heybetli eğeriini koyup yerleştirdi” 20/1121

suñ-sıraan: “salya sümük”: *Suñ-sıraan ağısta*, “Salya sümük saçıldı,” 30/2487

sıya-saaya: “ağır ağır (usul usul)”: *Sıya-saaya tıl kepsiir*, “ağır ağır konuşuyor.” 43/4388

sıya-saaya: “ağır ağır(usul usu)”: “Çır-çaar sillii-sillii, sıya-saaya tıl kepsiir, “çır-çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056; *Sıya-saaya tıl kepsiir*, “ağır ağır konuşyor.” 43/4388; *Sıya-saaya tıl kepeete*. “Ağır ağır (usul usul) konuştu.” 70/7391

sıraybın-ħarahpın: “gözümü kulağımı”: *Sıraybın-ħarahpın çukkurtan kebiheeyeğin, noyon!* “Yüzümü gözümü berbat etmeyesin ha noyon!” 31/2534; *ħata maanı kihini sıraybın-ħarahpın baahırdaññın*, “Eli yüzü düzgün adamın yüzünü gözünü yaralayıp,” 22/1374

sıraydarı-ħaraħtarı: “yüzleri gözleri”: *Sıraydarı-ħaraħtarı uottaah ħardağahınan tuora miinnerteete*. “yüzüne gözüne ateşli odunla yapıştırdı (bindirdi).” 65/6735

sırayga-ħarahħa: “yüze göze”: *Sırayga-ħarahħa sırbatalu turarın kurduk* “Yüzüne gözüne yapıştıra durması gibi” 22/1461

sıraygın-ħarahkın: “yüzünü gözünü”: *Sıraygın-ħarahkın tial bıhita sıña* “yüzünü gözünü rüzgâr yel vurdu” 63/6527

sıray-ħarah: “yüz göz”: *Sıray-ħarah ullarıya*, “Yüzü gözü yamuldu,” 30/2488

sırayın-ħarağın: “Yüzünü gözünü”: *Sırayın-ħarağın taarıya*, “Yüzünü gözünü oğuşturdu,” 36/3273

sıttaah-sımardaah: “kokulu”: *Ütüö kihi ħaytaħ sıttaah-sımardaah ebit diemmin* “Bu iyi kişi nasıl buğlu kokulu imiş diyerekten” 32/2655

sielleh-kuturugun: “yelesi kuyruğu”: *Sier silgi sielleh-kuturugun* “Kula atının kuyruğuyla yelesini” 14/475

sieri-ahaarı: “yemeye yutmaya”: *Sieri-ahaarı tiyen kelleğine* “Yemeye yutmaya (yalayıp yutmak) geldiğinde” 15/596

sileye-buraya: “saçıp savurması”: *Sileye-buraya bırahpıt kurduk* “Saçıp savurması gibi” 14/476

silis-mutuk: “dal budak”: *Silis-mutuk kimhulaah* “Dal budak kamçılı” 65/6809

simeğin-taňahın: “süsünü püsünü”: *Simeğin-taňahın kördörör*, “Süsünü püsünü gösterir,” 26/1907

sörüötün-buutayın: “teğeltisini terliğini”: *Sörüötün-buutayın sulbu tardan ulla*, “Teğeltisini terliğini çarçabuk çekip aldı,” 24/1660

sulana-kördöhö: “rica minnet”: *Sulana-kördöhö turabın ubayım*, “Rica minnet etmekteyim ağabeycim.” 40/4034

sulardaah-köntöstööh: “yularlı dizginli”: *Sulardaah-köntöstööh suon toluu toyukpun* “yularlı dizginli kıymetli toyuğumu” 65/6797

suular-tohtor: “esintisiz essiz”: *Suular-tohtor tuygun turağas nuurunan kötön ihen* “Esintisiz essiz doru yüzünde uçarken” 12/199

suum-soduom: “kavga gürültü”: *Suum-soduom böğönü tohtoton* “Birçok kavgayı gürültüyü durdurup” 56/5690

sükten-bohton: “yükleyip sarıp”: *Ol barammın, sükten-bohton istehpine* “Ondan sonra, yükleyip sardığımda (kapladığımda)” 70/ 7413

sühülünün-astın: “mallı menalli”: *Oyohtuun-uruuluun, sühülünün-astın*, “çoluklu çocuklu, mallı menalli,” 44/4551

süüren-ħaaman: “yürüyüp koşup”: *Süüren-ħaaman kiiremmin sötüöleen çöllürgüöğüm*, “Koşa koşa girip yüzüp çöl çöl ses çıkaracağım, (suda çıkarılan ses)” 37/3429

süüsteeginen-sülühünneeğinen: “hınçla öfkeyle”: *Süüsteeginen-sülühünneeğinen kördö*. “Hınçla öfkeyle (kızgın kızgın) bakındı.” 20/1193; hınçla öfkeyle”: *Süüsteeginen-sülühünneeğinen kördö*. “Hınçla öfkeyle baktı.” 20/1207

taňahım-ħaarım: “üstüm başım”: *Taňahım-ħaarım maanı*, “Üstüm başım güzel,” 21/1247

taňahın-sabın: “üstünü başını (örtüsünü yaygısını)”: *Taňahın-sabın ları- laglaççı taňınna*. “Örtüsünü yaygısını yerli yerine yerleştirdi.” 20/1125

taňaspın-sappın: “üstünü başını”: *Taňaspın-sappın ałatıma*. “Üstünü başını paralama.” 22/1373

tuman-imeen: “yer adı, sisli puslu”: *Tuman-imeen doydu tuoha tuostaah*, “sisli puslu yerinin kayın kabuğuyla kaplı,” 14/434

tumuu-sötöl: “öksürük aksırık”: *Tumuu-sötöl tunuybut*, “Öksürük aksırık yayılmış” 11/96; *Tumuu-sötöl tumunna*, “Aksırık öksürük bulaşmadı,” 15/570

tuoraatar-ħaydar: “tıka basa”: *Tuoraatar-ħaydar kıayan bullarbat* “Tıka basa doyduğundan (yiyecek) yeri kalmadı” 15/565

tüös-maas: “karman çorman”: *Tüös-mas erte*, “Karman çorman oldu,” 26/1885

ullukpun-sotobun: “uyluğumu baldırımı (bacağımı)”: *Ullukpun-sotobun cohunnaah kihieħeħe uurtalaan bierieħtere*. “Uyluğumu bacağımı saygın kişiye ikram edecekler.” 29/2332

ulluktari-sotoloru: “uylukları (kemik) baldırları”: *Ulluktari-sotoloru ħoduybaħtaan kebiher* “uylukları baldırları hızlandırmadan” 14/431

uluu-caah: “büyüklük ululuk”: *Uluu-caah buolaññin*, “Büyüklük ululuk taslayıp,” 39/3721

unaar-manaar: “uçsuz bucaksız”: *Unaar-manaar ursunnaah*, “Uçsuz bucaksız ufuklu,” 12/141

uñuorguta-ulağata: “ucu bucağı”: *Uñuorguta-ulağata köstübeteh*, “ucu bucağı görünmez,” 12/154

uola-cüögenteye: “oğlu” *Türgen ayu uola-cüögenteye tuoh ebit dien körön turdahħa* “Tanrı Cühegeyin oğlu nasılmış diye bakıldığında” 14/457

uoluhuyan-munaahıyan: “irkile sıçraya”: *Uoluhuyan-munaahıyan uhuktar* “İrkile sıçraya uyanan” 13/255

uoybukkun-toppukkun: “doymuşsun”: *Uoybukkun-toppukkun ulaħañña uuraññin*, “Neden kendini bu kadar büyük görüp,” 39/3676; *Uoybukkun-toppukkun ulaħañña uuran*, “Neden kendini bu kadar büyük görüp,” 39/3720

uruy-ayħala: “lütfunu esirgeme, ihsan et”: *Uruy-ayħala biçim!* “lütfunu esirgeme, ihsan et” 72/7591

ustata-tuorata: “ucu bucağı”: *Ustata-tuorata billibeteĥ*, “Ucu bucağı bilinmez,” 47/4633

utuktaan-nuĥariyan: “uyanıp ayılıp”: *İteġelleeĥ erim, utuktaan-nuĥariyan*, “Sadakatli erim uyanıp ayılıp,” 70/ 7415

uurahu-sıllahu: “Sarılıp koklaşıp”: *Uurahu-sıllahu onnuttan suoĥ buolla*. “Sarılıp koklaşıp ansızın yokoldu.” 61/6279

uyulġan-maġan: “beyaz”: *Uyulġan-maġan caĥtar connorgo ĥolboho tüste*. “Beyaz yaşlı kadının tayfası (adamları)birleşmeye başladılar (birleşe durdular).” 57/5781

ünen-ĥaydan: “ıkına sıkına”: *Ünen-ĥaydan töröppüt* “İkına sıkına doğurdu” 15/581

üñkürüs-küöhelis: “yuvarlana tekerlene (düşe kalka)”: *Üñkürüs-küöhelis kınna*, “yuvarlanıp tekerlendi (düşüp kalktı)” 57/5773

üönünen-kurcaġanan: “börtü böcekle (kurt, solucan vb.)”: *Üönünen- kurcaġanan öġürüye*, “Börtü böceği (kurt, solucan vb.) öġürerek,” 65/6769

üönünen-kürceġenen: “börtü böcekle”: *Üönünen-kürceġenen öġürüye turara ebite ühü (illur)*: “Börtü böceği yalaya yuta durmakta imiş.” 20/1217

üören-kötön: “neşe sevinç”: *Üören-kötön sılıbitum* “Neşe ve sevinç içerisindeydim” 37/3314; *Barıġım diemmin üören-kötön olorbutum*. “Gideceğim diye neşeli ve sevinçliydim,” 36/3298; *Ol biriemeġe üören-kötön oloro sılara ebite ühü*. “O vakitte sevinç neşe içerisindeymiş.” 70/7366; *Üören-kötön turan*, “Memnun (sevinçli, neşeli) haldeyken,” 79/8466

üöskeen-üünen: “görmüş geçirmiş”: *Üöskeen-üünen olorbüt oġoĥor*, “Görmüş geçirmiş ihtiyar,” 26/2060

üöt-tireġi: “söġüt ağacı”: *Uolattar üöt-tireġi illular*. “Delikanlılar söġüt ağacını aldılar.” 33/3033; *Üöt tireĥteeĥter üöt-tireĥ uhugunan tüstüler*, “Söġüt direġinin ucuyla dürttüler,” 33/3034

üöt-tireh: “söğüt ağacı - dayanak”: *Arıktaah üöt-tireh töbötünen aňan kilereññit*, “Yarıklı söğüt direğinin (dayanak) başıyla itip içeri sokup,” 33/3027

ütüö-ħaya: “iyi güzel”: *Ütüö-ħaya kihini* “İyi güzel kişiyi” 24/1720

ütürü-batarı: “küstahlık ve casaret”: *Ütürü-batarı kördö*, “Küstahlık ve cesaretle dikkatlice baktı,” 47/4584

üünen-daybaan: “üç aşağı beş yukarı (tahmin bildirir)”: *Üünen-daybaan uon künnük sir buolla*. “üç aşağı beş yukarı (tahmin bildirir) on günlük yer oldu,” 50/4939

üünneeħ-iñurdaah: “dizginli eğerli”: *Üünneeħ-iñurdaah ütüö tulbın* “Dinlenilesi değer verilesi sözlerimi (dizginli ve eğerli sözlerimi)” 29/2260; *Üünneeħ-iñurdaah üöskeebitim*, “Dizginli ve eğerli (terbiyeli) yetiştim,” 29/2272; *Üöhe böğöttön üünneeħ-iñurdaah Ütüö kihi (baara) ebite ühü*. “Çok yücelerden gemli eğerli iyi bir kişi var imiş” 11/37; *Kömüs üünneeħ-iñurdaah* “Gümüş gemli eğerli” 14/386; *Üünneeħ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın*, “Gemli eğerli çok kıymetli sözümü,” 37/3404; *Üünneeħ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “Gemli eğerli şu yüce güzel sözümü” 44/4485; *Üünneeħ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın öydö* “Gemli eğerli değerli sözümü anla” 61/6264; *Üünneeħ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “gemli eğerli değerli sözümü” 61/6326; *Üünneeħ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “Gemli eğerli değerli sözümü,” 65/6794; *Üünneeħ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın*, “Gemli eğerli kıymetli sözümü,” 56/5686; *Üünneeħ-iñurdaah ürdük ütüö tulbın* “Gemli eğerli değerli sözümü” 63/6573

4.2 Eş Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

Eş anlamlı sözcüklerle kurulan ikilemeler düşüncüyü pekiştirerek anlatır. (Ağakay 1954: 103). Hatipoğlu da *Türk Dilinde İkilemeler* adlı eserinde eş anlamlı sözcüklerden oluşan ikilemeleri şu şekilde değerlendirmiştir: “Bu tür ikilemelerde, sözcükler görünürde aynı anlamlı sayılırsa da, her yerde birbirlerinin yerine kullanılmadıkları için, gerçekte aynı anlamlı değildirler. Gerçekten anlamı aynı olan sözcüklerden kurulan ikilemelere en iyi örnek, aynı sözcüğün tekrarıyla kullanılan ikilemelerdir” (Hatiboğlu 1971: 58).

Aynı anlama gelen farklı sözcüklerin birleşerek ikileme oluşturmasının amacı, verilmek istenen düşüncenin kuvvetlendirilmesi ve pekiştirilmek istenmesidir. Bu şekilde oluşan ikilemelerin çalışmamızda 119 tane olduğunu tespit ettik.

abır-tabır: “şanlı şöhretli”: *Abır-tabır aakkar*, “Şanlı şöhretli adına,” 26/2021; *Abır-tabır aatiñ kimiy dieteħkine* “Şanlı şöhretli adın nedir dersen” 2276; *At kıayan tarpat abır-tabır aappın*, “Atın çekemeyeceği kadar ağır anlı şanlı adımlı,” 39/3680

ahaan-sien: “ekmeğin suyun(elinde avucunda)”: *Tuoħpun ahaan-sien oloruomuy, ħotuoy?!* “Elinde avucunda yiyecek içecek neyin varki kartalım! (genç kadınlar için kullanılan hitap şekli)” 60/6200; *Ahaan-sien barannar*, “Yiyip içtikten sonra,” 83/8973

ahaarı-sieri: “yemeye yutmaya”: *Ahaarı-sieri kele sítar*. “Yemeye yutmaya gelip yatmakta.” 33/3009

ahıahtarın-sieħterin: “yemeleri içmeleri”: *Ahıahtarın-sieħterin ere ihin oñorbuttara* “Yeme içmeleri için yapılmış” 18/884

arı-sıa: “yağı yüz”: *Arı-sıa alınna*, “Yağı yüze vurdu,” 26/1886

atı-suluu: “başlık parası”: *Atı-suluu bierbeteh caħtargın* “başlık parası vermediği kadını,” 51/5129

aydan- arağas: “sarı”: *Alla-bulla kuturuktaah aydan- arağas attaah*, “Alacalı bulacalı kuyruklu hırçın sarı atlı,” 33/2757

ayı-buruy: “suç günah (kusur kabahat)”: *Ayı-buruy ağıyah erdeğine*, “Kusuru kabahati az iken,” 12/234

ayulaağı-tañaralaağı: “tanrıyı (imanlıyı, inançlıyı)”: *Ayulaağı-tañaralaağı argıstas*, “İnançlıyı imanlıyı yoldaş edin,” 42/4245

ayulaah-buruydaah: “suçlu günahlı”: *Ayulaah-buruydaah kiki acahın attıgar barbatah*, “Suçlu sudurlu kişinin yanına hiç yaklaşmadı,” 14/409

ayıñ-buruyuñ: “suçunu kabahatini”: *Ayıñ-buruyuñ onon boruostannın diebittere ühü*. “Suçunun kabahatin cezasını böylelikle çekmiş demişler imiş.” 73/7783

birta-ħarta: “refah, bolluk”: *Birta-ħarta bilastu turdaġina* “Refah bolluk içerisinde uzun bir süre yaşadığında” 58/5877

bigeen-daybaan: “çıkışı urucu”: *Bigeen-daybaan bies künnük sir buolla;* “Çıkışı urucu beş günlük yer oldu;” 20/1141

boruk-soruk: “sisli puslu”: *Boruk-soruk küneeħ doydu ebit,* “Sisli puslu güneşli ülke imiş,” 24/1614

böğö-taġa: “kocaman büyük”: *Böğö-taġa tayaħtaaħ,* “Büyük kocaman sopalı (bastonlu),” 79/8401

buruy-ayı: “suç günah”: *Bılır, buruy-ayı suoħ erdeġine,* “Kadim zamanlarda suçun günahın olmadığı zamanlarda,” 12/233

buruybun-boruokpun: “suçum kabahatim”: *Buruybun-boruokpun buluna oloruoħpun.* “Suçum kabahatim neyse bileyim.” 29/2342

buruyu-boruogu: “suçu kabahati”: *Tuoħ buruyu-boruogu oñorbutum tuhuttan* “Hangi suçu kabahati yaptığımdan dolayı” 38/3591

caybın-soboloñun: “musibet şer”: *Caybın-soboloñun calbarıppıt,* “Musibetini şerrini defetmiş. (uzaklaşmak, geri çekilmek)” 79/8468; *Ol allaraa doydu cayın-soboloñun baġas arçılaa inibit,* “O aşağı dünyanın musibetini şerrini temizleyip (kovmak) üzereyiz,” 79/8428

ceebete-ciikeye: “hile oyun”: *Ceebete-ciikeye eñerdespit,* “Hileye oyuna yakınız,” 54/5423

cerim-borum: “gücüm kuvvetim”: *Silgem ħolġom sitteġine, cerim-borum teñnesteġine,* “Etim budum yettiğinde, gücüm kuvvetim denkleştiğinde” 36/3352

ciek-caaħ: “kusur kabahat”: *Ciek-caaħ bierieħ buoluo duo?* “Kusur kabahat verecek mi?” 61/6226

colgut-sorgugut: “saadetiniz mutluluğunuz”: *Colgut-sorgugut sarbilliaġa ühü,* “sadetle mutlulukla sarılacak imiş,” 54/54002

collooğu-sorgulaağı: “bahtlıyı talihliyi”: *Collooğu-sorgulaağı doğordos.* “Bahtlıyı talihliyi dost edin.” 23/1554; *Collooğu-sorgulaağı doğordos,* “Bahtlıyı talihliyi dost edin,” 42/4244

collooh-sorgulaah: “mutlu mesut”: *Collooh-sorgulaah suon toluu toyugun dolguhuççu tuoyar,* “fevkalade mutlu sadetli heyecan verici toyuk söyler” 44/4481

col-sorgu: “mutluluk saadet”: *Col-sorgu tohtoobotoh,* “Mutluluk saadet durmadı,” 13/257; *Col-sorgu tohtuo suoğa dien,* “Mutluluk saadet durmayacak diye” 13/288

cühün-bodo: “şekline şemaline”: *Cühün-bodo oduulaan,* “Şekline şemaline bakıp,” 11/45

cühünüm-bödöm: “betim benzim, şeklim şemalım”: *Cühünüm-bödöm ütüö;* “Betim benzim güzel” 21/1248

çaçığıru-sarılu: “haykırmak, çığlık atmak”: *Bu cahtar çaçığıru-sarılu tüste;* “Bu yaşlı kadın haykırdı,” 64/6700

çağçı-kırcık: “gerçek hakikat”: *Çağçı-kırcık tılbın etebın,* “Gerçeği hakikati söylüyorum,” 39/3723

çinçi-sebere: “tepeden tırnağa”: *Abaahı uolun çinçi-sebere beriyeın* “Abahı oğlunu tepeden tırnağa süzüp” 30/2410

eliye- halıya: “hızlı çabuk”: *Er türgeninen eliye- halıya turda.* “Er kişi çevikliğiyle hızlı çabuk kalktı.” 35/3259

ellik-bulluk: “eğri büğrü”: *Ellik-bulluk ıllık erillen kiiren barda.* “Eğri büğrü patika uzanıp gitti.” 23/1593; *Ellik-bulluk ıllık ustun baran iste* “Eğri büğrü patika boyunca yol aldı” 77/8170

eñeleeh-setiileeh: “ihsanlı atıyyeli”: *Eñeleeh-setiileeh töröobütüm.* “İhsanlı atıyyeli doğdum.” 29/2274

eñe-suluu: “başlık parası”: *Eñe-suluu bierbete,* “Başlık töre vermedi,” 61/6238

eñke-ceñke: “berrak duru”: *Eñke-ceñke harağın töbötün oroyugar örö turuoru körbüt,* “Berrak duru gözünü başının yukarısına doğru dikip bakmış,” 57/5851;

Eñke-ceñke harahtaah; “Berrak duru gözlü;” 17/752; *İkki eñke-ceñke harahtaah*, “Berrak duru gözlü,” 58/5890

erey-buruy: “eza cefa” *Erey-buruy böğönü eñeritten tuttum*, “Birçok eza cefa çektim,” 43/4405

ereye-buruya: “suçsuz kabahatsiz”: *Ereye-buruya suoñ istieñ kibi buoluoñ duo!* “Suçsuz kabahatsizmiş gibi mi dinleyeceksin!” 56/5684

erienneen-elemesteen: “özene bezene”: *Erienneen-elemesteen eppitiñ sañarbitiñ iniger dağanı* “Özene bezene dizdiğin sözlerin öncesinde dâhil” 52/5181

eriliye-buruluya: “eğili bükülü”: *Ontukata eriliye-buruluya haalla*. “Gidişi eğili bükülü hal aldı.” 20/1136

etteeñ-ħannaah: “kanlı canlı”: *ħaytañ etteeñ-ħannaah kibi mökküher ebit diemmin* “Bu kanlı canlı kişi nasıl kafa tutarmış diyerek” 32/2653

ħolkulla-kuoğaya: “seke sıçraya”: *Ekkireen ħolkulla-kuoğaya, ħoluguruu-siligirii turara ühü*. “Zıplayarak seke sıçraya, dırlayıp zırlayarak durmakta imiş.” 77/8211

ihu-ħahu: “bağirtı çağirtı”: *Ce ihu-ħahu ulaħanın turuorda*, “Bağirtının çağirtının alasını çıkardı,” 50/4946

itam-soñuom: “ağlayasım”: *Itam-soñuom ırta-ħayıta tuppıta*; “Ağlayasım geldi,” 37/3484

idimere-iñsete: “tamahkâr açgözlü”: *En kurduk idimere-iñsete suoñ kihibin*, “senin gibi tamahkâr açgözlü olmayan biriyim,” 76/8100

imik-samık: “cansız fersiz”: *İmik-samık ubayar*. “Cansız fersiz yana durur.” 25/1812

keñsik-muñsuk: “isli puslu”: *Keñsik-muñsuk sıttamıt*; “İsli puslu kokulanmış,” 16/689

kepsii-ete: “anlatıp söyleye”: *Kepsii-ete turabın*. “Anlatıp söyleye durmaktayım.” 40/4012

kepsii-ipsii: “konuşa söyleşe”: *Kepsii-ipsii turar (illur)*: “Konuşa söyleşe durur: (Şarkı söyler)” 17/849

kerie-ħoruo: “sevimli sevecen” *Kerie-ħoruo cühünneeħ kihi* “Sevimli sevecen simalı kişi” 67/6983

keskilleeħ-keriñneeħ: “bahtlı talihli”: *Keskilleeħ-keriñneeħ kere sonun ırıatın iñneliççi illur:* “bahtlı talihli güzel haberin şarkısını.” 44/4482

kieli-maani: “iyi güzel”: *Kieli- maanı cühünnemmit,* “İyi güzel şekile bürünmüş” 20/1175; *Kieli-maanı kiñil kielitiger cegcitte.* “Güzel kiñilin karnında sükûnet buldu (rahatladı)” 40/4050; *Kieli-maanı bihubar, kiirerin kiiren körüöm.* “İyi güzel bedenime yapacağını yapsın bakalım.” 37/3488

kieli-maalı: “güzel gökçek”: *Kieli-maalı sıraydaaħ kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 65/6753; *Kieli-maalı sıraydaaħ kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 67/6981; *Kieli-maalı sıraydaaħ kihi ittenneri çineççi olorbut,* “güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp rahatça oturmuş,” 64/6696; *Kieli-maalı sıraydaaħ kihi ittenneri çineççi olordo.* “Güzel gökçek yüzlü kişi kaykılıp rahatça oturdu.” 68/7066; *Kieli-maalı sıraydaaħ kihi ininen-keñinen çineriyde,* “Güzel yüzlü kişi öne arkaya sallandı (geriledi),” 38/3500

kirbin-kuorbun: “kirimî pisimi”: *Kirbin-kuorbun ħoñnoru sürgüyen kulu.* “Kirimî pisimi temizle, defeyle.” 79/8422

kire-nara: “kir pasak”: *Kire-nara iñmite buoluoĝa.* “Kir pasak sinmiş olmalı.” 79/8417

kölöhüññün-cañħaĝın: “terini cañħanı (hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter): *Kölöhüññün-cañħaĝın kuurt,* “Terini cañħanı (hayvanların tüyleri üzerinde donup kalan ter) kurut,” 64/6633

köñü-ħañı: “rüzgârı yeli”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ħañı oħsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzgârı yeli” 14/374

köyö-salgına: “havası”: *Orto doydu köyö-salgına köñü-ħañı oħsuo dien* “orta dünyanın havası, rüzgârı yeli” 14/374

kumar-küyüges: “sivrisinek”: *Kumar-küyüges sañatın kurduk du,* “sivrisinek vızılıtı gibi mi,” 48/4730

kuora-kire: “kiri pisi”: *Kuora-kire hommutun.* “kirinden pisinden kalanını” 79/8453

küösteeri-astaarı: “yemekleri aşları”: *Küösteeri-astaarı cılıgs kınan erdeğine,* “yemekleri aşları azaldığında” 77/8255

muñay-bihilaanay: “eza cefa”: *Bu tuoḥ muñay-bihilaanay,* “Bu neyin ezası cefası,” 39/3660

muñ-tañ: “eza cefa”: *Muñ-tañ ce tuolla;* “eza cefayla doldu,” 66/6860

muñum-bihilaanım: “ezam cefam”: *Ölüüm-ülügerim ebit, muñum-bihilaanım ebit!* “Ölümüm felaketim imiş, ezam cefam imiş!” 50/5013

mülü-ḥaḥı: “orası burası”: *Mülü-ḥaḥı sottor* “Orasına burasına silinir” 26/1905

oḥsuhar-etiher: “kavga dövüş”: *Oḥsuhar-etiher sebin* “kavga dövüş eşyalarını (aletlerini)” 16/717

ölbügenen-öbügenen: “haraç lamezatla”: *Üöhe böğönü ölbügenen-öbügenen büterbit,* “Çok yüceleri (tanrılar katı) haraca mezata bağladı,” 13/303

ölüünü-ülügeri: “ölümü”: *Ölüünü-ülügeri örüü öydöoböt kiki ebite (ühü),* “Ölümü yokoluşu hiç mi hiç bilmez birisiymiş,” 64/6654

ölüütey-ülügerey: “felaket helaket”: *Bu tuoḥ ölüütey-ülügerey,* “Bu neyin felaketi helaketi,” 39/3659

östööhþün-öhögöydööhþün: “düşmanımı hasmımı”: *Östööhþün-öhögöydööhþün ölördögüm dien,* “Düşmanımı hasmımı öldürdüm diye” 70/7364; *Östööhþön-öhögöydööhþön öhülünneğim dien,* “Düşmandan hasımdan kurtuldum diye” 28/2151

saastaahþarþın-sanaalaahþarþın: “muhaliflerimi muarızlarımı”: *Saastaahþarþın-sanaalaahþarþın namtattağim dien,* “Muhaliflerimi muarızlarımı alçattım diye,” 70/7365

sañanı-iñeni: “sese sedaya”: *Sañanı-iñeni isten utuybat kiki ebite ühü,* “sese sedaya kulak kesilip uyumaz kişi imiş,” 64/6652

sañara-iñere: “konuşa söylene”: *Sañara-iñere,* “Konuşa söylene,” 29/2312; *Sanara-iñere ḥaalıma.* “söylenip durma” 61/6262

sebin-sebirgelin: “öteberi(alet edavat)”: *Kırcağas kihi sebin-sebirgelin ałataru kuhağan buoluoğa.* “İhtiyar kişinin öteberisini eşyasını kırmak ayıptır.” 40/3751; *Bihuta tutan iñurdaata; sebin-sebirgelin ağalan* “Kıyasıya çekip eğerledi, ötesini berisini getirip” 20/1123

sebi-sebirgeli: “alet edavat”: *Sebi-sebirgeli ałattarımañ, taħsıñ.* “Aleti edavatı kırmadan çıkın.” 39/3746

semeleen-sunhalaan: “arzuyla istekle”: *Semeleen-sunhalaan, tuygun turuu cağıl doyduga* “Arzuyla istekle seçkin güzide memlekete” 73/7780

suha-ħaltı: “yalan dolan”: *Suha-ħaltı tutuum suoğa,* “Yalan dolan yönüm (özelliğim) yoktur.” 18/926; *Suha-ħaltı da buollar,* “Yalan yanlış da olsa,” 22/1401; *Suha-ħaltı sırunı sıħaħ* “yalan yanlış tutumu takınacak” 56/5668

sieri-ahaarı: “yemeye yutmaya”: *Sieri-ahaarı dağanı* “Yemeye yutmaya dahi” 69/7256

sire-doyduta: “yeri yurdu”: *Sire-doyduta kerie-ħoruo cühünnemmit,* “Yeri yurdu kötü çirkin görünüm almış,” 16/688

soho-turağas: “karaca kızıl”: *Soğuruuññu dieki soho-turağas ħayanı* “Güney yönündeki karaca kızıl dağa gelip” 30/2402

soroy-soduomay: “derdi çilesi”: *Bu tuoħ soroy-soduomay!?* “Bu neyin derdi çilesi!?” 39/3661

suon-toluu: “namlı sanlı”: *Oğus kıayan culuruybat suon-toluu suraħpın* “Öküzün çekemeyeceği derecede namlı sanlı şöhretini” 39/3688

süülen-kınan : “esirgeye sakına”: *Süülen-kınan üöskeppit* “Esirgeye sakına büyüten” 15/579

tañahım-ħaarım: “kılığım kıyafetim(üstüm başım)”: *Tañahım-ħaarım maanı,* *ürdük ütö kihibin.* “Kılığım kıyafetim güzel fevkalade soylu kişiyim.” 76/8099

tıaha-uuha: “sesi sedası”: *Köppüt tıaha-uuha ebit,* “Onun uçuşunun sesi sedası imiş,” 83/8974

tıaha-uuha: “sesi sedası”: *Tıaha-uuha ulaḫana bert buolla.* “Sesi sedası fevkalade yükseldi.” 39/3653

tıahay-uuhay: “sesi sedası”: *Bu tuoḫ tıahay-uuhay,* “Bu ne sesi,” 39/3657

tıahı-uuhu: “sesi soluḫu”: *Tıahı-uuhu ura bilbet kihi ebite ühü,* “Sesi soluḫu (yol bilmez) çıkmaz kişiymiş,” 64/6653

tıaskıtıgar-uuskutugar: “ses gürültü”: *Ehigi kırgıspıt tıaskıtıgar-uuskutugar* “sizin kavganızın sesine gürültüsüne ” 54/5503

töhö-ḫaçça: “ne kadar”: *Soluur töhö-ḫaçça gımmata* “Kazan kaşla göz arasında” 26/1883; *Soluur töhö-ḫaçça gımmata,* “kazan (kazanın altındaki ateş) az çok geçmedi” 16/625

töhölööh-ḫaççalaah: “ne kadar (aşağı yukarı)”: *Töhölööh-ḫaççalaah etey, toyon ehem?!* “Etmeye kalksan nasıl olurdu bey babam!” 76/8069

tördüm-uuhum: “soyum sopum”: *Min eyiginneeḡer orduk tördüm-uuhum üçügey,* “Benim soyum sopum senden daha asaletlidir,” 76/8098

tuura-iire: “kökü kökeni”: *Tuura-iire baaybıt* “kökümüz kökenimiz zengindir” 31/2511

tüökün-baranaak: “eşkiya haydut”: *Kürgüydüü turaḡın, tüökün-baranaak, sireḡes uola!* “Bağırıp (nara atıp) duruyorsun eşkiya, haydut!” 52/5175

üñkürüye-küölehiye: “hopladı zıpladı”: *Üñkürüye-küölehiye, kün ḫaan moḫsoḡol kula buolla.* “Hopladı zıpladı şahin kılıḡına büründü.” 74/7859

üögülüü-çaskıyı: “haykırış”: *Üögülüü-çaskıyı ütüöte buolla.* “Haykırışın alası oldu.” 50/4947

ürülüyen-ḫarılyan: “özenle itinayla”: *İkkien daḡanı ürülüyen-ḫarılyan iıppıt* “İkisi birlikte dahi özenle itinayla yetiştirdikleri” 60/6172

üünneeḫ-iñurdaah: “gemli eḡerli(ölçülüp biçilmiş)”: *Üöhe böḡöttön üünneeḫ-iñurdaah Ütüö kihi (baara) ebite ühü.* “Çok yücelerden gemli eḡerli iyi bir kişi var imiş” 11/37

üüren-türüyen: “koyalayıp, defedip”: *Uot dölöküür arçıbinan üüren-türüyen* “ateş arçısıyla (kötü ruhları kovmak için yapılan ayin) kovup, defedip” 42/4197

4.3 Zıt Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

İkilemeleri oluşturan kelimeler kendi içlerinde karşıt anlamlı olabilirler. Aynı anlamlara sahip bu kelimeler bir bütün haline gelip ikilemeyi oluşturduklarında ise durum değişir ve iki ayrı anlama sahip kelime yek vücut olup içinde buldukları cümleye kelimelerin durumuna göre bütünleyicilik, karşıtlık, ortalama anlamları katarlar.

Anlamı karşıt olan sözcüklerden kurulan ikilemeler mecaz yoluyla yeni birkavram yaratmaya, iki karşıt kavramı uzlaştırıp iki kutuplu bir düşünce anlatmaya ya da iki ihtimali karşılaştırıp ikircillik meydana getirmeye yarar (Ağakay 1954: 104).

Ala-Bulkun Olonhosu'nda geçen ikilemeler yukarıda bahsedilen özelliklerden bazılarını taşımaktadır:

- Kavramları birbirinden uzaklaştırarak iki karşıt düşünce ifa ederler: *bahın-atağın* “başını ayağını”, *sımıya-kırcık* “yalan gerçek”, *soğuruu-hotu* “kuzey güney” vb. gibi.
- Cümlelere bütünleyicilik anlamı katarlar: *oğonu-uluunu* “büyüğü küçüğü”.

atahtaah-iliite: “eli ayağı”: *Atahtaah-iliite bağana kurduk küskeye ihen haallılar.* “Eli ayağı bağana direği gibi iyice şişti.” 18/949

bahın-atağın: “başını ayağını”: *Bahın-atağın bihita sıspıt kurduk* “Başını ayağını kesip doğramışgibi” 11/91

bara-kele: “gide gele”: *Bara-kele turdarbit sin üçügey buoluoh ete.* “Gidip gelmemiz birazcık iyi olacaktı.” 64/6601

bastaah-atahtaah: “başlı ayaklı”: *Bastaah-atahtaah nay hıara olboğun suptu uruydaan illa.* “Başlı ayaklı ağır kara minderi aceleyle çekip aldı.” 78/8351

ininen-keñinen: “öne arkaya”: *Beyete ininen-keñinen töttörü süüren kültürüide.* “kendisi tekrardan ileri geri doğru koşup ansızın gelip girdi.” 66/6943; *İninen-keñinen*

çineriyde. “Öne arkaya sallandı.” 65/6754; *İninen-keninen ergiyer*, “Öne arkaya çevrilir,” 26/1906

kihini-süöhünü: “insanı hayvanı”: *Kihini-süöhünü bıha kımñulağa*, “İnsana hayvan acımasızca davranan,” 23/1576

kihi-süöhü: “insan hayvan”: *Kihi-süöhü kiçellen erdeğine*, “İnsan hayvan henüz var olmamışken,” 12/235

oğonu-uluunu: “büyüğü küçüğü”: *Oğonu-uluunu ültü kötütüö*, “Büyüğü küçüğü ezip geçen,” 23/1577

onçoğö-biite: “orası burası”: *Onçoğö-biite diebekke* “Orası burası demeksizin” 70/7334; *Onçoğö-biite diebekke* “Orası burası demeksizin” 22/1358

ölörüöh-ħaallarıah: “öldürecek yaşatacak”: *Ölörüöh-ħaallarıah östööh saastaah buollaħkına* “öldürecek yaşatacak düşman hasım isen” 70/7321

sımıya-kırcık: “yalan gerçek”: *Abaahı buħatura simıya-kırcık da buollar*, “Abahı bahadırı yalanda gerçekte olsa,” 22/1400; *Sımıya-kırcık tılı etemmin*, “yalan gerçek sözü söyleyip,” 56/5667; *Sımıya-kırcık tılım suoğa*; “Yalan gerçek sözüm yoktur,” 18/927

sırayga-ħarahħa: “yüzüne gözüne”: *Sırayga-ħarahħa sırbatalaata*. “Yüzüne gözüne şaklattı.” 22/1359

soğuruu-ħotu: “kuzey güney”: *Soğuruu-ħotu sosuha turarın kurduk*, “Kuzeye güneye (doğru) çekiştiriyorlarmışcasına,” 12/188

tiere-taara: “oraya buraya”: *Tiere-taara iñirdılar*. “Oraya buraya çağırdılar.” 43/4381

tiere-taarı: “o tarafa bu tarafa (oraya buraya)”: *Nek bergehe sağanı tiere-taarı utalaata*, “Nek şapka kadarını o tarafa bu tarafa gönderdi,” 16/642

töttörü-taara: “ileri geri”: *Töttörü-taara ħoluona ħaaman*, “İleri geri afacanca yürüyerek,” 48/4716

töttörü-taarı: “ileri geri”: *Töttörü-taarı ħalaana ħaaman*, “İleri geri dönüp dolaşıp,” 69/7201

tuoara-maara: “orasına burasına”: *Tüört tüünneeḥ küññe tuoara-maara bierteleteḡine*, “Dört geceli gün orasına burasında vurduğunda,” 38/3578; *Tuora-maara suobahı suobastaniaḥ* “Şöyle böyle vicdanla vicdanlanacak” 56/5669

uñuoḥ-iñieḥ: “yaka paça”: *Abaahı uolun uñuoḥ-iñieḥ tutuoḥ* “Abahı oğlunu yaka paça enseleyecek” 23/1538

uñuorguta-ulaḡata: “ötesi berisi”: *Uñuorguta-ulaḡata köstübeteh*, “ötesi berisi görünmez,” 47/4634

uoku-çuoḥu: “ünlü sanlı”: *Uoku-çuoḥu suraḥḥar*, “Ünlü sanlı şiarına,” 26/2022

ustata-tuorata: “eni boyu”: *Ustata-tuorata billibeteh*, “Eni boyu bilinmez” 12/153

üöhe-allara: “aşağı yukarı”: *Üöhe-allara ḥomunuohḥara*, – *dii sanur*. “Aşağı yukarı(sağa sola) koşuşturacaklar diye düşünür.” 28/2196; *İñiger üöhe-allara çirkes-irkes kınaaray?!* “Önünde, aşağı yukarı ani şekilde doğruldu,” 26/2091; *Üöhe-allara üren tülleñnette*; “Yukarı aşağı esip silkeledi,” 16/661

üöhe-tañnarı: “yukarı aşağı”: *Timir ürdün üöhe-tañnarı üren tülleñnete sıtar*, “Demir tavanı yukarı aşağıdoğru üfleyip kaldırır,” 78/8300

ürüñ-ḥara: “ak kara”: *Ürülüyen iippit ürüñ-ḥara tüüleehpin* “Özene bezene yetiştirdiğim ak-kara tüylülerimi (atlarımı-sığırlarımı)” 60/6198; *Ürüñ-ḥara tüüleehpin* “Akkara tüylülerini (at ve sığır cinsini)” 26/1969

ütüö-mökü: “iyi kötü”: *Ütüö-mökü bitim ümürüte tarpıta* “İyi kötü yanlarım sağırdı” 37/3483

4.4 Yansımali Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

“Tabiattaki sesleri yansıtmaya yönelik, bu bakımdan dilin kabul ettiği ses bileşimiyle gösterilen, arasında yakın bağ bulunan, dolayısıyla oluşması bir sebebe dayanan dil birlikleri” (Korkmaz 1992: 170) şeklinde yansımali sözcüklerden oluşan ikilemeleri tanımlamıştır. İkilemeleri oluşturan yansıma kelimeler isim, sıfat, zarf, ünlen vb. türler halindedir. Bu kelimeler çok tabi olarak ikilemeyi oluştururlar.

Çalışmamızda tespit ettiğimiz ikilemeler genellikle aynı iki sözcüğün tekrarından oluşan ikilemeler şeklindedirler. Bu ikilemeler 19 tane olarak aşağıda gösterilmiştir. Ayrıca tespit ettiğimiz bazı ikilemeler eserimizde farklı cümlelere farklı anlamlar katarak cümleyi daha zengin kılmışlardır. Örneğin: tün-tan ikilemesinde *tüñ-tañ*: “fokur fokur”: Tüñ-tañ orguyda, “Fokur fokur kaynadı,” 16/626, *tüñ-tañ*: “hapur hupur”: Tüne ütülük sağanı tüñ-tañ cükküde, “Deri eldiven kadarını (et) hapur hupur yuttu,” 16/641 şeklinde.

cim-maççı: “oturduğunda çıkan ses”: Ürdük *mundaatıgar cim-maççı oloron kebiste*. “Yüksek sırtına sesiz sedasız (usulca) oturuverdi.” 20/1127

çır-çaar: “somon balığı sürüsünün sesi”: *Ağıs aalulaah çırü kömüs tiihin bihınan çır-çaar silleete*, “Sekiz eğri altın şişinin arasından çır çaar (somon balığı sürüsünün sesi)tükürdü,” 70/ 7389; *Çır-çaar silliir*; “Çır çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tükürüyor;” 43/4387

daybaatan-daybaatan: “şahlandırıp şahlandırıp”: *Daybaatan-daybaatan daybaaturın caabıtın bilbete*. “O kadar yükseldiki ne kadar yükseldiğini bilmedi.” 50/4943; *Daybatan-daybatan daybatarın caabıtın bilbete*; “Şahlandıra şahlandıra aldığı yolun mesafesi ölçülemedi,” 20/1153

dibdigireen-lihigireen: “oflaya puflaya”: *Cie ihiger dibdigireen-lihigireen kiiren baran*, “Evin içine oflaya puflaya (hırs ve öfkeyle) girdiği zaman,” 78/8290; *Cietin ihiger süüren dibdigireen-lihigireen kiirde*. “Evine oflaya puflaya koşarak girdi.” 16/714; *Dibdigireen-lihigireen kiirde*. “Oflaya puflaya (eve) girdi.” 77/8198

hardırğaççı- kurdurğaççı: “kütürtü şıkırtı”: *hardırğaççı- kurdurğaççı habırına turar* “Kütürtüyle şıkırtıyla dişlerini gıcırdatarak” 47/4626

kiñkir-ħañkır: “çın çın (metalin çıkardığı ses)”: *Çıllıruttaah aarık kurduk kiñkir-ħañkır ırıa illur*. “çıllırıttaah çingirdak gibi çın çın şarkı söylüyor.” 55/5551

kiñkir-kiñkir: “Yeterli derecede ses çıkarmayarak”: *Kiñkir-kiñkir ırıa sañata liñkiniir*. “Yeterli derecede ses çıkarmayarak şarkının sesi ötümsüzleşir.” 75/7950

liñkir-lañkır: “tangır tungur”: *Altan muostağa liñkir-lañkır birahta*. “Bakır zemine tangır tungur bıraktı.” 16/612

toñkur-tañkır: “tangır tungur”: *Bu gınan baran toñkur-tañkır ırıalaah iher.* “Bunu yaptıktan sonra tangur tungur türkü çığırarak yol alır.” 32/2718

tuñ-tañ: “çatır çutur”: *Tuñ-tañ ükteetiler,* “çatır çutur çiğnediler,” 52/5232; *Tuñ-tañ ükteetiler.* “Çatır çutur (ormanı) çiğnediler.” 31/2557, *Tuñ-tañ orguyda.* “Fokur fokur kaynakı.” 26/1884, *Tuñ-tañ cükküydüler,* “Hapur hupur yuttular,” 43/4380 *Kuulataağı kuruñ hara tıanı tuñ-tañ ükteetiler,* “Güneydeki kuru kara ormanı paldır küldür çiğnediler,” 22/1394

4.5 Anlamsız Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

“Yan yana kullanılan sözcüklerden kurulan ikilemeler, anlam bakımından, bir tek sözcükmüş gibi sıkı sıkıya birbirlerine perçinli, bağıdırlar. Öyle ki yazım zorluğu olmasa, birleşik sözcükler gibi bitişik yazılabilecek kadar anlam bakımından aralarında kesin birlik vardır. Hatta bazı ikilemelerde sözcüklerin biri ayrı yaşayamaz, bazılarında da iki sözcük de ayrı ayrı kullanılamaz durumdadır ama ikilemede ortaklaşa, pekiştirmeli, güçlü anlamı birlikte belirtirler” (Hatipoğlu 1981: 57).

Bu tür ikilemeleri oluşturan kelimelerin hem tek başlarına hem de oluşturduğu ikilemelerde bir anlamı bulunmamaktadır. Sözlü edebiyat ürünü olan Ala-Bulkun Olonhosu’nda kahramanların söylediği sözler ikileme oluştururken anlam bakımından herhangi bir değer taşımazlar.

Bu şekilde Kurulan ikilemeler eserimizde çok nadir olarak görülmektedir, bu ikilemeler şunlardır:

baabaya-baabay!: “Abahının çocuk uyutmak için kullandığı ninni sözü (günlük hayatta kullanılmaz)”: *Baabaya-Baabay!* “Baabaya-Baabay!” 24/1688

elemen-celemen: “Elemen-celemen”: *Elemen-celemen, ieğey, kuoğay!* “Elemen-celemen, ieğey, kuoğay!” 77/8213

ieğey-huoğay: “sallanma eğilme (Kendinden geçip bağırmaya başlayan abahı kızının ilk sözleri): *İeğey-huoğay,* “sallanma eğilme (Kendinden geçip bağırmaya başlayan abahı kızının ilk sözleri)” 24/1686

iñnele-tañnal: “Bir yandan diğer bir yana yalpa vurarak yürüme”: *İñnele-tañnal*
“İnnele tannal (Bir yandan diğer bir yana yalpa vurarak yürüme şekli)” 24/1685

nüüney-naanay: “abahı kadınının, kızının söylemiş olduğu şarkının nakaratının başlangıcında söylenen söz”: *Nüüney-naanay*, “Nüüney nanay” 24/1687

ALA-BULKUN OLONĖOSU'NUN TRANSKRİPSİYONU

1.	Bılırgı cıl mındaatıgar,	56.	Uhun meligir mağan sıraydaaĥ,
2.	Urukku cıl uorĥatıgar,	57.	Oy ĥara tıanı
3.	Aaspıt cıl arĥaatıgar,	58.	Ortotunan oyo battaan ılıbit kurduk
4.	Erge cıl eñeriger,	59.	Oybonnooĥ oroydooĥ,
5.	Nöñüö cıl tümüger,	60.	Sannın salbaĥar dieri üünen tüspüt
6.	Çıeres cıl timeĥer,	61.	Kuuduralaaĥ ĥara kömüs battaĥtaaĥ;
7.	Ûs tühüü töĥül doydu	62.	Allantan kiirbit
8.	Ûrüt köbüötüger	63.	Ĥara saarbanı
9.	Ûrdük mındaatıgar	64.	Ĥardarita tuppıt kurduk
10.	Ûktellenen üöskeebıt	65.	Ĥaralaaĥ ĥara kömüs ĥaastaaĥ.
11.	Tuyĥun turuu caĥıl doydu	66.	Kıtaytan kelbit
12.	Nurĥunnaaĥ sular nuurugar	67.	Kıhıl sahlı
13.	Duguydaan toroluybut,	68.	Kıtıttınnarı uurbut kurduk
14.	Aĥıs iileeĥ-saĥalaaĥ aan iye doydutun	69.	İkki kıhıl kömüs imneeĥ
15.	Altan tuona ĥonuutugar	70.	Allaaĥ at sototun
16.	Adaĥıyan ayılılıbit,	71.	Suluya battaan baran
17.	Tılıgar çımirĥannaĥ,	72.	Turuoru tuppıt kurduk
18.	Sırayıgar ınırıктаaĥ,	73.	Ĥańsaardaĥ ürüñ kömüs murunnaĥ,
19.	Turar beyete kuttallaĥ	74.	Uon atır tullugu
20.	Köstör cühüne suostaĥ,	75.	Kekkeleççi tuppıt kurduk
21.	Körör mörsüöne culaannaĥ,	76.	Aalılaaĥ cırı kömüs tiisteĥ,
22.	Ulaĥan aĥa uuha	77.	Boyluod ıal lip ĥaan ĥalĥanı
23.	Talı ĥarba aymaĥa,	78.	Teleyen kebisbit kurduk
24.	Ecien ayı siene,	79.	Bılaa maĥan tüösteĥ;
25.	Kürüö Cöhögöy cono,	80.	Uolaĥ tiiti törüt çuurkatınan
26.	Kürüö Baay uluuha,	81.	Bıhıta sıspıt kurduk
27.	Kürenneeĥ kün ayı aymaĥa,	82.	Kırılıaaĥ sılarañ maĥan ĥarılaaĥ,
28.	Kögüsteĥ çubukuy,	83.	İkki ĥoppo kürçeĥ kurduk
29.	Tıñıraĥtaĥ degie,	84.	İkki sabaray taas ıtıstaĥ,
30.	Kınattaĥ daybarın,	85.	Uon tıhı kırınaaĥı tañnarı saĥsıybit kurduk
31.	Kuturuktaĥ delekiir,	86.	Babıa kömüs tarbaĥtaĥ;
32.	Uordaĥ uyuşan,	87.	İkki kere sıĥı kelin mındaatın
33.	Ûçügey Emerekeen emeeĥsin uola,	88.	Kekkelete tuppıt kurduk
34.	Alañĥaĥa töröobüt	89.	Tühüü töĥül maĥan nılbekteĥ,
35.	Ayaas ala attaaĥ	90.	Baay tiiti
36.	Ala Bulkuun buĥatır dien kihi	91.	Bahın-ataĥın bıhıta sıspıt kurduk
37.	Ûöhe böĥöttön ünneeĥ-ıñırdaĥ	92.	Culagır maĥan sotoloĥ,
38.	Ûtüö kihi (baara) ebite ühü.	93.	Sette mastaĥ siitik oñoçonu
39.	Aĥıs iileeĥ-saĥalaaĥ	94.	İttenneri keben kebisbit kurduk
40.	Aan iye doydu iççıtitten	95.	Sabaray taas ulluñtaĥtaĥ;
41.	Eñeleĥ-setiileĥ töröobüt	96.	Tumuu-sötöl tunuybut,
42.	Ûrdük ütö kihini,	97.	ı-caar ıhillıbit,
43.	Körsüö böĥö ĥaanın,	98.	Köndöy dülüñ bıĥaĥanın saĥa
44.	Könö böĥö uñuoĥun,	99.	Küöh köllön öbüsteĥ,
45.	Cühün-bodo oduulaan,	100.	ırgan at ırdıtınan
46.	Bırta-ĥarta bılastaan,	101.	ıar caakır tahaĥtaĥ;
47.	Çınçı sebere beriyen,	102.	Toĥus mastaĥ ĥoyuuk oñoçonu
48.	Öydöön cühüleen körön turdaĥka:	103.	Turuoru keben kebisbit kurduk
49.	Tühe kebihe tüört bılas suon	104.	Böltörköy bürüö kögüsteĥ,
50.	Tögürümçeleĥ kihi ebit,	105.	Kütür ulaĥan kihi ebite ühü.
51.	Oonnuu-küle uon arsım	106.	Ûrdük ütö kihini
52.	Uhun kihi ebit;	107.	Tañnar tañaha tuoĥ ebit dieteĥke? –
53.	Ûs bılas (ĥarıs) kuoĥayar maĥan	108.	Torĥo dien doluoy suoĥ ühü, (s. 12)
54.	Uhun mooynooĥ,	109.	Kıtaayka dien kılbañ suoĥ ühü,
55.	Bies ĥarıs meliyer	110.	Ĥalta dien ĥastı suoĥ ühü,

111. Aalay tañas acahın suoh ühü;
 112. Kiis bögö kirgilleeğin
 113. Kiçeyen tañnıbit ühü,
 114. Saarba bögö cabahtaagın
 115. Canıyan tañnıbit ühü, öñnööh böğötütten
 116. Ütürüyen tañnıbit ühü, kılaannaah böğö berdın
 117. Kıhayan tañnıbit ühü;
 118. Tüne bögö tüünükteeğın
 119. Ütürüyen tañnıbit ühü,
 120. Sarı bögö ħalıñın tañnıbit.
 121. Ürdük ütüö kihi gienin
 122. Üöskeebit ütüö doydutun,
 123. Töröbüt törüt buorun,
 124. İtillıbit iye sirin,
 125. Ayıllıbit ağıs iileeh-sağalaah,
 126. Ataannaah-möñüönneeĥ,
 127. Aygırın silik,
 128. Aan çalbay,
 129. Toruoy ıray,
 130. Tuygun turuu çağıl doydutun
 131. Öydöön, cühüleen körön turdaĥka –
 132. Orguyar muora ulağalaah,
 133. Calkıyar muora cayıñnaah,
 134. Ergiyer muora erkinneeĥ,
 135. Ala manday balık atahtaah
 136. Aygır uu alınnaah,
 137. Çeñeeĥ üöden tügeĥteeĥ,
 138. Sibetiey buor ortolooh,
 139. Sierey solko aartıktaah,
 140. Siegi çağıl erkinneeĥ,
 141. Unaar-manaar ursunnaah,
 142. Uygı buyañ ortolooh,
 143. Uolaĥ mas oyoğostooh,
 144. Uolan barammat uulaah,
 145. Oĥton barammat mastaah,
 146. Orohulaan törüür torbostooh,
 147. Oyuñahtaan üösküür kulunnaah,
 148. Oyon tahsar küñneeĥ,
 149. Köñülünen üöskeebit köy kere doydu
 150. Kütür ütüö öttö köntös köğülüger
 151. Küölürgeĥteen üöskeebit (ebit).
 152. Subu kurduk
 153. Ustata-tuorata billibeteĥ,
 154. Uñuorguta-ulağata köstübeteh
 155. Uhun kieñ doydu ortotugar kiiren turan,
 156. Öydöön-cühüleen (körön) turdaĥka –
 157. Soğuruu dieki suptu körön,
 158. Oduulaan turdaĥkına buollağına –
 159. Bert bögö meliier,
 160. Ütüö bögö ültürüyer,
 161. Tüösteeh bögö tüñnester,
 162. Ayılaah kihi ĥaana tarğanar,
 163. Buruydaah kihi etinen boruostuur,
 164. Tiksiı biererge,
 165. Tigilen caarbaña,
 166. Suruktaah oonnuur ostuolbata,
 167. Kirgıhar kısı ĥayata,
 168. Çuomnay turar muostata,
 169. Oĥsuhar-eııher sire,
 170. Ooñuur-küler sire onno ebite ühü
 171. Arğaa dieki öttün kördöhküne –
 172. Arıta-sıata aygıraççı süire turar
 173. Ağıs salaalaah aça küöh ottooh,
 174. Arı nañnal mastaah,
 175. Ayıñıttaah ayıñlaah,
 176. Alaan-çalaan alaastaağa ebite ühü.
 177. Ĥotu dieki öttün körön turdaĥka –
 178. Ĥagdañ ottooh,
 179. Teñke mastaah,
 180. Taas ĥaĥaanay ĥaan aartıktaah,
 181. Ĥara sılgılaah
 182. Ĥara Suorun Toyon oğonor
 183. Türdestiges tüüleeh,
 184. Ĥaptağay tuyañtaah,
 185. Ĥaralğan çokuruos,
 186. Ĥara mağaaş atır sılgıta
 187. Ĥardarıta ĥarıñalarıtın ĥarbaharı baran
 188. Soğuruu-ĥotu sosuha turarın kurduk,
 189. Üs uraanıktaaĥ
 190. Uluu kuondalay mağan tumullaaga ebite ühü.
 191. İlin dieki öttün kördöhĥö buollağına –
 192. Kün Toyon oğonor körbütünen taĥsar,
 193. Küllürütteeĥ küñdül kömüs ĥayata
 194. Onno ebite ühü.
 195. Toğus suban turuya kıl
 196. Toburağı toĥtoppotoĥ,
 197. Dolguhunu turorbataĥ
 198. Culağır mağan ĥallaan
 199. Suular-toĥtor tuygun turağas nuurunarı kötön ihen –
 200. Tokur çierbeni bulan,
 201. Soskunan (sokuuskalaan) aaspataĥ,
 202. Collooh, sorgulaah culağır mağan toloonnooğö ühü;
 203. Kıtay omuk tıla tıllaah,
 204. Kirgıs omuk sañata sañalaah,
 205. Kırıtınay muora kırıtı kısıktaaĥ,
 206. Ağıs kısı kıtalık kıl,
 207. Kihıl çierbeni bulan,
 208. Kıymatıgar ukpataĥ kılğır mağan kıtıllaaga ühü.
 209. Ürdük ütüö doydutun
 210. Tobullañnır sular nuurugar tutullubut,
 211. Sirin kienin ergiçiyer kieñ kielitiger
 212. Erillen erçillen üöskeebit,
 213. Alaahın kiene altan tuona ĥonuutun
 214. Ĥabıllar ĥaba ortotugar adağıyan aygıraan üümmüt,
 215. Aan iye doydu ĥayğah bıara buolbut,
 216. Uluu iye doydu noĥtoolooh sürege buolbut,
 217. Sılgı süöhü cühügeye söriüstübüt,
 218. İnaĥ süöhütün eyieħsite erillıbit,
 219. Ağıs salaalaah
 220. Aar luk sibeet maha onno ayılları taĥsıbıta ühü.
 221. Bu mahı, “ĥaytaĥ mas ebit?” dien
 222. Öydöön cühüleen körön turdaĥka –
 223. Ürüñ sılgı tiriitin
 224. Örö anñarı kebisbit kurduk

225. Üs hos üsküöbülleeh
 226. Kündül kömüs hatırıktaağa ebite ühü;
 227. Toyon ial çoroon ayağın mooyñuttan iilbit kurduk
 228. Loñkur kömüs tuorahtaaga ühü;
 229. Tiheh ehe tiriitin telgete birañpit kurduk
 230. Sierey solko sebirdehtege ebite ühü;
 231. Ağıstaah-setteleeh kısı oğonu ahın taraan namılıppt kurduk
 232. Motuok solko muçuktalaah ebite ühü.
 233. Bılır, buruy-ayıı suoh erdeğine,
 234. Ayıı-buruy ağıyah erdeğine,
 235. Kihi-süöhü kiçellen erdeğine,
 236. Kirihieney biere iniger, (s. 13)
 237. Harçaağa bastaah sañardı hanılanan erdeğine,
 238. Atırcah tuyahtaah ayıllan erdeğine
 239. Tañsıbit mas –
 240. Ulañannık ünemmin,
 241. Orduktuk tañsamın,
 242. Olus ulaatammın,
 243. Oyuun udağan olohtooñ,
 244. Omolun-çomolun aartıktaah,
 245. Say samaan sayılıktaah,
 246. Kıra kıcımañ kısıktaah,
 247. Ihar kumañ iççattaah,
 248. Kutar kumañ noruottaah,
 249. Oyoh ilbat oyoğumsağ kur curağay uollaah,
 250. Erge barbat erimseğ baytahın kısıtaah,
 251. Biege turbatağ curağay-soroğoy atırdaah,
 252. Inağı bappatağ bilağay mağotoñ erien oğustaah,
 253. Uolugun tördüger uonnaah uol oğo
 254. Umsa tühen utuya sıtarın kurduk ulañan urdaah,
 255. Uoluhuyan-munaahiyan uhuktar
 256. Uluutuyar Uluu Toyon oğonor
 257. Col-sorgu tohtooobotoñ,
 258. Eyeñsit iye ergiybeteñ,
 259. Ayıñhit ayıı taarıybatañ,
 260. Çuoşhaannaah toñ muus tulahatıgar –
 261. Öksökünen üögülüür,
 262. Hañayınan hañıtır,
 263. Tıymıtınan tınar,
 264. Çierbenen tibirer,
 265. Toğus bordoohunnaah
 266. Toyon kuoğay mağan, haan öhöñ, timir cierges
 267. Serge buolan tobulu üünen tañsıağpın, –
 268. Orto doyduttan
 269. Setteeñ mas üöskeete dien,
 270. Señkilleeñ mas ünne dien,
 271. Toğus suban turuya uolun toboğo,
 272. Ağıs kısı kıtalık-kıñın arda,
 273. Kömüs küömey,
 274. Naalbaan tuhahta,
 275. Sarahın sıray,
 276. Sayıp kuoğay,
 277. Tañnarı satıñlay,
 278. Kırnaas mağan,
 279. Kılman çapçıağay,
 280. Tıñı dibırdaan,
 281. Öruküy küden battağ,
 282. Öttük mocuguy,
 283. Öhöñ harbıalay, üöden cayaan, udağan kıñıha
 284. Tañnarı kıran kıydaan tüherdeğine –
 285. Sağı kihi ayıñhita salıyağa,
 286. Sılğı süöhü çuhegeye öhüllüöge
 287. Inağ süöhü eyeñsite teyiege,
 288. Col-sorgu tohtuo suoğa dien,
 289. Töttörü üünen tühen,
 290. Ürdeen öruküyen köstör
 291. Ürün ürdük mağan hañlaañña
 292. Üör atır tulluk öro kötön tañsıbitın kurduk,
 293. Üüt çömçük aartıñın ustun,
 294. Üs üüt mağan bieni bahın bıñta sıspıt kurduk,
 295. Ütüö mas ürün ilgete
 296. Üs tühüü töğül doyduga
 297. Üs üösteeh süürükteeñ
 298. Uu kurduk tañnarı süüren kuotan tüspütütten,
 299. Üs sirinen biliileeñ,
 300. Ürümeleeñ bit üüt kölye ontun üöskeebite ühü.
 301. Bu mas ağıs adaar silihe
 302. Allaraa alcarhaydaah doyduga tañnarı üünen namılıyan tühemmin,
 303. Üöhe böğönü ölbügenen-öbügenen büterbit,
 304. Allaraa doydunu tardıñın nadırığıñın tarptı,
 305. Allaraa doydu ap homuhunnaağar artıllaspıt,
 306. Hotu doydu kulan kubulğattaağar holbosput,
 307. Arsın tuora tiisteñ,
 308. Arsan Duolay oğonor
 309. Uraatın üütün ustun tañnarı üünen namılıyan tühemmin,
 310. Ottummut aal uotun umuruoroñpu –
 311. Setteeñ mas üöskeete,
 312. Señkilleeñ mas ünne dien,
 313. Toğus suban turuya uolun toboğo,
 314. Ağıs hañña buñar kıñın arda,
 315. Delekiir kuturuk
 316. Delemen telleñ,
 317. Timir soto,
 318. Ciereñkey nılbek,
 319. Tiere sıağ,
 320. Segeyeen Kuo cebin sıray,
 321. Lip haan telleñ,
 322. Cebinneñ udağan kıñıha
 323. Öro kıran kıydaan tahaardağma,
 324. Üöskeppit ütüö mahım ohtuoğa,
 325. Ünnerbit küöh otum hağdarıyağa dien
 326. Arıta-sıata,
 327. Ağıs baytahın bieni bahın bıñta sıspıt kurduk,
 328. Öro ülleñneen tañsan,
 329. Ağıs üösteeh arğaan üreñ uuta buolan
 330. Ayğıraççı süürbütütten,
 331. Künnük ustalaah,
 332. Köş tuoralaah,
 333. Arılaabit andı sımıtın kurduk
 334. Arağas mağan küöl mantan üünen üöskeebite ühü.
 335. Bu küölge

- 336.** Erien tüüleeh manna ergiybite ühü,
337. Hotoğoydooḥ kıl manna ḥolbosbuta ühü,
338. Kıtalık kıl manna kıstaabita ühü,
339. Turuya kıl manna toḥtoobuta ühü.
340. Kuba kötör manna ḥonuktaabita ühü.
341. Toḡus uon solloḥnooḥ tuunan bu küölge tuulaabittara ühü,
342. Sette uon ilimerdeeh iliminen manna ilimneebitttere ühü,
343. Aḡıs uon ayaḡımsaḥ arcaḡıman manna arcaḡtaabittara ühü.
344. Mas oḥoḥonon manna balıktaabittara ühü,
345. Tuos tımtaydaaḥ manna dordoḥnoobuta ühü,
346. Mas tımtaydaaḥ manna baadaḥnaabita ühü.
347. Kün bḡḡünüger dılı,
348. Uolbat oybon, çöñörö çüömpe,
349. Aaspıt ahır
350. Araḡas maḡan küöle manna ayılıbıta ühü.
351. Bu kurduk ürdük ütö doydulaaḥ-sirdeeh kihi
352. Ürüön iippit ürün tüüleēge
353. Ürüñ tıanı kıtta ütürühen taḥsıbıtın
354. Öydököön toḥuha öläörön siebitin iniger
355. Köḡüreebet ürün tüüleehḥeeḥ kihi ühü;
356. Ḥarılıyan iippit ḥara tüüleēge
357. Ḥara tıanı kıtta ḥabırıhan taḥsıbıtın
358. Ḥara tıa ḥaḡdañ ehete ḥamıyan siebitin iniger
359. Barammat baaydaaḥ kihi ühü.
360. Bu kurduk ürdük ütö kihini
361. Kömüs uyatın köy kiinin,
362. Altan neeketin, aar baḡaḡın,
363. Arı tühelgetin, aal uotun, (s. 14)
364. Alaha cietin
365. Aan alahatın öydöön-cüülleen körön turdaḥka –
366. Aygırta dien
367. Aḡıs uon aḡıs aalulaaḥ
368. Araḡas kömüs maḡanalaah, toluguruo dien, dolguyuoḡa dien
369. Toḡus uon toḡus toñ tolonon tiit tulaahınnaaḥ, siligirie dien, iegelciyie dien
370. Sette uon sette silirgeḥḥeeḥ
371. Tergen tiit tireebilleeh,
372. Üöhetteñ ürgüöhün ürgüyüö dien
373. Üs ḥos kölüderdeeh, ürün kömüs ürütteeḥ;
374. Orto doydu köyö-salgına köñü-ḥaḥı oḥsuo dien
375. Üs ḥos köndöy kömüs ḥolloḡostooḥ;
376. Allaraa böḡöttön darbaahın darbıya dien
377. Arsaanay burdugu siksiydeḥḥe mıla bir da sirge tamalaabat
378. Altan erehieñke muostalaah,
379. Süüs tüört uon tüört tünnükteeḥ
380. Tümen kuorat cieleeḡe ebite ühü.
381. Aan alahatın arḡahın keḡetiger ayılıbıt,
382. Turuu baraanın suular nuurugar tutullubut,
383. Üs sirinen suostugannaah
384. Suorba calḥaan ohoḥtooḥ,
385. Tüört tölöñnöḡ uot kutaa ubayar
386. Modun ḥaan buor mocoḡolooh.
387. Kömüs üünneeḥ-inıurdaah
388. Küöle maḡan attaaḥ kütür ütö kihi
389. Künnükteen köbö-saba ḥaamtaran
390. Kıayan küüleeydeen taḥsıbataḥ
391. Küllürütteeḥ küöle maḡan küüleeh;
392. Aḡıs-uon attaaḥ aarıma buḥatır
393. Ayannaan, tiyen kelen,
394. Alçaççı tebinen turan kıayan ahan kiirbeteh
395. Altan caakır ḥalḡannaah;
396. Toḡus uon buoyun orospuoḡ
397. Tura tebinen turan kıayan tohutan kiirbeteh
398. Toñ lippe oluurdaah.
399. Kere sılgı kelin mindaatın
400. Kekkelete kebisbit kurduk
401. Kieñ uoḡalaah ketit boruolaah
402. Toḡustaah tuygun coruo attaaḥ toyon kihi
403. Coruolatan tuoratın bulbataḥ çuḥaannaah omnoonolooḥ;
404. Setteeleeh bert selik attaaḥ kinees kihi
405. Sielleren, ḥaamtaran kıtıtın bulbataḥ
406. Eyieḥsitteeḥ, siibikteleeḥ çelgienneeḥ telgeheleeḥ.
407. Telgehetin kienin ergiçiyer kiiniger
408. Erçiybit tulahatın kienin tobullañnır nuurugar tuppıt,
409. Sordooḥ caydaah kihi doluoḡ suohugar uçugahaabataḥ,
410. Ayılaah-buruydaah kihi acahın attıḡar barbataḥ,
411. Ütüö kihi üömen oḥton tiyen kelen tühen kebiher
412. Üs ürün kömüs ürüölleeḥ öksöküleeḥ,
413. Mooyturuktaah moḥsoḡollooh,
414. Kiriisteeḥ kirbiñikteeḥ,
415. Üs uolantay maḡan caralık toyon cohsoot
416. Üs selii kömüs sergeleeḥ.
417. Subu kurduk ürdük ütö kihi
418. Tuttar sebe tuoḥ ebit dietehkine –
419. Kıs caḥtar ḥaastaah ḥaraḡa terbelciyen köstör,
420. Ḥatan ḥallaan sındırtaḥ buolbut
421. Ḥaraḡalaah ḥatan ciereñkey ünüü tayaḥtaaḡa ebite ühü;
422. Uolan kihi uostaah tiie ḥoroḡuyan köstör
423. Ḥolloruktaah uhun durba batas,
424. Saarı uktaah saabılaan batıya cayıñnaaḡa ebite ühü;
425. Ḥooñugar ukta sılan oḥsuha ooyñuur
426. Çompo süllüges ooyñuurdaah ühü;
427. Siebiger ukta sılan bıraḥsa ooyñuur
428. Deriespe taas meeçik behieleleeḡe ühü;
429. ḥaḥır uktaah, ikki ḥaris biileeḥ
430. Ḥatan ñurgustay, sıtı kılaannaah tereek sügeleeḥ ühü;
431. Olguydaah eti körön baran sulbu tardan tahaaran
432. Ulluktarı-sotoloru ḥoduybaḥtaan kebiher
433. Olur-molur bıḥaḥtaaḡa ühü.
434. Saalaah sadaḡa tuoḥ ebit dietehkine –
435. Tuman-imeen doydu tuoḥa tuostaah,
436. Kitien-imien doydu kiile sisteeḥ,
437. Tiheḥ ehe ienin inıire inerseleeḥ,
438. Nierpe balık sihin üöhe kiristeeḥ,
439. Ḥaalım balık ḥabaḡa silimneeḥ,
440. Ala manday balık sıata salatılaah,
441. Kıkınay balık ḥaana kıraaskalaah,
442. Daarım balık samıtın tiriite bürüöleeḥ,

443. Öksökü kıl üöhe uñuohtaah,
 444. Ölüü mocuy balık bitiga kühergenneeh,
 445. Kõñüös üreh kõñülünen toğoyduu ohton tüspütün kurduk
 446. Niriilir nír haan dañ gınan ester saalaağa ühü;
 447. Toğus uolan kihi iiginen uhaaran oñorbut
 448. Muos odur onoğostooğ ebite ühü;
 449. Sette kıns kıtarah çahtar hataran oñorbut
 450. Sardaana kustuktaağa ühü.
 451. Subu kurduk siteri septeeh,
 452. Toloru baaydaah kihi gienin
 453. Miiner migete,
 454. Tardistar talahata,
 455. Üktener öyöbüle,
 456. Cölbürgeleeh tüüleeh,
 457. Tüört atahtaah,
 458. Türgen ayı uola-cüögente ye tuoğ ebit dien körön turdağha –
 459. Ulaan kulun oñooyulaah,
 460. Küreñ kulun küüyügesteeh,
 461. Sier kulun tigeecçileeh,
 462. Saalır kulun sahsırğalaah,
 463. Kerdiisteeh itik hamıyağa atarğalaah,
 464. Delbirgeleeh ihaah hamıyağa emsehteeh,
 465. Kerien ayağ çeñkeeyileeh,
 466. Çoroon ayağ mooyñohtooh,
 467. Uon hallaan oroyo orduulaah,
 468. Uoğan hallaan uoğata olbohtooh,
 469. Uordaah Cöhögöy meñneeh murunnaağa,
 470. Belieleeh cühünneege,
 471. Peçetteeh buuttaağa,
 472. Tolbonnooh kurbuhahtağa,
 473. Suuyullağas nuurdaağa,
 474. Sur çağıl sonoğos atıra,
 475. Kiñkiniir kieñ mağan hallaan
 476. Sier sılğı sielleeh-kuturugun
 477. Sileye-buraya birañpıt kurduk
 478. Sier ey solko aartıttan ile-baaççı sielen cigihiyen tühen,
 479. Kündül çağıl doydı
 480. Köntös köğülüger siibikteleen sii turar
 481. Tiergen erimege sibik sier biege
 482. İle-baaççı ienigiyen süülen gınan, (s. 15)
 483. Erdeğes ular sağa emehetin tördünen
 484. Er debin mülçü ihıktan tañsıbtıttan –
 485. Sibik sier bie teleger ihiger, kieñ kielitiger,
 486. Erillen-erçillen üöskeebıt
 487. Mülçü ünmen haydan törötüllübüt
 488. Künük ustalaah,
 489. Kös tuoralaağ,
 490. Alañhağa töröobüt ayaas ala attaağ ühü.
 491. Holun kıayan tarpat homoğor hoñnuolaah ühü,
 492. Cirim kıayan tarpat teleger isteeh,
 493. Tehiin kıayan tohtoppot çirçigines iñiirdeeh;
 494. İkki sielleeh çoroon ayağı
 495. Kekkelete tuppıt kurduk
 496. İkki darba tanılaah ühü;
 497. Elgeen kölüeni
 498. Ortotunan biha daybaabit kurduk,
 499. Arılı çelgien harahtaah ühü;
 500. Soyuoht kihi
 501. Tuut hayıharın turuoru tuppıt kurduk
 502. İkki çüörekkey kulgahtaah ühü,
 503. Üs bilas ürgüöhünneeh
 504. Ürüñ kömüs köğülleeh ühü,
 505. Sette bilas çelgienneeh
 506. Nelemen kömüs sielleeh ühü,
 507. Uon bilas hollooruktaağ
 508. Uculğan kömüs kuturuktaağ ühü,
 509. Üs hos ürüñ kömüs küögü çopçu tüüleeh ühü,
 510. Tüört haardaah bugulu
 511. Tüñnerite añan keespıt kurduk
 512. Tüört tuoray kömüs tuyahtaah ühü,
 513. Kinees kihi kuortugun
 514. Uhatı birañpıt kurduk
 515. Orohtooh sisteeh ühü.
 516. Kuluba kihi beçetin battaabıtın kurduk
 517. İkki buutun taha tañara beçetteeh ühü,
 518. Kırbay kıl kınatınan
 519. Biha sapsıybıtın kurduk
 520. İkki tasa alı sıhı çağıllaah ühü,
 521. Emeget kıl biha daybaan turbutun kurduk
 522. Meleşeydeeh borbuydaah ühü.
 523. Hıulup kıl holun tiriite holunnaah ühü.
 524. Nierpe balık sihin üöhe cirimneeh ühü,
 525. Kııhar bılt kıçımnaah ühü,
 526. Saallar bılt çapraaktaağ ühü,
 527. Ütüö cıl lippiete tellehteeh ühü,
 528. Kuhağan cıl buñhaata buutaydaah ühü,
 529. Sağ haan sabağata mırdaah ühü,
 530. Köllön çağıl köntöhö köntöstööh ühü,
 531. Bardam çağıl bahın bıata bıalaah ühü,
 532. Hatar hallaan hantarğata ünneeh ühü,
 533. Ağıs aarık ayı dalbar,
 534. Cılışhan coluo,
 535. Dölöküür hooduot,
 536. Hıayışhan haadiat,
 537. Hatan sındırıs,
 538. Uolağ tiit bıhağahın sağa
 539. Köy kömüs ağıs salaalaah
 540. Ayı dalbar kımnıllaah ühü.
 541. Subu kurduk ürdük ütüö kihi
 542. Mölyüön buhatır öyün öydönnö,
 543. Tihınça buhatır tımın tımnanna,
 544. Süüs buhatır küühün küüstenne...
 545. Ulağannık tutunna, orduktuk sananna.
 546. Tuora tutto, kedirgi bayda.
 547. Uoray hallaañña urağas tutta,
 548. Neriliir nes üödeñne hoñuos kebiste,
 549. Uhuktaağ emehetinen oybon allarda,
 550. Mugur öbühünen buoru bulkuyda,
 551. Kılğas tahağıman kırahanı sotto.
 552. Aatıttan alaadıyda,
 553. Surağıttan soğotoğun toyomsuyda.

554. Suon saalınan moħsuo biraħta.
555. Ĥoyuutugar bötön ĥarda,
556. Ubaĥahigar uñan çaçayda.
557. Köyüö kımıhınan küömeyin añınna,
558. Saamal kımıhınan sanaatın tarĥatta;
559. Doguu maĥan ĥallaañña
560. Çoroon ayaħ tutan toşoydo.
561. Bardar-ĥaydar kıayan barammat
562. Barĥa bahaam baayı bayda,
563. İrdar-ĥaydar kıayan ıllarbat
564. İraaħ ĥara ırı ırdanna,
565. Tuoraatar-ĥaydar kıayan bullarbat
566. Doĥsun kere totu toto.
567. Toĥoydooħ selete tiirilinne,
568. Tomtorĥolooħ sergete añılınna;
569. Çuoĥur aar tüptete añaarıyda,
570. Collooh tulahata unaarıyda;
571. Tumuu-sötöl tumunna,
572. Cañ-cahaħ taarıybata,
573. Ohol-törüöt çugahaabata,
574. Muñ-bıhılaan bılaabata,
575. Abaahı albın ataĥastaabata,
576. Simiert aañal siten siebete.
577. Ereyi-buruyu körbötö,
578. İeske-küüske erilleebete.
579. Eriekkes üçügeydik üöskeebit kihi ühü.
580. Süülen-kınan üöskeppit
581. Aar toyon aĥatın bilbet ühü,
582. Ünen-ĥaydan töröppüt
583. Küöbey ĥotun iyetin öydöböt ühü;
584. Sıĥnaħ etinen ĥooñohor,
585. Sırdık ıyaĥınan ĥolbohor,
586. Üöĥe sıĥar üöleenneeħ ütö doĥoro suoħ ühü;
587. Uñuo dieki kördöĥüne –
588. Oruoĥut uola suoħ ühü,
589. Ĥaņas dieki öttün kördöĥüne –
590. Ĥamnaçıt kıha suoħ ühü.
591. “Sibiligin
592. Ahır abaahı uolun aattaħ berde
593. Ahaarı-sieri tiıyen kelleĥine –
594. Arĥaatın ĥastaan,
595. Aĥatın ırıtın ıllatan ıtıam ete” – diir;
596. “Liehey uolun giene cikti berde
597. Sieri-ahaarı tiıyen kelleĥine –
598. Emehetin erienneen, iedehin imiten,
599. Eeñin ılan, iyetin ırıtın ıllatan ıtıaħ etim” – diir.
600. Ol kurduk sanı-sanı biir kün
601. Ürülüyen iıppit ürün tüüleĥin,
602. Ĥarılıyan iıppit ĥara tüüleĥin körön-ısten baran,
603. Cietiger sulbu-ħalbí ĥaaman taĥısta.
604. Kemneeħ küne kiirbit ebit,
605. Keleĥey ata ırbit ebit,
606. Tüört uon türĥen sulus çimeçileeh,
607. Türbüönneeħ tüün baran iyet
608. Tüñnesten tübüleen tiıyen kelle.
609. Ampaarıgar süüren dibdigireen-lihigireen taĥısta;
610. Ĥarıs ĥahalaah tutum saallaah,
611. Aĥıs sette baytahın bie gienin (s. 16)
612. Aĥıs-sette ataħ etin kötoĥön macarıyan kiirde,
613. Altan muostaĥa liñkir-lañkir biraħta.
614. Ĥallır uktaah, ĥarıs biileeh
615. Timir tireepe sügetin
616. Sulbu tardan ılan baran,
617. Etin ĥahıtın-ĥahıtın ültü sısta.
618. Toyon kihini uolugunan,
619. Üs salĥaahınnaah çoy ulaan soluurugar iliitinen ukputa
620. Bappataĥın ĥahıtın tüste da ataĥınan tebiste.
621. Kötoĥön macıktaan ılan
622. Suorba calĥaan ohoĥor ıga keben ördö.
623. Bılırgı buĥatır kihi
624. Ottor uota suostaaha ebite ühü,
625. Öör küöhe türĥene ebite ühü.
626. Soluur töhö-ħaçaça gımmata,
627. Tüñ-tañ orguyda,
628. Arı-sıa alınna,
629. Küügen-ħaĥan bahııraata;
630. Töttörü kötoĥön macaĥıyan tahaarda.
631. Toĥus sahaan ustalaah,
632. Üs sahaan tuoralaah,
633. Küöle maĥan böröstüölüger
634. Ĥaardaah bugul saĥanı ıga aña-aña ĥotordo.
635. Küöl maĥan kırabaat oronugar oloro tüste da
636. Sette bolguo çeerete buolbut
637. Olur-molur bıhaĥın
638. Sototuttan sulbu oyutan tahaaran,
639. Bıhal-tehel bısta,
640. Köm-sam istaata,
641. Küögel-ħaaĥal kördö;
642. Tüne ütülük saĥanı tüñ-tañ cükküyde,
643. Nek bergehe saĥanı tiere-taarı ıtalaata,
644. Kuobaħ suorĥan saĥanı ĥolbuu tuta-tuta ugattaata.
645. Köbüör ihe könnö,
646. Simiir ihe sitte,
647. Cere-bura teñneste,
648. Muña-taña tuolla,
649. Tiriite teniyde, timeĥe sölnne.
650. Totto bıñıta.
651. Minneri-ottoru tüöre ültü kömülleen sien turda.
652. Tañahın sullaabıt dülüñ kurduk
653. Sulbu-ħalbí sıĥnaħtanna;
654. Cerekeenneeħ telleĥin tellii kebiste,
655. Çıñırgastaah sıttıĥın sıttı biraħta,
656. Ohuordaah ubaha tiriite suorĥanın
657. Ürdüger saba tardınna;
658. Kündül kömüs kırabaat oronun
659. Bütteĥe sirge tiyieĥer dieri
660. Meteççi battaan utuyda.
661. Munnun tıaha munaa maĥan botoluogun
662. Üöhe-allara üren tülleñnette;
663. Emehetin tıaha allaraa neriliir nes ütügeññe
664. Tañnarı kiñkineen tüste.
665. Sarsın erde uhuktan tiıyen kelle –
666. Tañarata sırdaabıt,
667. Sardañalaah küne

- 668.** Čalbahtaah bayağal hotun caralıktaah altan hayatittan
669. Altannaah čaaski ayağın kurduk
670. Sandağiran tağista.
671. Satı mastan tayahtanan,
672. Tayıahalaan-dagdañalaan tağista.
673. Sandal mağan hallaañña
674. Saar küöl sağa calkiya kördö.
675. Kölböhtööh küöh tüün baraan iye giene
676. Küöh caya sístibita buoluoğa dien
677. Küöh dalay uutunan köñü suunan kebiste,
678. Küöh kiis tiriitinen kilberičçi sottón kebiste.
679. Elbeğ eti siebit, elbeğ miini ispit kihi
680. Berke ħabağırbit biħuta mas balaada cietin tahıgar,
681. Taas babaarina telgehetin ihiger
682. Süüren dibdigireen-lihigireen tağista.
683. Toğus sahaan sahaan añaara minalğan mağan kürcükke
684. Süüren batıgıraan tiyde da,
685. Bu beyeleeh kürcüğü ortotunan biħa iikteen nırılette.
686. Bu gınan baran
687. Aan iye doydutun dieki suptu körön subullan turda.
688. Bu turdağma –
689. Sire-doyduta kerie-ħoruo cühünnemmit,
690. Keñsik-muñsuk sıtammıt;
691. Ĥallaan añaara ħaanınan cayıñnammit kurduk
692. Ĥaan öhöğ bılıt cayıñnammit,
693. Sihiginen sihiybit kurduk
694. Sihi/k/ ħaan bılıt telgemmit.
695. Soğuruuññu ħallaan alın kırıttıttan
696. Toyon kihi ulluktaah sototun turuoru aspıt kurduk
697. Turağas ħara bılıttar turuoruta aspıttar.
698. Arğaa ħallaan kırıttıttan
699. Ağıstaah-setteleeh ħaannaah-siinneeħ
700. Cahın ehe tiriitin tiire tarpıt kurduk
701. Ĥaan öhöğ bılıttar tañnarıta namılıybıttar.
702. Ĥotu dieki ħorcoñnooh ħolloruktaah
703. Ĥotu mağan ħallaan alın kırıttıttan
704. Inaħsıt caħtar mıannırıktaah sıaħatın
705. Tañnarı ıyaabit kurduk
706. Ĥaan öhöğ bılıttar tañnarı/ta/ dıraadyıbıttar.
707. Suor tumsuttan barammit,
708. Sar sımıtıttan barammit,
709. Kukaaki kötör kuturuga bulgu ıstammıt,
710. Ĥoro ot tostu ıstammıt,
711. Kulun süöhü köhsö cölö ıstammıt,
712. Kuba kötör baha biħa ıstammıt.
713. Manna bihiği kihıbit
714. Uoħtaah sanaata uolugunan kiirde,
715. Küüsteeh sanaata küömeyinen kiirde.
716. Cietin ihiger süüren dibdigireen-lihigireen kiirde.
717. Ĥaannaah batıyatın cayıñnanna,
718. Ĥarağalaah ünüütün tayahtanna.
719. Oħsuhar-etiher sebin
720. Buka barıtın dırı-dıraççı kötögön ılla;
721. Toñ siri tobugun ħarağar dılı tobulu ükteete,
722. İrieneħ siri ierçeğın üütüger dılı ibili ħaamta.
723. Ağıs iileeh-sağalaah aan iye doydutugar
724. Sulbu-ħalbí süüren kiirde.
725. Bu kiiren ihen kördögüne –
726. Oruomna uon bilastaah ħagdañ ot sağa
727. Kütür ulaħan ħara tühen ülle sıtar ühü.
728. Onno sulbu-ħalbí ħaaman barda.
729. Ol tiyey körbüte –
730. Ahır abaahı uolun aattaah berde,
731. Siir simiert uolun siilney berde ebit.
732. Onu tiyey
733. “Abaahı uola cühününen kuħağan da buolar ebit” dien,
734. “Uñuoğunan uhun da buolar ebit” dien,
735. “Ĥaytaħ bağacınıy” dien,
736. Öydöön-cüülleen körön turbuta ühü. [s. 17]
737. Manna samağın tuorayıttan üünen tüspüt
738. Sordooh ħarıya suulan tüspütün kurduk
739. Suodal ħara soto sıstaah ebit;
740. Ol alın kırıttıgar sette mastaah siitik oñoçonu
741. İttenneri keben kebisbit kurduk
742. Timir lempeeriye ulluñħtaah ebit.
743. Tüöhün bütteğitten öro üünen taħsıbit
744. İcır-bıcır ıtıs sıstaah ebit.
745. Uluu uus kıstıgın kurduk
746. Uyullaah nuurdaah ebit.
747. İkki balbaah ħoñnoror ħoruuuru ħardarıta bıraħpıt kurduk
748. Ĥañulaah ħardastıgas ces kilie tiisteeh ebit;
749. Čançarık caħtar
750. Sıaħatın surlunağın ħaya battaan baran
751. Ĥaņas satanaħka iile kebisbit kurduk
752. Ĥaħır ħaraarbit tanılaah;
753. Elgeen kölüyeni ortotunan biħa dalaybit kurduk
754. Eñke-ceñke ħaraħtaah;
755. İkki sıarğalaah ħagdañ otu
756. Ĥardarıta tartarbit kurduk
757. Küden örüküy ney saħsaahın battaħtaah
758. Dallılıbit onooloħ
759. Namsılıbit Cabağın buuray tiriite sonun
760. İhiger ağalbakka, iniger tierpekke,
761. Dırı-dıgdaççı keten kebisbit;
762. Toğus uon batama bolguotun tobuluta sıspıt,
763. Suksuruhunnarı baaybit, ħolbuu tikpit,
764. Ĥobo mooytoruk kımmıt,
765. Eñil bahıgar töğürüççü tüheren kebispit;
766. Sette itii bolguonu kekkeleççı tikpit,
767. Seremeet kur oñostubut,
768. Sebirgeğın ħarağınan bıri-bıkaççı tardınan kurdammıt;
769. Üs sirinen tüñneri üüdehinneeħ,
770. Töttörü erbeħteeħ ölüü lüñkeeriye ütülügün
771. Ĥonnoğın annıgar dieri kuru-kulluççu keppıt;
772. Kieñ ħallaan lıppiete bulbut
773. Timir leñke bergehetin kölböhtöh süühün ürdüger
774. Sarı-sabıççı keten kebisbit;
775. Üs arsın ürdük timir bahılaan eterbehin
776. İerçeğın ħarağar dieri dırı-dıraççı keten kebisbit;
777. Buor-tuor mundu bağacıtın iyetin kurduk
778. Buopal-iepel istaanın tüöhün tılıgar dieri tardımmıt.
779. Ĥaannaah kuturuktaah, ħayağas ıtıstaah,

- 780.** Halbarħay oyoġostooħ, ayılaaħ ah/a/ astaaħ,
781. Buruydaaħ übe üpteeh, ölüñük tañaha tañastaaħ,
782. Ħooyļuga süöhüte süöhüleeh,
783. İar böġö tillaaħ, İaraħan böġö sanaalaaħ.
784. Sorgu böġötö sammıbit, col böġötö ħacarıybit,
785. Abaaħı sıraya sıraydaaħ, İt tiıhe tiısteeh,
786. Ahır abaaħı uolun aattaaħ berde
787. Soġotoħ sordooħ sototun tuora tarpıt,
788. Biir İliıleeh kihi kedirgi tayammit,
789. İkki sıraydaaħ kihi ittenneri tüspüt,
790. Sıñk böġö ayaġar tüspüt,
791. Sıaļa böġötö borbuyugar tüspüt,
792. Toġus İlii kirdeeh
793. O ordoħtooh ñuura bu ñolollo sıtar,
794. Aġıs İlii kirdeeh
795. Ardaħtaaħ sıraya arcalla sıtar.
796. Bu manı körön baran bihigi kihıbit curu culaйда.
797. Ħatan ħallaan sıdırıñıha buolbut
798. Ħara ciereñkey üñüütün
799. Buorga batarı battaata,
800. Tañnarı tayaħtanana.
801. Soto kebihen corollon,
802. Sis tuttan cendellen,
803. Sıcan sılgı sielleeh kuturugun
804. Buluu-telii tuppıt kurduk
805. Çır-çaar silleete, sıya-saaya tıl kepseete.
806. Urukku öttüger örüü dien öröobüt uoha
807. Öhülle İlik kihi,
808. Doluoy dien ħommut uoha
809. Ħomulla İlik kihi ebite ühü.
810. Kieñ ulaħan sañalaaħ kihi ühü,
811. Koruomkay üçügey kuolastaaħ kihi ühü,
812. Subu kurduk dii turar ühü:
 – Cie, buo! Uoy, buya!
813. Kün bügün, sıl bıyıl,
814. Miñilii dieteh kihi
815. Silbikteeh sier küreñ aartıkın toġo ceñkettiñ?
816. Aġıs İleeh-saġalaaħ aan İye doydum
817. Altan caaray aartıgın toġo arıydıñ?
818. Ħaya bıdan doydu bıttıgıttan bıstan kelliñ,
819. Ħaya tegel doydu telleġıttan tiıyen kelliñ?
820. Soruguñ, naadañ tuoħ buolan turduñ?
821. Simiert uolun siilineye,
822. Kes tılgın kegierıççi kepssee,
823. Allahılaaħ oybon kurduk
824. Appaya sıtyıbit ayaħkın atıñnat,
825. Köyüüleeh oybon kurduk
826. Köndöy timir küömeygin köbüöħtet.
827. Uoy da buyakam.
828. Toyon ehem, toġo kelliñ?“
829. İñe diebitiger abaaħı kihi
830. Kuula ttattan kulaan aġalan
831. Buordaaħ sıgıñah suulan tüspütün kurduk Sabaray taas
 İtiħınan öttüġün sırbatta.
832. Tallan aal baġırın kurduk
833. Timir baġır tarbaġınan ayaġın ħabırġaççı toñsuyda.
834. Onno bihiı kihıbit
- 835.** Ooyñuur ħaannaah orospuoya kihi ebite ühü –
836. Ooyñuur ħaana ooyñooto,
837. Kiirer ħaannaah kebele kihi ebite ühü –
838. Kiirer ħaana kiirde.
839. İkki sototun uñuoġa
840. Tardılaaħ oġus burġaħıtın kurduk
841. Töġürüççü tardan İlla,
842. İenin İñiire
843. Soyuoħut kihi tuut ħayıħarın kurduk
844. Kedirgi tardan İlla;
845. Aġıs aalılaaħ cırı kömüs tiıhin boduolugar
846. Uñuoħtaaħ otun kurduk toħtuoġar dieri ħabırınna.
847. Ol gınan baran,
848. Saarı uktaaħ saabılaan batıyatın oħsooru örö tutta da
849. Kepsii-İpsii turar (İllır):
850. “Cie, buo!
851. Üöhee böġöttön
852. Üünneeħ İñırdaaħ üöskeebitin.
853. Aan İye doydu iççıtıttan
854. Eñeleeh setiıleeh töröobütüm.
855. Ħaya doydu tüller örühün tümetiger töröobüt
 tüökünüy,
856. Ħaya doydu tüünükteeħ türmetiger üöskeebıt
 kütürüy?! [s. 18]
857. Köstübet uluuha buollaħkına kün bügün köġüretieġım,
858. Abaaħı aymaġa buollaħkına
859. Sıl bıyıl aġıyataġım min eyigin.
860. Kegıenneeh erdeħpine kier buol,
861. Tonuktaaħ erdeħpine suoħ buol,
862. Cayaannaah erdeħpine ħalbarıya tart.
863. En tuskar üñer tañara ayıtın sanıam suoġa,
864. Ürüñ kün sırdıgın öydüöm suoġa,
865. Bar con maygıtın baardı gıñıam suoġa;
866. Aydaannaah ataħ alcarħayın tardıam,
867. Sugulaannaah suturuk soduomun oñoruom,
868. Öhöħtööh üñüü batıya ahılıga gıñıam;
869. Ħalıñ timir küññün ħayıtıam;
870. Ħara balay ħaaññın toġuom, ħatan timir uñuoħğun
 toħutuom,
871. Silirġeħteeħ tiit saġa sıhiñ üöhün
872. Sibiligın sieħteeħ İliibinen tardan çirkeñnetiem,
873. İaħar et ayakatın biler kihi buollaħkına,
874. Toħtor ħaan abıtayın tolkuyduur buollaħkına,
875. Ölör tın ülügerin öydüür buollaħkına,
876. Kes tılgın kepssee!“
877. Abaaħıta onuoħa ayaġın ere toñsuyar,
878. Tugu da sañarbakka
879. Bihi kihıbit
880. Saarı uktaaħ saabılaan batıyatın sulbu tardan İlan
881. Abaaħı kihini töböötün oroyugar oħson kuuhunnarar.
882. Batıyata törüt amırıtınan tostu İstanan ħaalalar.
 – Bıırgı tüökün albin uustar
883. Ahıaħtarın-sieħterin ere İhin oñorbuttara
884. Buħatırın oġustarıa baara duo?! – dien baran
885. Batıyatın bıraġan kebihen.
886. Kırırktaaħ üñüütün ugıttan tutan baran
887. Ħara bıarga batarı battaarı battır

888. İttene tühe sítar buhatırını
 889. Üñüüte kııs cahtar ıtarğatın iemeğin kurduk
 890. Bük baran haalla.
 891. Öğüllübüt üñüütün bırağan kebiste da
 892. Toğus uon puuttaah timir çompo süllügehinen
 893. Uu culayga bierde abaahını.
 894. Abaahı buhatırın culayıgar
 895. Süllügehın kurupa kurduk ültü oħson kebiste.
 896. Sette uon puuttaah deriespe taas meeçiginen
 897. İttene tühe sítar buhatırını ħara bıarga bıraħta;
 898. Meeçigin bıtarħaya üöhe bırdañalaan taħsan
 899. Beyetin bııı sista.
 900. İttenneri tühe sítar buhatırını
 901. Ĥaır uktaah timir tereek sügetinen sulbu tardan ılan,
 902. Añaar atağınan sımara taas sırayıttan sılları ükteete,
 903. Añaar atağınan kürbe taas tüöhütten kötürü tebinne da,
 904. Ĥantaya sítar buhatırını kerden ĥabılınarda;
 905. Buhatır sıñaağın uñuoğar möğühünnerde da
 906. Sügetin ĥoojugunan tostu oħson kebiste.
 907. Ol gınan baran
 908. Sügetin onçohıtooh ugun keñinen ehen kebiste.
 909. Otut bolguo orguñuga buolbut
 910. Olur-molur bıhağın
 911. Sototuttan sulbu tardan tahaarda da
 912. Tulaayah oyoğohun bıhınan añan kebilinlerde;
 913. Bıhağın ugun ortotunaan bıha eriyen ılla:
 – “Bılırgı tüökün uustar
 914. Tuora saastaah emeh ucurğayınan
 915. Uktaabit uktara buhatırını astaria duo?!”
 916. Tostu tutan kebistim bıñıtı”.
 917. Nıriliki nır muos saatın sulbu tardan ılla,
 918. İñersetin ĥotun cahtar ıtarğatın iemeğin kurduk
 919. Tögürüççü tarta,
 920. Bastıñ kırıktaah sıtı oğun
 921. İñneri uurda,
 922. Keñinen sette sahaan siri çineriyde;
 923. Ol gınan baran añaar atağınan söhürgesteen tüste:
 924. Sıñha-ħaltı tutuum suoğa,
 925. Sımıya-kırcık tılı suoğa;
 926. Elıppıt böğö ekke buollun,
 927. Ĥalıppıt böğö ĥaañña buollun.
 928. Eñke-ceñke ĥarağın ortotunan tehe ıttağım buollun”, –
 dien baran
 929. Tölö ıñıktan kebiher.
 930. Erbeğın tıaha iye bie iñersiye turarın kurduk
 931. Öro ĥabırıtın tağısta.
 932. Ĥarağın kıñaan ıppıta da ĥarağın tappata,
 933. Kömüsketin uñuoğar,
 934. Ĥaahın ortotugar tüste oħ da
 935. Kül kurduk ültü istanan haalla.
 936. Körbüt ĥarağın dağanı çıpçılıybata abaahı,
 937. Köllübüt atağın takıybata.
 938. Tayammıt iliitın mülçürüppete.
 939. Bihigi kihibit:
 – “Toyon tañara uuran tutan oñorbut,
 940. Toğus-uon puuttaah timir çompo süllügesteeğır ıraah
 çoruun
 941. İkki suturuktaah kihibin”, – dien baran
 942. İkki suturugunan abaahını uu culayga suturğalaan
 ñıllırgette.
 – “Sette-uon puuttaah deriespe taas meeçikteeğır ıraah
 erçimneeħ
 943. İkki tiñileħteeħ kihibin”, –dii-dii
 944. İkki atağınan delbi tebiste sítar kihini.
 945. Ataħtaah-iliite bağana kurduk küskeye ihen ĥaallılár.
 946. Ol gınan baran
 947. Muora bılas sanaata multuyda, dalay bılas sanaata
 tatıarıyda,
 948. Kieñ köhsö kıaraata.
 – “Odunum oñohuuta, Cılıħım cılığata
 949. Kün bugün kelbit buollağal! Ulaħannık tutummut
 buollağım,
 950. Orduktuk sanammıt buollağım,
 951. Ol buuttaah ayı buollağa,
 952. Muuntalaah buruy buollağa.
 953. Ayılaağın miigin aal uoppar,
 954. Alaha cieber taħsan sietin”, – dien baran,
 955. İkki ispit atağınan ĥaaman,
 956. İkki ispit iliitinen sis tuttan,
 957. Arıçça ünén cietiger taħsa turda.
 958. Bu taħsan,
 959. Aħsını ıy ağıs sañatıttan ağıs ergetiger dılı
 960. Ağıs aattaah aarına buhatır ahan kiirbeteh
 961. Altan caakır ĥalğanın astahan-astahan ahan,
 962. Cietin ihiger kiirbite –
 963. Ĥara ĥarağın tullubutun/?/ tuħarı körbötöh ulaħan
 kihite,
 964. Ĥaptağay kulгааğa segeybitin tuħarı istibeteh suon
 kihite,
 965. Ağıs kırılaah kilegir timir kihi, [s. 19]
 966. İkki ĥaraħtaah kihi kileççi körbüt,
 967. İkki ataħtaah kihi tılı teppit,
 968. İkki iliileeh kihi bılastı bırağan,
 969. Keteğeriin dieki vies alta soğuruokkalaaga ühü –
 970. Onu batamma kötürbüt, sítar ebit.
 971. Manı körön baran,
 972. Sürdeeh süüne cühünütten kuttanan sügürüye tüste.
 973. Bu gınan baran ıy ıtını ıtır, soy soñuunu soñuur
 (ıllır):
 – Cie, buo!
 974. Ĥalıñ ayım ebit,
 975. Ĥaraña buruyum ebit,
 976. Ĥaarian saatım ebit!
 977. Tıy kurduk iran turabın,
 978. İy kurduk baranan turabın.
 979. Doħsun beyem solbonuyda,
 980. Ĥañıl beyem ĥañhalanna,
 981. Emnik beyem ellenne.
 982. Siir simiert uola, siilıney ulaħana kelbit buollaħkına,
 983. Umsa tühen bieriim, uocugammın tart;
 984. İttenneri tühen bieriim, nelegeybin telgee,
 985. Ütüö kihi kelbit buollaħkına,
 986. Kütür ütüö tılın kepseeññın,
 987. Kölböhtöh sanaabın köñüört

- 988.** Ağıs ayı aymağa kelbit buollaḡkına,
989. Albannaah ütö tılgın eteññin,
990. Sanaarğaabit sanaabın cayḡart.
991. Kihi iñe diebitiger,
992. Sıtar kihi uoday ḡaanın ḡaannanar,
993. Cebin sırayın sıraydanar.
994. Bu mantan bihigi kihibit
995. Könön turan keler, söhürgeesteebititten.
996. Bu könön turan baran subu kurduk dien saña sañarar (ıllır):
 – Cie, buo!
997. Bılırgı bıralıybit bıdan cıl mındaatıgar,
998. Urukku ullarıybit uoğan cıl uorḡatıgar,
999. Aan kırcaḡastar etellere ebite ühü –
1000. Ulaḡan aḡa uua,
1001. Talı saarbay meñe,
1002. Ecien ayı siene,
1003. Kürenneeḡ kün ayı uluuhun körsü böḡo ḡaannaḡa,
1004. Könö böḡo uñuoḡtaaḡa,
1005. Kütür ütö cühünneeḡe,
1006. Ürdük mındaalaḡa,
1007. Öḡüllübet ürñ kömüs kihi,
1008. Mustaaḡ muora munnuga buolaktaaḡ,
1009. Bulḡaannaah buor ḡaya keteḡe caarbañnaah,
1010. Oçuluun çuoḡur attaaḡ,
1011. Oçullaan-Çoçullaan buḡatır toyon iniileehpin diir buollara;
1012. Üs ḡallaan buoyun buḡatura diillere.
1013. Ol kırık kelbit buollaḡkına
1014. İrieneḡ ḡaaññınan,
1015. Eyeḡes tılgınan,
1016. Eyeleeḡ öttüḡünen,
1017. Eriekkes üçüḡeydik kepsee.
1018. Toyon biñ ölör künüm buolla –
1019. Ürñ tımmın örühü,
1020. ḡara tımmın ḡarıḡıy;
1021. Köstübet uluu küömeyitten kömüskee miigin,
1022. Abaaḡ albin ayaḡıtın abıraa!“ – diir
1023. Bihigi kihibit dieki körö sıtan,
1024. Kini kördöḡüne – sıtar kihi miçik kınan soñuyar da tugu da sañarbat.
1025. Onno bihi kihibit üöer:
 – “Toyon inim baara kırık buollaḡa”.
1026. Barar kihilii mayḡınnanar,
1027. Turar kihilii suobastanar,
1028. Teyer kihilii çinçilener,
1029. Iraatar kihilii biḡulanar,
1030. Ayannır kihilii sananna.
1031. Toyon iniitiger subu kurduk dien
1032. Saña sañara, tıl ete turar (ıllır):
 – Cie duo!
1033. Kün büḡün bılırgı toyon buḡatır tobulbut
1034. Toḡus toḡoydooḡ dorḡoon ayan suolon
1035. Tobular künüm buolla,
1036. Bılırgı aattaaḡ aarima buḡatır arıybit
1037. Ağıs toḡoydooḡ arḡaan ayan suolon
1038. Arıyar künüm buolla.
- 1039.** Kırık toyon iniim kelbit buollaḡkına –
1040. Ünneeḡ-tehinneeḡ ütö tılbın öydöñ sıt,
1041. İñırdaah-buutaydaah itik iadañ tılbın ırılalan sıt,
1042. Sulardaah köntöstöḡ suon toluu toyukpun tobuluta tolkuıdaan sıt.
1043. ḡanna baraarı ḡınnıñ dietehkine –
1044. Arḡaa ḡallaan alın kırıtın
1045. Aar baḡaḡa buolbut,
1046. Araḡas çeçire buolbut,
1047. Uolbat oybono buolbut,
1048. Çöñörö çüömpete buolbut,
1049. Saḡa kihi tördö Sandıl Baay Toyon oḡoñorgo barar künüm buolla.
1050. Toḡo baraḡın dietehkine – Sandıl Baay Toyon oḡoñor ḡiene
1051. Kördör ḡaraḡın cükete buolbut,
1052. Kötürder tihın ürñer ḡoloobut,
1053. İhitter kulḡaaḡın kulugutugar sıanalaabit,
1054. Emiy kuurdar,
1055. Toḡoho toḡtotor,
1056. Eyieḡsit salıtar,
1057. Ayıñıt ataarar,
1058. Nilbek soyutar,
1059. Otton uuratar,
1060. Oççuguy kıḡa,
1061. Ağıs bılas aalay solko suhuoḡtaaḡ
1062. Aytalın Kuo dien kırıḡar (barabın). Kırıññı öttüḡer iileeh ciem
1063. Eyieḡsite suoḡ ereyi kördüm,
1064. Sayıññı öttüḡer kurduulaah uraham
1065. ḡotuna suoḡ ḡobdoḡo bert.
1066. Üyeḡe sıḡar üöleenneeḡ
1067. Ütüḡ doḡor kördöhö barabın.
1068. Ağıs iileeh-saḡalaah
1069. Aan iye doydum iççite
1070. Aan Alaarçı emeeḡsın, bıralıya bırastı buollun;
1071. Dulḡalaah turuu baraanım toyono Keskillleeḡ key bıraanım kineehe,
1072. Aal uot iççite bırcı bıtk,
1073. Kırıl töbö,
1074. Seekeen sehen,
1075. Labaa labıḡḡa,
1076. Tele moḡoy,
1077. Çüürçü kırıman,
1078. Battaḡ sarın,
1079. Baḡana bıçıñ,
1080. Maḡan küskeli,
1081. Baay Barılaah,
1082. Atır Arcaanay, [s. 20]
1083. Toyon ehem, bıralıya bırastı buollun,
1084. Otton barbit uoppun uburuorar buolaayaḡın!
1085. Collooḡ tulaham toyono buolbut,
1086. Küöḡ ḡara tıa köndöy mahın ılıḡın uola
1087. Ürñ kömüs toruoska, toyon sergem iççite,
1088. Tiliyie Baay toyon ehem,
1089. Bıralıya bırastı buollun,

- 1090.** Ürülüyen iippit ürün tüüleehpittenTaağalaah ubahabın tahaarar buolaayağın,
1091. Hırılyan iippit hıra tüüleehpitten tolugurdaah torbohu tuoratar buolaayağın.
1092. Bu ağıstınan ütteeħ
1093. Altan caakır süllügeskitin
1094. Ahan biereññit
1095. Abaahı aymağar
1096. Amnahtaah satı hırıya sağa
1097. Aan tolon tınnarın satılatar buolaayağıt,
1098. Üstüünen ütteeħ
1099. Ürün kömüs süllügeskitin
1100. Tölörüten biereññit
1101. Köstübet uluuhun gienin
1102. Kömnöhtööh küöh hırıya sağa
1103. Kütür dölöküür kabulğatın tühürüter buolaayağıt.
1104. Uruy ayhal! Uoy da buyakam!” – diir.
1105. Ol gınan baran
1106. Hıllaantan hıya süüren tüspüt
1107. Hıllaraattaah altan hıhaatıttan
1108. Ayaas ala atın sieten kıntañnatan kelle;
1109. Ürdüger ağalan
1110. Saħ-ħaan sabağata ıñırın saba bıraħta
1111. Cirimın ħolunun sıhın üöhüger dılı
1112. Bıhıta tutan ıñırdaata; sebin-sebirgelin ağalan
1113. Dırı-dırdaççı ıñırta.
1114. Tañahın-sabın ları-laglaççı tañınna.
1115. Atın üömen kebıhen tiybet
1116. Ürdük mındaatıgar cim-maççı oloron kebiste.
1117. Öre tardan tehiinneete,
1118. Bıha bieren kımñılaata.
1119. Arğaa ħallaan istienetin alın kırıtın dieki
1120. Atın ergilinneri tardan baran,
1121. Oodul kurduk oyutta,
1122. Köödül kurduk kötütte;
1123. Emti daybatta, erıye üktette;
1124. Elgeen kölüye buolan
1125. Ontukata eriliye-buruluya ħaalla.
1126. Kötürü tepterde, löglü üktette –
1127. Kölüye küöl buolan köppöhtüün köstö;
1128. Sıya tepterde, sıya kötütte –
1129. Tımpı küöl buolan cındalın sılla. Bıgeen-daybaan bıes künnük sir buolla;
1130. Uunan daybaan uon künnük sir buolla.
1131. Hıhıtaabıta hıra suor buolla,
1132. Üögüleebıte üör turaaga buolla,
1133. Tımmıta tımrdaah bılit buolla.
1134. Öre da ili barıtın bılbete,
1135. Ötör da ili barıtın bılbete.
1136. Atın türgeniger
1137. İkki kulgağın tıaha
1138. Oruluos kus kınatın tıahın kurduk Kuugunuu turda.
1139. Daybatan-daybatan daybatarın caabıtın bılbete;
1140. Kötüten-kötüten kötüterin külüge köstümete.
1141. Alaahın baha añħalaat buolan tağısta.
1142. Doydutun baha tumaraat buolan barda.
1143. Sirin baha simileħ buolla.
1144. Doydu toğoyugar tiyde,
1145. Hıya ħapçaanıgar barda,
1146. Sir/i/ bıliıtiger tiyde.
1147. Tömtö üreħ tördö,
1148. Maranan üreħ baha,
1149. Duranan üreħ tumsa,
1150. Hığdañ üreħ ħarsıta,
1151. Taas caañı hıya telleğer tiyde.
1152. Bu kördöğüne –
1153. Bii tolooñño baar abaahıta
1154. Soğotoħ ataħtaah suodal hıra at
1155. Üömen kebıhen tiybet
1156. Ürdük mındaatıgar üktellemmit,
1157. Soğotoħ sordooħ sototunan tuora kıpçıyıt,
1158. Bıir ilıleeh kıhi tehiin tupput,
1159. Sıña ayağar tüspüt,
1160. Saħata borbuyugar tüspüt,
1161. Sıray ħarah ullarıyıt,
1162. Kıeli maanı cühünnemmit,
1163. Key totuo maygınnammit,
1164. Ol ayannatan becerkełiten erer.
1165. Onu bıhıgi (kıhibıt) kördö da
1166. Uoħtaah sanaata uolugunan kıirde:
1167. “Sir öttö sireğes uola, Sıbiligin sıten tiyemmin
1168. Sıeħteeħ ilıbınen sıhın üöhün tardığım!” – ıne dii-dii
1169. Atın ayağın kulgaah taahıgar dılı
1170. Hıyıtı tıtta,
1171. İlgın taas oyoğohun tohuta kımñılaata,
1172. Tulaayah oyoğohun öğülünneri tabıytalaata.
1173. Site süürden ılla.
1174. Sıterin kıtta abaahı buħatıra
1175. Atıtın becekıs kına tura ekkireete.
1176. Soğotoħ sordooħ sototunan soto kebiste,
1177. Bıir ereydeeh ilıitinen bı battanna;
1178. Süüsteeğinen-sülühünneeğinen kördö.
1179. Hıñas dieki taas ħaħaanay ħaan ħarmaanıttan
1180. Altalaah atır oğus sağa
1181. Timir taalınay tabatıarkanı
1182. Sulbu tardan tahaarda,
1183. Kımırdağas böğö kıtaanağın,
1184. Üön böğö ütöötün buut orduga boppuuda boruoskanı
1185. Buordaaħ sıgınaħ suulan tüspütün kurduk
1186. Sabaray taas ıtıhınan ħolbuya anan, Hıduya keben öre bahan tahaarda;
1187. ħaħır ħaraarıt tanıtıgar
1188. Keñinen çineriye-çineriye keben kurulatta.
1189. Kürdürgeççi ħardırğaççı sötölünne,
1190. Bıhağahın kürk gına ıñırda,
1191. Bıhağahın çalk kına sılleete.
1192. Süüsteeğinen-sülühünneeğinen kördö da,
1193. Tuolkata suoħ toyugu tuoyar.
1194. Toğus ilıi kırddeeh tordoħtooh nuura
1195. Noloħ-ıleħ kına turara ühü.
1196. Tılttan sımıyatın ısta
1197. Ayağıtın alğahın tahaarda,
1198. Beyetitten meñigin dielitte.
1199. Subu kurduk dien

- 1200.** Üöhe uoha sırayıgar sillastan tahsan,
1201. Allaraa uoha tüöhüger tellesten tüste;
1202. Üönünen-kürceğenen öğürüye turara ebite ühü (ıllır):
 – “Bay, bay! Buya, buya buyakam!”
1203. Ce tiksii bierek,
1204. Tigileñ caarbañ, [s. 21]
1205. Aan çalbıy, toruoy ıray,
1206. Torğo tomoon, duy kömüs,
1207. Orto buor oloğ,
1208. Üs tühüü töğül tuygun
1209. Turuu çağıl doydu
1210. Nuurgunnaah sular nuurugar
1211. Duguydaan toroluybut,
1212. Alañhağa töröbüt
1213. Ayaas ala attaah
1214. Ala Bulkuun buhatır,
1215. Ağıs sibiir akaarita,
1216. Sette sibiir menige aakkıttan alaadıyan,
1217. Surahıtıttan suoduyan ihime ere, noyoon!
1218. Toğsuñu ıyım toğus sañatıttan
1219. Toğus ergetiger dılı
1220. Toñ küöñner,
1221. Tolbonnooh nuurgar, cohunnaah surahkar
1222. Noçubuo/! doroboto tut!
1223. Miñiliir dieteğ kihini
1224. Itk iadañ aappın ıahıyalaan ıytan, Suon toluu
 surahpın dopuruostaan oluyar buollağkına diibin –
1225. Kütür ütö törütteeğim,
1226. Bert köñö kölüöneleeğim,
1227. Toyon uluus ucuordaağım,
1228. Kinees aymah kecierdeeğim,
1229. Tördüm uuhum üçügey,
1230. Tañahım-ħaarım maanı,
1231. Cühünüm-bodom – ütö;
1232. Buor-burgul uluuha,
1233. Buħar-siciñ nehiliege
1234. Sototun uñuoğa kuortuktaah etim,
1235. Cegin uluuha, Cege-baaba aymağa
1236. Sannın lapaakkıta meteeleeğ etim,
1237. Becel uluuha, behel aymağa
1238. Meyiitin ħappağa peçeeeteğ etim.
1239. Sırdıkka sılgımı körböt,
1240. ħarañağa bıı köñör
1241. Ala ħançalğan aymağa,
1242. Ala Bulkuun Toyon oğonör ağalaah etim,
1243. Ala Manday emeeħsin iyeleeğ etim; Toğus toroko
 tiisteğ
1244. Luo ħaan balık ütümeheteğ etim,
1245. Sette cellik ħallaan
1246. Sette timir küört ita silcitteeğ etim.
1247. Muustaah ütümeh biħağahın sağa
1248. Soyuo ħara tınnaah etim;
1249. Ağıs allar bayağalın
1250. Anaraa öttüger alaastaah
1251. Timir Bağırıs buhatır dien aattaah kihibin.
1252. Eyieħe soruk oğo solloñnoon kelbitim, İlit oğo
 imilleñneen kelbitim,
1253. Temsiik kihi teygeñneen kelbitim.
1254. Kim ħaya ıppıtay dieteğkine –
1255. Köstübet uluuhun ħiene
1256. Üñer muos put buolbut,
1257. Örgös kılaammıt buolbut,
1258. Üñser suupput buolbut,
1259. Ütüö toyommut buolbut,
1260. Solloñnooh doydu suuta buolbut,
1261. Ayağamsah ağatın uuhun atıra buolbut kihi,
1262. İdimerdeeğ iyetin uuhun kineeħe buobut kihi,
1263. Allaraa böğöğö adaray tiie buolbut kihi,
1264. Allaraa böğö acarğa abaahıta buolbut kihi
1265. Suoduya Baay Toyon oğonör ağalaah,
1266. Surulaan Baay ħotun emeeħsin iyeleeğ,
1267. Soğotoğ ataħtaah suodal ħara attaah,
1268. Suhıl kütür tutuulaah,
1269. Suurħay kütür sırılaah
1270. Timir Suoduya buhatır eyieħe ıppıta.
1271. Arğaa ħallaan annıgar üöskeeħit,
1272. Ağıs ayı aymağar taħsıbtı,
1273. Sandıl Baay Toyoñño kelbit.
1274. Bu toyon oğonör oççuğuy kıħa
1275. Ağıs bılas aalay solko suhuoħtaah
1276. Aytalın Kuoğa kelbit.
1277. Manı oyoh ılar ühü.
1278. Onno barıağın ühü.
1279. Siebeteh silgelerin sietieħtere ühü,
1280. ħoppotoħ ħolğolorun ħotutuoħtara ühü,
1281. Kıaybataħ kıtaanaħtarın kıaytarıaħtara ühü.
1282. İti ħenne anı,
1283. Tüüññü türbüönneeħ tüün baran iye
1284. Tüñnerite ħolloruktaan kellegeine,
1285. Murun ħaata boruoskabin,&
1286. Aħta mugunan abaspın,
1287. Sıaħa mugunan sıllırbın,
1288. Bu noñnoohummun,
1289. İti leppeeħimmin,
1290. ħaħas dieki
1291. ħañırğastaah araħa tuos ħappaħçı ihiger
1292. Küöye-ħaaya ħaaman kiirenner
1293. ħooñohunnarar tüünner buoluo.
1294. (Onu) arğaa dieki bastıaħ ete,
1295. Attanaħ buutun atıtaħ etiñ.
1296. Onno ağıs aħta baytaħın atılaah
1297. Ağıs sarı mıannırıktaah
1298. Sarı sıaħatın
1299. Saba baaybıt baayıtın
1300. Ağıs arday ahıgınan baran
1301. Araartaan bierieğın ühü;
1302. Tüört öğürümer oğus tölöbürdeeğ
1303. Çoçuo ħara sıaħatın
1304. Tüört bılas tüne mıannırığın
1305. Tüört tüöreğ kömüs sömüyeğinen
1306. Cüülün bulan süörüöğün ühü.
1307. Emiıydeeğ tarahatın ürdüger ekkirii ooñuoğum,
1308. Örohölööh tarahatın ürdüger öñdöñölüü ooñuoğum;
1309. İne ħınar tüümmer

1310. Oyuulaah oronum tuorayigar sítan bieriehtin,
 1311. Ortotuttan tebinen čiestenieğim, diir. Sükten barar künüger
 1312. Tõñkõyõn bierieğiñ ühü.
 1313. Ürdük arğaskittan üktenen,
 1314. Leke lappas (oloh mas?) kınan
 1315. Attarin miiniehtere ühü.
 1316. Ayannaan barar künüger
 1317. Baskittan bakaayılaan,
 1318. Atahtkittan adağalaan,
 1319. Mooyguttan hõluokkalaan,
 1320. Hõõlukuttan kundal hañil kuturugar hõlboon,
 1321. Onno ijemmit–
 1322. Uokka kebiher, ulağağa haalar,
 1323. Ostuol sokuuskata,
 1324. Haannaah mürüñe, malaahına gımaahpıt diir;
 1325. Ulluktaah sotoğun cohunnaah kihiehe uuruohput diir.
 1326. İne diemmin kelbitim.
 1327. Bu doydu ardañ ahın altahtaan,
 1328. Bu doydu suorumata hahan solloñnoon,
 1329. Bu doydu çilçige hahan teygeñneen tiyieñiniy? [s. 22]
 1330. Min dağanı siirber ihm haydıbatağa, Ahırbar añañım töllübetege.
 1331. Sien kebihen baran ce soğotoğun bardağım”, – diir.
 1332. Bihii kihibit ce manı isten baran,
 1333. Saarı uktaah saabılaan batıyatın
 1334. Sulbu tardan ılla da
 1335. Atın tölö ihıktan kebieste.
 1336. Onçoğõ-biite diebekke
 1337. Sırayga-harahha sırbatalaata.
 1338. Onno hanaş harıtın tahınan
 1339. Abaahı uola halbarıççı hañıya-hañıya Kuotan kiahalıktanar;
 1340. Ol kenne eter:
 – “Tamalıır caydaah,
 1341. Tohtor kuordaah,
 1342. Salıñañ kuñnaah,
 1343. Say küdüö tınnaah,
 1344. Satı ıray saha uraañhaya
 1345. Buka obunnaah uolğaççı buolargıt.
 1346. Sieğim suoğa.
 1347. Tohtoo, noyon!
 1348. Sibiligın oñohuulaah uruuga,
 1349. Sibiligın kördõöh tühelgege tiyer kihini
 1350. Tañaspın-sappın ałatıma.
 1351. Hata maanı kihini sıraybın -harahpın baahırdaññım,
 1352. Beye beyebitin bıłahaayabıt”, – diir
 1353. Bihii kihibit onu istibekke
 1354. Ohsutun kurduk ohsõ sılar.
 1355. Keñiki kuoppat buolla abaahıta.
 1356. İtırık it kurduk ırcıgınaata.
 1357. Sırğan ehe kurduk çaskıyda,
 1358. Torğõn bõrõ kurduk uhuutaata.
 1359. Tallan aal bağırın kurduk
 1360. Timir bağır tarbağınan
 1361. Kihini hardarı harbaan ılla.
 1362. Tutuhan turannar
1363. Sıraydarın oñkuçağa tuoluon tuharı
 1364. Simehinneeñ iriñnenen ñıllırgeççı sillestiler,
 1365. Harahtarın oñkuçağa tuoluon tuharı
 1366. Haannaah iriñnenen halırğaççı haahastılar.
 1367. Ce kırıçık,
 1368. Kırğıhı böğõ kıtaanağa buolla,
 1369. Ohsuhuu böğõ ulağana buolla,
 1370. Ce etihii böğõ elbege buolla.
 1371. Kuulataağı kuruñ hara tıanı tũñ-tañ ukteetiler,
 1372. Hañıyıtıtaağı hañıl hara tıanı tiere-maara tebistiler.
 1373. Bihii kihibit ce ılañ baraarı gınna;
 1374. Uñuoh kihı uyadıyan barda,
 1375. Et kihı eleyen barda,
 1376. Sia kihı sılayan barda,
 1377. Abaahı buhatıra sımıya-kırıçık da buollar,
 1378. Sıha-halı da buollar,
 1379. Küöh salbanıkı tılınan salaş sabırğatar.
 1380. Bu salaabıtıgar bihigi kihibit iriñe meyiite iedeyde,
 1381. Haahı meyiite hamsaata,
 1382. Suorat meyiite tuymaarda,
 1383. Sihin üöhe halbarıyda, kiine tağısta,
 1384. Ölör beyete buolla, õ/k/kõ cühüne buolla.
 1385. İne gına-gına, (abaahıtın) tüöske keben kebihen baran,
 1386. Keñinen sette sahaan siri kedirgi süüren,
 1387. Ciereñkeydeen barda.
 1388. Üöhe dieki õrõ körõn turan,
 1389. Ügürüleēn üögülüü üömen kılana,
 1390. Öydönön kepsii,
 1391. Alban ukkuya, soñ ñağadıya
 1392. Soy soñuunu soñuu,
 1393. Sulana-kelene turara ebite ühü (ıllır):
 – “Cie, buo! hañıl ayım, haraña buruyum.
 1394. İr böğõbüttēn ıraatammın,
 1395. Alaş böğõbüttēn araşsan
 1396. Doydu böğõbüttēn tuoraammın,
 1397. Köstübet uolun küömeyiger
 1398. Küñdülēnēn kün büğün kelle.
 1399. İraah barammın itaan ölbüt sañabın isten,
 1400. İrbın ırdan ikka sieter
 İççatım suoğa kuhağınan dağanı;
 1401. Soñoon ölbüt sañabın isten,
 1402. Tuoğum hañnıgım kelen
 1403. Suon tımmın toluyuoğay?!
 1404. Aan doydum bıralıya bırastıı,
 1405. Alamay künüm bıralıya bırastıı!
 1406. Haarıan kür baayım,
 1407. Küden süöhüm, bıralıya bırastıı!
 1408. Sırdeen timiriehpin sir kıtaanañ,
 1409. hallaannaan kötühpün – hallaan ıraah.
 1410. Toyon inim,
 1411. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
 1412. Bulhaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
 1413. Oçuluun çuoğur attaañ Oçullaan Çoçullaan buhatır –
 1414. Ütüö (kihi) harağa-kulgaaga
 1415. Üs-tüört diiller –
 1416. Eter tılım egelgetin iççitiger
 1417. Tüüleeh töböñ oroyo arıllan bierdin.

- 1418.** Soñoon ölbüt sañabın
1419. Soñuçu isten iher buollaħkına,
1420. Toyon biigin suon tımmın
1421. Toluyan körüöħhün töhölööh buoluoğay?
1422. Umsa tühen öllöhpüne
1423. Üörbe kögülbüten öro tardıa diirim,
1424. İttenneri tühen isteħpine
1425. Kirgilleeħ ketehpitten turuoru kebie dirim.
1426. Toyon iniiim, bıralıya bırastı.
1427. Uoy da buyakam oğolor!” – diir.
1428. İne dii-dii kıayan oħsuspat buolbut kihi
1429. Abaahıtın kelleğine tüöske aña-aña
1430. Keñinen süürtelii sılara ühü.
1431. Ce doğoor,
1432. Onno ce çaçı kırıık töhö haçça da buolbata,
1433. İlin ħallaan istienetin alın kırıtıtın
1434. Kındaanaaħ kısı çaçtar kihini
1435. Kıñıran turan sıtı çıpçıħay talağınan
1436. Sırayga-ħaraħħa sırbatalı turarın kurduk
1437. Sıtı tıallar tıalırın kıkıydılar.
1438. Ağıstaaħ setteleeħ tiheħ ehe tiriitin sağa
1439. Ebir çağıl bıltıt örüte anan tağıstılar.
1440. Tus ilin diekitten
1441. Kötör kınattaaħ kütür ulaħana,
1442. Köñdöy ħotoğoydooħ süüne berde,
1443. Ağıs tatalğalaħ aan ħara ħolloruk argıstamıt,
1444. Toğus küüsteeh tuman ħara ħolloruk doğuhuollamıt,
1445. Uulaaħ ħara bılt olboħtomıt,
1446. Üs süüler etiñ cüöleemıt
1447. Ağıs sallar çağılğan calbırdamıt,
1448. Üs sıtı sındırıs kımnılamıt,
1449. ħolloğos bıhağahın sağa
1450. Kutaalaħ uot dölöküür tına kuruluu toħtubut, [s. 23]
1451. Kurcugunuü süürbüt,
1452. Saar ial saar iağahın kurduk
1453. Allan-callan tanıtın atıñnappıt,
1454. Cie aanın kurduk segerkey cabacıtın aspıt,
1455. Kötön culuruyan kelbit.
1456. Onu ħaytaħ kötör kelle dien
1457. Öydöön cühüleen körön turdaħħa –
1458. ħaraalaabıt anı kurduk
1459. ħatan timir çuruy tumustaaħ,
1460. Baay ial çaan olguyun tañnarı ıyaabıt kurduk
1461. Altan laħsa bastaaħ;
1462. Üs bılas dalañ kuoğay mooyñooh,
1463. Üs ħos timir çıllırıt tüüleeh,
1464. Tüört ħos dölöküür ħaan kınattaaħ,
1465. Saar ial saar iağahın kurduk
1466. Saharħay ataħtaaħ,
1467. Uon caañı ħotuurun tañnarı ıyaabıt kurduk
1468. Uon timir degie tıñraħtaaħ,
1469. Uolaħ ħarıyanı tañnarı sosterbut kurduk
1470. Timir dölöküür kuturuktaaħ
1471. Kütür ulaħan kötör
1472. Köhsün tıaha küügüneebitinen
1473. Kötön tiyen kelle.
1474. Uulaaħ ħara bılt olboğun
1475. Ortotunan bıha teben kebieste,
1476. Con ürdüger kelen baran
1477. Kınatın kıptıydı tutta,
1478. Tumsun çulbuçu tutta,
1479. Tıñırağın sarbappıtınan tüste.
1480. Kihini sieri turar
1481. Abaahı uolun aattaaħ berdin
1482. Tüüleeh töbötün oroyugar tepte
1483. Atağa ħarbaabıt sirin,
1484. Tüöhün tıltıtın üöhe öttün
1485. Deriespe taas kurduk delbi teben kebieste;
1486. Abaahı buħatıra
1487. Ürde ültürüyen baran
1488. Ölon tüste.
1489. Kötör kınattaaħ kütür berde
1490. Öruhünen üöhe öro kötön ılla da
1491. Tus ilin dieki kötön culuruyda.
1492. Bihii kihibitın
1493. Kihi baar dien kepseppete,
1494. Onu bihii kihibit,
1495. Östöögü, öhöğöydöögü ölördöhpüt dien,
1496. Saastaağı çagaħtaağı namtattaħpıt dien,
1497. Abaahım albım ağıyattıbit dien,
1498. Berke ürde bıñıta.
 – “Sıir simiert uolattara tüökütter,
1499. Ahır abaahı uolattara baranaaktar
1500. Miigin üüner küñne ölöroörü gınnaħħıt da
1501. ħaħıtağım min iniiibin.
1502. Toyon iniiim baara kırcık ebit.
1503. Min baran isteğim;
1504. Kini sahan baran ihere buoluoğa,
1505. Ol ihin ıgırıt sañabın ihittege.
1506. Tübespit abaahıbın
1507. Tüñneri kötön ihieğim,
1508. Tabılıbit buħatıra
1509. Tañnarı kötön ihieğim.
1510. Miyigin toyon iniiim baarına
1511. Tugu da gınnaħtara suoğa” – diir.
 Abaahı uolun uñuoħ-iñieħ tutuoħ
 Kihi buoluo duo, bara turda,
1512. Atın miinne da, urukkutun kenne
1513. Bılahınan mınaardar gına
1514. Bıñılaannaħtık barda, urukku ayanıtın uonunan
 orduk kına
1515. Uoħtaaħtık barda.
1516. Üöhe böğö ürün ayı aymağıtın
1517. Öñyön kördüler.
 – “Alañħağa töröbüt ayaas ala attaaħ
1518. Ala Bulkun buħatır barda bıñıta”, – dietiler;
1519. Arğaa ħallaan istienetin annıgar
1520. Ayannaata bıñıta”, – diiller
1521. “Ce, en tus beyeñ tuskugar
1522. Toğus toğoydooħ dorğoon ayan suola
1523. Köñüös torğo kurduk
1524. Küöh unaar aartık buolan arılınnın;
1525. Collooğu-sorgulaağı doğordos.
1526. Ayılaağı, tañaralaağı argıstas,

1527. İleeği-sağalaağı eñerdes,
 1528. Suol böğöñ tugustun,
 1529. Süreh böğöñ iraatın,
 1530. Sonor böğöñ könnün,
 1531. Sorgu böğöñ ürdeetin;
 1532. Saalır kulunu tahaatın kıpçıy,
 1533. Sarakalır talı cahtarı cayıñıttan tardıñıñ”, – dien
 1534. Algıñ haallılar.
 1535. Allaraa böğö alcarhaydaağ alta bihin uuhuttan
 1536. Taas hağanay haan aartık ayağınan
 1537. Bıgan körö körölör:
 1538. “Bügün bıstarılaağ bıhılaannağ kün buolla,
 1539. Bügün mindardağ bılağaydaağ kün buoluohuk
 1540. Alanhağa töröobüt ayaas ala attağ
 1541. Ala Bulkun buhatır Timir Bağırıs buhatır
 1542. Ölorön baran, baran erer;
 1543. Tugu da tulutuo
 1544. Kimi da kihilie suoğ kibi buollağa.
 1545. Kim dağanı tahirca kiñi harağar köstümeñ, – diiller.
 1546. Kihini-süöhünü bıha kımñılığa,
 1547. Oğonu-uluunu ültü kötütö,
 1548. Oğonoru emeeşini ölorön aahıa”, – deheller.
 1549. Bertere billirikke tühen sasta,
 1550. Ütüölere ügehhe tüste,
 1551. Hohounnara hoşpoħho kiirde,
 1552. Böğölörö böhke tüste,
 1553. Suurhaydara suturuoğa kiirde,
 1554. Sıdamnarın sılağa simtiler;
 1555. Aaratañı albastağ abaahı sastılar badağa.
 1556. Suoççoğotoğun barda.
 1557. Ör da ili barıtın bilbete,
 1558. Ötör da ili barıtın bilbete.
 1559. Ce, sir böğö siksiller siiger tiyyde,
 1560. Doydu böğö bulkullar munnugar tiyyde.
 1561. Itik atır tañalayın kurduk
 1562. Habırğas haan aartık tañnarı ağıllan kiiren barda;
 1563. Holbu (halbı?) kus ohoğohun kurduk
 1564. Ellik-bulluk ıllık erillen kiiren barda.
 1565. Muos buolunay buolaktağ doyduga tiyyde,
 1566. Taas taalınay caarbañnağ doydu ebit.
 1567. Manna batgıratın tiyyen
 1568. Atın tururu tardan turan,
 1569. Tolkuydaan turara ebite ühü.
 1570. Bu tolkuydaan körön turdağına –
 1571. İlinten kelbit at suola emie onon kiirere ühü,
 1572. Ol aartıgınan, arğaattan kelbit at suola onton taħsara ühü,
 1573. Onu ütüö kibi buolan baran, [s. 24]
 1574. Oyoğ ıla baran ihen,
 1575. Abaahı ayı ikki araħsar
 1576. Taas hağanay haan artıktan iñnen tönünneħpine –
 1577. Üöleenneeğ ütüö con baar buollaħtarına
 1578. Üöğüü gımaħtara dii sanır.
 1579. İne dii sanaan baran,
 1580. Atın örö tardan tehiinneete,
 1581. Ağıs salaalağ ayı dalbar kımñıtınan
 1582. Kelin tahaatın kuhurğaççı sırbatta da
 1583. Aartık ayağınan kötüten tüherde.
 1584. Ce, barbatağ balık minin kurduk
 1585. Boruk-soruk küneeğ doydu ebit,
 1586. Nektel ihiağ sirdeeğ doydu ebit,
 1587. Oyuun udağan oloħtooh doydu ebit,
 1588. Say samaan sayılıktağ ebit,
 1589. Kıria kıcmağ kısıktaaħtar ebit,
 1590. Kuruluur kulur kumağ üreħteeħter ebit,
 1591. Barça badaraan alaastaaħtaar ebit.
 1592. Öhöhtööh ünüünü turuoruta kekkeleppit kurduk
 1593. Timir doloruotnay ottooh-mastağ doydu ebit.
 1594. Turar kihite turbutunan, üörbütünen turan
 1595. Tura balırdağ doydu ebit;
 1596. Oloro kihite olorbutanun uorbutanun oloron
 1597. Oloro melceħteeħ connor ebit.
 1598. Köstübetin oğoto köpsökölööh kibi kurduk
 1599. Köppöyö siele, köğörö süüre sılar doyduta ebit,
 1600. Abaahıtın aymağa arbağastağ kibi kurduk
 1601. Arcaya süüre, arsaya siele sılar doyduta ebit.
 1602. İriñnen iiktiir erilleğes tiitteeğ doydu ebit,
 1603. Haanınan haħtır tatillağas ħatıñnağ doydu ebit,
 1604. Hoñurağ ħonor kubalañ mağan mastaağ ebit.
 1605. Subu kurduk doydu ustun baran iste.
 1606. Ool baran ihen,
 1607. Toyon kibi toburahħtağ, uolan kibi uruşħallağ,
 1608. Kıs caħtar kıcmaħtağ,
 1609. Stalağ kibi sılbahħtağ,
 1610. Toñmut nuuçça tuuttağ,
 1611. Baranaak kibi mayağastağ,
 1612. Balçır oğ balħaannağ,
 1613. Kükür taas ħayanı küönünen küüsteeğ kömüölleeğ,
 1614. Üs uoraannağ uot bayağa(l)ga tiyyde.
 1615. Bu tiyyen baran subu kurduk diir,
 1616. Tururu tutan tolkuyduur:
 – “ħara dalay bierekteeğ buolar,
 1617. Taas ħaya opuostağ buolar,
 1618. ħara tia ıllıktağ buolar!”
 1619. Ol gınan baran körön turdağına –
 1620. Oñoço tikser bierekteeğ ebit.
 1621. Kütür tiiti oħtortuullar ebit.
 1622. Kuorma oñostollor ebit,
 1623. Baay tiiti ħayıtalıñlar ebit,
 1624. Erdii oñostollor ebit.
 1625. Onno bihi kibihibit onu körön baran,
 1626. Atıttan tühe battaata,
 1627. İriñnen iiktiir erilleğes tetiñne
 1628. Atın baayan kebiste,
 1629. Cirimın-ħolunun tölüte tıtan ıla,
 1630. Sörüötün-butayın sulbu tardan ıla,
 1631. İñırın sıttı braħta,
 1632. Sörüötün telgii kebiste,
 1633. İttenneri baran tüste.
 1634. Tolbonnooh nuurdağ kibi nuura tunalıyan sıtar,
 1635. Kilbienneeğ sıraydağ kibi
 1636. Sıraya kilbeye sıtar,
 1637. Ütüö kibi atağın olloonnau uura sıtar.
 1638. Ütüö kibi ħarağa, kulгааğa üs-tüört dien

- 1639.** Ös hohoono buolar ebit.
1640. Bu iste sittaagima –
1641. Arġaa diekitten con sañata ñamalaha,
1642. Erdii taha tiñirgiir.
1643. Onno bihigi kihibit ihilleen sítar.
1644. İsten baran öndöyön kördö:
1645. Bu körbüte: –
1646. Alta uon, sette uon kihi baha lehigireen köstör;
1647. Oñoçoġo oloron iher connor bihuta.
1648. Ce bu oñoçolooġ con diekitten tuolkata suoġ toyuk tuoyar,
1649. Satala suoġ saña sañarar,
1650. Ipsıta suoġ iria ıllır,
1651. Keme suoġ kepsen kepsiir;
1652. Abaahı cahtar kihi sañata hologuruur, siligiriir,
1653. Subu kurduk dii iher ühü (ıllır).
 – “Elemen-delemen,
1654. İñnele-tañnal
1655. İeġey-huoġay,
1656. Nüüney-naanay,
1657. Baabaya-Baabay!
1658. Ecikiye doġoloor!
1659. Bügüññü küññe
1660. Öydöön-cüülleen
1661. Üöten ahtan öydöobütüm
1662. Üçügeye köhünne doġoloor.
1663. Eçikiye doġoo-or,
1664. Toruoy iray toyono,
1665. Satay iray sañata,
1666. Kiriehibey kineehe,
1667. Orto doydu ocunaaha,
1668. Uon üreġ ütüöte,
1669. Ütüö örüs kihite,
1670. Ala Bulkuun buhatır ayannaan kelle.
1671. Kiñiyeliir kihi
1672. Kelbit ulluñagım uoraanın,
1673. Ĥaraġın uoton isten-körön barammın,
1674. Ütüö bitim tarpıta,
1675. Üörer Ĥaahım kıhıybıta.
1676. Doġorugum oġoto
1677. Miñiyeliir kihini küüten-küheyen
1678. Künnerige uhaan sítarıġa buoluo.
1679. Ĥaannaah kuturukpar
1680. Sörüöhtüöġüm buoluo,
1681. Ĥayaġas itıspınan
1682. Ĥahıyaġım buoluoġa,
1683. ĤalbarĤay oyoġospor
1684. Sıhıarıġım daġanı,
1685. Örohölööh taraham ürdüġer daġanı
1686. Öndöñnötö ooñotuom,
1687. Emiiydeeh taraham ürdüġer daġanı
1688. Ekkirete ooñotuom,
1689. Ütüö-Ĥaya kihini
1690. Tüöhüm bütteġer kündeeriççi sítarıam.
1691. Erdiihit daġanı
1692. Elik Ĥara uolattar
1693. Tardıalaan bieriñ,
1694. Kuormahıt daġanı
1695. Kubalañ maġan uolattar
1696. Oñoçobun daġanı
1697. Kuybañnatar daġanı
1698. Buolaayaġıt, noyottoor.
1699. Ĥalıñ timir küññütün
1700. Ĥayıtaġım sereniñ, [s. 25]
1701. Ĥara balay Ĥaaññıtın
1702. Toġuoġum daġanı
1703. Ecikiye, doġonu-oy!”
1704. Erdiihit elik Ĥara uolattara kuhurġaççı tartılar;
1705. Kuormahıt kubalañ maġañ uolattara suburuççu tuttular.
1706. Kini kihi töhö Ĥaçça ġıñıah kihi buoluo –
1707. Kırıstaah kıyışhan kumaĤĤa
1708. Sette siikteeĤ sette sahaan ustalaah,
1709. Üs arsın ürdük, suor tumsun kurduk tumustaah,
1710. Kuoġas kuturugun kurduk kuturuktaah
1711. Sette uon teñke tiit mastaah
1712. Siitik oñoçonu astaran kıġınattardılar.
1713. Bokuoy bierbet con taġıstılar;
1714. Sañarsar caabıta suoġ abaahılar kelliler,
1715. Tıl ıyppat köstübetter köhüñnüler.
1716. Soroġ kihi at ürdüġer tüste:
1717. Atı(n) initten da siettiler,
1718. Ata keñniten da astılar,
1719. Siitik oñoço ihiger tıġıneten iĤe kiirdiler;
1720. Soroġ kihi kihi ürdüġer tüste:
1721. Ĥaannaah kurutuktarıġar söröötüler,
1722. Ĥayaġas itıstarınan Ĥahıydılar,
1723. Timir baġır tarbahtarınan tartılar,
1724. Bokuoy bierbet con tübestiler,
1725. Soroġ inır ürdüġer tüste,
1726. Soroġ buutay ürdüġer tüste.
1727. Soroġ sörüö (telleĤ) ürdüġer tüste.
1728. Erden eñsen, iedeten kuudatan, eriliten burulutan
1729. İĤe kiirdiler kihini.
1730. Kırıstaah kıyışhan kumaĤtan
1731. Tölö anınan kebstiler,
1732. Erden kuhurġattılar
1733. Ĥotunnara timir döloküür kımınını tupput:
1734. “Cieber tiye oĤsuoĤpun,
1735. Türlüür tüökütter, barılır baranaaktar, erpeĤteen bieriñ”, – dii-dii
1736. Sırbatalaan kuhurġatalır.
1737. İaĤar et ayakata bert bihıta,
1738. ToĤtor Ĥaan abıtaya bert bihıta,
1739. Erden kuhurġatan bierdiler.
1740. Töhö-Ĥaçça ġıñıah con buoluoĤtaray;
1741. Suhal kütür sırılaah muñnaannar,
1742. SuurĤay kütür tutuulaah muñnaannar,
1743. Uñuorgu kırıstaah kıyışhan kumaĤka
1744. Kıġınaççı astardılar.
1745. Ce soroġ emie kihi ürdüġer tüste,
1746. Soroġ at ürdüġer tüste,
1747. Soroġ sörüö telleĤ ürdüġer tüste.
1748. Soroġ inır buutay ürdüġer tüste.

- 1749.** Tus hotu dieki
1750. Ikki ohumalittan ilan barannar
1751. Dellerite turdular.
1752. Soroh sirge uktennereller,
1753. Soroh sirge uktennerbet con buollular.
1754. Ol ile istehterine
1755. Korö ihere ebite ühü
1756. Sirten sitii sağa sitime suoh,
1757. Holloruktaan holbohor kulugulaah
1758. Ergičiyen timehteher ierçehteeh,
1759. Arğanan aannaah,
1760. Allaranan ampaardaa,
1761. Cietin keñiger sergeleeh,
1762. Hotonun tügeğer hoşpohtooh,
1763. Tüñketeđ öttünen üölesteeğ,
1764. Tüñneri öttünen tünnükteeğ,
1765. Ağıs harialaah hara töñürgesteeđ bağanalaah,
1766. Üs siñnestiges timir ühüöleeğ,
1767. Timir sebereñki balağañña iltiler.
1768. Bu ilenner sette naarbalaah,
1769. Ergiyen ahillar ierçehteeh
1770. Timir kilie halğanı teleye battaattılar;
1771. Bihii kihibitin
1772. Köhsün harağıttan umsa keben kebistiler da,
1773. Ciel aanın saba birağttılar.
1774. Ağalbit con cie tahıgar haallılar.
1775. Bihii kihibit kiiren turuyalaan kiirde,
1776. Timir ciereñkey kırabaat oroñton kiiren tayana tüste.
1777. Uonna könön ilan körbüte –
1778. Üs bordoohunnaah timir sörüöstüges ohoğtooh;
1779. Ohoğun ulağan bihağahınan hara kül örüküybüt,
1780. İmik-samik ubayar.
1781. Ohođ keñin dieki
1782. Cebinneeh holloroon attıgar,
1783. Timir sibiirke aanıgar,
1784. Cege-baaba sañata ağılır,
1785. Kuhağan tañas tıaha haçıgırır, – tañnar badağa;
1786. Kuhağan simeğ tıaha haçıgırır – simener bıhıta.
1787. “Cege-baaba oburgu urut kelen, tañnan erer badağa”, –
 dien tolkuyduur.
1788. Ce, hağçı kırıckı,
1789. Hañas ohođ haçıgınan cılıgıs kınan köhünne,
1790. Uñuo ohođ haçıgınan süödes kınan haamta.
1791. Manı cühün bodo oduluur bihii kihibit,
1792. Çinçi sebere beriyer.
1793. Samağın tuorayıttan
1794. Tañnarı üünen tüspüt
1795. Timir bıraa sotolooh ebit,
1796. Tüöhün bütteğıttan
1797. Öro üünen tahsıbit
1798. Timir bılaa biir ilileeh ebit;
1799. Uluu uus kıstıgın kurduk
1800. Küöh taal sıraydaah ebit,
1801. Suut cie soluuda tünnügün kurduk
1802. Süühün ortotugar üöskeebit soğotoğ harağtaah ebit;
1803. Hağır haraarbit tanılaah ebit
1804. Timir kilie tiisteeğ ebit;
1805. Timir iirçıgen eterbesteeğ ebit,
1806. Sotunnaabit oğus tiriite suturuolaah ebit,
1807. Sette sirinen siikteeğ timir leñke sağalaah ebit,
1808. Cegelgen elemes sılgı tiriite,
1809. Selieççikteeğ ebit,
1810. Küöh elemes oğus tiriite küñküleekei sonnooh ebit,
1811. Bılıt bıllaraata bılaattaah ebit,
1812. Hara mağaas oğus tiriite halıstaah ebit;
1813. Suğa tostubuta,
1814. Soluur elekete,
1815. Çeeñik hamparhaya,
1816. Ültürüybüt küös horuota,
1817. Eleybit timir kehiir kelteke
1818. Uyan hotuuru holboobut uolan kihi ullugun uñuođa,
1819. Toyon kihi bahın uñuođa,
1820. Kıs cağtar sannın lapaakıtı –
1821. Simeğın sıhın keñiger üs sirge löglöççü baamıt,
1822. İñiger sette sirge maraççı kötöhpüt,
1823. Balıkçı ođoñor mas badaayıttan kurduk
1824. Küöh salbanık tılın tüöhüger tüherbit,
1825. Ağılaan megiybeğtiir. [s. 26]
1826. Timir setii mıannırıda sirinen subullubut,
1827. Haahır kuhağan tañaha baarıstanan tarıllar;
1828. Sut solloñnooh soluurun
1829. Soğotoğ toğonoğor iilbit,
1830. Üs harıs uhun ölüü dupsuur bıhağın
1831. Sabaray taas ıtıhıgar boltoççu tupput,
1832. Hañas dieki çeñneeđ üöden ayağar
1833. Cılıgıs kına kötön tüste bıhıta,
1834. Töhö haçça gımmata –
1835. Soluurun üs kımmıttan ikkitinen badağtaağı,
1836. Uolan kihi gienin
1837. Örogölööh öbühün tüöreğii bıspıt,
1838. Kıs cağtar gienin
1839. Amıñađtaah abahın löglörüte hoğuybut,
1840. Kötöğön macarıyan tahaarda.
1841. Ohoğun üs kımmıttan biirderinen
1842. Harı külge tahaaran palk kına olorto.
1843. Sette sirinen siikteeğ
1844. Timir leñke sağatın timir setii mıannırıda
1845. Tölö tardan kebiste,
1846. Borbuyugar sulbu battaata,
1847. Soğotoğ sordooh iliitinen ohoğ habağalıtın tardınna,
1848. İkteen kürülette soluurugar.
1849. İhinen tahınan tañnađar dieri
1850. Tobus toloru ikteete.
1851. Soluur töhö-haçça gımmata
1852. Tüñ-tañ orguyda.
1853. Tüös-mas erte,
1854. Arı-sıa alınna,
1855. Kügen-hağan bahıgraata.
1856. Töttörü kötöğön macarıyan tahaarda cağtar soluurun.
1857. Timir cebinneeh tereegin sulbu tardan ılla.
1858. Çeñneeđ üöden ayağar süüren tiyde,
1859. Hoñnoruta sıñan habırđatta;
1860. Suor tumsun kurduk tumustaah,
1861. Kuođas mooyñun kurduk mooyñoođ,

- 1862.** Öksökü köhsün kurduk kögüsteeh
1863. Duolan mağan ostuolun
1864. Böhtörü süstarı sohon tigineten ağalla;
1865. Bihii kihibit iniger ağalan tardan kebiste.
1866. Kıcık kırıktaah kıtıyatın sulbu tardan ılla,
1867. Öröhölüü hotordo,
1868. Kötögön macarıyan ağalan
1869. Ostuolugar uurda
1870. Bu gınan baran,
1871. Bihii kihibit iniger kiiren turan,
1872. Kügenneeh küöh hoçoçu kölöhüne tüspüt,
1873. Mülü-ħalı sottor,
1874. İninen-keñinen ergiyer,
1875. Simeğın-tañahnın kördörör,
1876. Bista-bista salğanar,
1877. Ğayda-ğayda samsanar,
1878. Oydo-oydo oñohullar;
1879. Ekkireen ihe iadayar,
1880. Emehete suptuyar,
1881. Baha sallayar,
1882. Battağa örüküyer,
1883. Subu kurduk diir (ıllır):
 – “Elemene celemen,
1884. İgeey kuoğay, nuunay naanay!
1885. Biebeye baabay!
1886. Doğorugum oğotun anıglıur tüüññe
1887. Örögölööh taraham ürdüger tahaaran,
1888. Üñkürüte oonuoğum,
1889. Emiiydeeh taraham ürdüger tahaaran
1890. Ayannata oonuoğum.
1891. Miñiyeliir kihini
1892. Kimiiginiy dağanı dieññin dağanı
1893. İtik iadañ aappın
1894. İahıyalaan ıyıtar,
1895. Suon toluu suraħpın
1896. Dopruostan oluyar buollaħkına
1897. Eter tılım egelgetin elemesteen ihit.
1898. Buor burgul uluuha,
1899. Buħar siciñ nehiliege,
1900. Suon buħar kihileeh,
1901. Lahay Ğara caħtardaah,
1902. Çierbe Ğara tiñheleeh,
1903. Tıymıt erien tıħağastaah,
1904. Mundu Ğara borooskulaah,
1905. Çoħu Ğara torbostooh,
1906. Ap çalaħay anaħtaah,
1907. Sırğan ehe tydaah,
1908. Torğon börö kulunnaah,
1909. Ğaħay kıl Ğamnaççıtaah,
1910. Öksökü kıl çoçubuoydaah,
1911. Moğotoy buluur attaah,
1912. Sette uon sılga
1913. Selem iireen buolbut
1914. Seleñedey udağan kııha etim;
1915. Tüpte kuturuk,
1916. Tögürüyer telleħ,
1917. Ğolboon çoħçoıy,
1918. Ağılaan dabday,
1919. Ağılaha cabañsa,
1920. Salbanıkı duksuy,
1921. Öksöküleeh meñiydeħ,
1922. Öhöħ Cayaan udağan
1923. Miñiyeliir kihi etim.
1924. Cüdün baraan cühümmün,
1925. Aaha bert tañaspın,
1926. Çiñ çağan simeħpın
1927. Süreħhinen söbülee,
1928. Ğaraħhınan Ğayğaa,
1929. Sanaağınan taptaa,
1930. Uoskunan oğorğoo
1931. Doğorugum oğotun
1932. Tuygun turuu çağıl doyduga
1933. Collooh tulahağar taħsamın
1934. Doğonuy hotumsuyan dağanı çuraadıyam buoluoğa.
1935. Ürülyen iıppıt
1936. Ürüñ-ħara tüüleeğın
1937. Nuoğaağaya buolbut
1938. Tolugurdaah torboskun
1939. Toğus ere Ğonukka kördöhpüne dağanı
1940. Dolborukkar ere çoloççu toñoron
1941. Tuhalıağım buoluoğa
1942. Ağıs ere Ğonukka
1943. Taağalaah ubahağın Ğahaağar dağanı
1944. Ğantaççı Ğataran abıraağım buoluoğa.
1945. Kiehee dağanı
1946. Ahılıkpar dağanı
1947. Sette diibin cergelgen elemes
1948. Sılga diibin süöhünü dağanı
1949. Sietehpine dağanı siigiybetim diemmin
1950. İlgıeleneñ kıhıran ereydieğım suoğa.
1951. Sarsıardaa dağanı
1952. Ahılıkpar dağanı
1953. Ağıs diibin Ğara mağaaş
1954. Atır ere oğuhu ahaataħpına dağanı, [s. 27]
1955. Ahaabatım diemmin Ğañır-ħuñur sañara,
1956. Ğañħa buħar bıñılana,
1957. Ğara balay Ğaannana,
1958. Ğarsaaħ kuhağan maygınnana,
1959. Ğarsa suoħ bıñılana,
1960. Sıħağım suoğa.
1961. Biir ere uol oğo
1962. Ğara bağas Ğayağahın
1963. Kötöh ere itım
1964. Kötüütünen dağanı kötüöleten üüyüögüm;
1965. İraas ıraas buollun dien,
1966. İrgan ere itım istañatınan anamın
1967. İrdañnatan tigieğım.
1968. Tölkölööh ere oğonu
1969. Törötömmün dağanı uluuħugu uuhatım,
1970. İlgeleeh ere süöhünü
1971. İtemmin dağanı nehiliegi tenitiem.
1972. Eçikiye doğolor,
1973. Mañkıra çoñkuy,
1974. Ğaarıanıbım doğolor!” – diir.

- 1975.** Onno bihigi kihibit
1976. Bii kini tardan bierbit ahin
1977. Bihaḡ töbötünen añan ıla-ıla
1978. Billirigin tolordo.
1979. Maanı simeḡin kördörörüger keñinen buolar,
1980. Bıraḡarın körböt, siirge ḡoloburduur.
1981. Bihigi kihibit subu kurduk dien sañaran, tıl kepsiir,
1982. Söbülüür kihi biñıtınan ırıa ıllı olororo ühü (ıllır).
 – “Cie, buo!
1983. Nıurdaaḡ tuyguna,
1984. Sıraydaaḡ sıruñata,
1985. Örogölööh ütöde,
1986. Üyeḡe sılar ütöde ḡaya doḡorum,
1987. Abır-tabır aakkar,
1988. Uoku-çuoku suraḡḡar,
1989. Etteeḡ atım iran,
1990. Et beyem emmeniyen,
1991. Ereheleeḡ tihiim eleyen,
1992. İñim ḡaana ekirsiyen,
1993. İdehim ete ilibireen,
1994. Eder beyem kırıcan,
1995. Tergey iy timeḡitten,
1996. Tebien doydu eñeritten nehiileke kellim.
1997. Eñikeliir dieteḡ caḡtar ere kihini
1998. Tuoḡ ere diemmin söbüleebet buoluomuy?!
1999. Suon toluu toyukpun
2000. Oy ḡara tıanı ortotunan daḡanı
2001. Oyo battaan ilbit kurduk
2002. Oybonnooḡ oroygunan tobuluta tolkuuydaan,
2003. Turuoruta sanaan turuy ere, doḡorum!
2004. İkki ütöde con ḡolbohon barammıt,
2005. Aan ahaaḡçıtı, at bayaaḡçıtı,
2006. Tañaspıtın sıḡıñıḡtır
2007. ḡamnaçıt kıḡa suoḡ bardaḡpıtına
2008. Miene atır üöre buolbut,
2009. Araan tıa buolbut aymaḡ bile conum –
2010. Aan iye doydubar, aan alahabar,
2011. Caḡtarı aḡalıaḡa dienner
2012. Muñustan olorolloro buoluo, –
2013. Alañḡaḡa töröbüt
2014. Ayaas ala attaaḡ
2015. Ala Bulkuun buḡatır,
2016. Oyoḡ ilan baran,
2017. Eñe kuluta suoḡ
2018. ḡaya baay ıal
2019. Mahın onno balaḡannaḡ,
2020. Maḡan ere künü balaadıtı töröbüt,
2021. Barılıır baranaaḡın
2022. Batıñınaran kelleḡey dien
2023. Bariyan turar barı conum
2024. Maḡtaya sılcıaḡtara.
2025. Arḡaa ḡallaan istienetin annıḡar
2026. Üöskeen-üünen olorbut oḡoñor,
2027. Sandıl Baay Toyon dien kihi
2028. Saḡa tördö buolbut Kirçim Baay ḡotun emeeḡsin
2029. Oççuguy kıḡa
2030. Aḡıs ere bılas aalay solko suhuoḡtaaḡ
2031. Aytalın Kuonu eñe kulut ḡınammıt,
2032. Anı üs ḡonon baran,
2033. İḡe ḡaaya bariḡpı(tı)n töhökolööh buoluoy!
2034. Manı tobuluta tolkuuydaan,
2035. Sırıñatık sıanalaan körüöḡḡün diibin
2036. Töhölööh buoluoy?
2037. Üölenneeḡ diibin
2038. Ütüö ḡaya doḡorum,
2039. Kırırırma, kördöhöbün.
2040. Uoy da buyakam” diir.
2041. Manı isten baran,
2042. Keñinen çineriyen suodaḡalıya turda abaaḡı kıḡa.
2043. Ol kenne: – “Saḡa kihi ap ḡomuhunnaaḡ,
2044. Ama cikkerdeeḡ,
2045. Atır albastaaḡ buolaayaḡın, noyoo-on!?”
2046. Ol Sandıl Baay Toyon kıḡa,
2047. Sir öttö sireḡes,
2048. ḡallaan öttö ḡayaḡas,
2049. ḡoruoñka kuolay,
2050. ḡorḡoḡlun ḡooḡuk,
2051. Kuoḡay maḡan,
2052. Kuurba caḡtar buoluoḡa;
2053. Onu köron barañın
2054. Noḡtoloogun dolguyuoḡa,
2055. ḡayḡaḡ bıarıñ ḡammaḡa,
2056. Erilleḡes iniriñ
2057. İniger üöhe allara çirkes-irkes kınaaray?!
2058. İlehiyen barañın eyebit araḡsıaḡa;
2059. Kelimeeyeḡin, seren!” – diir cege baaba.
2060. Onno bihigi kihibit:
 – “Min toḡo kelbet buoluomuy?
2061. Ama kini eyigitten orduk sırayınan maḡan buoluo duo,
2062. Eyigitten orduk ḡaanınan körsüö buoluo duo,
2063. Eyigitten orduk uñuoḡunan könö buoluo duo?
2064. Kelbet buollaḡpına bu doydu,
2065. Tuut Nukuola tañarata
2066. Tobulu kördün,
2067. Mas bayanay tañarata
2068. Batarı kördün
2069. Anı üs ḡonon baran
2070. Kelbet buollaḡpına”, – diir.
2071. Onno cege-baabata eter kinieḡeḡe:
 – “Anı üs ḡonon baran kelieḡim dieññin
2072. ḡaḡas ılḡın tarbaḡkıttan ḡaya añañın
2073. ḡatırıkka ḡaannaḡ ḡabalata
2074. Suruyan bierdeḡkine ıtıam ete.
2075. Onu bierbet buollaḡkına
2076. İppappın min eyigin”, – diir.
 – “Onu bierbetim dien baara duo?!
2077. Sirerim buollar keliem suoḡa ete”, – diir kihi.
2078. İñe dien baran [s. 28]
2079. Biḡaḡın sulbu tardan ıla,
2080. ḡardaḡas ḡatırıḡa sıtarın ḡayıtta
2081. Ürdüger baran tüste,
2082. Soḡotoḡ ataḡtaaḡ timir duolan ostuolun ürdüger uurda,
2083. ḡatırıkka ḡaanın tamalatta.
 – “ḡaḡas ılḡın tarbaḡpın ḡaya añan”, – diete –

2084. Hatırıkka haannaah habala bierdim”.
 2085. Bihaḥ uhugunan ikki üs sirge suruyda da
 2086. Cahtarıgar uuran bierde.
 2087. Onu cege baaba sulbu tardan ılla.
 – “hañas ılgın tarbahḥın hayıtaññın
 2088. Haya da dieki bardaḥḥına ḥalbarıybat
 2089. Hatırıkka haannaah habala mieḥe suruyan bierdin.
 2090. Bu gınan baraññın kelimneḡin –
 2091. Beye beyebitin bıḷaha sıḷaayabit “, – diir.
 2092. Onu:
 – “Üs honon baran kelieḡim!” – diir ayı kihi
 2093. Ütülükteeḥ bergehedin ürdüger tüste.
 2094. Cie tahıgar süüren dibdigireen,
 2095. Lihigireen taḡısta.
 2096. Cietin keñiger baran,
 2097. Alañḥaḡa töröbüt ayaas ala atın
 2098. Tokur tiit toyon kuoḡay maḡan sergetiger
 2099. Baayan kebispitteerin,
 2100. İñıurın-sörüötün aḡalan
 2101. Tüñneri-tañnarı bırahıptıtarın,
 2102. Sirten sulbu tardan ılan,
 2103. Ölüü ḥaan lippiete telleḥteeḥ
 2104. Saḥ ḥaan sabaḡata iñıurın
 2105. Ürdüger saba kebiste,
 2106. Cirimin ḥolonun–tarahatın bıḥıta tutan tarta;
 2107. Üs üösteḥ örgön köntöhün süören ılla,
 2108. Atın üömen kebihen tiybet
 2109. Ürdük mındaatıgar
 2110. Lip kına oloro tüste.
 2111. Östööhön-öhögöydöhön öhülünneḡim dien,
 2112. Abaahıttan-albıtan araḡıstaḡım dien üörde.
 2113. Atın örö tardan tehiinneete,
 2114. Biha bieren kimñılaata,
 2115. Arḡaa ḥallaan istienetin annın dieki
 2116. Oodul kurduk oyutta,
 2117. Köödül kurduk kötütte.
 2118. Uunan daybaan uon künnük sir buolla,
 2119. Bilen (bigeen) dayban bies künnük sir buolla.
 2120. Ör da ili barbıtın bilbete.
 2121. Abaahı doydututtan araḡıstaḡım dien barar,
 2122. Köstübet doydututtan kürenneḡim dien barar,
 2123. Cege baaba siritten teydeḡim dii sanır.
 2124. Ayıḡa taḥsar altan caaray aartık
 2125. Arḡaa ḥallaan annın dieki
 2126. Örö arıllan taḥsar.
 2127. Ol üütün ustun örö sielleren cigihiter.
 2128. Ce, doḡor, çaḥçı kırıık,
 2129. Hara ḥaraḡa atılıbıtın tuḥarı körbötöh
 2130. Ütüö doydutugar tiyen,
 2131. Haptaḡay kulḡaaḡa segeybitin tuḥarı istibeteḥ
 2132. Bert doydutugar tiyer.
 2133. Bu doydunu öydöön-cüülleen köro iher.
 2134. Ustata tuorata billibet uhun doydu ebit,
 2135. Uñuorguta ulaḡata köstübet doydu ebit;
 2136. Culaḡır maḡan doydu sular ñuurugar kiirer.
 2137. Kömüs ürüöleeḥ kulunu
 2138. Töbötünen haya ütürüyteren ayannır
2139. Altan ürüöleeḥ tarmıyaḡı
 2140. Haya ḥahıytaran ḥaamtarar.
 2141. Bu gınan baran arḡaa dieki köro ispite buollaḡına –
 2142. Sirten setii saḡa sitime suoh,
 2143. Hallaantan sap saḡa tardılıḡa suoh,
 2144. Ürüñ kömüs balaḡan köstör.
 2145. Manna sielleren cigihiten tiyer,
 2146. Tomtorḡolooḥ sergege baran tühe battaan kebiher.
 2147. Ol kenne subu kurduk sanır:
 2148. “Sandıl Baay Toyon oḡoñor
 2149. Kömüs uyatıgar, köy kiiniger kelleḡim buollaḡa.
 2150. Buḥatır kihi ulluñḡım uoraanın,
 2151. Atım tuyaḡın tıahın istibittere buoluo;
 2152. Tehiin tutuoḡtara,
 2153. Diel aḥıaḥtara, olboh uruḥtara,
 2154. Sommun ustuoḡtara
 2155. Üöhe-allara ḥomunuohḡara”, – dii sanır.
 2156. Ce manna – ittara ürbete,
 2157. Kihilere taḥsan körbötö.
 2158. Çöçümcege toḥtooto;
 2159. Doluoy tuoḥ da billibete.
 2160. Kırııra sanaata manıaha kihi.
 2161. Dibdigireen-lihigireen ḥaamta,
 2162. Altan caakır ḥalḡanı aha battaata da
 2163. Cie ihiger kötön tüste.
 2164. Sulbu-ḥalrı ḥaaman, uñuo dieki barda,
 2165. Ütülükteeḥ bergehedin turuta tutan ılla,
 2166. Üskübülleḥ bürüstöölge öröhölüü.
 2167. Bu gınan baran bastıñ toyon oroñño oloro tüste.
 2168. Köron olordoḡuna –
 2169. Kereñiisteḥ ostuol ketegeriin öttüger
 2170. Ohuoraaḥ oroñño emehetin olorput,
 2171. Muostaḡa ataḡın ükteebit,
 2172. Botuluokka bahın aspit,
 2173. Turuoru uñuoḡtaaḥ,
 2174. Dorḡoonnooh sañalaah,
 2175. Torumtuıybut bıtkıtaaḥ,
 2176. Tolonnooh ñuurdaah, toloru kuñnaah,
 2177. Toyon uluus ulaḥan berde,
 2178. Oḡoñor kihi oloror.
 2179. Oḡoñor ḥañas öttüger –
 2180. Haaḥ kurduk battaḥtaaḥ,
 2181. Habiıyakaan maḡan sıraydaah,
 2182. Haha kurduk ñuurdaah,
 2183. Harta kurduk metrietteeḥ,
 2184. Haliıybit ḥahalaah,
 2185. Hartalaspıt tarahalaah,
 2186. Köbüör emiiıydeḥ,
 2187. Köntös köḡülleḥ
 2188. Kömüskelleḥ sanaalaah
 2189. Kün kübey ḥotun iyelere,
 2190. Oḡoñordoḡor arıy namıḥaḥ kınan baran –
 2191. Iraah suon emeeḥsin ühü.
 2192. Uñuo dieki öttün körbüte –
 2193. Oñollubut eterbesteeḥ,
 2194. Uodalııbit ḥomuhuollaah,
 2195. Uorastıybit ḥaannaah,

- 2196.** Toğus suban turuya ohuołuttar elbehter ebit.
2197. Hañas dieki öttün körbüte –
2198. Araña tuos happaħçı baar ebit;
2199. Ol ayağar – ħabdallıbit homuhuollaah
2200. Ħantallıbit eterbesteeħ,
2201. Ħaňallıbit uostaah
2202. Ağıs kıas kitalık kırıttar elbehter ebit.
2203. Bu manna bihiği kihilıbit
2204. Atağın olloonnuu uurda, [s. 29]
2205. Üsküöbülleeh büürüstüölge toğonoğun öyöötö da
2206. Subu kurduk dii olordo:
– “Cie, buo
2207. Saħa kibi tördö
2208. Sandıl Baay Toyon oğonor,
2209. Aakkıttan alaadıyan,
2210. Surahkıttan toyomsuyan oloror beyeğer,
2211. Uoħtaah kılınnaah cühüñner
2212. Umsa tühen kiirdim,
2213. Sürdeeh süüne cühüñner
2214. Sügürüyen ħaaman kiirdim.
2215. Doroobotun doroobo!
2216. Eter tılım egelgetin
2217. İsten olor.
2218. Ünneeħ-ıñırdaah ütö tılıbın
2219. Öydön olor.
2220. Miyigin kim ħaya kelle dietergin –
2221. İraah ırdaah,
2222. Çieski sirdeeh,
2223. Soyunu doydulaah kihibin;
2224. Ergiyer muora
2225. İlin öttüger töröbütüm,
2226. İlin ħallaan alın öttüger üöskeebitim;
2227. Tuspa doydu cohunnaağa baarım,
2228. Tuora sir toyona etim.
2229. Üöehee doyduttan
2230. Ünneeħ-ıñırdaah üöskeebitim,
2231. Aan iye doydu iççititten
2232. Eñeleeh-setiileeh töröbütüm.
2233. At kıayan tarpat
2234. Abır-tabır aatıñ kimiy dietehkine –
2235. Alañkağa töröbüt ayaas ala attaah
2236. Ala Bulkun buħatırıbın.
2237. Toğo kelliñ diir buollaħkına –
2238. İllitinen imiteññin,
2239. Sorugunan oluyduñ,
2240. Oğuy baraammar olorpotuñ,
2241. Ottooh orommor utuppatıñ,
2242. Uulaah aspın ahappatıñ.
2243. Toğus suban turuya uoluñ toboğun,
2244. Ağıs kıas kitalık kılıñ arđın,
2245. Ağıs bilas aalay solko suhuoħtaah
2246. Aytalıñ Kuonu
2247. Köstübet uluuhun kütür berde,
2248. Abaahı aymağın aattaah berde,
2249. Liehey uluuhun siliney buħatıra,
2250. Suoduya Baay Toyon oğonor ağalaah,
2251. Surulaan Baay ħotun emeeħsin iyeleeh,
2252. Suhal kütür tutuulaah,
2253. Suurħay kütür sıñılaah,
2254. Soğotoħ ataħtaah suodal ħara attaah,
2255. Timir Suorduya buħatır
2256. Kıaspin oyoh ılar dieññin,
2257. Onno kellin diebikkin miyigin,
2258. Siebeteħ silgelerin sieğe diebikkin da
2259. Ce sieğim anaabit askıtın
2260. Ħoppotoħ ħolğolorun ħotutuoğum diebikkin –
2261. Onu ħoto kellim;
2262. Aannarın aha
2263. Attarın baaya,
2264. Ataħtarın sıñıñıñtı,
2265. Eñe kulut buolarga toyonnooh ħotummar (kellim);
2266. Tolbonnooh ñuurdarın,
2267. Culaannaah cühünnerin,
2268. Turuoru uñuoħtarın kördör mieheğe.
2269. Kılıhıra-tımta,
2270. Sañara-ıñere,
2271. Küüte-küheye olorolloro buoluoğa.
2272. Anı tüüññü türbüönneeħ tüüññe
2273. Toyonnooh ħotunum ħooñohor tüünneriger –
2274. Saba baaybit sarı mıannırıktañ
2275. Ağıs arday ahıbınan araararga kellim,
2276. Tümen baaybit tüne mıannırıktañ
2277. Tüört tüöreı kömüs sömüeyibinen süörüöğüm dien
kellim;
2278. Kibiñneher kieheliger ohuordaaħ oronnorugar
2279. Tuoray mas buolammın tuora sıtan bierieğim, –
2280. Tebinsen kibiñnehieħtere;
2281. Sükten barar küñüger töñköyön bierieğim, –
2282. Ürdük arğaspıttañ ünkenen taħsan attarın miinieħtere;
2283. Ayannır küñneriger
2284. Ħoollukputtañ sördöññör,
2285. Mooybuttañ ħoluokkalan,
2286. Küñdül ħañıl kuturugar ħolboon iñieħtere,
2287. İñe barannar,
2288. Uokka kebiher, ulağağa ħaalar,
2289. Ostuol sokuuskata gıñıñtañ,
2290. Ullukpun-sotobun cohunnaah kihieħđe uurtalaan
bierieħtere.
2291. Ol ereeri uoħtaah sanaam uolukpunan kiirde,
2292. Küüsteeh sanaam küömeyibinen kiirde.
2293. Üs ürüñ kömüs ühüögün
2294. Ürdüger suullarıam,
2295. Ağıs aalılaah arağas kömüs bağanağın
2296. Arğaskar tohtuoğum.
2297. Kegienneeh erdeħpine,
2298. Kihili olordoħpuna,
2299. Kördör mieheğe ħotunnaah toyommun,
2300. Buruybun-boruokpun buluna oloruoħpun.
2301. Uoy da buyaka”, – diir.
2302. Onno oğonor, kıyahıya kırcıbit,
2303. Tülehiye cüdeıbit,
2304. Tayahiya saahıbit,
2305. Tına kılgaabit, tıñata ulaappıt oğonor kibi,

- 2306.** Hónuk hóno-hono hommut uohun homullañnata oloror,
2307. Kün örüü-örüü öröobüt uohun öhülleñnete oloror: – “Cie, buo!
2308. Oğolooḥ toyonum, toyonnooḥ oḡom!
2309. Uorda (?) namırıy, toḥtoo bolgoy.
2310. Ünneeḥ inıırdaaḥ ürdük ütö tılbin
2311. Öydöön cüülleen isten olor.
2312. Miniyeliir oḡoñor,
2313. Kıyahıya kırcıbit, tayahıya saahirbit,
2314. Bilerbin bilbet buolbut,
2315. Körorbün körböt buolbut oḡoñor olorobun.
2316. Ol miene küññe kölohünüm,
2317. Tañaraḡa cañḡam,
2318. Toḡus suban turuya uolum toboḡo buolbut,
2319. Aḡıs kııs kıtalık kılum arda buolbut
2320. Aḡıs bılas aalay solko suhuoḡtaaḥ
2321. Aytalıu Kuo dien oçcuguy kııspın
2322. Timir Suorduya buḡatır küühünen kelen küñüyeleen,
2323. Kütüötteen sıtar diillerin ḡaraḡpınan körböppün.
2324. Kulḡaaḡpınan ihitteḡpine –
2325. Collooḥ ḡoçom soḡuruuññu öttüḡer,
2326. Soho turaḡas ḡayam ürüt öttüḡer
2327. Aḡıs ataḡtaaḥ araḡas sandıl laabis oñostubut diiller,
2328. Tüört tölönnööh uot kutaanı ottummut diiller, [s. 30]
2329. Collooḥ kölohünüm cohunnaaḥ süöhü buolbutun
2330. Kiñi uolaḡ tiit üteheni oñoston baran,
2331. Üölteleen sii sıtar diiller.
2332. Min eyigin doluoy dien ıḡırbataḡ oḡoñorbun.
2333. ḡannık aaña kihieḡe
2334. Min maanılaaḥ kııspın
2335. Oyoh bierdim diemmin üörebekke olorobun.
2336. ḡata ayı kihite buollaḡıñ,
2337. Abaahı atamaanın aattaaḡıttan
2338. Abıraan kürüöḡkün töhölööh buoluoḡay diemmin kördöhö olorobun;
2339. ıḡırtarbit buollaḡına –
2340. Timir Suorduya buḡatır ıḡırtarbita buoluoḡa;
2341. Onno taḡsaññın
2342. Toñ küöññünen curuluhan,
2343. ḡalçaḡay meyiḡinen ḡarsıhan
2344. Tuman uoḡkunan oḡsuhan,
2345. Küden küüskünen mökkühen körüöḡkün töhölööh buoluoy?
2346. Uoy da buyakam”, – diir oḡoñor.
2347. Bu manna bihiı kihıbit
2348. İhin ihıḡer sanı olororo ühü:
2349. “Bu kurduk kırcāḡas,
2350. Bu kurduk ütö kihini
2351. Min ölorön kebiḡeḡpine –
2352. Üñer tañaraḡa ayılaaḡ buoluom,
2353. Ürüñ küññe buruydaaḡ buoluoḡum buollaḡa”, – dien
2354. Ütülükteeḡ bergehedin sulbu tardan ilan, keten kebiḡe.
2355. Cie taḡıḡar taḡsa oydo.
2356. Ata sergeḡe ḡaalla,
2357. Ataḡınan satı toloonu
2358. Biha süüren küskerıye turda.
- 2359.** Soḡuruuññu dieki soho-turaḡas ḡayanı
2360. Öro süüren taḡısta.
2361. Çahçı kırcık, Timir Suorduya buḡatır ḡaya ürdüḡer
2362. Aḡıs ataḡtaaḥ araḡas sandılın ürdüḡer
2363. İttenneri baran tüspüt.
2364. Onu tiyen, ergim-urgum ḡaaman,
2365. Öydöön-cüülleen köron turara ühü.
2366. Utuya sıtar bıñıta abaahı kihi.
2367. Abaahı uolun çinçi-sebere berıyen
2368. Cühün bodo odulaan köron turan,
2369. Culaya köron, berkihıı sanaan turara ebite ühü.
2370. Cühünün kördöḡüne –
2371. Tüöhün bütteḡıttan öro üünen taḡsıbit
2372. İcır-bıcır itıstaahı ebıt,
2373. Samaḡın tuorayıttan tañınarı üünen tüspüt
2374. Soḡotoḡ sordooḡ sotolooḡ ebıt;
2375. Ol alın kırıttıḡar sette mastaahı sitik oñoço saḡa
2376. Timir lempeeriye ulluñḡın oḡoto ḡantallan sıtara ühü.
2377. Uluu uus kıstıḡın kurduk
2378. Uyullaahı kuḡaḡan nuurdaaḡ kihi.
2379. Saahı ḡoñnoror saastık ḡoruur kurduk
2380. Cebiñneeḡ tiısteehı,
2381. Çançarın caḡtar sıḡatın buutun kurduk
2382. ḡallır ḡaraarbit tañılaahı ebıt.
2383. Suut cie suluuda tüñüḡın kurduk
2384. Süühün ortotugar üöskeebıt arılı çelgien ḡaraḡtaahı ebıt.
2385. İkki sıḡalaahı ḡaḡdañ otu ḡardarıta tartarbit kurduk
2386. Küden öruküy timir çıllırıt battaḡtaahı ebıt.
2387. Dallılıbit onoolooḡ namsı tüspüt cogcuurdaahı,
2388. ḡayıttıbit beleñikteehı
2389. Cabaḡan buuray tiriite sonun
2390. İñıḡer ahalbakka,
2391. İñıḡer tiriirpekke,
2392. Cıḡı-cıḡdaççı keppıt.
2393. Toḡus uon toñ bulguonu
2394. Sıksuhunnarı tikpit, ḡolbuu baaybit,
2395. ḡobo mooytuluk kımmıt,
2396. Mooyñugar keppıt, eñıl bahıḡar töḡürüççü tüherbit;
2397. Sette uon itı bolguonu kileççı kekkeleppıt,
2398. Seremeet kur ḡımmıt,
2399. Sebirgeḡın ḡaraḡınan bırı-bıkaççı bıha kurdammıt.
2400. Kieñ ḡallaan cıppıete buolbut
2401. Timir leñke bergehedin
2402. Kölböḡtööh süühün ürdüḡer sabıççı umsarı keppıt,
2403. Tüñneri üdehinneeḡ, töttörü erbeḡteeḡ
2404. Ölüü lüñkeeriye ütülügün ḡonnoḡın anıḡar dieri
2405. Kuru kulluççu keten kebisbit.
2406. Üs arsın ürdük, ikki arsın uhun ulluñḡaḡtaahı
2407. Timir bahımıkı eterbehin
2408. İerçeḡın ḡaraḡar dieri tardımmıt.
2409. Mundu baḡacıttın iyetin saḡa
2410. Timir çımpırık istaanın
2411. Bırı-bıḡaççı keppıt.
2412. Mundu tıaha ürdük meḡe ḡallaañña
2413. Öro ñirgiye sıtar,
2414. Emehedin tıaha ñeriliir ñes ütügeññe

2415. Tañnarı liñkini sítar.
 2416. Mannık kihini bihi kihibit
 2417. Timir çılırlıt battağıtın sabaray taas itihınan
 2418. Biha sabardaan ılla,
 2419. Ağıs atahtaah arağas sandılıtıgar
 2420. Bahın dardırğaççı tardıalaata.
 2421. Iarağan bastaah kihi ebit bıhıtta,
 2422. Bert kıtaanañ kiriñeleeñ,
 2423. Kütür köhüün hoolluktaah kihi ebit.
 2424. Onno bihi kihibit tarda-tarda
 2425. Subu kurduk dien ıllı turar:
 2426. “Ce, buo!
 2427. Ubaydaah toyonum! Toyonnooh ubayım!
 2428. Kim haya kelliñ dieññin ıyıtır buollaħkına –
 2429. İlin ħallaan istienetin annıgar töröbüt,
 2430. Ergiyer muora beteree öttüger üöskeebit,
 2431. Alanħağa töröbüt ayaas ala attaah,
 2432. Ala Bulkuun buħatır min tiyen kellim.
 2433. Ubaydaah toyonum, dorooobotun dorooobo.
 2434. Kırhıran tımtan,
 2435. Küüten küheyn olordoğo diemmin,
 2436. İñiir taraha bıstağınan ayannaan,
 2437. İnelik uñuoñ tostuoğunan türgennik tiyen kellim.
 2438. Ubaay, uhugun! Uoy da buyakam!” – diir.
 2439. Onno abaahı buħatıra
 2440. Sohuybut uoluybut kihilii
 2441. Eliyen tura ekkireen,
 2442. Soğotoħ atağınan soto kebiste,
 2443. Biir iliitinen dorooobo uunna.
 2444. Sıñ-sıraan ağısta,
 2445. Sıray-ħaraħ ullarıya,
 2446. Uu ħaar bıçañnı
 2447. Toğus ilii kirdeeñ,
 2448. Tordoħtooh nuura noloħ-ileñ kına turara ebite ühü. [s. 31]
 2449. Buurduk dien ıllır:
 2450. “Bay, bay! Buyaka!
 2451. Alanħağa töröbüt ayaas ala attaah,
 2452. Ala Bulkuun buħatır,
 2453. Uollaah doğorum körsübüççe dorooobo,
 2454. Kelbikker bahıba.
 2455. Uolum ereydeħke
 2456. Siebeteñ silgebin sietieğim buoluoğa,
 2457. Ĥoppotoħ ħolğobun ħottoruoğum buoluoğa.
 2458. Anı baara tüüññe, kiehee baara biriemeğe,
 2459. Sandıl Baay Toyon oğonorgo
 2460. Collooh tulahatın sular nuurugar kiremmin dağanı
 2461. Tuollañmağım buoluoğa,
 2462. Maamılaah kırhın
 2463. Araña tuos ħappaħçıtın ihiger ħaayan sıtıaran,
 2464. Attamağın atılıam,
 2465. Kimıñıağın kırçıyıam.
 2466. Onno haya kirseññin
 2467. Sarı baara bıatın
 2468. Arday baağas ahıgnan araartan bierer,
 2469. Tuura-iire baaybit
 2470. Tüne bağas bıatın
2471. Tüöreı kömüs sömüyeğinen süörteleen biereer.
 2472. Ohuordaaħ orommut atağar kiireññin
 2473. Tuora sıtan bierer:
 2474. Tebinen sıtan keskillii oñuoğum.
 2475. Miigin kıtta sırttaħkına
 2476. Ütüö kihi buollağın,
 2477. Ölon oħton bierieğın suoğa.
 2478. Kırhıra tımta kelbitiñ buolaaray!/?
 2479. Seren, serben, noyoon!
 2480. Uoy da buyakam oğolor!” – diir.
 2481. Ce, bihi kihibit berke kırhırda.
 2482. Sabaray taas itihınan
 2483. Toñ bolguo mooyturuguttan abaahını ħarbaan ılla,
 2484. Altalaah atır sılgı bahın sağa
 2485. Altan caakır suturugunan
 2486. Uu culaıya uurbutunan barda. Onno:
 – “Tuoh buolluñ, noyoon?!”
 2487. Toħtoo beyi!
 2488. Sibiligin oñohuulaah uruuga,
 2489. Keskillieħ kepsetiıge kiirer kihini
 2490. Tañaspın sappın ałataññın,
 2491. Sıraybın-ħaraħpın çukkurtan kebiheeyeğın, noyon!
 2492. Ooñootoğun toğo ulaħanay,
 2493. Körületeğın tugun küüsteeğey?!
 2494. İt, beyi!” – diir.
 2495. Onno bihi kihibit ce itahtaagağar
 2496. Tupput iliite dağanı kıtaatta, oħsor suturuga dağanı türeteete.
 2497. Onno abaahıtın buħatıra
 2498. Kuħağan kiñneeħ kihi ebit,
 2499. Kıarağas köğüsteeħ (ebit);
 2500. İtirik it kurduk ırçıgınaata,
 2501. Torğon börö kurduk uhutaata,
 2502. Sırğan ehe kurduk çaskıyda;
 2503. Tallan aal bağırın kurduk
 2504. Tarbağınan ħarbaata,
 2505. Muos ħabarğatıtın mıñarı tutan ılla.
 2506. Buordaaħ sıgınaħ suulan tüspütün kurduk
 2507. Boltorħoy ulaħan suturugunan
 2508. Uu culaıya uurbutunan barda.
 2509. Ce oħsuhuu böğö ulaħana buolla,
 2510. Ce kırghını böğö kıtaanağa buolla,
 2511. Ce iirbe böğö elbeğe barda.
 2512. Ol doıdu soğuruu tıatın
 2513. Kumaardaağı kulun kutugurun kurduk
 2514. Tuñ-tañ ükteetiler.
 2515. Oçço oħsuhuu tuħarı abaahı buħatıra
 2516. İlaħ et ayakatın bilbet kihi ebit.
 2517. Toħtor ħaan abıtayın tolkıydaabat kihi ebit.
 2518. Ölor tın ülügerin öydöböt kihi ebit,
 2519. Bihii kihibit
 2520. Oħson körör da suturuga ħoppot,
 2521. Tebe sıllan atağınan ħotuppat.
 2522. Abaahı buħatıra
 2523. Ĥarbır da ħayıta tıta sılar,
 2524. Tutar da toğuta tıta sılar,
 2525. İtırar da tañahın sabın tiihinen bıhıtta tıtan baraata.

2526. Ce bihii kihibit.
 2527. Iaḷar et ayakatın bille,
 2528. Toḥtor ḡaan abitayın tolkuydaata,
 2529. Ölor tun ülügerin öydöötö,
 2530. Tüöske kebe-kebe keñinen çineriyteleete.
 2531. Ol gınan baran subu kurduk dii sıllara ebite ühü:
 2532. “Cie, buo!
 2533. Ḥalıñ ayım ebit, ḡaraña buruyum,
 2534. Ḥaarian saatım, ḡaydian abam!
 2535. Ölüüm ülügerin, ayım aḷarḡayın.
 2536. Iır böğöbütten ıraatammın,
 2537. Doydu böğöbütten tuoraammın,
 2538. Alaas böğöbütten araḡsamın,
 2539. Ḥalıñ timir künüm ḡaydan,
 2540. Ḥatan üçügey ḡaanıḡum toḥton erdeḡin köröḡün duo!
 2541. Iraas üçügey ḡaanıḡum toḥton erdeḡin köröḡün duo!
 2542. Tıy kurduk ırdım,
 2543. Iy kurduk barannım.
 2544. Aḡıs iileeḡ-saḡalaah
 2545. Aan iye doydum, biralıya birastı,
 2546. Alamay künüm, kür baayım,
 2547. Küden übüm, biralıya birastı.
 2548. Iraah doyduga kelen
 2549. Itaan ölbüt sañabın isten,
 2550. Tuora doyduga kelen
 2551. Soñoon ölbüt sañabın isten,
 2552. Suol böğöbün soloon,
 2553. Suon tımmin toluyarga oñohullubut kihi,
 2554. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
 2555. Burḡaannaah buor ḡaya keteḡe caarbañnaah,
 2556. Oçulun çuoḡur attaah
 2557. Oçullaan Çoçullaan buḡatır, toyon inim,
 2558. Tiiyen keleñnin,
 2559. Ölor kün kelle,
 2560. Öruhüyen körüöḡkün töhölööh buoluoy?!
 2561. Kelbet buollaḡkına biralıya birastı!
 2562. Uoy da buyakam!”– diir.
 2563. Ce abaahı buḡatıra kiñiñi itičçe sañarptıḡar
 2564. Bahıbalaah kihi kurduk buolla.
 2565. Buordaah sıḡınaḡ suulan tüspütün kurduk
 2566. Sabaray taas itihınan sulbu tardan ılla;
 2567. Soḡotoḡ sordooḡ sototunan öro möḡtörön kötöḡtö da,
 kihini sirge delbi kebiste.
 2568. Bu gınan baran timir baḡır tarbaḡınan
 2569. Ortotunan bıha tardan ılla.
 2570. Ce bihii kihibit suon tuna soydo,
 2571. Sırdık beyete ḡaraarda,
 2572. Ölor kihi öllö. [s. 32]
 2573. Abaahı buḡatıra ortotunan bıhan baran,
 2574. Siñiges biilitten allaraa öttün sulbu tardan ilan baran,
 2575. Balıkçıt oḡoñor mas badaayıtın kurduk küöḡ salbanıkı
 tılınan
 2576. Ḥaana-siine tammalaabıtın salaan sıttaan sabırḡatar;
 2577. Aḡıs ataḡtaah altan sandılıtın ürdüger oloro tüste.
 2578. Onno Sandıl Baay Toyon oḡoñor oççuguy kırıha
 2579. Aytalın Kuo aḡıs salaalaah ayı dalbar kımñıtın
 2580. Uñuo begelçeger aḡısta erçiybit,
2581. Sulbu-ḡalbí ḡaaman, kütür türgennik süüren,
 2582. Soho turaḡas ḡayanı öro taḡısta.
 2583. Bu taḡsan, abaahı uolugar tiiyen subu kurduk dien
 2584. Uoha ḡoroyor, uoluga tomtoyor,
 2585. Saña sañarar, tıl kepsiir:
 – “Cie, buo!
 2586. Timir Suorduya buḡatır
 2587. Tuhaannaah toyonum, iteḡelleeḡ erim!
 2588. Kihi giene tammaḡ (?) ḡaana, çalaḡay ete
 2589. Ahılıktaah baḡacı ebikkin.
 2590. Bu doyduga kihi öllöḡüne –
 2591. Küre caamanı ḡahan,
 2592. Köndöy maska ugan, turuoru kömöbüt.
 2593. En kurduk kihini siir kihini
 2594. Kulḡaaḡım istibeteḡe, karaḡım körbötöḡö.
 2595. Min eyieḡeḡe oyoḡ barıam keriete
 2596. Sibiligın ḡara dalayga kiiren
 2597. Ḥap sıraybınan tüsteḡim;
 2598. Al uokka tüüleḡ töböḡm oroyunan tühüöḡüm;
 2599. Kütür tiikke törgüü mutugar
 2600. Moñnor mooybuttan moñnuoḡım,
 2601. Kırıktaah kihil kömüs ünüüber
 2602. Uolukpunan tüsteḡim.
 2603. Ütüöbün köröör!
 2604. Uoy da buyakam!”– diete.
 2605. Onno abaahıtın uola imahı kınan külle,
 2606. Cappaḡ kınan üörde.
 2607. Bu kenne eter:
 2608. “ḡaraḡım... buolan,
 2609. ḡaydaḡ etteeḡ-ḡannaah kihi mökküher ebit diemmin
 2610. ḡaraḡpar taḡayan körbütüm
 2611. Ütüö kihi ḡaytaḡ sıttaah-sımardaah ebit diemmin
 2612. Sıllaan körbütüm
 2613. Kihini sieḡ da kihi buolbataḡpın.
 2614. Mökküspütü öloröḡö üöskeebitim”– diir.
 2615. Ol gınan baran eliyen tura ekkirete,–
 2616. Sep sebirgel kördöhüöh kihi buolbataḡ,–
 2617. Tarbaḡtaah itihınan üs arsın diriñ iinin ḡasta.
 2618. Tıaḡa süüren bederkeḡiyen,
 2619. Kütür tiiti törut çuurkatınan tostu tardan ılla,
 2620. Talbit sirinen ḡayıtta,
 2621. Taptaabit sirinen bısta; ikki köndöy bılaaḡımı aḡalla,
 2622. Kihitin ortotunan bıspıtın samsı uurda,
 2623. Kötöḡön macarıyan ilte,
 2624. Küre caamatıḡar turuoru ukta,
 2625. İkki köndöy mahıḡar ukta,
 2626. İtihınan buorun kömöñ tiginette da,
 2627. Ör gımmakka, büteren-oñoron kebiste.
 2628. Kömöñ bütererin kıtta,
 2629. Çaḡtar cietiger tebinne.
 2630. Abaahı buḡatıra onnugar ḡaalla.
 2631. Bu Sandalı Baay Toyon oḡoñorgo onno baar ebit
 2632. Suol aana suuttaah,
 2633. Mas onno balaḡannaah,
 2634. Oroḡ tördö orunnaah,
 2635. Böḡ telleḡteeḡ,
 2636. Sippiir sıttıktaah,

- 2637.** Oloh mas sɩraya ostuollaah,
2638. Cölörköy torduya ɕaaskɩlaah,
2639. Saña kürceh saabilalaah,
2640. Bes kürceh meteelleeh,
2641. Kur kürceh kuortuktaah,
2642. Sellik oĝus tiñata ahılıktaah,
2643. Siri-saarı cühünneeĥ,
2644. Sitii mɩannırıktaah,
2645. Siri-saarı sıallalaah,
2646. Küöh ebirien oĝus tiriite kuturuktuun tuyaĥtıın sonnooh,
2647. Kugas anaĥ tiriite tıstıın battaĥtıın bılaattaah
2648. Hara maĝaas oĝus tiriite örö ĥantaybit eterbesteeĥ,
2649. Abırırıa aĝıyah, ałatara üĝüs,
2650. Tuhalıra aĝıyah, toĝoro üĝüs,
2651. Ebere aĝıyah, emteritere elbeĥ,
2652. Sette kihi üyete buolbut
2653. Simeĥsin sireĝes dien emeĥsin baar ebit.
2654. Mooño sörüöstüges kıñnarı ebit,
2655. Sihe üs sirinen möĝülü böĥöĝör ebit,
2656. Sototo tokur maacaĝar ebit.
2657. İkki eterbehin tumsa örö ĥanarıyan taĥsan
2658. İkki ĥaahın üöhe öttünen
2659. Ĥaamtaĝın aayı tobuluta toñsuyan,
2660. Biesteeĥ ĥarçı kurduk sııkey oybon
2661. Baastarı oñorbıttar.
2662. Ol kün köbüör ihe kömmüt bu baĝacı,
2663. Ol kün simer ihe sippit;
2664. Nooru bulan tark kımmıt,
2665. Taalı bıraĥpıttarın bütüñüü ñalbaabit.
2666. Cere-bura teñnespit,
2667. Kügenneeĥ küöh ĥoĥoçu kölöĥüne
2668. Köñü tühüör dieri üörbüt.
2669. İkki ceñkir ces ıaĝayanı sulbu tardan ılla,
2670. Ĥoton aanınan ĥaçıĝıraan taĝısta,
2671. Üs sürgüöhteeĥ ceñkir ces beedereni sulbu tardan ılla,
2672. Ĥañas sannıĝar iile kebiste da
2673. Uluu ɕañkıɕaĝınan, ceñkir cierenkeyinen ayannaata.
2674. Bu ĝınan baran toñkur-tañkır ırılaaĥ iher.
2675. Bu manı muustaah muora munnuga buolaktaah,
2676. Bulĥaannaah buor ĥaya keteĝe caarbañnaah,
2677. Oçullaan Çoçullaan buĥatır bıite
2678. İtaan ölbüt sañatın
2679. İĝıççı isten, kelbite ühü.
2680. Bu kelbitin kenne, kuĥaĝan buĥatır buolan,
2681. Öruhüye tühüön inine
2682. Bokuoy bieren örühüyterbekke öbüte ühü.
2683. Bu bıite ölbütün körön baran,
2684. Üs üsteeĥ ürümetiybet üt kölüyeĝe kiirer
2685. Dorĝoon ayan suolugar sototun tuora tardan,
2686. Aĝıs kırılalaah kileĝir timir kihi buolan
2687. Sıtara ebite ühü.
2688. Bu sıtan, iste-körö sıttaĝına,
2689. Bu iher emeeĥsin sañalaah ihere ühü:
2690. “Ulaata alaata!
2691. Bılrıĝı bıralıybit bıdan cıl mındaatıĝar,
2692. Urukku ullarıybit uoĝan cıl uorĝatıĝar
2693. Aĝıs ĥattıĝastaah ĥatan maĝan ĥallaan [s. 33]
2694. Aĝıs atır andı kıl dabıdalım ĥaymırıtın kurduk
2695. Arıllan erdeĝine
2696. Töböbünen tüspütüm, keybeļiybet ketit üöden iyem
2697. Tiheĥ ehe tiriitin saĝa erdeĝine –
2698. Tileĥpinen teñiten keñepıtım.
2699. Bılır ñuurdaah tuyguna baarım,
2700. Sıraydaah sıruñata etim,
2701. Uñuoĥtaah köñötö etim,
2702. Emiydeeh teregere etim,
2703. İmneeĥ tetegere baarım,
2704. Küññe kölöĥünüm tañaraĝa cañĥam.
2705. Üs sibiir ürdük mındalaaĝa,
2706. Ölon oĥton bierellere;
2707. Orto doydu uon ikki bıihin uhun
2708. Uolan ĥorcon connoro
2709. Umsa töñö tühellere,
2710. Uĥatı tuoara oĥtolloro.
2711. Ĥaan Ayı siene,
2712. Ayı ĥallaan uola,
2713. Alla-bulla kuturuktaah aydaan araĝas attaah,
2714. Aĝıs üsteeĥ anaar bayaĝal alastaah,
2715. Altan ĥaya caarbañnaah,
2716. Alaas sıhı bıĥaĝahın saĝa
2717. Aydaan uoruk ampardaah,
2718. Altan kilie tañastaah,
2719. Altan Amırıt buĥatır dien atastaah etim.
2720. Küden ĥallaan siene,
2721. Kün ayı uola,
2722. Köppöĥtööh muora ĥotun
2723. Küllürüteeĥ kömüs ĥayatın ürdüĝer
2724. Küölürgeĥteen üöskeebıt
2725. Küüs Nurgun buĥatır körsüüleeh etim.
2726. Çıçıĝıraan ĥabırınar Çıñıs Buuray Cılĝa ĥaan Toyon uola
2727. Kırırtaah Kırır maĝan ĥallaan
2728. Kırırtaah kıl kömüs meçıĝın bıha kıydır ooñuulaah.
2729. Ürüñ Ayı Toyon
2730. Ürüñ kömüs toruoskatın örö tutan,
2731. Üöhe daybaan üöskeebıt,
2732. Tühüĝer küneeĥ tañaratın kötöĥpütünen töröbüt,
2733. Sannıĝar saalaah saadaĝın ilimmitinen ayıllıbıt,
2734. Aĝıs salaalaah ayı dalbar kımmıtın
2735. Aan iye doyduga bıha dalbaatan ayannır, toĝus boĝulkalaah torĝo tehiinin
2736. Toñonoĝor ilimmitinen toyomsuyan üöskeebıt
2737. Kömüs Çüçüleen buĥatır cüögeleeĥ etim.
2738. Alañĥaĝa töröbüt aĝıs aarıktaah bas bıalaah
2739. Araĝas mañan attaah,
2740. Ayıñıt siene Ala Bulkun buĥatır atastaah etim.
2741. Eyieĥsit siene İle ĥara buĥatır erdeeh etim.
2742. Sibiligın ama kırcammın ıal körböt,
2743. İt ürbet buolbutum inıĝer,
2744. Ooñoon-külen sılıbıtım.
2745. Muñu daĝanı muñsunnaĥpın, oĝoloor,
2746. Erey daĝanı – egeleĝebın ebit.
2747. Sorsuyar böĝö sor buolar ebit,

- 2748.** Ergerer böğö erey buolar ebit.
2749. Kırçar böğö kırıs buolar ebit.
2750. Ulaata oğoor!”– diir.
2751. Emeeşsin iñe dii dii uluu çoñkuçağınan iher.
2752. Ağıs kırılalaş timir kihi sototugar kelen kete bierde.
2753. Üs sürgüöhteş ceñkir ces beederetin
2754. Ortotunan tostü tühen kebiste;
2755. İkkilii sirinen ceñkir ces iağayaların
2756. Hayaıta tühen kebiste.
2757. Sırayın gienin uñuo iedehin
2758. Kihı sototun hoñurutugar sulları tühen kebiste.
2759. Onu ağıs kırılalaş kilegir timir kihi turan oloro tüste.
2760. Emeeşsinı sabaray taas itihinan sulbu tardan illa da
2761. Cieteın dieki töttörü delleriççi keben kebiste.
2762. Bu gınan baran üren tirilette emeeşsin keñitten.
2763. Maniaha emeeşsine ürümeççi kurdük köttö.
2764. Aan hañas ierçeğer tiyen inñe tüste da
2765. Sırayın hañas iedehin aañña bıha tühen kebiste.
2766. Ol tühen baran küöstüü tökünüde, bağaarçahtı uñkürüde.
2767. Kırğıttar taşsan süöhülerin kilerdiler.
2768. Onno emeeşsin hoton aanıgar tökünüyen tiyde.
2769. Küöstüü uñkürüyen hoton ihiger kiirde,
2770. Onton bıarınan sınan cieğe tağısta.
2771. Bu taşsan, ohoh hañas çançıgar kelen, emehetinen olordo,
2772. Tılın ikki harıs badahtaagı tüöhüger tüherde.
2773. Subu gınan baran, saña sañarar:
2774. “Ulaata, alaata!
2775. Sağa tördö buolbut Sandıl Baay Toyon oğoor!
2776. Ulañannık tutummukun, orduktuk sanammıkkın,
2777. Tuora toppukkun, kedirgi baybıkkın,
2778. Buuttaaş ayı buolbut, buuntalaaş buruy buolbut,
2779. Set seleen tuolbut, seme suñha sippit.
2780. Köstübet uolun kütür berde,
2781. Abaahı uolun aattaaş berde,
2782. Liehey uluuhun ciktı berde,
2783. Ağıs kırılalaş, añı tumustaaş
2784. Kilegir timir kihi kele sıtar.
2785. Ahaarı-sieri kele sıtar.
2786. Hana kördüñ dietehhine
2787. Üs üösteş üremetiybet üt kölüyeğe,
2788. Toğus toğus toğoydooh dorğoon ayan suolugar
2789. Timir sototun tuora tarda sıtar.
2790. Onu körbökkö, uluu çoñkuçağınan kiirbitim,
2791. Onu bilbekke ceñkir ciereñkeyinen ayannaabıtım.
2792. Körböt sordooh, sototuttan inñimm,
2793. Harıan beyeleş ces iağastarın ültü tühen kebistim.
2794. Bu abaahı uolun haytaş kınan ağıyataañıy,
2795. Bu köstübet uolun tuoh kubulğatınan köğüretieñiy!
2796. Uoy da buyaka, oğoor!” diir.
2797. Onno oğoor eter:
– “Sette kihi üyete buolbut simeşsin sireğes
2798. Ce tüöheybit bıñıta.
2799. Toğus suban turuya uolattarım,
2800. Ağıs kısı kıtalık kıl kırğıttarım!
- 2801.** Turaññıt bu bağacını saah kürcer kürçeğ hıptağayınan bahan kilereññıt,
2802. Arıktaaş üöt-tireğ töbötünen añan kilereññıt,
2803. Sette-uon oğus iige biir sirge bölöhön muñustar
2804. Çeñneeş üödeññe töbötünen tüheriñ!”– diete.
2805. Onno toğus suban turuya uolattar eliyen turannar,
2806. Ağıs kısı kıtalık kırğıttar
2807. Eliyen tura ekkireenner, kürçeğ ürdüger tüstüler,
2808. Uolattar üöt-tireğı ılılar.
2809. Üöt tirehteşter üöt-tireğ uhugunan tüstüler,
2810. Saah bahar kürçeğteşter saah bahar kürçeğinen bastılar. [s. 34]
2811. Hoton ihiger kürcen kilerdiler,
2812. Çeñneeş iin ayağar tiriertiler.
2813. İn ayağar tiyen baran,
2814. Kuturuga suoh sur kutuyaş buolla emeeşsin da
2815. Sulgaah annınan tolur gınan haalla.
2816. Emeeşsinnerin kuottardallar da oğooro taşsan:
– “Tüherdibit”, – dietiler.
– “Sireğes sıttın!” – diete oğoor.
2817. Mamı isten baran, Aytalın Kuo dien çahar,
2818. Ağıs salaalaş ayı dalbar kımınıtın tuppıtunan,
2819. Araña tuos hıppahçıtın ihitten sulbu süüren,
2820. Tahirca tağısta, soğuruu dieki, kütür türgennik süürde.
2821. Soho turağas hayatın örö süüren tağısta da
2822. Timir Suorduya buhatırğa tiyen,
2823. Ağıs atahtaaş arağas sandılın töğürüye haama sıllan,
2824. Oybonuttan uulaabataş ulaan ubaha harağar dieri
2825. Oñolluçu köron turan,
2826. Tiergeniger kiirbetiş kere ubaha harağar dieri
2827. Certelliççi köron turan,
2828. Ağıs aalılalaş cırı kömüs tiilin bıñınan
2829. Çır-çaar sillii-sillii, sıya-saaya tıl kepsiir,
2830. Köyüüleş oybon kurdük kündül kömüs küömeyin köbüöhtette,
2831. Çoroon ayaş kurdük altan ayağın atıñnatta;
2832. Tıl kepsen dalbarıñnı turara ühü:
2833. “Cie, buo!
2834. Üyeğ sıllar üölenneeş ütö doğorum,
2835. Üünneeş inñırdaaş ütö tılın öydöön sıt,
2836. İnñırdaaş buutaydaaş ıtık ıadañ tılın ırılalan sıt.
2837. Kırıcık kıtaanaş kılalğa kelle.
2838. Tuoh kılalğata buolla dietehkine,
2839. Anı tüññü türbönneeş tüün bıraan iyeğe
2840. Sıgıñ etinen hoñohuoğum diemmin,
2841. Sırdık suobahınan holbohuoğum diemmin
2842. Üören kötön sıllıbtım.
2843. Tiktibit tañaspın barıtın ałatta.
2844. Aar toyon ağam oğooron,
2845. Kübey hotun iyem emeeşsinten kördöön turammın,
2846. Taptı körbüt naadalaahpın ılıbtım,
2847. Söbülüü körbüt üçügeybin bulbutum.
2848. Tuğu ılıkkınıy dietehkine –
2849. Sılğı süöhütten kulunun ılıbtım,
2850. Inağ süöhütten tarmıyağın ılıbtım,
2851. Simiir öttütten simiirçeğın ılıbtım,
2852. Çoroon öttütten çoroğoyun ılıbtım,

- 2853.** Mataarçahtan biradaağın ilbitim,
2854. Holloğoston hojoyoğun ilbitim,
2855. Saar iağastan leppeçeğin ilbitim,
2856. Iağastan iağayatın ilbitim,
2857. Çabıçahtan mehemeenin ilbitim,
2858. Kıtıyattan çojoobulun ilbitim,
2859. Hamıyahtan nuoskatın ilbitim.
2860. İteğelleeh öttün terimmitim,
2861. Tuskullaah soğustuk oñostubutum.
2862. Baçça beyeleeh ügüs üçügeybin,
2863. Baçça beyeleeh elbeh eriekkespin
2864. Ahır abaahı uolun aattaah berde,
2865. Siir simiert uolun siilney ulaħana,
2866. Tuygun turuu çağl doydum ñurgunnaah sular
ñuurugar kelen,
2867. Toħtoon oloron,
2868. Eñelemmit süöhübün barıtın siete,
2869. Anammıt ihippin barıtın aħatta,
2870. Oñostubut oñostuubun bukatin oruoydaata,
2871. Terillibit teriirbin kırcık meheydeete.
2872. Köstübet uluuhun kütür berdebin dieññin
2873. Köpçöññüür buolarıñ,
2874. Abaahı aymağın aattaah berdebin dieññin arcaññır
buolarıñ.
2875. Kiireññin kier gınan turaññın,
2876. Suoh gınan körüöħkün töhölööh buoluoy?
2877. Uoy da buyakam oğolor!” – diir.
2878. Onno abaahı buħatıra
2879. Eliyen tura ekkireen oloro tüste.
2880. Bu gınan baran, imaħ kınan külle, cappaħ kınan üörde.
2881. Sabaray taas itıhınan öttüğün ħap gına oğusta,
2882. Caħtar dieki süüsteeginen, sülühünneeğinen kördö,
– Bu kenne:
– “E-e! Murun ħaata boruoskam,
2883. Tanı ħaata tabıtarıkam,
2884. Aħta mugunan abahım,
2885. Sıalla mugunan sıllırım;
2886. Bu noñnoohunum, iti leppeehinim!
2887. Kihi buolar keskilgin kerıññener dağanı ebikkin,
2888. Con buolar tuskugur oñostor dağanı ebikkin,
2889. Saħa buolar cayıññın sananar dağanı ebikkin,
2890. Doğoçugum oğoto.
2891. Töhö ere kuttanıñ buolla,
2892. Töhö ere kurutuyduñ buolla.
2893. Ce kün bugün, köstübet uola buollağına
2894. Köton-möğön kiiremmin köğüretiem buollağa,
2895. Ce abaahı aymağa buollağına,
2896. Arañalaan kiiremmin ağıyatıam dağanı.
2897. Kieñ ulaħan ħahılaah kihi buoluoğa, bağar,
2898. Bağar, sürdeeh süüne küüsteeh kihi buoluoğa,
2899. Oħsuhun etihen ölüöge,
2900. Kördöħküne kuttanıağıñ,
2901. ħahıtan, ihıtan ħalıağa – ihitteħkine culayıağıñ.
2902. Cieğer kiiren ħaal, turuma kukaam!” – diete abaahı.
2903. Mamı isten baran,
2904. Caħtar ħayarı tañnarı süüren,
2905. Cietin dieki er türgeninen eliyen turda.
2906. Caħtar keñitten abaahı buħatıra eliyen tura ekkireete,
2907. Becerkelliyeen ħaamta, soğotoħ sordooħ sototunan
oyuohalaan süürde,
2908. Biir bılaa iliitinen bil battanan berikiyiye,
2909. Ağıs kırılılaah kilegir timir kihiehege
2910. Kiahalıktan tıiyen kelle.
2911. Ce bu sıtar kihi, ce bert ulaħan kihi ebit, utuya sıtar.
2912. Manıħa kelbit abaahı buħatıra saña sañara-sañara
çabırğayın dalayar,
2913. Tıl kepsii-kepsii sırayın imiter.
2914. Subu kurduk diir:
2915. “Buyaka buyakam!
2916. Kötor bilit kölcüüne, aahar bilit albına,
2917. Barar bilit baranaağa, süürer bilit tüöküne,
2918. ħahaaññıttan utuybakka sılaññın utuyan ulaatan
oñuugun?
2919. ħahaaññıttan sıppakka sılaññın, sıtan sıñanan sıtağın.
2920. ħahan iıppıt süöhüğün sietiñ, (s. 35)
2921. ħahaaññıttan oñorbut ihikkin ültürüte oonoootuñ,
2922. ħahan tikpit tañaskın ħayıtan aħattıñ,
2923. ħahaaññıttan körbüt coññın kuttaan itattıñ?
2924. Kegienneeh erdeħpine kier buola tardıy,
2925. Tonuktaah erdeħpine tura oğus!” – (diir).
2926. İñne dii dii,
2927. Utuya sıtar kihi ürdüger it kurduk tühe turar.
2928. Onno utuya sıtar kihi
2929. Sırayın-ħarağın imerinne, munnun-uohun tutunna.
2930. Bu gınan baran subu kurduk dii sıtar.
2931. “Bay, bay, doğoor!
2932. Tottooħ doydı buolan gınar buollağa –
2933. Ulaan kulun oñoooyuta tolbonnooh ñuurbar muñustan
kuugunaata.
2934. Eyieħsıtteeh doydı buolan gınar buollağa –
2935. Sır (sier?) kulun tigeecçite sireyber liñkineete.
2936. Cöhögöydööh doydı buollağa –
2937. Küreñ kulun küyügehe küñdül kömüs ñuurbar
küügüneen utuppata.
2938. Toğus sonoğos atır luoğalaah kuturugun çuluutun (?)
muñammın,
2939. Üs kölüöheleeh, üs bruusunalaah,
2940. Tüört kubulğattaah ölüü toloğoy dölbüürüm,
2941. Taas ħaħaanay ħaan ħarmaammıttan öro ergiyen
taħsaññın
2942. Ñuurum oñoooyutun turuor,
2943. Sırayım tigeecçitin cegcit,
2944. Ürdüm küyügehin kötüt,
2945. Ütüö doyduga utuyan uoskuyan,
2946. Sıtan sıñanan,
2947. Öttügesteen öydönön turuoğum ete.
2948. Buyakam oğolor!” – dii dii, añattan baran utuyan
barda.
2949. Ölüü toloğoy dölbüür taas ħaħaanay ħaan ħarmaanıtın
2950. Üs kölüöheten tüñneri ergiyen
2951. Üs buruhunatınan öro añıllan,
2952. Tüört kubulğatınan tañnarı sıpsillen,
2953. Sulbu oyon tağısta.

2954. Bu taḥsan Timir Suorduya buḥatırı sırayga-ḥaraḥḥa bierteleete,
 2955. At buola tühüör dieri sirge ḥaptaççı sınıtalaata;
 2956. İççitiger ağalbakka,
 2957. Üs tüünneeḥ küññe kulun kurduk möhtördö.
 2958. Sıtar kihi üs ḥonukka utuyan tiginette.
 2959. Timir Suorduya buḥatır,
 2960. Böppürüök öhös muñnaaḥ, kör ceber kihi,
 2961. İrcıgını ırcıgını kele turar kihi buolla.
 2962. Kirbienneeḥ sırayıttan kirdieliir,
 2963. Tolbonnooḥ nuuruttan tobuyduur,
 2964. Sandırğannaḥ çabırğayın dalayar. Araḥpat.
 2965. Utuktooḥ da kihi buolbataḥ.
 2966. Uhugunnarda sıtar kihini.
 2967. Çüüççü kılaman bıñınan tögürüççü kördö.
 2968. Bu gınan baran uoday ḥaani ḥaannanna,
 2969. Cebin sırayı sıraydanna,
 2970. Küp cühünü cühünenne.
 2971. Orguuy ağay turan olordo.
 2972. Suubu kurduk dii oloror:
 2973. “Bay, bay doğor!
 2974. Uygulaaḥ doyduga üöskeebitim,
 2975. Toyottooḥ sibiirge üöskeebitim, –
 2976. Ḥaya daḡanı toyon uluus ubayım dukturuyan körbötöḥ
 2977. Tolbonnooḥ nuurbun toḡo tobuyduu turaḡın?
 2978. Eyieḥsitteeḥ sirge üskeebitim,
 2979. Kineesteeḥ sibiirge töröbütüm –
 2980. Ḥaya da kinees ubayım uluus kirdieleen körbötöḥ
 2981. Kilbienneeḥ sıraybın toḡo kelen kirdiif?
 2982. Baydaaḥ sirge töröbütüm,
 2983. Saḥa çoñño üöskeebitim –
 2984. ḥaya da satıı ıray saarın buḥatıra daybaan körbötöḥ
 2985. Sardañalaḥ çabırğaybın toḡo dalaya turaḡın?
 2986. Miñiyeliir kihi
 2987. Ḥarıḥıktaḥ ḥaan ayıı aḡıs saalır atır sılgıtın
 2988. Samıtın tiriitinen attartalaan tikterbit
 2989. Saarılaaḥ saarı caaray aḡıs kırılalaḥ timir sotobunan
 2990. Samaḡın tuorayıttan teben barammın,
 2991. Çaraas ḥabaḥkın töbötünen ḥaya teben,
 2992. Silirgeḥteeḥ tiit saḡa sihin üöhün ortotunan bıha teben,
 2993. Sannın ḥaraḡıttan iñinneriem,
 2994. Toḡus toroko tiisteeḥ luo ḥaan balık ahılıḡa oñoruom.
 2995. Kier buol, noyoon.
 2996. Uoy da buyakam!” diir.
 2997. Onno Timir Suorduya buḥatır
 2998. İstieḥ kihi buoluo duo – ırcıgını tüste,
 2999. Oḥsubut siriger oḥsubutunan barda,
 3000. Dalaybit siriger dalaybitınan barda,
 3001. Kirdieleebit siritten kirdieleebitinen barda.
 3002. Oçullaan Çoçullaan buḥatır, tieteybekke, bert bitaannık tayanın turda,
 3003. Saarı caaray ataḡınan samaḡın tuorayıḡar tepte abaahı kihini.
 3004. Bu teppite –
 3005. Abaahı samaḡın tuorayın uñuoḡa kurupa kurduk ültürüye,
 3006. Çaraas ḥabaḡa tuos kurduk ḥayınna,
 3007. Sihin üöhe sap kurduk bıñınna,
 3008. Ataḡın baḡıḥa sannın bayaatıttan iñinne ayıı kihi giene,
 3009. Teppit erçimiger tüne ütülük kurduk
 3010. Uon sahaan ḥoloburdaaḥ sirge
 3011. Timir Suorduya örö ehillen taḡısta.
 3012. Ölon çirkeybitinen töttöri tühen isteḡine, –
 3013. Ütüö doydı buolan
 3014. İretin eñsiller, talaḡınan calkıyar,
 3015. Üs üösteēḥ süürükteeḥ, küüsteēḥ örüs uuta
 3016. Üs üösteēḥ ürümeleebit üt kölüyeni ilin kırıtınan ustar ebit, –
 3017. Bu mannik kündü muora ḥotun ortotugar
 3018. Abaahı buḥatırın ayıı kihi tüñneri üren tüherde.
 3019. Abaahı kihi töbötö örüküye,
 3020. Ulluḥaḡa ḥaraarda, taastı timirde.
 3021. Toḡus toroko tiisteeḥ luo ḥaan balık
 3022. Aḡıyaḥtık kelen ḥaban barda.
 3023. Bu gınan baran bihi kihibit
 3024. Orguuy ağay oloro tüste turbut siriger,
 3025. İttenneri baran tüste, sıtta da utuyan tiginette.
 3026. Çaḥtar abaahı buḥatıra ölbütün körbüt bıñıta
 3027. Ciege da olordor.
 3028. Ayıı dalbar kımınıtın tuppıtunan,
 3029. Arḡa altan daadar ḥaya dieki
 3030. Er türgeninen eliye -ḥalıya turda.
 3031. Altan daadar ḥayarı örö süüren taḡısta. (s. 3260)
 3032. Onno taḥsıbita –
 3033. İraaḥ ıalın ırdaabit, çugas conun toñnoobut,
 3034. Çieski siri irdeebit, arḡaattan ampardaabit,
 3035. İlin öttün iinneebit, aḡatın aymaḡın ataarbit,
 3036. İyetin uuhun siebit, silis mutuk kımınılaaḥ
 3037. Sir Uolan Siñnee bil buḥatır
 3038. Sette sisteēḥ timir leñke bihi oron ürdüger
 3039. İttenneri baran tüspüt da utuya sıtar ebit.
 3040. Aytalın Kuo at kıyan tarpat abır-tabır aatıḡar kütüötteen-kürcüötteen,
 3041. Küühünen kelen sıtar ühü bu kihi. (s. 3270)
 3042. Manna tiyey bu çaḥtar
 3043. Munnun-uohun muskuyda,
 3044. Sırayın-ḥaraḡın taarıyda,
 3045. Uhugunna bıñıta abaahı kihi
 3046. Ol uhuktubutun kenne çaḥtar
 3047. Subu kurduk dien saña sañarar, tıl eter:
 3048. “Cie, buo!
 3049. Silis mutuk kımınılaaḥ sir uola Siñnee bil buḥatır!
 3050. Üyeḡe sılar üöleenneeḥ ütö doğorum!
 3051. Çugaspar sıtar toyon uluus doğorum!
 3052. Kün bugün, sı bıyıl, ıy biligin
 3053. Körbötöḥ kütür ulaḡan köstübeppin kördüm,
 3054. Sanaabataḥ bert aaha abaahıbın alaardım.
 3055. Aḡıs kırılalaḥ, uoday ḥannaḥ,
 3056. Cebin sıraydaaḥ, küp cühünneeḥ,
 3057. Kütür ulaḡan kihi tuygun turuu caḡıl doydı
 3058. Nurgunnaḥ nuurugar toḥtoon sıtan,
 3059. Ulaḡan soduomu turuorda,
 3060. Üḡüs ülügeri oñordo,
 3061. Elbeḥ iirbeni teriye.

- 3062.** Tugu oñordo dietehkine –
3063. Eñiyeliir kihini kitta
3064. Sarsıñılur sardañalaah küññe
3065. Hajaayı tiam hañırar dılı
3066. Haliñ anah eñebin üremmin,
3067. Kuula tia kuruor dili
3068. omurah sılğıbın homuyammın
3069. Barıağım diemmin üören-kötön olorbutum.
3070. Onu maarın ere sarsıarda
3071. Haliñ elbeñ eñe anahpın barıtın hamıyan siete,
3072. Homurah elbeñ sılğı süöhübün homuyan siete.
3073. Bügüññülüür küññe silis mutuk kımınılaah,
3074. Sir uola Siñnebil buhatırın
3075. Eyigin bılaan-talaan illem dien
3076. Imañını-ırcañını sitar.
3077. Manı kiiren,
3078. Köstübet uluuhun köğüreten körüy,
3079. Abaahı aymağın ağıyata tardıy!
3080. Uoy da buyakam, oğolor!” diir.
3081. Bu manna, silis mutuk kımınılaah,
3082. Sir uola Siñnebil buhatır,
3083. Sette bütteñteñ timir kırabaat oronugar sitar kihi,
3084. Turan oloro tüste.
3085. Subu kurduk dien, cühününen bert kuhağan kihi,
3086. Uñuoğunan kütür ulağan kihi,
3087. Saña sañaran, tıl kepseen, ününen kurcağanın
öğürüyer,
3088. Homurduohunan kımırdağınan kulguyar,
3089. Çierbenen-elberinen tibirer,
3090. Tıymıtınan kitaanağınan tınar,
3091. Hallaan haltay tılın sañarar,
3092. Subu kurduk dii oloror:
3093. “Buyaka, dayaka!
3094. İti horuoñka kuolay, horgoğun hoolluk, kuoğay mağan,
3095. Sir öttö sireğes, hallaan öttö hayağas,
3096. Üöhe böğö üs biihin uuhun ürüt kabulğatın
kubulunan,
3097. Allaraa böğö alta biihin uuhun alın albahın albastanan,
3098. Orto doydu uon ikki biihin uuhun orduk hohoon aatın
sananan,
3099. Alaata kınıs oğo, ıar caalı kınıs oğo,
3100. Salınnaah sordoñ balık buolaññın solbo-holbo
halbarıyan,
3101. Kuoyalaah mañki buolaññın, örö tañnarı imilleññin!
3102. Min harahtaah ereydeñ körö sıtabın, hotuoy!
3103. Min kulgahtaah ereydeñ iste sıtabın, hotuoy!
3104. Üöhe böğö üs biihin uuhun ürdük böğö mindaalaaga,
3105. Körsüö böğö haannaaga,
3106. Könö böğö uñuohtaaga,
3107. Kütür ütö cühünneege,
3108. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
3109. Burhaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
3110. Oçuluun çoğur attaah,
3111. Oçullaan çoçullaan buhatır,
3112. Abaahı aymağın ağıyatıam dien kelle badağa,
3113. Köstübet uluuhun köğüretieğim dien kelle badağa.
3114. Ağıs ere kırılılaah, uoday haannaah,
3115. Cebin sıraydaah, kün cühünneeñ,
3116. Ahır abaahı uolun atamaana buolan,
3117. Kubulunan-kupsunan, tiyen kelen sitar.
3118. Miñiyeliir dieteh kihi buutum ete buha ilik,
3119. Holum ete hoydo ilik, sihim ete site ilik,
3120. Uohum uohahtaah, harağım haannaah,
3121. Uñuoğım ñuoğay.
3122. Hoyukkuluur küññe, keneğeskey cılga,
3123. Silgem holğom sitteğine, cerim-borum teñnesteğine,
3124. Buutum ete bustağına, holum ete hoyunnağına,
3125. Uyan uñuoğ kınaattağına, oçuguy beye ulaattağına,
3126. Kırhalaah suolun kıyım, hotuoy,
3127. Haardaah suolun hayağım buoluo,
3128. Toñ suolun torduoğım buoluo,
3129. İrieneñ suolun irdieğim buoluo.
3130. Bırılıya bırastı buolan kördün.
3131. Buyaka, buyaka!”– diir.
3132. Sette bütteñteñ timir kırabaat oronuttan
3133. Abaahı kihi, ine dien baran, becerkeñiyen turda.
3134. Abaahı uola ap homuhunnaah ühü, ama cikkerdeege
ühü:
3135. Üñkürüs kınna, küöhelis kınna, kubulunna-kupsunna,
3136. haralaabit anı kurduk hatan timir çurguy tumustaah,
3137. Baay ıal çaan olguyun kurduk altan lahsa bastaah,
3138. Üs hos timir çıllırıt tüüleñ,
3139. Tüört hos timir dölöküür kınattaah,
3140. Uon caañı hotuurun kurduk on deñie tıñrahtaah,
3141. Uolah harıya kurduk uot hobo kurutuktaah,
3142. Haan öhöñ bergeheleñ ölüü hara suora buolla,
3143. “Huuh!” dien haritaata da
3144. Hotuluu arğaa hallaan dieki kötön küpsüye kuotta.
3145. Kini barıtın kenne cahtar kihi
3146. Cietiger sılbakka,
3147. Alaahın arğaa tıatın sağatınan,
3148. Arğaa hañayıtın ürdünen,
3149. Hotu dieki haaman teleerde.
3150. Hotu üs uraanktaah
3151. Uluu kuondalay mağan tumulu
3152. Öro süüren tağısta.
3153. Üs uraanktaah
3154. Uluu kuondalay mağan tumul
3155. Uu culayın ürdüger,
3156. Hotu horcoñnooh mağan hallaan alın kırıtıgar
3157. Horğolonon üöskeebit,
3158. Burğalı soto, buos beegey,
3159. Buor sıray, Muus Bulkuydaan buhatır,
3160. Uraanktaah uluu kuondalay mağan tumul
3161. Uu culayıgar kelen,
3162. Buoru çoñhoççu hahan,
3163. Buor loñho oron oñostubut,
3164. Aytalın Kuoğa kelen kütütöteen sitar.
3165. Bu manna bu cahtar
3166. Buor loñho oronun töğürüye haama-haama,
3167. Subu kurduk dien saña sañaran namıñıyar,
3168. Tıl kepseen dilbaarıyar, ııra ıllaan kılbaarıyar:
3169. “Cie buo!
3170. Hotu hallaan alın kırıtıgar

- 3171.** Horgolonon üöskeebit,
3172. Burğalı soto, buos beegey,
3173. Buor sıray, Muus Bulkuydaan buhatır,
3174. Üölenneeh ütüö doğorum,
3175. Ünneeh-iñırdaah ürdük ütüö tılbn
3176. Öydöön cüülleen sıt,
3177. Sulardaah köntöstööh suon toluu toyukpun
3178. Tolkuydaan toyonnoon sıt,
3179. İñırdaah buutaydaah itık iadañ tılbn
3180. İrdılaan sıanalaan sıt.
3181. Min eyiehege añı tüüññü türbüönneeh tüün baraan iyeber
3182. Sıgıñah eppitinen hoñohuoñput buollağa dien,
3183. Sırdık eppitinen hoñohuoñput diemmin,
3184. Sıray böğöbütitten sıllahañput diemmin,
3185. Üören-kötön sılıbıtım.
3186. Onu hारा hाराh tıllıbtın tuğarı
3187. Körbötöh kuhağan kihim,
3188. Haptağay kulgaah segeybitin tuğarı
3189. İstibeteñ abaahı kihim –
3190. Hayañ kihi dieteñkine,
3191. Ağıs kırılaah, uoday hannaah,
3192. Cebin sıraydaah, küp cühünneeh,
3193. Kütür ulağan kihi –
3194. Uosputtan uuraarı sor böğöbün sordoan,
3195. Sıraybıttan sıllaarı erey böğöbün ereydiir.
3196. Oñostuubun oñostuopun ulağanlık oruoydaata,
3197. Terillıibin terilliehpın elbehtik meheydeete,
3198. Bügüññülür küññe caybın soboloñmun
3199. Üs üösteeh ürümeleebit üt kölüyeber
3200. Süüren-haaman kiiremmin sötüöleen çöllürgüöğüm,
3201. Suunan suunağalıam,
3202. Kiergenen kilbetiniem ete baara.
3203. Bu manı bu abaahı uola
3204. Üs üösteeh ürümeleebit
3205. Üt kölüyege kiirer dorğoon ayanım suolugar
3206. Sototun tuora tarda sıtar.
3207. Manı kiireññin, tuhaannaah doğorum,
3208. Suoh kınan körüöhkün töhölööh buoluoy?!
3209. Uoy buyakam, oğolor!” – diir.
3210. Manna abaahı buhatıra eliyen tura ekkiren,
3211. Becekis kına oloro tüste.
3212. Subu gınan baran, subu kurduk dien
3213. Saña sañaran appañnır,
3214. Tıl kepseen tullañnır,
3215. Toyuk tuoyan ñoloñnuur,
3216. Üöhe uoha sırayıgar sıllastan tağsar,
3217. Allaraa uoha tüöhüger tellesten tüher.
3218. İmañnı, ırcañnı olororo ühü.
3219. “Buya, buya buyakam!
3220. Ağıs bilas aalay solko suhuohtaah Aytalın Kuo!
3221. Toğó tılgıttan sımıyagın ihağın,
3222. Toğó ayahkıttan alğaskın tahaaragın,
3223. Toğó beyeğitten meñıkkın dielitegin?
3224. Abaahı ayağın atamaana buolbatañ, hotuoy;
3225. Köstübet uluuhun kütür berde buolbatañ buoluo.
3226. Kürenneeh kün ayı uluuhun
3227. Körsüö böğó haannaaga,
3228. Köñö böğó uñuohtaaga,
3229. Kütür ütüö cühünneege,
3230. Ürdün mundaalağa, üçügey mörsüönneege,
3231. Öğüllübet ürüñ kömüs kihi,
3232. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
3233. Burhaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
3234. Oçuluun çuoğur attaah, Oçullaan Çoçullaan buhatır,
3235. Abaahı böğó atır albastaagın arañtıam dien,
3236. Köstübet böğó kütür ulağanın köğüretiem dien,
3237. İlin hallaan istienetin anmttan,
3238. Üs süüler etiñ cüörelenen,
3239. Ağıs saallar çağılğan dalburdanan,
3240. Sette sıtı sındırıs kımñılanan,
3241. Uulaah hारा bılt olbohtonon,
3242. Tuygun turuu çağıl doydu ñurgunnaah sular ñuurugar
3243. Tiyen kelen baran,
3244. Uulaah hारा bılt olboğun
3245. Hanañ harıtın tahınan
3246. Halbarıççı haya hahıyan baran,
3247. Culagır mağan honuuga
3248. Turuyaalaabakka tura tüspüte ühü.
3249. Bu kiñi iher tıhın kulgaahpınan isten baran,
3250. Kuyaham küürbüte, etim salaspıta,
3251. Uñuoğum kıybıta, süreğim kuttammıta,
3252. Hayağah bıarım hammaabıta;
3253. Buor tebiem, buomçan bodoñnotuom bobuta tıppıta,
3254. Ütüö-mökü bitim ümürüte tarpıta
3255. İtıam-soñuom ırıta-hayıta tıppıta;
3256. Ürdük aat namtağa, ütüö beye bohtuoğa,
3257. Ölor-süter bitim örühüyen tarpıta.
3258. Miñiyeliir ereydeñ key totuo maygımmar,
3259. Kieli-maamı bıhıbar, kiirerin kiiren körüöm.
3260. Sıtyar böğönü sıtarga sıanalıbın,
3261. Ölor böğönü utuyarga holuubun,
3262. Tahıllar böğönü taptanarga sanıbın.
3263. Buya, buya, oğolor! – diir.
3264. Onu isten baran, çağtar cietin dieki
3265. Tellege teleeren, ñuura tunalıyan,
3266. Üs uraankıtaah uluu kuondalay mağan tumulu
3267. Tañnarı süüren kiirde.
3268. Ol keñitten abaahı buhatıra eliyen tura ekkireen
3269. Soğotoñ sordooh sototunan soto bırağan,
3270. Oyuohalaan haamta,
3271. Kieli-maalı sıraydaah kihi ininen-keñinen çineriyde,
3272. Biir bılaa ilıileeh kihi biil battanan kebiste,
3273. Tañnarı becerkeñiyen tüste.
3274. Bu tühen, oçuluun çuoğur attaah,
3275. Oçullaan Çoçullaan buhatır
3276. Utuyan tıllan sıttağına tiyen kelen,
3277. İtırık it kurduk ırçıgını-ırçıgını,
3278. Sırğan ehe kurduk ıhtı-ıhtı,
3279. Torğon börö kurduk uhutuu-uhutuu,
3280. Çuoç çımıyanan
3281. Kilegir timir kihitten kıtahtaabıtın iniger
3282. Tuoh dağanı kelbete ühü.
3283. Kıtahtı-kıtahtı appaya sıtyıbit ayağar

- 3284.** Sime turar kuraanaḥ iliitin,
3285. Itihin lapakkittan allaraa öttün,
3286. Timir bagur tarbaḡin saastik ḥoruur kurduk
3287. Ces kilie delbi bihita ḥacıryan kebiste
3288. Beyetin gienin beyete.
3289. Ol gınan baran, subu kurduk dien
3290. Saña sañaran appaḡnı, til kepseen tullaḡnı,
3291. Toyuk tuoyan noloḡnuu turara ebite ühü:
3292. “Buya, buya, buyakam!
3293. Oçuluun çoḡur attaaḥ
3294. Oçullaan Çoçullaan buḥatır,
3295. Aakkıtan alaadıyan,
3296. Surahkıtan suoduyan,
3297. Ulaappıkkın uybakka,
3298. Utuyan kelen uñan-talaan toḡo sıtaḡın, noyoon?
3299. Uhugun, tur!
3300. ḥalıñ timir küññün ḥayıtalıam buoluo,
3301. Ḥaray balay ḥaaññın toḡutalıam buoluo.
3302. Miñiyeliir ereydeḥ eder-señel erdeḥpine
3303. Üöhee böḡö üs biihin uuhugar taḥsammın daḡanı
3304. Küötehe ooñootoḥpuna –
3305. Töböm çoçoyor, sannım darıyar buolara, noyon!
3306. Sibiligin daḡanı kırcaḡas ereydeḥ tına ḥara,
3307. İliite ıaraḡan buoluo, noyon!
3308. Uoy da buyakam, buyakam!” – diir.
3309. İñe dii-dii abaahı kihini
3310. Ututuḥ baḡacı buoluo duo –
3311. Tolbonnoḥ nuurun mülükey buolbut suturugunan
3312. Tobuoyduu turar,
3313. Sardañalaah çabırḡayın lapaakı buolbut itihman
3314. Daybı turar,
3315. Kilbienneeḥ sırayın delbi kerbeebit iliitinen
3316. İmite turar.
3317. Bu manna bert uulaah kihi –
3318. İñıranna, sırayın -ḥaraḡın imeriyde,
3319. Munnun uohun tutunna;
3320. Ol gınan baran subu kurduk dien,
3321. Tartaran utuyan bara, añaatta sıtara ühü:
3322. “Bay, bay, doḡoor!
3323. Tottoḥ doydu buolan gınar buollaḡa,
3324. Uygulaah sir buolan gınar buollaḡa –
3325. Ulaan kulun oñooyuta nuurbar kuugunaan utuppata
3326. Eyieḥsitteeḥ doydu buolan, –
3327. Sir kulun tigeççite, sıraybar liñkileen sıtarbata;
3328. Ayıñıttaah doydu buolan, –
3329. Saalır kulun saḥsarḡata, çabırḡaybar saaḡınaan,
 utuppata;
3330. Ütüö doydu buolan gınar (buollaḡa), –
3331. Küreñ kulun küyügehe, ürdüber küügüneen, utuppata.
3332. Ütüö doyduga kelemmin, sıtan sıñanan,
3333. Öttügesteeḥ öydönön aahıam diebitim.
3334. Toḡus sonoḡos atır
3335. Luoḡalaah kuturugunan çululaan oñorbut,
3336. Üs kölüöheleeḥ, üs buruusunulaah,
3337. Ölüü toloḡoy dölbüürüm,
3338. Taas ḥaḥaanay ḥaan ḥarmaammıtan sulbu oyon
 taḥsaññın,
3339. Nuurum oñooyutun turuoran kulu,
3340. Sırayım tigeççitin cegciten kulu,
3341. Çabırḡayım ñaalaḡayın tarḡatan kulu,
3342. Köḥsüm külümenin kötüten kulu. Utuyabın!
3343. İñe dien tartarar mñıranan añaattar da
3344. Utuyan barar.
3345. Manna turan taas ḥaḥaanay ḥaan ḥarmaanıtın
3346. Dölbüüre sulbu oyon taḥsan,
3347. Sırayḡa-ḥaraḥka bierteleete abaahım.
3348. İççitiger aḡalbakka,
3349. Tüört tüünneeḥ küññe tuoara-maara bierteleeteḡine,
3350. Abaahı ilin arḡaa balaskaydı sılara ühü.
3351. Tüört tüünneeḥ kün utuyda bi kihi
3352. Abaahı buḥatıra dölbüürten iñnieḥ kihi buoluo duo,
3353. Muñnahan-muñnahan, ırcıḡını-ırcıḡını
3354. Tiiyen kelen kıtaahıtaha turara ühü.
3355. Utuppata kihini.
3356. Bu manna bihi kihibit uhugunna;
3357. Orguuy aḡay sılan turda.
3358. Emehetiger oloron eren,
3359. Sañalaah olororo ühü:
3360. “Bay, bay, doḡoor!
3361. Miñiyeliir dieteh kihini
3362. Tuḥ buruyu-boruogu oñorbutum tuhuttan
3363. Tolbonnoḥ ütüö nuurbun
3364. Toḡo kelen tobuoyduugun,
3365. Ḥannık ayım oñorbuppar
3366. Sardañalaah çabırḡaybın
3367. Toḡo daybı dalaya turaḡın;
3368. Miñiyeliir kihini
3369. Tuḥ iirbeni iireeni oñorbutum iñiger
3370. Kilbienneeḥ sıraybın toḡo kirdieliigin?
3371. Kegienneeḥ erdeḥpine kier bara tardıy!
3372. Sibiligin turammın,
3373. Aḡıs ere kırılalaaḥ coloḡor maḡan sotobunan,
3374. Saarı caaray ataḥpınan
3375. Samaḡın tuorayıtın sannın ḥaraḡar dieri
3376. Ḥatıñ mas kurduk töböḡünen ḥaya tebieḡım.
3377. Kier bar, noyoon.
3378. Buyaka, buyakam!” – diir.
3379. Barıñ kihi buoluo duo.
3380. Abaahı kihi it kurduk ırcıḡını-ırcıḡını
3381. Bihii kihibit ürdüger tühe turar.
3382. Manna Oçullaan Çoçullaan orguuy aḡay turan,
3383. Abaahım tieteybet kurduk, samaḡın tuorayıḡar tepte.
3384. Ontukata samaḡın tuorayın uñuoḡun kurupa kurduk
 ültü tepte,
3385. Sihin üöhün sitii kurduk bıha tepte;
3386. Sannın ḥaraḡın tobulu teben ataḡın baḡıñıtın iille
3387. Tüne ütülük kurduk
3388. Abaahı buḥatıra örö ehillen taḡısta.
3389. Bu taḥsmaḥtaan baran.
3390. Tiihe ırcayıtınan ölon tühen iherin
3391. Sürükteeḥ süüne örüs uutugar
3392. Bihii kihibit tiere üren tüherde
3393. Onu toḡus toroko tiisteḥ luu ḥan balık
3394. Aḡıyaḥta ḥaban barda abaahı uolun.

- 3395.** Abaahı buhatıra ölorün kitta
3396. Bihii kihibit sitan barda.
3397. Sitta da utuybakka körö sitta.
3398. Ce, bi abaahı buhatırdarigar tahsar cahtar
3399. Tahsıbata bihıta.
3400. Körö sitan, turuoru tutan tolkuuyduur,
3401. Sıtarı sanaan sıanalır,
3402. Uhatı toyonnoon tolkuuyduur:
3403. “Ce köstübet uluuha köğüreeteğe buoluo, dii sanır,
3404. Abaahı aymağa ağıyaatağa buoluo dii sanır,
3405. Liehey uluuha cegdiydeğe buoluo dii sanır;
3406. Östööğü, öhögöydööğü barıtın ölördüm badağa,
3407. Saastaah çahhahtaah namtaata bihıta, – diir.
3408. Ce min sibiligin turammın
3409. Sandıl Baay Toyon oğonorgo bardağım”.
3410. Orguy ağay turda.
3411. Ce ağıs kırılaläh kilegir timir kihi,
3412. İkki atahtaah kihi haaman beriyde,
3413. İkki iliileh kihi daybaan bılastanna.
3414. Sandıl Baay Toyon oğonör
3415. Collooh tulahatigar tiiyde,
3416. Bastıñ toyon cohsoot mağan sergetiger
3417. Taarıya haaman barda.
3418. Bu ihen sirten üöhe öttün
3419. Sergeni tostu eriyen ılla,
3420. Sabaray taas ıtıhınan
3421. Sergeni moonuttan harbaata.
3422. Sergenen küllürütteeğ ürün kömüs küüleni
3423. Tiiyen ültü sista.
3424. Tıaha-uuha ulahana bert buolla.
3425. Manıha Sandıl Baay Toyon oğonör
3426. Sohuyan hahıtı tüste,
3427. Bu hahıtı tühen baran, subu kurduk diir:
3428. “Bu tuoğ tıahay-uuhay,
3429. Bu tuoğ ayıtay-alcarhayay,
3430. Bu tuoğ ölüütey-ülügerey,
3431. Bu tuoğ muñay-bıhılaanay,
3432. Bu tuoğ soroy-soduomay!?”
3433. Bu min kömüs uyabın,
3434. Min köy kiimmin,
3435. Min kütür ütö seppin,
3436. Min küöle mağan küülebin
3437. Bu haya köllün kütürdeğey?!” – dien berke kuttanna.
3438. Bu manna küüleni kötüre turar kihi
3439. Oçullaan Çoçullaan buhatır,
3440. Uoday haanın haannanan turan,
3441. Cebin sırayın sıraydanan turan,
3442. Kün cühünü cühünnenen turan,
3443. Subu kurduk dien saña sañaran añaatta turar ühü:
3444. “Bay, bay duğaar!
3445. Saña kihi tördö bulbut
3446. Sandıl Baay Toyon oğonör,
3447. Uoybukkun-toppukkun ulahañña uuraññın,
3448. Uluu caalı buolan oloruma, oğonoor!
3449. Miñiyeliir dieteh kihini
3450. Kimiy hayanıy dieññin dağanı
3451. At kıayan tarpat abır-tabır aappın,
3452. Oğus kıayan culuruybat suon-toluu surahpın
3453. Kimiginiy dieññin lahıyalaan ıyıtır,
3454. Dopuruostaan oluyar buollaħkına dağanı –
3455. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
3456. Burhaannaah buor haya keteğe caarbañnaah,
3457. Oçuluun çoğur attaah
3458. Oçullaan Çoçullaan buhatır,
3459. Tebinen-tirenen, ayannaan tireen
3460. Tiiyen kellim.
3461. Toğö haya kelliñ dietehkine dağanı –
3462. İlin hallaan istienetin annıgar üöskeebit,
3463. Ergiyer muora arğaa öttüger töröbüt,
3464. Tuspa doydu cohunnaağa,
3465. Atın alaas aattaağa,
3466. Uon üreğ ütöte, ütö örüs kihite,
3467. Sadarğalaah satı ıray saarın ere buhatıra,
3468. Alañhağa töröbüt ayaas ala attaah
3469. Ala Bulkun buhatır,
3470. Toyon biikem, subu haya doyduga,
3471. Bılırgı toyon ere buhatır tobulbut
3472. Toğus ere toğoydooh dorğoon ayan suolun tobulan kelbite.
3473. Toğö haya kelbite diğenñin dağanı
3474. Lahıyalaan ıyıtır buollaħkına – diibin –
3475. Eñiyeliir oğonör emiy kurdar.
3476. Toğoho tohtotor, eyiehsit salıtar,
3477. Ayıñıt ataarar ohoğos olohtuur,
3478. Otton turuorar, oçuguy kııskın,
3479. Ağıs bılas aalay solko suhuohtaah Aytalın Kuo’nu
3480. Oyoğ ılam dien soruktanan kelbite.
3481. Ubaydaah sañaspın collooh tulahañ ortotugar tahaaran,
3482. Sir sılgıtın kurduk siñneççi site simeen,
3483. Tañara sılgıtın kurduk laglaççi talan tañınaran,
3484. Halcaayı hara tıakañ hañımağar dılı
3485. Halıñ elbeğ eñeleen,
3486. Kuulataağı kuruñ tıakañ kuruoğar dılı
3487. Uhun elbeğ ürgeleen, keskilleh tılgın eten,
3488. Ketit kehiigin ırdulaan,
3489. Keriñneeh tılgın kepseen,
3490. Kihilii kegiennen, tahaaran kördör.
3491. Uoybukkun-toppukkun ulahañña uuran,
3492. Uluu-caalı buolaññın,
3493. Ubaydaah sañaspın kördörböt buollaħkına,
3494. Çahçı-kırcık tılgın etebin,
3495. Üñer ürdük tañaram ayıtın sanıam suoğa,
3496. Ürün sırdık künüm üçügeyin öydö suoğa,
3497. Köy kere doydum keskilin biliem suoğa,
3498. Kielin maanı kiñneniem,
3499. Key totuo maygınnanıam,
3500. Kör-ceber bıhılanıam;
3501. Üs ürün kömüs ühüögün ürdüger sullarıam,
3502. Ağıs aalılaläh arağas kömüs bağanağın arğaskar tohutuogum,
3503. Aar bağahkın hayıtıağım,
3504. Aan alahağın alcatıam,
3505. Aal uokkun umuruoruom,
3506. Alaha ciegin türüögüm,

3507. Aan doyduguttan araariam,
 3508. Alamay küññütten süteriem.
 3509. Uoy da buyakam oğoor!” – diir
 3510. İne dii turar.
 3511. Onno Sandıl Baay Toyon subu kurduk dii oloror:
 – “Toğus suban turuya uolattarım!
 3512. Bu tuoḥ ayılaaḥ alcarḥaydaaḥ kihite kelle,
 3513. Tuoḥ ölüüleḥ ülügerdeḥ kihite kelle,
 3514. Tuoḥ soduomnaaḥ sordoḥ kihitey?!
 3515. Toğus suban turuya uolattarım,
 3516. Sebi-sebiregelı aḷattarımañ, taḥsıñ.
 3517. Bihigi kihibitin, Ala Bulkun buḥatırı
 3518. Doluoy bilbet kihibit, ıgıran ağalabataḥpıt, ölörön
 kebispeteḥpıt.
 3519. Timir Suorduya buḥatır ölörbüte buoluo.
 3520. Abaahı ölörbüt kihitiger
 3521. Kırcağas kihi sebin-sebiregelin aḷatara kuhağan
 buoluoğa.
 3522. Oğolorum, manı taḥsan,
 3523. Aḷatrağın suoğa ühü dien,
 3524. Buoyuñ bu kihini!” diir.
 3525. Onno toğus suban turuya uolattara,
 3526. Subu kurduk dii-dii, çuulaañña similinniler:
 – “Aḥaḥkım ahaabit, sieḥkin siebit,
 3527. Sıḷaḥkım sıḷbit, keñiñ iraappıt,
 3528. İniñ uçuğaahabit kırcağas kihi, oğoor,
 3529. En kuttanan, taḥsıbakka olorogun.
 3530. İti kihi üs sirinen mooyñoḥtooḥ
 3531. Toyon coḥsoot mağan sergebitin
 3532. Tostu tardan ilan, mooyñuttan tupput,
 3533. Küöle mağan küülebitin köñüte sıña turar;
 3534. Ciel aanın ahan taḥsarbitın kitta
 3535. Tutan turar sergetinen baspıt uñuoğun
 3536. Ḥamparita oḥson kebispitin kenne
 3537. Ooñuubutun ḥantan bulan ıḷaḥpıtıy?
 3538. Bert oğoor en taḥsaññın buoy,
 3539. Bihigi taḥsıbappıt”, – diiller.
 3540. Onno oğoor subu kurduk diir:
 – “Ağıs kıs kitalık kırğıttarım!
 3541. Ḥoton aanınan taḥsan,
 3542. Bihii bilbet kihibit,
 3543. Bihii kihini ölörböt commut,
 3544. Abaahı ölörbüt kihitin
 3545. Bihigitten keleññin toğı ıestii turağın dieññit
 3546. Dağanı meḷehen kebiiñ”, – diir.
 3547. Onno ağıs kıs kitalık kırğıttar
 3548. Biir ḥappaḥçı ihiger similinniler.
 3549. Ol kiiren turannar subu kurduk diiller:
 3550. “Onnooğor beyeñ taḥsıbakkın,
 3551. Onnooğor uolattarıñ taḥsıbattar.
 3552. İaḷar et ayakatın bilbeti,
 3553. Toḥtor ḥaan abıtayın tolkuydaabatı,
 3554. Ölör tın ülügerin öydöobötü
 3555. Bihigini bulağın duo?
 3556. İti ülügerdeḥ kihi
 3557. Sergenen baspıtın ḥayıta sıñan kebisteğine
 3558. Ölüöḥpüt suoğa duo?
 3559. Taḥsıaḥpıt keriete manna ölörtöötün,” – diiller.
 3560. Manı isten baran
 3561. Ağıs bılas aalay solko suhuoḥtaaḥ
 3562. Aytalın Kuo dien oççuguy kıstara,
 3563. Ḥaḥas dieki araña tuos ḥappaḥçı ihitten
 3564. Sulbu-ḥalı bı ḥaaman tağısta;
 3565. Kömüs üünneeḥ inıırdaaḥ
 3566. Küöle mağan ataaḥ kütür ütöo kihi
 3567. Küññükteen küüleydiir küñdül kömüs küüleni
 3568. Kötüre turar Oçullaan Çoçullaan buḥatırğa
 3569. Sulbu süüren tiide,
 3570. Ḥonnoğun annınan
 3571. Salıñnaaḥ sordoñ balık kurduk
 3572. Sulbu kötön tağısta.
 3573. Ol taḥsan, oçuluun çuoğur ataaḥ
 3574. Oçullaan Çoçullaan buḥatırı
 3575. Eñeritten tutan turan,
 3576. İyetiger eppeteh
 3577. Eriekkes üçügey ele-bıla tılın ete turar ühü.
 3578. Subu kurduk dien,
 3579. Köyüüleḥ oybon kurduk
 3580. Küñdül kömüs küömeyin köbüöḥteter,
 3581. Kerien ayaḥ kurduk
 3582. Altan caakır ayağın atıñnatan
 3583. Saña sañarar:
 3584. “Cie, buo!
 3585. Tuspa doydu cohunnaağa
 3586. Toğus sibiir toyono
 3587. Körsüo böğö ḥaannaaga,
 3588. Köñö dien uñuoḥtaaga,
 3589. Kütür ütöo cühünneege,
 3590. Ürdük üçügey mındaalaağa,
 3591. Öğüllübet ürün kömüs kihi,
 3592. Oçuluun çuoğur ataaḥ
 3593. Oçullaan Çoçullaan buḥatır!
 3594. Üünneeḥ inıırdaaḥ ürdük tılın isten turuy,
 3595. Inıırdaaḥ buutaydaaḥ ıtık ıadañ tılın ırdılınan turuy.
 3596. Omuk oğoto ubayım,
 3597. Eñergitten tutan turan,
 3598. Ele-bıla tılın, erien elemes sanaabın,
 3599. Eriekkes üçügey kördöhüübün
 3600. Kepsii-ete turabın.
 3601. Miñiyeliir caḥtar
 3602. At kıayan tarpıt aappın aattaa turan,
 3603. Oğus kıayan culuruybat suon toluu suraḥpın suraan
 turan,
 3604. Alañḥağa töröobüt ayaas ala ataaḥ
 3605. Ala Bulkun buḥatır,
 3606. Miñiyeliir caḥtarı oyoh ılam ete dien,
 3607. Kelbite kırıcık.
 3608. Onu baara turan köstübet uolun kütür böğö berde,
 3609. Soğuruññu ḥallaan alın böğö kırıtıgar
 3610. Suoḥurğanan üöskeebit,
 3611. Suḥal kütür tutuulaaḥ,
 3612. Suurḥay kütür sıñılaaḥ,
 3613. Timir Suorday buḥatır oburgu
 3614. Ölörbüte kırıcık.

- 3615.** Onno baara min çahtar
3616. Ayılaah buruydaah kurduk
3617. Eyiehe köhünnüm bihıta.
3618. Sirdeen timiriehpın – sir böğö kıtaanah,
3619. Hállaannaan kötööhüpün hallaan ere iraaah.
3620. Son ketiehpitten sordooah caydaah
3621. Kıs oğö töröobüt buollağım dien
3622. Sulana-kördöhö turabın ubayım,
3623. Tohtoo, bolğoy.
3624. Sibiligın turammın üöheey doyduga tahııağım,
3625. Ürüñ ayı aymağın
3626. Ürdük üörehteeye buolbut
3627. Ürgel Toyon kııha
3628. Üömerden udağın ile kileren,
3629. Ölbüt böğönü örühütüöhper dılı
3630. Üs honukka tohtoon,
3631. Utuyan körüöhkün, diibin, töhölööh buoluoy,
3632. Omuk oğoto ubaydaah toyonum?!
3633. Uoy da buyakam, oğoloor!” – diir.
3634. Bu manı isten baran,
3635. Oçullaan Çoçullaan buhatır
3636. Uohtaah sanaatın uolugunan uğarıtta,
3637. Küüsteeh sanaatın küömeyinen köğürette,
3638. Kielimaanı kiñil kielitiger cegcitte.
3639. Bu gınan baran, subu kurduk dien turara ühö:
 – “Aytalın Kuo!
3640. Anı üs honon baran (sayfa 41)
3641. Toyon biibin tilinnebetergin ere
3642. Beyegin beyeñ sereneer,
3643. Beyegitten beyeñ horgutaar.
3644. Us honukka küüten küheyen,
3645. Utuyan tohtoon körüüm ere, hotuy!” – diir
3646. İne dien baran,
3647. Oçullaan Çoçullaan buhatır
3648. Sıtar siriger kiiren sıtta da
3649. Utuyan tiginepitinen barda.
3650. Bu çahtar kihil
3651. Ap homuhunnaah çahtar ebıt,
3652. Atır albastaah çahtar ebıt,
3653. Ürüt kubulgattaah çahtar ebıt.
3654. Umsa tüste, ittenneri ergiyde,
3655. Üñküryüde, küölehyde –
3656. Mooyñugar moybordooah,
3657. Kuturugar hobolooah,
3658. Kınattaah kırbyata,
3659. Tabıdallaah tallana,
3660. Erbiyeleeh erçimneege,
3661. Tüöhüger üs küneeñ kün haan moşsoğol kııla buolla
 da
3662. Ürdük mağan hallaanña örö kötön tağısta.
3663. Ce çahtar örö köttö da bara turda.
3664. Oçuluun çuoğur attaaah
3665. Oçullaan Çoçullaan buhatır
3666. Üs honukka utuyan tiginette.
3667. Uu hanan baran uhukta bierde.
3668. Ce, doğor, ce çağçı kırıcık,
3669. Bu uhukta bieren kelbite buollağına –
- 3670.** Oloñho buolan baran obunnaah buolar,
3671. Kepseen buolan baran callarınnaah buolar,
3672. Til buolan baran simıyalaah buolar –
3673. Bi ölbüt toyon biitin uñuoğun dieki
3674. Çahtar connor sañalara namalahallar.
3675. Manı öydönön kördö.
3676. Bu öydönön köron sıttağına –
3677. İkki çahtar bihıta baar
3678. Kiñi biitin uñuoğun dieki:
3679. Ce, çağçı kırıcık, hostoobuttar bihıta.
3680. Arğaa dieki bastaabıttar,
3681. Horuobuttan araaran honuuga uurbıttar,
3682. İlin dieki atağın tepterıttar,
3683. İttenneri sıttaran kebisıttar.
3684. Udağın çahtar kihil sañata
3685. Ergim-urgum töğürüyer bihıta.
3686. Ol gınan baran subu kurduk dien
3687. Oyunnuur udağannır bihıta.
3688. Onu bihii kihıbit iste sıtar.
3689. Bu iste sıttağına:
3690. “Uoy, buya! Uruy, ayhal!
3691. Bu tuygun turuu çağıl doyduga
3692. Nurgunnaah sular nuurugar turammın,
3693. Tomtor sirge tuoydağım,
3694. Kırdal sirge kırdım,
3695. Orto dobuuñña oyunnaatım.
3696. Ağıs iileeh-sağalaah
3697. Aan iye doydum iççite
3698. Ayhal bıçık ebem,
3699. Albannaah ütö algıspın añarıyan isten olor.
3700. Kim haya kiirde dietehkine dağın –
3701. Uygur iireen buolbut,
3702. Hotun udağın buolbut
3703. Ürgel Toyon kııha
3704. Üömerdeen udağın kiiremmin,
3705. Ölon haalbit kihil
3706. Ürüt öttö üs ilii tüünügürbüt,
3707. Örohüye tuoyar,
3708. Ügürüöleen algır,
3709. Kömüskeen ölor küñüm-cılım buolla.
3710. Tılım haydılaah,
3711. Horuo tobuyağa uhuyulaah,
3712. Kieñ keñerem keñierdeege,
3713. Çieres hallaan ilbisteege kiiren tiyen kelemmin,
3714. Hoolluktaah beyem hoñkuyan turammın,
3715. Horcoñnooh ölüü böğönü kuduruççu tuoyar küñüm
 buolla,
3716. Sühöhteeh beyem sügürüyen turammın,
3717. Külüge köstübeteh, kürütüm (?) tarpatah,
3718. Küüsteeh kütür ölüü böğönü kötöğö tuoyar,
3719. Kölbörüççü algır küñüm buolla.
3720. Üñer muostarım, teber tuyahtarım,
3721. Oruluur uohtaahhtarım, kürülüür küüsteehterim,
3722. İster idimeri ergıppıttarım,
3723. Taspar calıñı taarıppıttarım,
3724. Tıllaah sıñaahpın iççileebıttarım,
3725. Tıñnaah tilbaas gımmıttarım,

- 3726.** Türgen tühüü, sıdam sırın,
3727. Sırırğaḡ sıaḡa, sırın cabın kırıha,
3728. Küöheleñneeḡ kün eciyim,
3729. Eter tılbın iççilee;
3730. Ḥotugu böḡö uhalaah umsubut, toyuktaah tuoybut,
3731. Ucuordaah uñsuybut luoga ḡara mahıgar,
3732. Toḡus bordooḡunnaah buor luñḡa uyaḡa
3733. Ḥorḡolonon üöskeeḡit,
3734. Dalañ kuoḡay mooydooḡ,
3735. Timir çurguy tumustaah,
3736. Çoḡ sıtı ḡaraḡtaah,
3737. Ölüü çöñüy çökçöñötö, toyon ehem,
3738. Tuoyar toyokpun toroydoo,
3739. Alḡır algıspın abıraa;
3740. Sette keñierdeeh oyuu keñiybit
3741. Leñke ḡara mahıgar cilemmit,
3742. Timir leñke bihikke üöskeeḡit
3743. Ölüü ḡaan mekçirge kötörö, toyon ehem,
3744. Ütüöken aygıla, ürdüḡünen sololoo;
3745. Satı ıray doydu
3746. Satılaabıt kötörün kötüte tuoyuoḡuy,
3747. Amparbit kihitin araḡaççılı algıaḡıy,
3748. Samnıbit salamatın turuoru sañariaḡpıtın töhölööh
 buoluoy?
3749. Sürenneeḡ kün ayı uluuha
3750. Köstö kötön sıtarın körön barammit,
3751. Kömüs uñuoḡun samaan,
3752. Üs külügürbütün sırdata,
3753. Küden tının salgı turdaḡım buollaḡa.
3754. Domnıt ucuora baarım,
3755. Domnootoḡım buollun,
3756. Duomaanı loñsun, öndölüm öndöl.
3757. Domnıt ucuora baarım,
3758. Arḡaa ḡallaan arḡaa cabaḡanın,
3759. Albastaah atır ölüütün
3760. Aralcıta domnuurḡa ayıllıbit baarım.
3761. Duomala duomal!
3762. İlin ḡallaan ilin cabaḡanın ilimerdeeh ölüütün,
3763. Sette uon tihik kekke dibdirgenneeḡ tihigin
3764. Telgeriççi domnuur künüm buolla.
3765. Duomala duomal!
3766. Arçılıḡ ucuora baarım diibin,
3767. Algıstaah ayaḡın atamaana etim.
3768. Boyluod ıal moḡoy urahatın kurduk (sayfa 42)
3769. Tüört tölöñnööh, kutaa döläküür, aal uot ehem,
3770. Arçıbın daḡanı arçılaataḡım buollun,
3771. Albastaah atır ölüü böḡönü
3772. Altan sadara uot arçıbınan araara arçılaatım.
3773. Süüne etiñ ette,
3774. Süñ caahın caahıyda,
3775. Oroy buuray oyñooto,
3776. Uot arçı suulla.
3777. Ḥorcoñnooh ölüü böḡönü
3778. Ḥolloḡos biḡaḡahın saḡanı
3779. Kutaa uot arçıbınan ḡoñnoru utardaḡım buollun.
3780. Üs büürükteeḡ üöden iye doydu
3781. Cölö ıstanan ḡaalbit ölüü cölörü aartıḡıttan
3782. Öro keben taḡsan
3783. Üs doydu ürdüḡer ölbüḡenen öbüḡenen taḡsıbit
3784. Ülüskenneeḡ ürdük ölüü böḡönü
3785. Uot döläküür arçıbınan üüren-türüyen
3786. Arçılaataḡım, arañaççılaataḡım,
3787. Ahınnaḡım, ḡarılıydaḡım buollun!
3788. Uoy da toḡto! Uruy ayḡal!
3789. Uoy degem buollun!” – diir.
3790. Siti kurduk dien oyunnaata udaḡan caḡtar.
3791. Bu oyunnaan, udaḡannaan baran,
3792. Uñuo ḡonnoḡun annıttan ölböt mege uutun ḡahan ılan,
3793. Ürüñ koruoñka saḡanı kihini ürdüḡer ürde.
3794. Kihı bıstıbita salgıanan barda .
3795. Ḥaḡas ḡonnoḡun annıttan udaḡan ḡahan ḡahan,
3796. Ayı maḡan ḡallaan araḡas ilgetin
3797. Ḥara ḡoruoñka saḡanı kihı ayaḡar bıraḡta –
3798. Aḡammit böḡötö salgıanna,
3799. Abaahı böḡötö araḡısta,
3800. Tiihik böḡötö telgeriyde,
3801. Orodohu böḡötö uoskuyda,
3802. Cay böḡötö calbarıyda.
3803. Ce, oloñḡo buolan baran obunnaah buolar ebit,
3804. Tıl buolan baran sımıyalaah buolar ebit.
3805. Bıstıbit kihı ile beyetin kurduk salgıanna,
3806. Ḥaydıbit kihı urukku beyetin kurduk samsanna;
3807. Tınar, köbüöḡtüür kihı buolla,
3808. Ḥamsır kıymañnır kihı buolla,
3809. Köror tılbıñnatar kihı buolla.
3810. Kıratık sañaran kıkınatar kihı buolla.
3811. Onton ulaḡannık sañaran kürgüdeher kihı buolla,
3812. Turan oloro tüste.
3813. Bu olorbutuḡar udaḡan caḡtara subu kurduk dien
3814. Algıs alḡaan araḡsan erere ebite ühö,
3815. Tıl eten, baran erere ebite ühö,
3816. Subu kurduk diir:
3817. “Uruy, ayḡal!
3818. Uoy da buyakam!
3819. Oḡom segerim!
3820. Ürüt öttüñ üs ilii tüünügürbüt ete,
3821. Alın öttüñ alta ilii ardaḡırıt ete.
3822. Ürüñ tıññın öruhüydüm, –
3823. Ölböt üösteeteḡım buollun; ḡara tıññın ḡarılıydım, –
3824. Bıstıbat tınnaataḡım buollun.
3825. Oḡom, segerim!
3826. Üyeleeḡ saahıñ tuḡarı sıḡar sırıñ!
3827. Bilaanıḡar, oloror oloḡuñ tuḡar
3828. Algıs alḡaataḡım buollun.
3829. Aal uotta otun,
3830. Altan segete as,
3831. Arı tüḡülgete turuor,
3832. Colloḡu-sorgulaaḡı doḡordos,
3833. Ayılaaḡı-tañaralaaḡı arḡıstas,
3834. İleeḡı-saḡalaaḡı eñerdes.
3835. Törötör oḡoñ uyalannın,
3836. İter süöhüñ kürüölennin,
3837. Eppit tılıḡ iççilennin,
3838. Alḡaataḡım buollun.

- 3839.** Oğom segerim!
3840. Bidan, uħħan biralıya bírastı”, – diir.
3841. İne dii-dii, üör atır tulluk
3842. Öör kötön taħsıbtın kurduk,
3843. Üüt çömçüük aartık üütün ustun
3844. Udağan çaħtar öör kötön tağısta.
3845. Ce bihii kihıbit, udağan barbıtın kenne, –
3846. Ce, oloñho buolan baran obunnaaħ buolar ebit,
3847. Tıl buolan baran sımıyalaaħ buolar ebit,
3848. Eliyen tura ekkireete.
3849. Urukutun kenne bılahınan mınaardar,
3850. Arsınınan aahar, uonunan orduk
3851. Meele bert kihi bulbut.
3852. Oyoğo buolar çaħtari tarbağıtın siette
3853. Da uuraha-uuraha, sıllaha-sıllaha,
3854. Cielerin dieki orguy ağay ħaamsan,
3855. Cendeñnehen, kınatñnahan, kiiren bardılar.
3856. Ce, doğor, cie ihiger kiiren tiyen kelbittere –
3857. Bılırgıtın bıyılğıa dılı baar
3858. Ös ħohoono, üge bastıña baar ebit –
3859. Ölbükküt tilinne du dien,
3860. Sütükkütün bullugut du dien,
3861. Barbıkkıt kelle du dien”
3862. Bu etellere kırcık ebit –
3863. Üörüü böğö buolan baran,
3864. Üörüü böğö? Ütüö öttö üörüü buolla,
3865. Kör böğö buolan baran
3866. Kütür öttö kör buolla.
3867. Oğo aan aahar Altan Daadar uol dien uol baar ebit,
3868. Tehiin tutar Cellik Mağan dien uol baar ebit,
3869. Olboħ uurar Örüölüt dien uol baar ebit,
3870. Cie sippiyer Teygeħin ħara dien uol baar ebit,
3871. Oğo uot añar Uoluktay Ubahaçaan dien baar ebit.
3872. Ce bu uolattar sıhıga sırsan kiirenner,
3873. Subay sielleeħ, sırlas tınnaaħ,
3874. Sılaanıgas tüüleeħ, sılaas erkinneeħ
3875. Sılğı süöhüleritten
3876. Tutum saallaaħtarın tutan tahartaannar,
3877. ħaris ħahalaaħtarın ħamıyan taħsannar,
3878. Süürden ihenner süñülerin astılar,
3879. ħamtaran ihenner ħabarğaların bıstılar.
3880. Ce çaħçı kırcık ħahanan ħaaħtaatılar,
3881. Sıanan sıhağırđılar, siliinen ilghinniler;
3882. Ulaan uyguta buolla,
3883. Omolloon oloğo buolla,
3884. Cergestey ihıağa buolla.
3885. Ce çaħçı kırcık
3886. Kör-nar böğönü ce köğüörüttüler,
3887. Oonñuu-külüü böğönü ce oloħtootular.
3888. Ce bu gınan baran,
3889. Astaabıt astarın barı ahaatılar,
3890. Tarpıt dalbardarın barı tartılar,
3891. Teriybit ihıterın barı ħomuydular.
3892. Kemneeħ künnere kiirde,
3893. Keleğey attara ırda,
3894. ħaraña kiehe kelle.
3895. Kör-nar köğüereete,
- 3896.** Oñuu-külüü uurayda, (sayfa 43)
3897. Con-ħaar tarğaata.
3898. Kütüöt kııs ikkini küöye-ħaaya ħaamannar,
3899. ħañığastaaħ ħappaħçı ihiger (killeren)
3900. Ohuordaaħ sul tuos oronnorun oñorbıttar,
3901. Ciikey keremes saħılı telgeebıttar,
3902. Uottaaħ kıhıl saħılı sıttaabıttar,
3903. Buuray keremes saħılı suorğannaabıttar.
3904. Kütüöt kııs ikki
3905. ħara kiis tiriite tañastarın
3906. ħarsa suoħ ħastı sığınaħtannılar,
3907. Buuray saħıl tiriite tañastarın
3908. Tuoğı da ordorbokko cukku uhullular.
3909. Sığınaħ etterinen ħooñostular,
3910. Sırdık ñuurdarınan kekkelestiler.
3911. Ce kütüöt kihi
3912. Kiirer ħaannaaħ kihi ebit,
3913. Kirer ħaana kiirde,
3914. Tardar tımırdaaħ kihi ebit,
3915. Tardar tımıra tarta,
3916. Teber süreħteeħ kihi ebit,
3917. Teber süreğe tepte;
3918. Erilleğes inñire ilin arğaa möğüste,
3919. Sier sılgı sebereleeħ tılın kurduk
3920. Selterkey sebe çirkes-irkes kına tüste,
3921. Attanaħ buutun atıllaata,
3922. Kımnılaaħ buutun kıpçıyda,
3923. Ürüñ kömüs örögötün ürdüger tağısta,
3924. Kötön-möğön möğüste,
3925. Ködön-iden tüste,
3926. Tıraħ-ireħ tebinne,
3927. Tın bıhağahınan tınna,
3928. Ayı kuñun asta, kerıes kuñun keterde,
3929. Emñik aartıgın teleyde,
3930. Tañarağa çañħalanna,
3931. Küññe ce kölöñnenne,
3932. Birtaħka ce ħolbosto, bılağayga ce bılanña.
3933. Ol gınan baran oyoğo çaħtar ürdütten
3934. Oronun ürdüger orguuy sılan tüste.
3935. Kuustuhan-kuustuhan barannar
3936. Ce utuyan tiginettiler.
3937. Sarsın erde süöhü as tıahıgar,
3938. Con serge sañatıgar uhuktan kördüler –
3939. Tañaralara sırdaabıt, tatıyıkta ıllaabıt,
3940. Ürüñ kün tañaralara
3941. Köppöħtööh küöh muora ħotun
3942. Küllürüütteeħ küöle mağan ħayatıtın
3943. Kömüs ihıt ayağın kurduk
3944. Kündeere körbüt,
3945. Kölüöhenen ergıybit,
3946. Kölüöskenen töğürüyen küögeyen taħsıbt,
3947. Külümürdeen küöreybit.
3948. Manı körön barannar
3949. Suhal soğustuk çaħtardaħ er kihi tura ekkireetiler,
3950. Suurħay soğustuk tañnan kebstiler.
3951. Kütüöt kııs ikki tañnar tıastarın istenner,
3952. Küöye-ħaaya ħaaman tahaardılar.

- 3953.** Kūōh kōlōhunnerin kūōh dalay uutunan
3954. Kōñü suunan kebistiler,
3955. Hōluusta sottor suoğa ühü,
3956. Kūōh kiis tiriitinen
3957. Kōlbörüççü sottōn kebistiler.
3958. Sia gienin tımıra suoğun buharbıttar,
3959. Haha as hālın öttün buharbıttar,
3960. Suon saal ürdük öttün astaabıttar,
3961. Toyon oyoğos cohunnaah öttün uurbıttar,
3962. Öskübülleeğ ostuolga örōhölüü hōtorbuttar.
3963. Kōbülleeğ kūōle mağan ostuol keteğēr
3964. Kekkeleççi olortular.
3965. Bu gınan barannar,
3966. Bihal-tehel bıstılar,
3967. Kūōm-saam istaatılar,
3968. Kūōgel-haağal kördüler,
3969. Tūñ-tañ cūkküydüler,
3970. Tiere-taara mırdılar.
3971. Ahaan sien turdular.
3972. Ol gınan baran,
3973. Ala Bulkun buhatır subu kurduk dien
3974. Örōöbüt uohun öhülleñneter,
3975. Hōmmut uohun hōmullañnatar,
3976. Çıır-çaar sillıir;
3977. Sıya-saaya tıl kepsiir,
3978. Toyon kınna oğōnorgo.
3979. Subu kurduk dii oloror:
3980. “Cie, buo!
3981. Sağa kihi tördö buolbut
3982. Sandıl Baay Toyon oğōnor,
3983. Kılınnaatar kınım, eheleeter ehem,
3984. Kirçim Baay hōtun emeehsin,
3985. İyeleeter iyem, ebeleeter ebem!
3986. Ürdük ütö tılın
3987. Öydöön, cüülleen, isten oloruñ!
3988. Mıñiyeliir kihi ehigi ütö con
3989. At kıayan tarpat
3990. Alban cayaan aakkıtıgar,
3991. Oğus kıayan culuruybat
3992. Suon toluu suraħkıtıgar
3993. Tıiyen tiksen kelemmin,
3994. Erey-buruy böğönü eñeritten tuttum,
3995. Buruy muñ böğönü munnuttan tuttum,
3996. Ölö-ölö tilinnim, bısta-bısta salgannım,
3997. Haya-haya samsannım, oydo-oydo oñohulunnum,
3998. Kubulunan üöskeetim, kuruluyan töröötüm.
3999. İr böğöbüten ıraappıtım bıdan sıl buolla,
4000. Doydu böğöbüten tuoraabıtım ıraah sıl buolla.
4001. Aan iye doydu aħılğannaah buolar ebit,
4002. Barı üçügey conum maanı kurduk sananar ebit,
4003. Kūden elbeğ baayım kündü kurduk buolar ebit,
4004. Kütür ütö doydum keheleñneeğ buolar ebit.
4005. Būğüññülür küññe
4006. Barar böğö kihilii maygınnanar olorobun,
4007. Teyer böğö kihilii çinçilenen olorobun,
4008. İraatar böğö kihilii bıhılanan olorobun.
4009. Doğorugum çahrtarı
4010. Sir sılgıtın kurduk sıñneççi simeeññit,
4011. Tañara sılgıtın kurduk laglaççi tañınnaaññit
4012. Kuula tia kuruor dılı uhun suluulaaññit,
4013. Hajaayı tia hañnar dılı hālın eñeleeññit,
4014. Aan iye doydubutugar
4015. Ataaran körüöğkütün töhölööh buoluoy, toyon kınıñah?
4016. Uoy da buyakam oğoolor!” diir.
4017. Onno oğōnor kihi subu kurduk diir:
 – “Omuk uolugar kııspın oyoğ bieren barammın
4018. Bıłaha olorbōt kihibin.
4019. Oñostuu böğönü toloron oñordoğum,
4020. Teriyi böğönü siteren teriydeğim,
4021. Eñe böğönü delegeydik bierdeğim.
4022. Çeyiñ, noyottor,
4023. Suhāl soğustuk tolooññutugar kiiren,
4024. Toğus-uon üordeeğ sur çağıl atırıtın
4025. Hōmuyan taħsan collooh tulahağa toğurutan bieriñ,
4026. Çeyin, hōtuydar, (sayfa 44)
4027. Oğō orduk hōhuu tañahn muñan ağalaññit
4028. Çömöhtöön bieriñ”, – diete oğōnor.
4029. Manağa uolattar kiirenner
4030. Eppit atırın üüren tahaardılar;
4031. Kırgıttar taħsannar
4032. Tiktıbit tañahn hōmuyan kilerdiler.
4033. Sir sılgıtın kurduk sıñneççi simenne,
4034. Tañara tabatın kurduk laglaççi tañınna sükter çahrtar.
4035. Taas babaarınna telgehe ihiger,
4036. Toyon serge tördüger
4037. Toğus salaalaah lokuora kūōh otu
4038. Oruolūt uolattar kūōgelliççi telgettiler,
4039. Cie tahıgar ağıs atahtaah
4040. Arağas sandıl laabas ostuolu tahaardılar;
4041. Arağas kımıñı tartılar,
4042. Arağas ilge ahı tahaardılar.
4043. Ol gınan baran arı tiit kurduk
4044. Arıallahan muñustan turallar ühü.
4045. Bu turannar as ütöötün ahıllar,
4046. Tıl ütöötün kepseteller,
4047. Suobas tolorutun suobastahallar.
4048. Ce bu turannar körön turdaħtarına –
4049. Ce doğor, çağçı kırcık
4050. Muustaağ muora munnuga buolaktaah
4051. Burħaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
4052. Oçuluun çuoğur attaah Oçullaan Çoçullaan buhatır
4053. İle beyetinen, köstör cühünönen,
4054. Kōnō uñuoğunan öğüllübet ürün kömüs kihi,
4055. Oçuluun çuoğur at üömen kebıhen tiybet
4056. Ürdük mındaatıgar üktellemmit, ağıs salaalaah ayı dalbar kımıñıtın
4057. Uñuo iliitiger tupput, toğus boğuskalaah torğō tehiinin
4058. Hānas iliitiger harbaabit,
4059. Sielleren cigihiten, ayannatan astaran,
4060. Urdaran oğustaran, tiyen kelle.
4061. Kördööh tühelge uñuo öttüger tüste,
4062. Tehiinin toñonoğor iille,
4063. Kımıñıtın iliitiger tutta.

4064. Bu gınan baran, munıustubut conu
 4065. Kün dieki öttülerinen küöye-ħaaya ħaama sılan,
 4066. Subu kurduk dien
 4067. Köy kömüs küömeyin köbüöhteter,
 4068. Altan caakır ayağın atıñnatar,
 4069. Colooh-sorgulaah suon toluu toyugun dolguhuççu tuoyar,
 4070. Keskillieħ-keriñneeħ kere sonun ırıatın iñneliççi illır:
 4071. “Cie, buo!
 4072. Ubaydaah sañahım, körsübüççe dorooobo!
 4073. Ünneeħ-iñırdaah ürdük ütö tılın
 4074. Öydöön-cüülleen isten turuñ:
 4075. Sulardaah-köstöstööh suon tolu toyukpun
 4076. Toħtoon turaññıt tobuluta tolkuydaan-tuskuruñnaan istiñ.
 4077. Miñiyeliir kihi бүгүннү күññe kelen turammın,
 4078. Tolbonnooh ñuurbunan utarı körön turan,
 4079. Collooh tılın eter күñüm buolla.
 4080. Cohunnaah algıspın algır күñüm buolla
 4081. Ehigi tuskutugar
 4082. Toğus toğoydooh dorğoon ayan suola
 4083. Köñüös torğo kurduk küöh unaar aartık buolan arılınñın diibin,
 4084. Tuygun turuu doydugutugar tiyieħkitiger dılı –
 4085. Saalaah samnarbatın
 4086. Oħtooh oħtorbotun,
 4087. Ünñüleeħ körsübetin,
 4088. Batıyalaah bıstısbatın,
 4089. Septeeħ ekkireppetin.
 4090. Ağıs iileeħ-sağalaah
 4091. Aan iye doydugutugar ayannaan tiyieññıt,
 4092. Aal otta ottuñ,
 4093. Altan sergete aññ,
 4094. Alaha ciete oñostuñ.
 4095. Törötör oğogut uyalannın,
 4096. İter süöhügüt kürüöleñnin.
 4097. Miñiyeliir kihini
 4098. Ħanna barar buolluñ dieññıt dağanı
 4099. İyitar buollaħkitına
 4100. Arğaa ħallaan alın kırıtıgar
 4101. Üöskeen üünen oloror
 4102. Ħaan ayı aymağa,
 4103. Ayı ħalaan siene,
 4104. Ağıs üösteeh anaar bayağal alaastaah,
 4105. Altan ħaya caarbañnaah,
 4106. Aydaan uoruk cieleeħ,
 4107. Altan kilie tañastaah,
 4108. Alla-bulla kuturuktaah,
 4109. Aydaan arağas attaah
 4110. Altan Amırıt buħatırğa barar күñüm buolla.
 4111. Toğo barağın dieteħkitine –
 4112. İkki burgunas anaħ muohun kurduk
 4113. Cüörelehen üöskeebit,
 4114. İkki allaaħ at ħarağın kurduk
 4115. Artıallahan töröobüt ħotun balta
 4116. Üs bilas ürüñ kömüs suhuoħtaah
 4117. Ürüñ Uyullaanı oyoħ ıla barar күñüm buolla.

4118. Ce, çaççı kırıcık Altan Amırıt buħatır
 4119. Uottaah ħaraħtaah,
 4120. Uorannaah ulluñħtaah,
 4121. Odurrunnaah tillaah,
 4122. Uol oğo ħiene ocunaas berde buoluoğa.
 4123. Miñiyeliir dieteħ kihini
 4124. Ħatan timir uñuoħpun tohtan kebispeteğine ,
 4125. Ħalıñ timir küñmün ħayıtın ölörbötöğüne,
 4126. Üs töğürük sı bulan baran,
 4127. Ağıs iileeħ-sağalaah
 4128. Aan iye doydubar ergiyieğim buoluoğa
 4129. Bıralıya bırastı buoluñ, ubaydaah sañahım!
 4130. Uoy da buyakam, oğolor!” – diir.
 4131. Bu iñe dien baran,
 4132. Toyon biitin kıtta, ħotun sañahın kıtta,
 4133. Süöhülerin astarın (kıtta)
 4134. Ayığa taħsar, ilinneen barar
 4135. Altan caaray aartık tördüger tiydiler.
 4136. Ol gınan baran uostarıtın urastılar,
 4137. Sıraydarıtın sıllastılar, bıha bırastılastılar.
 4138. Ala Bulkun buħatır
 4139. Oyoħtuun-uruuluun, süöhülün-astın,
 4140. Eñeliin-setiiliin, ilin bara turda.
 4141. Oçullaan Çoçullaan, oçulun çuoğur atın
 4142. Üömen kebihen kıayan tiybet
 4143. Ürdük mındaatıgar
 4144. Cim gına oloro tüste,
 4145. Öro tardan tehinneete
 4146. Bıha bieren kımñılaata,
 4147. Alaas arğaa sağatıgar
 4148. Oodul kurduk oyutta,
 4149. Köödül kurduk kötütte.

2-s ÇAAHA

4150. Muustaah muora munnuga buolaktaah, (sayfa 47)
 4151. Burħannaah buor ħaya ketege caarbañnaah,
 4152. Oçuluun çuoğur attaah
 4153. Oçullaan Çoçullaan buħatır
 4154. Sandıl Baay Toyon oğonör
 4155. Arğaa dieki altan daadar ħayıtın ürdüger tağısta.
 4156. Ce kırıcık ap ħomuhunnaah kihi ebit.
 4157. Ce ama cikkerdeeh kihi ebit.
 4158. Üöhee böğö üs biihin uuhun
 4159. Urut kabulğatın kabulunna,
 4160. Orto doydı uon ikki biihin uuhun
 4161. Orduk ħohoon sanaata sanaalaah,
 4162. Allaraa doydı alta biihin uuhun
 4163. Alın albaha albastaah ebit.

- 4164.** Ce aġis kırılaaħ uoday ħannaah,
4165. Cebin sıraydaah, kúp cühünneeħ,
4166. Atır abaahı uolun aattaah berde buolla,
4167. Siir simiert uolun siilney ulaħana buolla,
4168. Köstübet uolun kütür berde buolla.
4169. Ce bu ġinan baran,
4170. Ürdēen örüküyen köstör
4171. Ürdük maġan ħallaan dieki
4172. Ütürü-batarı kördö,
4173. Bastaah ataħtaah, uulaah ħaardaaħ
4174. Nay ħara bılıt olboġun
4175. Üs ütöö ħallaantan ültü ügürüyen ılla.
4176. Ce doġor, çaħçı kırıcık,
4177. Aġıs tatalġalaah aan ħara ħolloruk argıstanna,
4178. Uulaah ħara bılıt olboħtonno,
4179. Sette tatalġalaah sipsier ħara ħolloruk sircittenne ,
4180. Toġus tatalġalaah tuman ħara ħolloruk doġuhoullanna
4181. Bastaah ataħtaah nay ħara bılıt cayıññanna,
4182. Üs süüler etiñ cörelenne,
4183. Aġıs saallar çaġalġan calbırdanna,
4184. Sette sıtı sındırıs kımınılanna .
4185. Uulaah ħara bılıtın uñuo iliitin tahınan
4186. Uulaah ħara bılıtın uñuo iliitin tahınan
4187. Arġaa ħallaan istienetin annın dieki ħalbarıççı salaya oġusta
4188. Ce doġor, çaħçı kırıcık,
4189. Ĥahıtabit sañata ħara suor buolla,
4190. Eppit tıla elie kıl buolla,
4191. Üögüleebite üör turaaġa buolla,
4192. Sañarbit tıla sar kıl buolla,
4193. Tımmit tına tımırdaah bılıt buolla,
4194. Üüner ütöö mas ürdüger taġısta,
4195. Süürer ürdük bılıt annıgar kırıde.
4196. Baran-baran bararın barġatın bilbete,
4197. Köton-köton kötörün körüñün körbötö,
4198. Ayannaan-ayannaan ayannırın caabıtın bilbete.
4199. Ce kınıyeliir dieteh kihi
4200. Türġen tühünü tüste,
4201. Sıdam böġö sırıñı sırtta,
4202. Küüsteeh böġö tühünü tüste.
4203. Ce kını dieteh kihi
4204. Taas ħaya ürdüge dien culayıah kihi buoluo duo,
4205. Ĥara dalay diriñe dien kuttanıah (kihi buoluo duo),
4206. Ĥara tıa ħalıña dien kuttanıah kihi buoluo duo?
4207. Ce, arġaa ħallaan alın kırıtın dieki ayannaan ispite ühü.
4208. Oloñho buolan baran obunnaah buolar,
4209. Tıl buolan baran simıyalaah buolar
4210. Kepseen buolan baran çağlarıñnaah buolar.
4211. Kını dieteh kihi köron isteġine –
4212. Ustata-tuorata billibeteħ,
4213. Uñuorguta-ulaġata köstübeteh,
4214. Aġıs üösteeh anaar bayaġalga köton tirileen tiyde.
4215. Bayaġaltan kuttanıah kihi buoluo duo –
4216. Ortotunan bıha köttö.
4217. Subu köton ihen,
4218. Turuoru tutan tolkuйдаata,
4219. Sıtırı tutan sıanalaata,
4220. Uhatı sanaan urattaata.
4221. Subu kurduk öydüü-cüüllüü ihere ühü:
4222. “Aġıs üösteeh anaar bayaġal oloħtooh,
4223. Altan ħaya caarbañnaah,
4224. Arġaa ħallaan annıgar üöskeebit ħaan ayı siene,
4225. Aydaan uoruk cieleeħ,
4226. Alla-bulla kuturuktaah,
4227. Aydaan araġas aptaaħ,
4228. Altan kilie tañastaah
4229. Altan Amırıt buħatır doyduta,
4230. Oloġo buollaġa”, – dii sanır.
4231. “Uottaah ħaraħtaah,
4232. Uorannaah ulluñahıtaah,
4233. Obunnaah bıhılaah,
4234. Uol oġo ocunaas berde diir buolallara.
4235. İle beyebinen, köstör cühümmünen,
4236. Köñö uñuohpunan
4237. Kiiren tiyēn kelleħpine,
4238. Köton tiyēn tüsteħpine,
4239. Aydaannaah ataħ alcarħayın tardıa buollaġa,
4240. Sugulaannaah suturuk soduomun oñoruo buollaġa,
4241. Nirġierdeeh tiñileħ dibdirgene buoluo buollaġa.
4242. Min daġanı
4243. Üöhee böġö üs bıihin uuhun
4244. Ürit kubulġata kubulġattaah baarım, (sayfa 48)
4245. Allaraa böġö alta bıihin uuhun
4246. Alın albaha albastaah etim,
4247. Orto doydu uon ikki bıihin uuhun
4248. Orduk ħohuu sanaata sanaalaah etim.
4249. Kubulunan kupsunan kördöġüm.
4250. Kubulummat, kupsimmat buollaħpına,
4251. Ĥallaannaan köttöħpüne ulluñagım oroyuttan ħarbaġa,
4252. Sirdeen timirdeħpine tüüleeh töböm oroyuttan kımahıtaġa,
4253. Orto doydulaan kuottaħpına onoobuttan tutuoġa”. –
4254. İne dien tolkuйдаata.
4255. Ol ġinan baran,
4256. Anaar bayaġalı bıha köton tuoraata,
4257. Altan dadar ħaya telleġer tiyde;
4258. Uulaah ħara bılıtın ħañas ħarıtın tahınan
4259. Töbötünen ħaya ħahıyda da
4260. Altan daadar ħaya telleġer
4261. Aġıs kırılaah kilegir timir kihi
4262. Turuyalaabıtınan turuoru tüste.
4263. Ol ġinan baran umsa baran tüste, ittenneri ergiyde,
4264. Küölehis kınna, taralı kınna.
4265. Ce doġor, ħara ħarah tılıbıtın tuħarı körbötöħ,
4266. Ĥaptaġay kulġaaħ segeybitin tuħarı istibeteħ,
4267. Kötör kınattaah kütür berde,
4268. Ĥaralaabit annıñı ħardarita tupput kurduk
4269. Ĥatan timir çurguy tumustaah,
4270. Baay ıal çal olguyun tañnarı ıyaabit kurduk
4271. Altan laħsa bastaah,
4272. Elgeen kölüye bıhaġahın saġa
4273. İkki arılı çelġien ħaraħtaah,
4274. Üs ħos timir çıllırıt tüüleeh

- 4275.** Tüört hos kütür dölöküür kınattaah,
4276. Uolah haryanı tañnarı sosterbut kurduk
4277. Uot hobo kuturuktaah,
4278. Uon caañı hotuurun tañnarı sahsıybit kurduk
4279. Uon timir degie tñırahtaah.
4280. Saar ial saar ıağahın kurduk saharhay atahtaah
4281. Ölüü hallaan timir çeçibiey kıla buolan baran,
4282. Moonun nólbotuoğunan çulbutta,
4283. Tumsun çulbutuoğunan çulbutta,
4284. Kınatın kıptıydı tutta,
4285. Kuturugun subuçu birahta,
4286. Tñırağın mukulaydı tutunna,
4287. Sahıağınan sahan, haptayağınan haptayan,
4288. Altan daadar hayanı bıarınan sılan tağısta.
4289. Ce Altan Amırıt oburğ
4290. Alaas sıhu añaarın sağa aydaan uoruk ampaarın dieki
4291. Tñük allaraa holuodatın allaraa öttünen sahan, üömen tiyde
4292. Arağas ampaarın akılaatın sırsa nólbollon sıtan,
4293. İkki segerkey kulгааğınan ihilleen çerellite sıtara ühü.
4294. Bu ihilleen sıttağına –
4295. Altan erehieñke muosta tıaha
4296. Töttörü-taara holuoña haaman
4297. Kutaalaah uotunan ubayar.
4298. Ce uoraannaah ulluñhtaah kihi bıhıta,
4299. Ce uol oğo ocunaas berde buolağa buoluoğa.
4300. Bu mani isten sıtan ihillıir.
4301. Ce, “ütüö kihi kulгааğa, harağa üs-tüört” dien
4302. Bılırgıtın bıyılga dılı ös hohoono, üge bastıña buolar ebit, –
4303. Bu kırcık bıhıta.
4304. Bihii kihıbit bert sergeğ kihi – cie ihin dieki ihilleen,
4305. Tñ kulгааğınan isten çerelliten sıttağına,
4306. Tierbes harağınan körön cerellite sıttağına –
4307. Kını çuulaan ihıger buollağa du,
4308. Hañas dieki hañırğastaah hapañçı ihıger buollağa du,
–
4309. Ol diekitten çatır kihi sañata buollağa buoluo,
4310. Kumar-küyeges sañatın kurduk du,
4311. Toyon mırta tıgeeççi sañatın kurduk du,
4312. Bert kıratık saña sañarar.
4313. Ol saña subu kurduk dien sañarar:
–
“Cie, buo! Uoy buyakam!
4314. Alla-bulla kuturuktaah
4315. Aydaan arağas attaah
4316. Altan kilie tañastaah
4317. Altan Amırıt buhatır,
4318. Ubaydaatar ubayım, ağalaatar ağam.
4319. Bölüññü türböñneeğ tüün baraan iyeber,
4320. Türgen uubar türeliyen utuya sıtan
4321. Tüheemmin tüül böğöm toñünne,
4322. Bıttinemmin bit böğöm betinne.
4323. Tuğu haya tüheetıñ?” – dieññin
4324. İyıtır ere buollağkına –
4325. Aray en suoh buolbukun,
4326. Min soğotoğun olorobun.
4327. Ol olorommun, ikki üstüü arsin uhun
4328. Ürüñ kömüs börsüöskey toğohobun
4329. Üütüger ugan saaybıppın,
4330. Üs bilas ürüñ kömüs suhuoñpun
4331. Süöre battaan, söroön oloron,
4332. Kihıl kömüs taraahpınan
4333. Aspın taraana kılbaarda olordoñpuna –
4334. Hara harağım tılıbıtın tuğarı
4335. Körbötöh ulağan kötörüm,
4336. Haptağay kulгааğım segeybitin tuğarı
4337. İstıbeteh kütür kötörüm
4338. Aydaan uoruk ampaar ciebin
4339. Üs köndöy kömüs holloğohun köñü kötön kiiren,
4340. Hañas dieki hañırğastaah araña tuos hapañçıbın
4341. Töbötütten tügeğer dieri haya kötön kebiste,
4342. Uyułğan kömüs suhuoñputtan sulbu tardan illa,
4343. Uñu dieki begelçeger ağısta eriyen erçıyde.
4344. Ol gınan baran öro kötön illa,
4345. Ciem gienin kölüdüordeeh ürüñ kömüs ürdün
4346. Tüörd mahı üreye kötön kebiste da
4347. Hamsa buruotun kurduk küöh tolon tınınan tınan,
4348. Tus ilin dieki kötön cükküyde.
4349. Etım ıarıtı ayakata emie bert buolla,
4350. Süreğim kuttala ulağana emie bert buolla,
4351. Süögey ıağayatın kurduk
4352. Bıeteñeleen iherim sürükete bert buolla.
4353. Liehey uolun cıkti berde
4354. Sieri ilteğe diemmin,
4355. Aan doydubun kitta bırastılaha,
4356. Alamay kümmün kitta bırastılaha,
4357. Illı-tuoya, ıtı-soñuu baran erebin diemmin,
4358. Kuttanan-kuoyan uhugunnun.
4359. İnne diemmin tüheen
4360. Tüül böğö toñünne.
4361. Uoy da buyakam, oğolor!” – diir.
4362. Ce bu inie diebitiger,
4363. Ağıs üösteeh anaar muora bayağal alaastaah,
4364. Alla-bulla kuturuktaah aydaan arağas attaah
4365. Altan Amırıt buhatır (sayfa 49)
4366. Ce, kırcık, uottaah harahtaah kihi ebit,
4367. Uoarannaah ulluñhtaah kihi ebit,
4368. Uohtaah sanaalaah kihi ebit,
4369. Obunnaah tıllaah kihi ebit,
4370. Uol oğo ocunaas berde ebit.
4371. Ce altan erehieñke muosta tıaha
4372. Töttörü-taara halaña haaman lihıgıreen
4373. Kutaalaah uotunan ubayda.
4374. Subu kurduk dien,
4375. Kieñ ulağan sañalaah kihi
4376. Hıruomkay üçügey kuolastaah kihi
4377. Çöllörköy ütüö ırılalaah kihi
4378. Saña sañarar, tıl kepsiir:
4379. “Cie, buo!
4380. Üs bilas ürüñ kömüs suhuohtaah Ürüñ Uyullan!
4381. Sir öttün sireğes, hıruoñka kuolay,
4382. Hıroğolun hoolluk, kuoğay mağan, kuurba çatır!
4383. Min bıyañnaah bıttıkpıtın bıha tuolaññın,
4384. Min colloğ honnohputtan kuotan küreeññin,

4385. Haya tüüleeh ulluñaahtaah,
 4386. Haya tüünükteeḥ sıraydaah
 4387. Tüürülüür tüökünün kitta kürehen kötöörü gınnıñ?
 4388. Miñiyeliir dieteh kihi
 4389. Üöhee böğö üs biihin uuhun
 4390. Üs uulaah otoñño ḥoluubun,
 4391. Allaraa böğö alta biihin uuhun
 4392. Alta uñuoḥtaah otoñño sanıbın,
 4393. Orto doydu uon ikki biihin uuhun
 4394. Uon ikki uulaah otoñño ḥoluubun.
 4395. Miñiyeliir kihi anaar bayagal alaaspın ḥayalara tuoraan,
 4396. Altan ḥaya caarbañmın ḥaya kihi taḥsan,
 4397. Aydaan uoruk ciebin ḥannık tüökün alcatan iḷiegey, ḥotuoy?
 4398. Uoy bu buyakam!” – diir.
 4399. Bu gınan baran, töttörü-taarı ḥaaman,
 4400. Altan erehieñke muosta tıaha
 4401. Kutaalaah uotunan ubaya sılcara ühü.
 4402. Ce doğor, çahçı kırıckı,
 4403. Oloñḥo buolan baran obunnaah buolar ebit,
 4404. Tıl buolan baran sımıyalaah buolar ebit,
 4405. Kepseen buolan baran çallarınnaah buolar ebit.
 4406. Altan Amırıt buḥatır baltıgar eter:
 – “Ce, ḥotuoy!
 4407. Ce min kün bügün
 4408. Üöhee böğö üs biihin uuhun
 4409. Ürüt kubulğatın öhülöğüm,
 4410. Orto doydu uon ikki biihin uuhun
 4411. Orduk ḥohuu sanaatın ullarıttağım,
 4412. Allaraa böğö alta biihin uuhun
 4413. Alın albañın aralcıttağım.
 4414. Ce, bardım!”
 4415. İñe dien baran
 4416. Altan erehieñke muosta tıaha kutaalaah uotunan ubayan,
 4417. Sulbu-ḥalrı ḥaaman, cie taḥıgar dibdigireen-lihigireen tağısta.
 4418. Ḥallaraattaah altan ḥahaatıttan
 4419. Aydaan arağas atın sieten kınatınatan ağalla,
 4420. Altan kilie iñıurın ürdüger saba braḥta, tıtan iñıurdaata.
 4421. Cirimın, ḥolunun sihin üöhüger dılı bıhta tıtan iñıurdaata.
 4422. Ol gınan baran, atın ürdüger üs süül etiñ kurduk
 4423. Cim maaççı oloron kebiste, öro tardan tehiinneete,
 4424. Biha bieren kımıñlaata,
 4425. Altan ḥayattan istannarda, arı tühelgetitten tebinnerde,
 4426. Üüt çomçuk aartık üütün ustun öro kötüten tağısta,
 Üs ütö ḥallaan ürüñ kömüs ühüötün ürdüger
 4427. Öro süürden tağısta,
 4428. Lıñkınaççı siellerde;
 4429. At tuyağın tıaha
 4430. Altan soluur tıahın kurduk lañkınaççı ayannaata.
 4431. Mamı bihi kibihibit ihilleen sıtar.
 4432. Bu ihilleen sıttağına –
 4433. At tuyağın tıaha ihillibet buolla.
4434. İhillibet buoların kitta
 4435. Bihi kibihibit eliyen tura ekkireete.
 4436. Atağınan tebinne, kınatınan çiestenne,
 4437. Öro kötön tağısta.
 4438. Ülüskenneeh orduk ölüünü oñordo,
 4439. Alcarḥaydaah atır bıhılaanı oñordo;
 4440. Aydaan uoruk, aydaan arağas ampaar cienı
 4441. İlin erkinin üs ḥolloğohun tostu kötön kiirde,
 4442. Ḥañırğastaah araña tuos ḥappaḥçımi töbötünen ḥaya teben kebiste,
 4443. Battağın taraana oloron caḥtarı
 4444. Ürüñ kömüs suhuoğuttan sulbu tardan ılla,
 4445. Begelçeğer ağısta eriyde,
 4446. Ampaardarın gienin külüdürdeeh ürüñ kömüs ürdün
 4447. Tüört ḥolloğohu üreye kötön tağısta.
 4448. Subu gınan baran
 4449. Tus ilin dieki kötön culuruyda,
 4450. Küöh küüden tınınan tınna.
 4451. Bu kötör iḷe baran iher caḥtara
 4452. Subu kurduk dien saña sañara iher,
 4453. Süögey iağıyatın kurduk bieteñelii- bieteñelii:
 – “Ce, ıaḷar et ayakata da bert,
 4454. Abaahı ille isteğine, sanaatağına,
 4455. Ölör tın ülügere da sürdeeh,
 4456. Battağıtın tuppıta da kıtaanaḥ,
 4457. Ḥooluga kiriñete ıaḷara da bert.
 4458. Bieteñelii iheriger – sihe da ıaḷara bert buolla,
 4459. İkki bıttıgın bılarḥaya
 4460. Kihi suturugun kurduk köptö,
 4461. Tebieleneriger atağa emie bıstan tühüöh kurduk berke ıarıyda.
 4462. Uñan talbaaran bara (bara) tın killerde.
 4463. Ol gınan ihen, subu kurduk dien
 4464. İy ıtını ıtı, soy soñuunu soñuu,
 4465. Aan iye doydutun kitta bırastılaha,
 4466. Alamay kün dırdıgın kitta bırastılaha,
 4467. Altan ḥaya caarbañın kitta bırastılaha,
 4468. Altan Amırıt toyon ubayın kitta bırastılaha,
 4469. Saña sañara, tıl kepsii ihere ühü:
 4470. “Ce, buo!
 4471. Atan Amırıt buḥatır, toyon ubayım, bıralıya bırastı!
 4472. Ulaḥannık tuttarıñ, orduktuk sananarıñ.
 4473. Üöhee böğö üs biihin uuhun
 4474. Üs uulaah otoñño sanırıñ,
 4475. Allaraa böğö alta biihin uuhun
 4476. Alta uñuoḥtaah otoñño uurarıñ,
 4477. Orto doydu uon ikki biihin uuhun
 4478. Uon ikki uulaah otoñño ḥoluur buolarıñ.
 4479. Çoroonnoḥ kımıskın soğotoğun iher erdeḥkine doḥsurguur buolarıñ,
 4480. Matarcaḥtaah kımıskın mamıyalaan iher erdeḥkine bardamnır buolarıñ, (sayfa 50)
 4481. Köhüyeleeh süögeyin küñüyeleen iher erdeḥkine küühürgüür buolarıñ.
 4482. Ce köstübet uolun kütür berde
 4483. Künüm siritten kötüter küne buolla;
 4484. Abaahı aymağın aattaah berde

4485. Ayım siritten araarar küne buolla.
4486. Ağıs iileeḥ-saḡalaah
4487. Aan iye doydum biralıya birstıı;
4488. Anaar bayaḡal alaaḥım,
4489. Altan ḡaya caarbañım biralıya birstıı;
4490. Kür baayım, küden übüm biralıya birstıı!
4491. Ḥarıan saatım, ḡalıñ ayım, ḡaraña buruyum.
4492. Sordooḡ caydaah kııs oḡo töröömmün,
4493. Suoruma soruktammit, iteḡes ayılammit ereyim
buruyum, cayım, soboloñum ebit daḡanı
4494. Uoy da buyakam, oḡoloor!“ – diir.
4495. Ce bu manna turan,
4496. Ütüö kihi kulgaaga, ḡaraḡa üs tüört dien
4497. Bert kihi ḡaraḡa, kulgaaga bies-alta dien
4498. Ös ḡohoono, üḡe bastıña ce buolar ebit.
4499. Balta itaabıt, soñoobıt, eppıt, sañarbit tılın iççite
4500. Altan Amırıt buḡatır
4501. Tüüleḥ töbötün oroyugar
4502. İkkileḥ balçır oḡo saḡa ceriliir ces emeget buolan, ñır
ḡına tüste.
4503. Manı isten baran, ce teber süreḡteeḥ kihi ebit – teber
süreḡe tepte,
4504. Ooñuur ḡaannaah kihi ebit – ooñuur ḡaana ooñooto,
4505. Tardar tımırdaah kihi ebit – tardar tımıra tarta.
4506. Ce oloñḡo buolan baran obunnaah buolar ebit,
4507. Tıl buolan baran simıyalaah buolar ebit,
4508. Kepseen buolan baran çağlarınnaaḡ buolar ebit.
4509. Aydaan araḡas atın ergilinneri tarta,
4510. Öro tardan tehinneete, bıha bieren kımñılaata.
4511. Ḥarbaḡ eti ḡaya daybaata,
4512. Olguy eti oyo oḡusta,
4513. Küös eti köñü oñusta.
4514. Bıḡeen-daybaan uon künnük sir buolla,
4515. Üünen-daybaan uon künnük sir buolla.
4516. Üöḡüleebıt sañata üör turaaga buolla,
4517. Ḥahıtaabıt sañata ḡara suor buolla.
4518. Ce baran baran bararın baḡatın bilbete
4519. Daybaatan-daybaatan daybaatırın caabıtın bilbete.
4520. Ḥaraḡa ḡallaanı bilbet kına kıñırbit kihi,
4521. Ulluñaḡa siri bilbet kına uoḡurbit kihi,
4522. Ce ihıı-ḡahıı ulaḡanın turuorda,
4523. Üöḡülüü-çaskıyıı ütüöte buolla.
4524. Subu manı kötür kınattaah kütür berde ihitte.
4525. Ce bu isten baran,
4526. Ce kınat böḡö kırbañıtı buolla,
4527. Dabıdal böḡö daybañıtı buolla.
4528. Ce kütür türḡen kötüütün köttö,
4529. Ce kırıy sıdam ayanın ayannaata,
4530. Balamat-bahaam barıtın barda;
4531. Türḡen buolaayabın dien
4532. Üs ḡallaan dieki öro kötön taḡsar,
4533. Suhıl buolaayabın dien
4534. Üüner mas ürdüḡer tañnarı surulaan tüher.
4535. Ce doḡor, ḡamnappat kihi tübeste bıñıtı keñiki kihi.
4536. Ḥahıtı ulam uçugahaata, ulam uçugahaata,
4537. Atın tuyaḡın tıaha ulaatta,
4538. Aarıktaah kımñıtın tıaha ulam uçugas aydaarda.
4539. Ce manı isten baran, Oçullaan Çoçullaan buḡatır,
4540. Ce sitteḡe miigin dien, kuyahata küürde, ete salasta.
4541. Ol ḡinan baran subu kurduk dien sanı iher:
4542. “Min daḡanı urut kubulḡattaah kihi etim,
4543. Alın albastaah kihi etim.
4544. Orduk ḡohuu sanaalaah kihi etim,
4545. Min da böḡö kihi baarım
4546. Toñ küömmünen culurustaḡpına,
4547. Ḥalçaḡay meyiibinen ḡarıstaḡpına,
4548. Miigin kiñi tühen tugu ḡınaḡay?!”
4549. Naay ḡınar tardıalahan köron tarbaḡpıt ḡaanın
tarḡatiaḡpıt,
4550. Ütüölehen köron tüöspüt küühün öhülüöḡpüt,
4551. İrgielehen köron erbeḡpıt erçimin bilsieḡpıt.
4552. Naay daḡanı buollar aydaannaah ataḡ alcarḡayın
turuoruoḡpıt,
4553. Sugulaannaah suturuk soduomun oñoruoḡpıt,
4554. Ñırgierdeḡ tiñileḡ dibdirgene buoluoḡa”.
4555. İne dii sanaan baran kötür kınattaah kütür berde
4556. Tumsun çulbuççu tutta, kınatın kıptıydu tutta,
4557. Kuturugun subuççu biraḡta,
4558. Tuygun turuu çağıl doyduga, çağtarın tupputunan,
suptu surulaan tüste.
4559. Ce kırıcık ap ḡomuhunnaah,
4560. Ama cıkkerdeḡ kihi ebit;
4561. Kubulunna-kupsunna, üñkürüye-küölehiyde,
4562. Umsa ittenneri ergiyde, uoday ḡaannaah,
4563. Cebin sıraydaah, aḡıs kırılalaah kilegir timir kihi buolla.
4564. Bu kubulunaarı üñkürüye sılan,
4565. Oyoḡo çağtarı tölö ihıktan kebiste –
4566. Keybeḡiybet ketit üödeñne
4567. Çaḡtar kihi üs bılas burut ḡorḡoḡun buolan,
4568. Kubulunan tüste, sıña ḡarbatan ḡaalla,
4569. Cılıs ḡinan sütte, sıña ḡarbatan ḡaalla.
4570. Kuottaran kebiste kihi. Kuraanaḡın turar.
4571. Bu turan, arḡaa ḡallaan anñın dieki,
4572. Altan Amırıt keler sirin dieki
4573. Üñtüü batas kurduk ütürü-batarı köron turdaḡına, -
4574. Ce doḡor, çağçı kırıcık, –
4575. Kırılalaah kihi sıraya kıtarıda,
4576. Cañḡaalaah kihi sanna darayda,
4577. Kölöḡünneeḡ at küöne kündeerde,
4578. Cañḡaalaah sıḡı tahaata sandaarda.
4579. Altan Amırıt buḡatır bıñıtı iher.
4580. Ce kieñ ulaḡan sañalaah kihi ebit,
4581. Koruomkay üçüḡey kuolastaah kihi ebit,
4582. Çöllörköy ütöo ırılalaah kihi ebit.
4583. Subu kurduk dien sañarar,
4584. Tıl bıñıtı kepsıir, ırıa duoraana ihiller.
4585. Subu kurduk dien sañarar:
4586. “Cie, buo!
4587. Ḥalıñ ayım ebit, ḡaraña buruyum ebit,
4588. Ḥarıan saatım ebit, ḡaydıan abam ebit,
4589. Ölüüm-ülüḡerim ebit, muñum-bıñılaanıñ ebit!
4590. Miiner migem, kölüyer köḡöm,
4591. Tardıñar talaham, üktener öyöbülüm,
4592. Süürer böḡö ataḡım, kötür ütöo kınatım,

- 4593.** Celbirgeleeh tüüleeh, tüört atahtaah,
4594. Türgen ayı oğoto, aydaan arağas atım,
4595. Kinat böğö kırbahıta buolla,
4596. Dabıdal böğö daybahıta buolla,
4597. Sıdam sıru sılar sıla buolla, (sayfa 51)
4598. Türgen tühüü tühüller küne buolla,
4599. Baham barı barıllar ayana buolla.
4600. İniir tarahañ bıstağınan ,
4601. İnelik uñuoğıñ tostuoğunan,
4602. Oodul kurduk oyon, köödül kurduk kötön,
4603. Ayannaan körüöhkün töhölööh buoluoy?
4604. Miñiyeliir dieteh kihi
4605. İkki burgunas anañ muohun kurduk üöleennehen
 üöskeebit,
4606. İkki allaañ at ħarağın kurduk artıallahan töröobüt
4607. Ħotun kısı baltıbın
4608. Bıyañnaañ bittıkpıttan (kim) bıha ħarbaan,
4609. Collooh ħonnoħputtan kudu ħarbaan,
4610. Ağıs üösteeh anaar bayağal alaaspın tuoraan,
4611. Altan ħaya carbañmın taħsan,
4612. Aydaan uoruk ciebin ałatan,
4613. Aal sırdık uoppun umuruoran,
4614. Tüün kelen uoran bardağay,
4615. Künüs kelen talaan bardağay?!
4616. Ħaya doydı tüüleeh ulluñhtaah, tüünükteeħ
 sıraydaah,
4617. Türülür tüöküne buollağay, barılır baranaaga
 buollağay,
4618. Ħaya doydı kötör bıltın kölcüne küreten bardağay,
4619. Aahar bıltın albına ałatan ilteğey,
4620. Barar bıltın baranaaga batıñınaran bardağay?
4621. Kırahalaah suolun kıayan ararım,
4622. ħaardaah suolun ħayan körüöğüm,
4623. Toñ suolun tulan körüöğüm,
4624. İrieneħ suolun irdeen ereydiem.
4625. Tebisteren diibeliem, batıhan mayaçılıam.
4626. Uoy da buyakam, oğoloor!“ – diir.
4627. “İne dii ihen bu kihi turarın körbüt bıhıta.
4628. Ol gınan baran, – körböt da kihi buoluo duo? –
4629. Tierbes ħarağınan körön cerbelitte,
4630. Segerkey kulгааğınan isten segełitte.
4631. Körön baran ügürüöleen üögüleebitinen, cabcıgran
 ħahıtaabıtınan,
4632. Tuygun turuu çağıl doydı ñurgunnaah sular ñuurugar
4633. Altan Amırıt buħatır
4634. Turuyalappıtınan kelen turuoru tüste,
4635. Torğo tehiinin tölö ihıktan kebiste,
4636. Tuos iheñetin mülçü tebinen tüste.
4637. Ol gınan baran uhun durba batañınan
4638. Oħsooru süüren batıgıraan kelle.
4639. Ce doğor, kelen baran kelbittii keler kihi ebit;
4640. Uurahar kurduk uohun uohugar teñneebitinen,
4641. Sırayın sırayıgar teñneebitinen,
4642. Ħarağın ħarağar teñneebitinen,
4643. Munnun munnugar teñneebitinen,
4644. Mülğününen tüöhütten ütürübütünen turar kihi
 buolla.
- 4645.** Ce bu turan, subu kurduk dien,
4646. Köyüüleeh oybon kurduk köy kömüs küömeyin
 köbüöhteter,
4647. Çoroon ayaħ kurduk altan caakır ayağın atıñnatta,
4648. It iilen ilbatınan ihaara turar ühü,
4649. Kus iilen ilbatınan ħomurar ühü, subu kurduk dien:
4650. “Cie, buo!
4651. Bılırgı bıralıybit bıdan cıl mındaatıgar,
4652. Urukku ullarıybit oğo cıl uorğatıgar,
4653. Aaspıt aydaannaah cıl arğaatıgar,
4654. Aan kırcağastara eter tılların ister buolarım –
4655. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
4656. Burħaannaah buor ħaya keteğe carbañnaah
4657. Oçuluun çuoğur attaah Oçullaan Çoçullaan buħatır
4658. Sañ böğö kuħağannaah, sanaa möküleeh,
4659. Ürüñ künün sırdığın öydöoböt,
4660. Üñer tañara ayıtın sanaabat,
4661. Uoday ħaannaah,
4662. Cebin sıraydaah,
4663. Küp cühünneeħ,
4664. Ağıs kırılaaħ kilegir timir kihi üöskeete dien eter
 buolallara.
4665. Kırcık eteller ebit.
4666. Gınıaħ kihi gummıkkın, talıaħ kihi talaabıkkın,
4667. Uoruoħ kihi uorbukkun, ağalıaħ kihi ağalbıkkın.
4668. Ce türülür tüökün, tüökün baranaak,
4669. Toğo ħaya, noko, miñiyeliir dieteh kihini
4670. Aal uoppun umuruorduñ,
4671. Alaha ciebin ałattıñ,
4672. Cohun suraħpın suuraıydıñ,
4673. Alban aappın ałattıñ
4674. Miñiyeliir kihi ħotun kısı baltıbın
4675. Üs bılas ürüñ kömüs suhuoħtaah Ürüñ Uyullaanı
4676. Toğo uoran, bılaan kelliñ, tüökün, baranaak?!
4677. Töhö kuula tia kuruor dılı uhun suluunu sukkuyduñ,
4678. Töhö ħalaayı tia ħañırar dılı ħalıñ atını bierdiñ?
4679. Ürüñ kün sokuonunan, üñer tañara ıyağınan,
4680. Bar con mayğıtınan, aan doydı keskilinen
4681. Kihini kihini ılar buolar.
4682. İne gınnıñ duo, tüöküön?!
4683. Ce miñiyeliir kihi eyigiñik tüökünü
4684. Sırdeen timirdeħkine töböñ oroyuttan ħarbır kihibin,
4685. Ħallaannaan köttöħküne ulluñğaıñ oroyuttan tutar
 oğoñorbun,
4686. Orto doyduga kuottaħkına onooguttan tutar kihibin.
4687. Aydaannaah ataħ ałarħayın tartıağım,
4688. Sugulaannaah suturuk soduomun oñordoğım,
4689. Ñirgierdeeh tiñileħ dibdirgenin turuordağım.
4690. Bügüññü küññe üñer tañara ayıtın sanıam suoğa,
4691. Ürüñ kün sırdığın öydüöm suoğa,
4692. Ħalıñ timir küññün ħayıtağım buoluoğa,
4693. Ħara balay ħaaññın sibiligin toğuoğım,
4694. Ħatan timir uñuoħkun kün bugün toħuttağım,
4695. Siligerteeħ tiit sağa sihin üöhün sibiligin tartıağım,
4696. Kihilii kegieneeh erdeħpine,
4697. Saħalı cayaannaah erdeħpine,
4698. Connuu suobastaah turdaħpına,

- 4699.** Bılaan-talaan kelbit cahtargın,
4700. Beyem oğobun beyeber aǵal,
4701. Ölüüte ülügere suoh,
4702. Ayıta aǵarhaya suoh,
4703. Soro soduoma suoh.
4704. Bierbet künneeh buollaħkına,
4705. Atı-suluu bierbeteħ cahtargın
4706. Bierdergin daǵanı ılaǵım, bierbetergin daǵanı ılaǵım.
4707. Eyeleeh illeeh erdehpine – bulgu bıha aǵal!
4708. Uoy da buyakam, oǵoloor!” – diir.
4709. Ce onno bu aǵıs kırılaaħ timir kiki
4710. Uoday ħaanı ħaannanna,
4711. Cebin sırayı sıraydanna,
4712. Küp cühünü cühünne. (sayfa 52)
4713. Subu kurduk dien ce
4714. Bödön ırılaaħ kiki ebite ühü,
4715. Ulaħan sańalaah kiki ebite ühü,
4716. Kień kuolastaah kiki ebite ühü.
4717. Ce subu kurduk diir:
– “Bay, bay, dugaar!
4718. Arǵaa ħallaan anıǵar üöskeebit
4719. Araǵas ħallaan siene,
4720. Anaar bayaǵal alaastaah,
4721. Altan ħaya caarbańnaah,
4722. Aydaan uoruk cieleeħ,
4723. Alla-bulla kuturuktaah aydaan araǵas attaah,
4724. Altan kilie tańastaah Altan Amırıt buħatır,
4725. Aakkittan alaadiyan, suraħkittan suohurǵanan,
4726. Beyegitten berdimsiyen, ulaħannık tutunan,
4727. Orduktuk sananan, tuora toton,
4728. Kedirgi bayańńın,
4729. Kumah meyii baǵacı, ħońħo bas kütür,
4730. Türülüür tüökün, tüökün baranak,
4731. Mińiyeliir kiki itık ıadań tılbin ırdılaan turuy,
4732. Suon toluu toyukpun tolkuйдаan tur,
4733. Ürdük ütö tılbin öydön tur, tüökün.
4734. Omuk uola omuk kılıń süreǵinen söbüleete da,
4735. ħaraǵınan ħayǵaata da, sanaatınan taptaata da
4736. Oyoh ılan bararıǵar –
4737. İsten tur, sireǵes uola –
4738. Sobuot sokuonugar, ustab ıyaaǵar baar ebet,
4739. Mińiyeliir dieteh kiki türüyen
4740. Caħtar kiki aayı subay sielleeh,
4741. Sılaanıǵas tüüleeh, sıbıcial kuturuktaah,
4742. Salaas erkinneeh sılǵı süöhünü
4743. Sıhı mugunan ħalıımızar üüren aǵalan bieren
4744. Appaya sıtybit ayaħkar
4745. Taptayan bierbete dieńńin sańara turaǵın,
4746. ħarılyan iippiit ħara tüüleǵittin –
4747. ħonoǵor muostaah, ħolońsolooh sittaah toloon ınaǵı
soǵotoħto üüren, kóńköyö sıtybit küömeyim oǵotugar
4748. Kündüleebekke ijer kütüöt oǵo köstüüb dieńńin
daǵanı
4749. Kürgüydüü turaǵın, tüökün-baranaak, sireǵes uola!
4750. Mińiyeliir kiki ehieħeǵe daǵanı
4751. Üünen türüyen, aǵalan turan
4752. Kutan toǵon bieren,
4753. Sıtıkan kurtaħkar sıttan kutuoħ
4754. Sılǵııt maħsıt uoluń daǵanı mińiyeliir duo, tüökün?
4755. Töhö ħaya daǵanı
4756. Erienneen-elemesteen eppitiń sańarbitıń ińiger daǵanı
4757. İńiir taraha bısta iligine
4758. İnelik uńuoǵum tosto iligine,
4759. İrińe meyiim iedeye iligine,
4760. Suorat meyiim tuymaara iligine,
4761. Biir ińiiri bıhan turan ılaǵıń,
4762. İkki kórör ħaraħpın tehen turan illieǵıń,
4763. Aǵıs aygır mühebin araartan turan cabılań, sireǵes
uola, tüökün baranaak!
4764. Ol beteree öttünen bierbet kiki buoluoǵum.
4765. ħaytaħ kınan turańńın,
4766. Oyoǵum caħtarı bılaan talaan iǵergin kórüöhþüt.
4767. Mińiyeliir kiki,
4768. Aydaannaah ataħ aǵarħayın turuorbakka,
4769. Sugulaannaah suturuk soduomun ońorbokko,
4770. Nırgierdeħ tińileħ dibdirgenin teriybekke
4771. ħaytaħ bıhan kerden iǵergin kórüöhþüt.
4772. Uoy da buyakam, oǵoloor!” – diir.
4773. Ce manı isten baran, Altan Amırıt buħatır, –
4774. Ce kiirer ħaannaah kebele kiki ebit,
4775. Oonnuur ħaannaah orospuoya kiki ebit,
4776. Tardar tımrdaah caabala kiki ebit, –
4777. İtrık it kurduk ırcıǵınaata,
4778. Torǵon börö kurduk uhutaata,
4779. Sırǵan ehe kurduk çaskıyda,
4780. Saarı uktaah saabılaan
4781. Aǵıs kırılaaħ timir kihini
4782. Tüüleeh töbötün oroyugar sırbatan kuuhunnarda.
4783. Manıħa aǵıs kırılaaħ timir kiki
4784. Aǵıs kırılaaħ timir kuyaħtaah ħarıtın,
4785. Batıyanı beyetiger tirierpekke
4786. Tiera tahıyan kebiste;
4787. Uńuoǵu taas caańı ħaya ürdüger,
4788. Kiki tiere tahıyıt erçimer,
4789. Kuba kótör ħotoǵoyun kuorsunun kurduk
4790. Kılbayıtınan taħsan,
4791. Batıya ehillen tühen ħaalla.
4792. İkki buħatır connor
4793. İńıranan ınçıktaħan kebiستير,
4794. Muos ħabarǵalarıtın
4795. Sabaray taas ıtıstarınan bobuta ħarbastılar,
4796. Altalaah atır sılǵı bahın saǵa
4797. Altan caakır suturuktarınan
4798. Oħsuhan uursan bardılar.
4799. Ce kırıcık, doǵor,
4800. Ce kińiler oħsusput ulluńaħtarın uoraana
4801. Allara emie kiirde,
4802. Kińiler oħsusput tılların oduruna
4803. Üöhe emie taǵısta.
4804. Orto kurbuu doıdu
4805. Kuulatıǵar üümmüt kuruń ħara tıatın
4806. Kumaardaǵı kulun kuturugun kurduk
4807. Tuń-tań ükteetiler,
4808. ħaħaayıtaǵı ħańıl ħara tıanı

- 4809.** Tigerdeeği anah kuturugun kurduk
4810. Tiere-maara tebistiler.
4811. Ağıs iileeh-sağalaah, ataannaah-mögüönneeh
4812. Aan iye doyduga üümmüt iraaahinan
4813. Üçügeyi barıtın ałattılar.
4814. Ohsuhuu böğö ulaħana buolla.
4815. Ölörsüü böğö ütüöte buolla.
4816. Ce kircık kıtaanaħ kırıgıhını kırıgıstılar.
4817. Aan iye doydı keskilin sanaabatılar,
4818. Ürün kün sırdıgım öydöötüler,
4819. Üñer tañara ayıtın tolkuйдаabatılar,
4820. Bar con sanaatın sanaabatılar.
4821. Ce, çaħçı kircık,
4822. Bir iy orulur otut ħonugar ohsustular,
4823. İkki iy añaarıyar alta-uon ħonugar ohsustular,
4824. Ce, doğor, ohsuhannar,
4825. Suturuk suturuktarın uysar con tübestiler;
4826. Ce ataħtarınan tepsispitterin iniger
4827. Bi urukku ölbüt buħatırđar kurduk
4828. Altan Amırıt buħatır
4829. Ültürübet uñuħtaah kihi tübeste,
4830. Ĥaydıbat silgeleeh kihi tübeste,
4831. Bıstıbat sis üösteeh kihi buolla;
4832. Oçullaan Çoçullaan da buħatır
4833. Ce ıaħar et ayakatın ıra bilbet kihi ebit,
4834. Toħtor ĥaan abıtayın doluoıy tolkuıdaabat kihi ebit.
4835. Ölor tın ülügerin ıra öydööt kihi ebit. (sayfa 53)
4836. Beedereleeh ıağas kurduk
4837. Tebis teñ connor,
4838. At ırdıtın kurduk
4839. İıara añaardasdaabat connor buollular;
4840. Erbiı biitin kurduk
4841. Tebis teñne ohsuhan astaha turallar.
4842. Kiñiler etispit tilların odurunun,
4843. Kiñiler ohsusput suturuktarın tıahım,
4844. Üöhee üs ütüö ĥallaan ürdüger üöskeebit
4845. Ütüö connor buka barı ihittiler.
4846. Bu üs ĥallaan giene,
4847. Kırırstaah kıra ĥallaan kırcağaha buolbut,
4848. Kiñkiniir kieñ ĥallaan kineehe buolbut,
4849. Kömnöhtööh kütür ĥallaan süünete buolbut,
4850. Amnaħtaah atır mağan ĥallaan aarımata buolbut,
4851. Buruydaağı buntalır,
4852. Kirdeeği kiireliir,
4853. Ayılaağı ĥantardır
4854. Taas ĥantaar oğonör dien,
4855. Bılır eder señil erdeğine
4856. Kieñ mağan ĥallaañña kineehinen olorbuta ühü.
4857. Kırıcan tülehiyen, cüdeyen, möltöön,
4858. Kineehitten taħsıbit, bıbsay kinees oğonör baara ebite ühü.
4859. Ĥallaan giene anıgı saña kineehe
4860. Alla-bulla kuturuktaah,
4861. Taba-saacağay ınaħtaah
4862. Tabalaaskı emeeħsin uola –
4863. Tañaralaan taħsar taba cağıl attaah
4864. Taman Taybır buħatır,
4865. Bu kiñiler ohsusput tilların odurunun –
4866. Kulgaağınan da ister ühü,
4867. Ĥarağınan da körör ühü.
4868. Bu gınan baran, subu kurduk dien eter ühü;
– ĥol doyduga ĥollooħtorun bulbat etiler,
4869. Üs sibiirge söptöoħtörö köstübeteeğ.
4870. Orduktuk sanammıttara, ulaħannık tutummıttara.
4871. Ohsustunar bağardar –
4872. Tegel doyduga teñneeh teñneehterin bulsan barannar.
4873. Saña kinees ine diirin
4874. Kırcağas kinees Taas ĥantar oğonör söbüleebet.
4875. Subu kurduk dii sanır kiñi:
4876. “Eder kihi bardam balamat buollağa,
4877. Oğo kihi doħsun, uordaah buollağa.
4878. Min beyem buoytaran kördögüm!”
4879. Bu oğonörge olbuorunay uol baar ebit –
4880. Üs ĥallaan ürdün biir bülüüde ihiger
4881. Bülüüheleeh uuga töğürüten körör,
4882. Ĥallaan ĥoroħotoo, beyetin deheetiñike,
4883. Kırıtınan Tıkaaray dien.
4884. Bu deheetiñik uolun ilit ıtar.
4885. Tuoħ dien ilit ıtar dietehke –
4886. Subu kurduk diir:
– Arğaa ĥallaan annıgar üöskeebit
4887. Arağas ĥallaan siene,
4888. Ağıs üösteeh anaar bayağal alaastaah,
4889. Altan ĥaya caarbañnaah,
4890. Aydaan uoruk cieleeħ,
4891. Alla-bulla kuturtuktaah
4892. Aydaan arağas attaah
4893. Altan Amırıt buħatır,
4894. Oğom ere buollar, ohsuspatın, etispetin.
4895. Oğom, segerim,
4896. Muustaah muora buolaktaah,
4897. Burħaannaah buor ĥaya keteğee caarbañnaah,
4898. Oçuluun çoğur attaah
4899. Oçullaan Çoçullaan buħatır
4900. Ohsuhuutun etihıitın uuratan kebistin,
4901. Uordan namırıyan toħtootun, uoskuıydu.
4902. İter süöhülerin kürüöte inestiges buoluoğa,
4903. Keler kençeerilerin keskile keħtigen buoluoğa.
4904. Ürün kün sırdıgım öydöötüner,
4905. Üñer tañara ayıtın tolkuıdaatınar,
4906. Bar con saatın sanaatınar,
4907. Aan doydı talatın kördüner.
4908. Oğolorum ere buollallar –
4909. Uurayan, toħtoon kördüner.
4910. Kırcağas kihi töböm oroyo tuluppat buolla,
4911. Köhsüm ĥarağa tuluppat buolla,
4912. Ürün süñüm üüte tuluppat buolla,
4913. Süreğim bıata ıarıyda,
4914. Ĥayğah bıarım ĥamnappat buolla,
4915. Sıtar oloror caabıttan aastım,
4916. Utuyar uubuttan aastım.
4917. Oğolorum ere buollallar –
4918. Kiñiler ohsusput tilların odurunugar,
4919. Suturuktarın uoraanıgar

4920. Künüs oloron cüülün bilbet buollum,
 4921. Tüün utuyar cabıbn sanaabat buollum – buka dien tohtootunar.
 4922. Beyeñ, noyon, seren, serben;
 4923. Kiñilerge uçugahaññın beyeğin bıłataayağın.
 4924. Üs ürüñ ħallaan
 4925. Üs ürüñ kömüs ühüötün
 4926. Tuora migelenen oloron,
 4927. Buoyan tağıs”, – diir.
 4928. Ce onno Kırıtınan Tıkaaray, deheetiñik uol,
 4929. Üs ħallaan
 4930. Ürüñ kömüs tuorayın kelen tañnarı migelenen ,
 4931. Allara öñöyön oloron, subu kurduk dien, saña sañarar, tıl eter.
 4932. Kırıtınan Tıkaaray, deheetiñik uol,
 4933. Ce oħsuha turar con ister gına
 4934. Kieñ ulaħan sañalaah kihi ebit,
 4935. Çöllörköy ütüö ırılaah kihi ebit.
 4936. Koruomkay ütüö kuolastaah kihi ebit.
 4937. Subu kurduk dien saña sañarar, tıl kepsiir:
 4938. “Cie, buo! Ubaydaah doğorum, Altan Amırıt buħatır!
 4939. Ünneeħ iñırdaah ürdük ütüö tıbn
 4940. Öydöön cüülleen isten turuy.
 4941. Oçullaan Çoçullaan, ubaydaah doğorum!
 4942. İñırdaah buutaydaah ıtık iadañ tıbn
 4943. İrdılaan, sıanalaan, isten turuy.
 4944. Migin dağanı kim ħaya kelle dietehkitine –
 4945. Üs ħallaan ürdün biir bülüde ihiger
 4946. Bülüüheleeħ uuga töğürüten körör
 4947. ħallaan ħoroħotoo – Kırıtınan Tıkaaray dien buħatır,
 4948. Deheetiñik kihi tiyen tiksen kellim.
 4949. Toğo kelliñ dieññit
 4950. İahıyalaan ıyıtır, egelgeleen eter buollaħkitına –
 4951. Kırıtıstaah kıra ħallaan kırcığaha buolbut,
 4952. Kömnöħtööh küden mağan ħallaan kütüre buolbut,
 4953. Amnaħtaah arağas mağan ħallaan atıra buolbut,
 4954. Kiñkiniir kieñ mağan ħallaan bılrıgı bırsay kineeħe,
 4955. Taas ħantar oğ(o)ññor iłitteen ıtta.
 4956. Toğo ħaya ıtta diir buollaħkitına –
 4957. Subu kurduk dien ıtta. (sayfa 54)
 4958. Oğorum ere buollallar
 4959. Aydaannaah ataħ aħarħayın tarpatınar,
 4960. Sugulaannaah suturuk soduomun oñorbotunar.
 4961. Nırgierdeeh tiñileħ dibdirgenin oñorbotunar.
 4962. Üñer ürdük tañarağıt ayıtın sanıaħkit ühü.
 4963. Ürüñ ütüö küññüt sırdığın öydüöħküt ühü,
 4964. Aan iye doydugut talatın bilieħkit ühü,
 4965. Barı üçıgey coññut saatın sanıaħkit ühü.
 4966. Ehigi dieteh connor
 4967. Tılgıt oduruna, suturukut uoraana
 4968. Kiñieħe ihillibit.
 4969. Tüünüger utuydağına uuta kelbet buolbut,
 4970. Künühüger oloron kördöğüne – tuluyan olorbot buolbut ühü.
 4971. Uuraybakka oħsustaħkitına
 4972. İter süöhügüt kürüöte iñnestiges buoluoğa ühü,
 4973. Törötör oğogut uyata tüñnestiges buoluoğa ühü,
 4974. Keler kençeerigit keskile keħtigen buoluoğa ühü,
 4975. Colgut-sorgugut sarbıllağa ühü,
 4976. Örögöygüt, talaaññıt namtıağa ühü.
 4977. Ütüö connor buollaħkit.
 4978. Min dağanı ütüö kihibin
 4979. İłiti dağanı isteññit, ütüö tılı öydöññüt,
 4980. (Uurayan) körüöħkütün dağanı töğölööh buoluoy?
 4981. Uoy da buyakam!” diir.
 4982. Manıħa oħsuha turar connor
 4983. Si cörü it da ürde diebetter.
 4984. Ce uuraybat oħsuhuulaah connor,
 4985. Kıaysıbat kırgıħılaah connor,
 4986. Tebis teññe oħsuha turallar.
 4987. Ce kiñiler oħsusput ulluñħtarın uoraanın
 4988. Allarattan istenner,
 4989. Aħarħaydaah alta biihin uuhun
 4990. Ünser suuta buolbut, aħtar ayıtta buolbut,
 4991. Arıma kırcı (ha) buolbut,
 4992. Üeħee böğönü ölbügenen büterbit,
 4993. Orto doydunu umnanan ħollorugunan kıaybit,
 4994. Allaraa doydunu tardınan naadırganın tarptı,
 4995. Allaraa doydu ünñüleeğe, ħarsılaağa üördüspüt,
 4996. Ceebete-ciıkeye eñerdespit,
 4997. Ap ħomuhunnaağa, ama cikkerdeeğe artıallaspıt,
 4998. İhar kumaħ iççattaah, kutar kumaħ noruottaah,
 4999. ħoñuruutun ortotugar orduga alta
 5000. Sürdeeh süüne baay ıal kıstaan da oloron,
 5001. Sayılaan da taħsar ketit ħoñuruulaah,
 5002. Arsın tuoraa tiısteeh,
 5003. Arsan Duolay oğonör deheetiñik uollaah ebit –
 5004. Öhöħ sıray, öttük mocuguy,
 5005. Üöden cayaan, kırs kıncalğan,
 5006. Tııs borbuy, ħaan öhöħçöy,
 5007. Timir Soluoñay buħatır (dien)
 5008. Onno subu kurduk dien illittiir:
 – Bu Altan Amırıt buħatır ikki
 5009. Oçullaan Çoçullaan buħatır ikki
 5010. Oħsusput ulluñħtarın uoraanın,
 5011. Etispit tılların odurunun
 5012. İste sataan barammın istibepper tiydim,
 5013. Bile sataan barammın bilbepper tiydim.
 5014. Kiñiler oħsusput tıstarıgar, uustarıgar
 5015. Töböm oroyo tuluppat buolla, sünüm üte tuluppat buolla,
 5016. ħayğah bıarım ħamnappat buolla.
 5017. Uuraybakka oħsuhar buollaħtarına,
 5018. İter süöhülerin kürüötün iñnerite tıtıağım,
 5019. Törötör oğolorun uyatın tüñnerite tıtıağım,
 5020. Keler kençeerilerin keskilin keğinneren kebiħieğim,
 5021. Suoruma soruktuoğum, iteğes ayılağım,
 5022. Ürdük aattarın namtatım, ürüñ sıraydarın kırtitiem,
 5023. Ütüö beyelerin boħtotuoğum, ülüünü ülügeri oñoruoğum,
 5024. Ayıñı buruyu tardıağım. Uuraydınar! Tağıs, et!
 5025. Kiñilerge uçugahır buolaayağın.
 5026. Keybełiybet ketit üöden sette bütteğın,

5027. Tuora migelenen olron bıgan taḥsan oloron, eten kör!”
– diir.
5028. Oḡoḡor iñe diebitiger
5029. Abaahı deheetiñige, Timir Soluoñay oburgu
5030. Keybeļiybet ketit üöden sette bütteḡer taḥsan,
5031. Kielı maanı sıraydaaḡ kihi bıgan körön oloron,
5032. Soḡotoḡ ataḡtaaḡ kihi tuora migelemmit,
5033. Biir iliileeḡ kihi bitteḡitten ḡarbaan,
5034. Tuttan oloron, sañara oloror:
5035. “Buya, buya, buyakam!
5036. Altan Amırıt buḡatır,
5037. Itık ıadañ tilbın ırdılaan tur.
5038. Oçullaan Çoçullaan buḡatır,
5039. Suon toluu toyukpun tolkuıydaan, toyonnoon tur,
noyon!
5040. Miñiyeliir kihini
5041. Kim ḡaya kelliñ dieteḡkitine daḡanı,
5042. At kıayan tarpat alban nayaan aappın,
5043. Oḡus kıayan culuruybat suon toluu suraḡpın ıyıtır
buollaḡkitına –
5044. Allaraaññı doıdu sıdam böḡö sırılaaḡa,
5045. Türgen böḡö tühöüleḡe, kötör böḡö kınata,
5046. Süürer böḡö ataḡa,
5047. Öhöḡ ḡarbıala, üöden cayaan,
5048. Tıs borbuy, kıııs kııçay,
5049. Timir Soluoñay buḡatır miñiyeliir buolabın.
5050. Toḡo ḡaya kelliñ,
5051. Toḡo ḡaya taḡıstıñ dieññit
5052. Doḡonuy ıyıtır buollaḡkitına –
5053. Üöhee böḡönü ölbügenen öbügenen büterbit,
5054. Orto doıdunu umnanan ḡollorugunan kıaybıt,
5055. Allaraaññı doıdunu tardıınan, naadıırınan tarptı,
5056. Allaraaññı doıdu aḡtar böḡö ayıtı,
5057. Sanır böḡö tañarata,
5058. Üñser böḡö suuta, üñer böḡö muoha,
5059. Ihar kumaḡ ıççattaaḡ,
5060. Kutar kumaḡ noruottaaḡ,
5061. ḡoñuruutun ortotugar otut alta baay ıal
5062. Sayılaan da taḡsar, kıstaan da oloror.
5063. Ketirgi ḡoñuruulaaḡ,
5064. Arsın tuora tiisteeh,
5065. Arsan Duolay oḡoñor, toyon ehem ıtta.
5066. Ol toḡo ıtta dieññit daḡanı
5067. Iahıyalaan ıyıtır buollaḡkitına –
5068. Ehigi dieteḡ buḡatırdaḡ daḡanı
5069. Oḡsusput etispıt ullañḡkit uoraanın,
5070. Tılgıt odurunun isten bilen oloror,
5071. Körön isten oloror ühö;
5072. İste sataan baran istibetiger tiıybit ühö,
5073. Körö sataan baran körbötüḡer tiıybit ühö,
5074. Bile sataan baran bilbetiger tiıybit ühö.
5075. Ehigi kırgıspıt taıskıtıḡar-uuskutugar
5076. Oloro sataan baran olordoḡuna
5077. Tuluyan olorbıt buolbut ühö,
5078. Sıta sataan baran sıttaḡına
5079. Tuluyan sıppat buolbut ühö. (sayfa 55)
5080. Oḡsuhuḡut uuraybataḡına
5081. İter süöhüḡüt kürüötün iñnerite tutıa ühö,
5082. Törötör oḡoḡut uyatın tüñnerite tardıa ühö,
5083. Keler kençeerigit keskilin keḡinneren kebiḡie ühö,
5084. Sorḡu böḡöḡütün samnaria ühö,
5085. Col böḡöḡütün ḡacırtıa ühö,
5086. Örogöy talaan böḡöḡütün namtatıa ühö,
5087. Ürüñ sırayıtın kırtıtıe ühö.
5088. Uolattar ere buollallar uuraydınar diir.
5089. Uoy da buyakam oḡoloor!” –diir.
5090. Onu bu oḡsuḡa turar connor sı cörü it da ürde
diebetiler.
5091. Ce tebis teññe oḡsuhannar,
5092. At ırdıtın kurduk teññehen,
5093. Beedereleeḡ ıaḡas kurduk tardıhan,
5094. Erbiı biitin kurduk tebis teññe oḡsuḡa turar connor.
5095. Ce bu turan ḡayalara daḡanı
5096. Bu oḡsusputtarın tuḡarı
5097. Sıraydarın-ḡaraḡtarın kıayan aahırsıbakka turar connor
ebıt.
5098. Tebis teññe oḡsuhannar tardıha turannar,
5099. ḡayalara da kıaysıbakka
5100. Oḡsusputtarın tuḡarı
5101. Üs ıy toññol toḡus-uon ḡonugar oḡsustular.
5102. Ce doḡor, oloñño buolan baran obunnaaḡ buolar,
5103. Tıl buolan baran sımyalaḡ buolar,
5104. Kepseen buolan baran çallarınnaaḡ buolar ebit.
5105. Subu oḡsuḡa turan,
5106. Oçuluun çuoḡur attaḡ Oçullaan Çoçullaan buḡatır
5107. İlin dieki körön turdaḡına –
5108. Bılırgıtın bıyılḡıa dılı
5109. Ös ḡoḡoono, üḡe bastıña baar ebit
5110. Ütüö (kihi) ḡaraḡa kulḡaaḡa üs tüört dien,
5111. Bert kihi kulḡaaḡa ḡaraḡa bıes alta dien –
5112. Bu kırcık ebit, – kiñiyeliir dieteḡ kihi
5113. İkki seḡerkey kulḡaaḡınan isten çerellite turdaḡına –
5114. Sıtı soḡus kınat tıaha sılıbırır.
5115. Tierbes ḡaraḡınan körön cergellıppe –
5116. Tıḡı kurupaaskı kötön sılıbıraan iher kiñiler dieki
5117. Bu ihen, ikki oḡsuḡa turar buḡatır ürdüḡer
5118. Kötön cergeyen kelle.
5119. Ürdüleriger kelen erḡiyen teleerde.
5120. Subu ḡınan baran,
5121. Köyüüleḡ oybon kurduk küñdül kömüs küömeyin
köbüöḡtette,
5122. Allahılaḡ oybon kurduk altan caakır ayaḡın atıñnatta,
5123. Çıllırıttaḡ aarık kurduk kıñkır-ḡañkır ırıa ıllır.
5124. Subu kurduk diir:
5125. “Cıe buo!
5126. Arḡaa ḡallaan istienetin annıḡar üöskeebit
5127. Araḡas ḡallaan siene,
5128. Aḡıs üösteeh anaar bayaḡal alaastaḡaḡ,
5129. Altan ḡaya caarbañnaaḡ,
5130. Aydaan uoruk ampaardaḡaḡ,
5131. Alla-bulla kuturuktaḡaḡ,
5132. Aydaan araḡas attaḡaḡ,
5133. Altan kilie tañastaḡaḡ,

- 5134.** Altan Amırut buhatır, ubaydaatar ubayım, ağalaatar ağam!
5135. Üünneeh inürdaah ürdük ütö tılbin
5136. Öydöön cüülleen turuy, ubaay.
5137. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
5138. Burhaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
5139. Oçuluun çuoğur attaañ
5140. Oçullaan Çoçullaan buhatır!
5141. İnürdaah itik radañ tılbin
5142. İrdılaan, sıanalaan, isten turuy, ubaay!
5143. Ohsuhuu böğögütün uuratan körün,
5144. Soduom böğögütün tohtotoñ körün,
5145. Etihii böğögütün eyelehen kebihiñ.
5146. Uoy da, beyi, tohtoñ!
5147. Eter tılım egelgetin istiñ,
5148. Tuoyar toyugum tuskutun tolkuydaan,
5149. Sañarar sañam sabağatın sanaañ.
5150. Miñiyeliir kısı oğo
5151. Ünürünñü küññe, aaspit ıyga, anaraa biriemege,
5152. Oçullaan Çoçullaan buhatırtan kuotan, küreen barbitim.
5153. Bu barammın üs ütö hallaan ürdüger tağıstım.
5154. Ürdük üörehteeg ütö coñño tiydim,
5155. Üçügey sibiirge sırtıtım,
5156. Ol hanna sırtıtın dietehekine –
5157. Kieñ kuondalay ebeber sırtıtım,
5158. Üs uraañıktaah uluu mağan tumulugar tağıstım.
5159. Bu tağsamın
5160. Dobuun mağan hallaan toğus kulugutugar tura töröobüt,
5161. Üs ütö hallaan ürdük üörehteeg buolbut,
5162. Curağay mağan suruksutu körüstüm.
5163. Bu körsömmün, ütö kördöhüünü kördöstüm,
5164. Üçügey aartahını aartahamın,
5165. Dobuun mağan hallaan collooh-sorgulaah
5166. Doruobuñka kiriñetin kördördüm.
5167. Onno miene okko tüspüt oñohuum,
5168. Sirge tüspüt serebieyim
5169. Oçullaan Çoçullaan buhatırğa ebit.
5170. Omuk uola omuk kılın süreğinen söbüleete,
5171. Harağınan hayğaata da,
5172. Sanaatınan taptaata da,
5173. İlarıgar söptööh ebit.
5174. Onon buollağına sin dağanı söpkö eppit ebit.
5175. Miigin illieğın söp ebit.
5176. Onu min toyon ubaybıttan eyigitten kuttanamın,
5177. Örsö dağanı ereniemnebin,
5178. Ol ürdüger itegeyiemnebin,
5179. Ayı mağan hallaan
5180. Saallar çabırğaya buolbut,
5181. Saamay ortoto buolbut,
5182. Arağas kielite buolbut,
5183. Kieñ Ayadıñsa hotuñña bardım.
5184. Arağas mağan hañayıtın ürdüger tağıstım.
5185. Ağıs ayı aymağın
5186. Aaha üörehteeg buolbut,
5187. Alıs suruksuta buolbut,
5188. Amnahtaah satı hırıya sağa
5189. Altan harandaahı tañnarı tayahtanan töröobüt
5190. Arağas Mağan suruksutu körüstüm.
5191. Aartahan, kördöhön turammın,
5192. Ağıs ayı mağan hallaan
5193. Ağıs añal tañaralaah
5194. Arağas arkıbatın aaharan ihittim.
5195. Manı aaghan ihitinnerde.
5196. Bu istibitim –
5197. Ayı kihi ayı cahtarın,
5198. Atıta, suluuta da suoh buollar,
5199. İlan baran haalarıgar, (sayfa 56)
5200. Sobuot sokuonugar,
5201. Ustab ıyağır kircik köñülleeğ ebit.
5202. Beyem dağanı giene
5203. Okko tüspüt oñohuum,
5204. Sirge tüspüt serebieyim,
5205. Tuhaannaah toyonum,
5206. Anallaah ayıñıtım,
5207. İteğelleğ erim –
5208. Oçuluun çuoğur attaañ
5209. Oçullaan Çoçullaan buhatır ebit.
5210. Bu manan buollağına, ubaydaatar ubayım, ağalaatar ağam,
5211. Altan Amırut buhatır,
5212. Kılırbit kıldannaah sanaağın kıy mırar kıydaa,
5213. Uoğurbut odurunnaah sanaağın odon budan üirettee.
5214. İrieneh haañıtınan, eyeleğ bihiğitınan,
5215. İlleğ cühññütünen, eyelehen illehen körüöhkütün töhölööh buoluoğay?
5216. Uoy da buyakam, oğoor!”, – diir.
5217. Manı isten baran,
5218. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
5219. Burhaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
5220. Oçuluun çuoğur attaañ,
5221. Oçullaan Çoçullaan buhatır kihatın tüöske keben kebeste.
5222. Uonna, keñinen çineriyen baran,
5223. Subu kurdık dientil eter, saña sañarar:
5224. “Bay, bay, dugaar!
5225. Arğaa hallaan istienetin annıgar üünen, üöskeen olorbut,
5226. Arağas hallaan siene,
5227. Ağıs üösteeg anaar bayağal alaastaah,
5228. Altan haya caarbañnaah,
5229. Alaas sıhı añaarın sağa aydaan uoruk cieleeğ,
5230. Alla-bulla kuturuktaah, aydaan arağas attaañ,
5231. Altan kilie tañastaah
5232. Altan Amırut buhatır,
5233. Subağınan turtaybit, sotogunan coroybut,
5234. Ağıs sibiir akaarita, sette sibiir meñige,
5235. Kumah meyii, hoñho bas,
5236. Türülür tüökün, barılır baranaak!
5237. Akaarımın ce berkiheetim.
5238. Ol iniger miñiyeliir dieteğ kihi
5239. Sırıya-kırcık tılı etemmin,
5240. Sıñha-ğaltı sıırımı sıñıağ,

- 5241.** Tuora-maara suobahı suobastamaĥ
5242. Kihı buoluom duo, noyoon?!
5243. Aĥıs sibiir akaarita!
5244. Sobuot sokuonunan, ustab ıyaaĥınan –
5245. Atıta-suluuta da suoĥ buollar,
5246. Saĥa kihı caĥtarı iĥe bararıĥar k n lleeĥ dien
5247. Eppeteĥim duo min eyieĥe?
5248. İne ĥaya diebipper
5249.  n r  n n  k n ne, ĥommut ĥonukka,
5250. Aaspıt ıyga, anaraa n  biriemeĥe,
5251.  yd t n c lleten ,  rd k  t o tılbın eppitim.
5252. Onno eniyeliir kihı
5253. Uohun uhugar tillaaĥ,
5254. Uolugun t rd ger sanaalaaĥ,
5255. Obunnaaĥ uolĥaĥcı kihı buolan, soro-mu na suoĥ toĥtuolĥ kihı buoluo n du,
5256. Ereye-buruya suoĥ istieĥ kihı buoluo n duo!
5257. Kılınnaatar kınım, doĥordootor doĥorum,  t o kihı buollaĥnı!
5258.  nneeĥ-ınrdaaĥ  rd k  t o tılbın,
5259.  yd o n-c lleen isten tura nı,
5260.  s-saas b ĥo n  o h len,
5261. Oĥsuhuu-etihii b ĥo n  uuratan,
5262. Suum-soduom b ĥo n  toĥtoton,
5263. İrieneĥ ĥaa nınan, eyeleeĥ suobaskınan,
5264. Bierieĥkin caĥtarı t h l o  buoluoy?
5265. Bierbet daĥanı buollaĥkına,
5266. Bierbeterĥin da iĥieĥim, bierderĥin da iĥebın.
5267. Aray en miigın
5268. İkki k r r ĥaraĥpın tehen turan,
5269. Aĥıs ayır m hebin araan,
5270. Silirgeĥteeĥ tiit saĥa sihim  o h n bıha nı,
5271.  rkte oonoo nı , kıayan ĥoton ıla  buollaĥa.
5272. Uoy da buyakam, oĥolor!” – diir.
5273. Ce doĥor, onno  aĥcı kırcık,
5274. Bihii kihibit ine diebitiger
5275. Altan Amırıt buĥatır
5276. İhin ihiger subu kurduk dii sanır  h :
5277. “Baltım baĥacı kuĥaĥan caĥtar buolan,
5278.  rd k aatım namtaataĥa,
5279.  r n sırayım kırtıydeĥe, colum-sorgum suuralınnaĥa;
5280. Caĥtar kihı sanaata ahınaaĥar kılgas kınan baran,
5281. Ahınaaĥar elbeĥ dien
5282.  s ĥohoono,  ge bastına buolara bu kırcık ebit buollaĥa.
5283. Baĥaran batistaĥa, imsıran kelisteĥe, umsuguyan k resteĥe.
5284. ĥaytaĥ daĥanı gınan bu ikki kihini,
5285.  r t kabulĥattarın o h len,
5286. Alın albastarın araĥıtan,
5287. Orduk ĥohuu sanaaların ullaritan,
5288. Kıayan ĥoton turammın,
5289. İĥer sirim suoĥ buollaĥa,
5290. Billır sirim suoĥ buolla.
5291. Noruohuna da buollar tuksan k r m,” – dien tolkuyduur.
5292. İne dii sanaan baran,
5293. Uol ĥaana kıirde, k l m gına t ste,
5294. Kıs ĥaana kıirde, miĥık kına t ste.
5295. Ol gınan baran, subu kurduk dien,
5296. Kie n ulaĥan sa alaĥ kihı,
5297.  ll rk y  t o ıralaaĥ kihı,
5298. ĥoruomkay  ĥgey kuolastaĥ kihı
5299. Sa ara, tıl kepsii turara  h :
5300. “Cie, buo!
5301. Muustaĥ muora munnuga buolaktaaĥ,
5302. Burĥannaĥ buor ĥaya keteĥe caarba naĥ,
5303. Oĥulun  oĥur attaaĥ
5304. Oĥullaan  oĥullaan buĥatır!
5305. Bihigi dieteĥ connor
5306. Tardıalahan k r mm t tarbaĥbit ĥanın tarĥatıbtı,
5307. İrgielehen k r mm t erbeĥpit erĥimin bilistıbtı.
5308. Ce  s b ĥo b t n o h l o ,
5309. Saas b ĥo b t n namtataĥ,
5310. Oĥsuhuu b ĥo b t n urataĥ,
5311. Kırgıhı b ĥo b t n kıayıaĥ,
5312. Soduum b ĥo b t n toĥtotuoĥ.
5313. Min daĥanı biir uol oĥo
5314. Ahır astaaĥ kihibin,
5315. Kırieĥer cieleeĥ kihibin,
5316. İtteĥer uottaĥ kihibin, (sayfa 57)
5317. Eyeleher keskilleeĥ kihibin,
5318. Kepseter tillaĥ kihibin.
5319. K t  tteter k t  t m, doĥordootor doĥorum!
5320. ĥonukta ĥonon, k nne  r on k r o k n daĥanı t h l o  buoluoy?
5321. Mantan antaĥ oĥsuhuuunu, etihiiıı uuratan ce k r o  ere, noyoon.
5322. Uuraybakka oĥsustaĥpıtına
5323.  ner ta araĥa ayıtı bert buoluohu,
5324. Bar co nno saattaĥ buoluohput,
5325.  r n k nne buruydaĥ buoluohput;
5326. İter s o b t k r o te innestiges buoluohu,
5327. T r t r oĥobut uyata t nnestiges buoluohu,
5328. Keler ken eribit keskile keĥtigen buoluohu
5329. İkki  t o con buolan baran, uuraybakka oĥsustaĥka –
5330.  oleenneĥ  o u gınahı,
5331. Te neeĥ sete gınahı,
5332. ĥoloonnooĥ ĥohuu gınahılar.
5333. Uoy da buyakam, oĥolor!” – diir.
5334. Bu ine diebitterin kenne,
5335. Caĥtar kihı ap ĥomuhunnaĥ caĥtar ebite  h ,
5336. Alın albastaĥ caĥtar,
5337.  r t kabulĥattaĥ caĥtar,
5338. Tıhı kuruppaaskı kıl buolan, k t  sıllan,
5339. Kınatın kıptıydı tulla,
5340. Bahın surgu cu tulla,
5341. Tuygun turuu caĥıl doydu.
5342. Nurgunnaĥ sular n urugar,
5343. Connor attılarıĥar boyborus kına t ste.
5344.  nk r s-k o helis kınna,
5345.  r t kabulĥatın o h lle,
5346. Alın albahın araĥıtta,
5347. Orduk ĥohuu sanaatın ullarıtta,

- 5348.** Umsan ünkürüyde, tiere taralıyda,
5349. İle beyetinen buolla, köstör cühününen buolla,
5350. Könö uñuogunan turda;
5351. Toğus sahaan uhun, ulañan,
5352. Uyułğan-mağan cahtar connorgo holboho tüste.
5353. Bu ühüön cüörbelehen, çömöhtöhön turannar,
5354. Ühüön tebis teñ ulañan – uhun connor,
5355. Holbohohon-kuustuhan turannar,
5356. Uostarittan uurastılar,
5357. Sıraydarıttan sıllastılar,
5358. Tuksan könsön kebstiler.
5359. Ce bu gınan barannar, ce çahçı kırcık
5360. Altan Amırıt buhatır aydaan arağas atın
5361. Toğus boğuskalaah tor tehiinnitten tutan turara ühü.
5362. Oçullaan Çoçullaan buhatır
5363. Tus ilin dieki suptu körön subullan turan,
5364. Subu kurduk dien atın ıgıran,
5365. Saña sañara, tıl kepsii turara ühü:
5366. “Bay, bay, doğoor!
5367. Miiner migem, kölüyer kölgöm,
5368. Tardıstar talaham, üktener öyöbülüm,
5369. Kötör kınatım, süürer atağım,
5370. Dölbürgeleeh tüüleeh, tüört atahtaah
5371. Türgen ayı oğoto, cüögenteyim barahsan,
5372. Bügüññü küññe ügürüö leen üögülüür,
5373. Cabcıgıraan hahıtırr küñüm buolla.
5374. Iğırar kümmer
5375. Iraah da buollaħkına çugas buoluoh buolarıñ,
5376. Suoh dağanı buollaħkına baar buoluoh buolbutuñ.
5377. Köy salgın ahılıktaah oçuluun çuoğur atım,
5378. İkki segerkey kulgaaħkınan eter tılım egelgetin
5379. İste haya señeeren,
5380. Tegil doydu telleğitten
5381. Tiiyen tiksen kele oğus,
5382. Tebinen tirenen kele tart,
5383. Uoy da buyakam, oğolor!” – diir.
5384. Ce doğor! Ce oloñho buolan baran obunnaah buolar ebit,
5385. Tıl buolan baran sımıyalaah buolar ebit,
5386. Kepseen buolan baran çallarınnaah buolar ebit.
5387. İlin diekitten
5388. Kındaannaah kıs cahtar kihini kırıran turan,
5389. Sıtı çıpçırhay talaagınan
5390. Sırayga-haraħka bierteli turarın kurduk
5391. Sıtı tıallar tıalırın kısıybaħtaan kebstiler.
5392. Altan Amırıt buhatır –
5393. Bi toyon kütüöte Oçullaan Çoçullaan buhatır
5394. Tus ilin dieki körön turan,
5395. İtahn tohuya-tohuya ine diebitiger, –
5396. Soto kebihen duogallan turan,
5397. Sis tuttan ñendellen turan,
5398. Öttük battanan küökellen turan,
5399. Tus ilin dieki körön turan ,
5400. Subu kurduk dii sanır ihin ihiger:
5401. “Bu Oçullaan Çoçullaan
5402. İti ilin dieki körön turan,
5403. Ğallaan dieki örö hantayan turan,
5404. Tugu ügürüöleen üögülüür kütürüy,
5405. Ğanna baar atın ıgırar bağacınıy?!
5406. Ata ıgırdağına beyete keler buollağa duu,
5407. İti hahıtaatağına kihi ağalar buollağa duu?!
5408. Tugu tugu sañara turar kihi buollağay?!” dii sanı turara ühü.
5409. Bu körön turdağına,
5410. Bi tıalırbit tıal keñitten,
5411. İlin Ğallaan istienetin anmıttan,
5412. Ebir çağıl bılttar örüte añan tağıstılar.
5413. Ol alın kırıtıttan,
5414. Üüner mas ürdünen bıhılaah, ürdük Ğallaan annınan bıhılaah,
5415. Kölöhünneeħ at küöne kündeerde,
5416. Cañhalaah sılgı tahaata sandaarda.
5417. Sılgı süöhü oodul kurduk oyon iher,
5418. Köödül kurduk kötön iher.
5419. Ciel aanın kurduk ayağın arı añaççı appıt,
5420. Saar ıal saar ıağahın kurduk
5421. İkki darba tanıtı tögürüyen köhünne,
5422. Eñke-ceñke Ğarağın töbötün oroyugar örö turuoru körbüt,
5423. Orulaabitınan, kisteebitinen,
5424. Tuygun turuu çağıl doydu
5425. Nurgunnaah sular ñuurugar,
5426. Toyon iççitin attıgar
5427. Septiin-sebirgelliin at,
5428. İñırdın-buutaydın at,
5429. Çappaaktın-kıçımın at,
5430. Sulardın-köntöstüün at,
5431. Üüñnün-tehiinniin at,
5432. Ağıs salaalaah ayı dalbar kımınıtı
5433. Ğoñsuoççutugar ilillibitinen,
5434. Tüört çerçime taas tuyağınan
5435. Turuyalaabitınan kelen turuoru tüste.
5436. Onno Oçullaan Çoçullaan buhatır
5437. Atın miineeri, ergim-urgum Ğaama, Ğolunun-cirimin tarda,
5438. İñırdın-buutayın oñosto turara ühü. (sayfa 58)
5439. Bu gınan baran,
5440. İkki sabaray taas ıtıhınan
5441. İkki çörörköy kulgaağıtın atı bıha sabardaan tutta.
5442. Öre ñoloççu tarta da
5443. Atın üöhe uohuttan üs Ğamıyah üütteeħ Ğaan kelier dılı uuraata,
5444. Allaraa uohuttan alta Ğamıyah Ğaannaah üüt kelier dılı uuraata.
5445. Ce Altan Amırıt buhatır,
5446. Ce manı ergiye Ğaama sıllan,
5447. Cühün-bodo oduluu,
5448. Çinçi-sebere beriye,
5449. Bırta-ħarta bılastı turdağına –
5450. Subu kurduk at ebite ühü.
5451. Küñük ustalaah at ebit,
5452. Köş tuoralaah at,
5453. Köntös kıayan küöybet köhüün Ğoolluktaah,
5454. Ğolun kıayan tarpat Ğonoğor Ğoñnuolaah,

5455. Cirim kiayan tarpat teleger isteeh,
5456. Tehiin kiayan tohtoppot çirçigines iniiirdeeh.
5457. Ikki sielleeh toyon çoroon ayağı
5458. Kekkelete tupput kurduk
5459. Ikki segerkey tanılaah,
5460. Elgeen kölüeni
5461. Ortotunan biha daybaabit kurduk
5462. Ikki eñke-ceñke hārahtaah,
5463. Soyuohut kihi tuut hayıharın
5464. Turuoru tupput kurduk
5465. Ikki çörölköy kulgahtaah,
5466. Üs bilas ürgüöhünneeç
5467. Ürüñ kömüs ürbe köğülleeh,
5468. Sette bilas sipsierdeeh
5469. Nelim kömüs sielleeh,
5470. Otut bilas holloruktaah
5471. Uyułğan kömüs kuturuktaah,
5472. Üs hos ürüñ kömüs küögü çopçu tüüleeh,
5473. Tüört hāardaah bugulu
5474. Tüñnerite añan kebispit kurduk
5475. Tüört tögürük kömüs tuyahtaah,
5476. Kuluuba kihi beçeeetin battaan ılıbtın kurduk
5477. Ikki buutun taha tañara beçeeetteeh,
5478. Kinees kihi kuortugun
5479. Uhatı uuran ılıbtın kurduk
5480. Orohtooh sisteeh,
5481. Kırbıy kıl kınatın töbötünen
5482. Biha sapsıybıtın kurduk
5483. Ikki sannın haptağaya aalı sırnı çağıllaah,
5484. Emeget kıl biha daybaan turbutun kurduk
5485. Melegeydeeh murunnaah,
5486. Tolbonnooh çuoğur kurbuhahtaah
5487. Oçuluun çuoğur at ühü.
5488. Hıuolup kıl oğolorun tirite hıolunnaah,
5489. Celip kıl sihin tiriite cirimneeç,
5490. Kırhar bılıt kıçımnaah,
5491. Saallar bılıt çapraktaah,
5492. Ütüö cıl lippete tellehteeh,
5493. Kuhağan cıl burhaata buutaydaah,
5494. Sağ haan sabağata mırdaah,
5495. Köllön çağıl köntöhö köntöstööh,
5496. Bardam çağıl bahın bıata bıalaah,
5497. Hatan hıallaan hantarğata üünneeç,
5498. Toğus boğuskalaah tor tehiinneeh,
5499. Ağıs aarık cılıshın coluo,
5500. Dölöküür hıoduot, hayıshın hıaadiat,
5501. Uolağ tiit bıhağahın sağa
5502. Köy kömüs ağıs salaalaah ayı dalbar kımınıta
5503. Hoñsuoççutugar iilillibitinen sılara ühü.
5504. Manı Altan Amırıt buhatır suptu körön turan,
5505. Beri dien berkihete,
5506. Sörü böğö söhtö,
5507. Curu böğö culayda.
5508. Bu kenne sañarbata tuğu dağanı.
5509. Ce, doğor, barar kihilii maygılanınlar,
5510. Turar kihilii suobastannınlar,
5511. Teyer kihilii çinçilenniler,
5512. Ayannır kihilii sanannınlar.
5513. Altan Amırıt buhatır bastaan atın
5514. Üömen kebihen tiybet ürdük mındaatıgar
5515. Üs sül etiñin kurduk
5516. Cim gına oloro tüste,
5517. Örö tardan tehinneete,
5518. Biha bieren kımınılaata.
5519. Ol kelin öttütten Oçullaan Çoçullaan buhatır
5520. Oçuluun çuoğur atın
5521. Üömen kebihen tiybet ürdük mındaatıgar
5522. Çim maaççı oloron kebiste.
5523. Bu gınan baran, atın miinen turan,
5524. Oyoğö çahıarı eter:
– Sıdam sırnı sılañpıt,
5525. Türgen tühüünü tühüöhput,
5526. Balamat barını barıñpıt.
5527. Ubayın atıgar megehinnehkine, bağar,
5528. Ikki ulağan arağan kihini ata uyuo suoğa,
5529. Uybutun da iniger
5530. Ayammit bıtaana bert buoluoğa.
5531. Min oçuluun çuoğur appar,
5532. Cañhalaah kelin samıtıgar keleññin olor.
5533. Kel betteñ!” – diir.
5534. Onu oyoğö çahıar sulbu-halı bı haaman tiyen kelbitin,
5535. Çahıarı tulutuoh kihi buoluo duo,
5536. Hoñnoğun annıtan sabaray taas itihınan bıha sabardaan ilan,
5537. Atın samıtıgar bırahta.
– “Toyon ubayın türgen soğustuk barıağa.
5538. Böğötük tutun, hotuoy!” – diete.
5539. Çahıar kihi tuttuoğunan tutunna
5540. Kıpçıyağın kıpçıyda, oloruoğunan olordo.
5541. Ce attarın örö tardan tehiinneen,
5542. Biha bieren kımınılaan,
5543. Küös eti köñü daybaan, olguıy eti oyo oñson,
5544. Hāarbañ eti hāya kımınılaan, kırbas eti bıha oñson,
5545. Köñü daybappıtara, kötürü tepterbittere –
5546. Kölüye küöl buolan köppöhtüün köstö,
5547. Tıra tepterbittere, sıya kötüppüttere –
5548. Tımpı küöl buolan cındaalın sılla,
5549. Emti daybaabıtara, eriye ükteppitтере –
5550. Elgeen kölüye buolan eriliye-buruluıya hıaalla.
5551. Ce, doğor, oloñho buolan baran obunnaah buolar ebit,
5552. Tıl buolan baran sımyalaah buolar ebit,
5553. Kepseen buolan baran çallarınnaah buolar ebit.
5554. Orto buortan oyuttular,
5555. Sibetiey buortan teyittiler,
5556. Küöh otton kötüttüler.
5557. Üögüleebit sanalara üör turaağa buolla,
5558. Hāhıtaabit sañalara hāra suor buolla,
5559. Tımmıt tınnara tımrıdaah bılıt buolla.
5560. Üs süüller etin cüörelenniler, (sayfa 59)
5561. Ağıs saallar çağılğan dalbırdannınlar,
5562. Sette sıtı sındırııs kımınılanınlar,
5563. Ağıs tatalğalaah aan hāra holloruk argıstanınlar,
5564. Sette tatalğalaah sipsier hāra holloruk sılıttenniler,

5565. Toğus tatalgalaah tuman h̄ara h̄olloruk doḡuhuollannilar.
5566. Kiñiler dieteh̄ con
5567. Sıdam sıruını sırittılar,
5568. Türgen tühüünü tüstüler,
5569. Bahaam balamat barını bardılar,
5570. Kiñiler oburgular
5571. Aal uot itiite dien kuttaniah̄ con buoluoh̄tara duu,
5572. Taas h̄aya ürdügütten culayah̄ con buoluoh̄tara duu,
5573. H̄ara dalay diriñitten tolluoḡ con buoluoh̄tara duu,
5574. H̄ara tia h̄alıña dien kuttaniah̄ con buoluoh̄tara duu?!
5575. Kiñiler dieteh̄ conu
5576. Uu h̄arahtaah̄ utarı körüöh̄ con buoluo duu,
5577. Tataar tillaah̄ taba etieh̄ cono buoluo duu,
5578. Saalaah̄ böḡö sananiah̄ cono buoluo duu,
5579. Oḡtooḡ böḡö oyoḡoluoh̄ cono buoluo duu,
5580. Üöhee böḡöttön ürgüöh̄ün ürgüyüöh̄ cono buoluo duu,
5581. Allaraa böḡöttön darbaah̄ın darbıyah̄ cono buoluo du?!
5582. Übüs üh̄üöyeḡin ayannaatılar.
5583. Ce, doḡor, ayannaabit sirderin töhö h̄açça gımaḡtaray,
–
5584. Altan Amırıt buḡatır
5585. Aḡıs üösteeh̄ anaar bayaḡal alaaḡıgar
5586. Allara sañılıyan tühen,
5587. Kırıstaah̄ kıyışhan̄ kumaḡka
5588. Çerçime taas tuyaḡtarınan sielleren kiiren
5589. Turuoru tüherdiler attarın.
5590. Anaar bayaḡal kıtıtıgar
5591. Ayannatan-astaran kiirdiler.
5592. Altan Amırıt buḡatır oburgu
5593. Atıttan tühe battaata.
5594. Ol kenne üs süümeh̄ sieli löglü tarda tarda,
5595. Bu kurduk diir kütüötteeḡ baltıgar:
– İrieneḡ ḡaanınan, eyeleeh̄ bıh̄ınan,
5596. Kihiliı kieptenen, saḡalı cayaannanan,
5597. Mieḡeḡe tiıyen keler kihi
5598. Miñiyeliir dieteh̄ kihi
5599. Aḡıs üösteeh̄ anaar bayaḡal alaaḡım
5600. Altan caaray artıga buolbut
5601. Kırıstaah̄ kıyışhan̄ kumaḡ talahabın
5602. Subu kurduk gınan
5603. Bulan taḡsar kuolu.
5604. Oḡsuhar etiher kihi
5605. Kihiliı kieptemmet,
5606. Saḡalı cayaannammat kihi,
5607. Kınat kırbahıtıgar, dabıdal daybahıtıgar,
5608. Türgen tühüüḡe, sıdam sıruıga,
5609. Ürdünen bıha kötön sıllar.
5610. Onu daḡanı ap ḡomuhunnaah̄,
5611. Ama cikkerdeeh̄ kihi
5612. Ol kurduk ayannır buolar!
5613. İne dien baran, üs süümeh̄ sieli ılan
5614. Üs ıraaḡım bıñıgar aygıraçcı kıbitan turan,
5615. Üs töḡül dalbaatan kebiste,
5616. Añaar ataḡınan söhürgesteen tüste,
5617. Tor tehiinin toḡonoḡor iille.
5618. Ol gınan baran, subu kurduk dii olororo üh̄ü:
5619. “Cie, buo!
5620. Aḡıs üösteeh̄ anaar bayaḡal alaaḡım,
5621. Kim h̄aya tiıyen kelle dieññin
5622. Altan caaray aartıgım buolbut
5623. Albastaah̄ aartıkpın arıybat buolayaḡın?!
5624. Beyeñ altan h̄ayañ ürdüḡer adaḡıyan üöskeebit
5625. Araḡas ḡallaan siene, alla-bulla kuturuktaah̄ aydaan araḡas attaaḡ,
5626. Aydaan uoruk cieleeḡ,
5627. Altan kilie tañastaah̄
5628. Altan Amırıt buḡatır,
5629. Bılas mındaa, köḡül böḡö,
5630. Oduñ uoluñ tiıyen kelim.
5631. Aḡıs üösteeh̄ anaar bayaḡal alaaḡım iste h̄aya señeer.
5632. Bılrıḡı bıralıybit bıdañ cil mındaatıgar,
5633. Aan böḡö kırcaḡastar östörün ḡoḡoono,
5634. Üḡelerin bastıña baara kırıcık daḡanı bıñıtı –
5635. H̄ara tia ıllıktaah̄ dien,
5636. Taas h̄aya opuostaah̄ dien,
5637. h̄ara dalay bierekteeh̄ dien.
5638. Bierek böḡöḡün teleyen kulu,
5639. Kırıstaah̄ kıyışhan̄ kumaḡ talahabın arıyan kulu.
5640. Uoy da buyakam, oḡoloor!” diir.
5641. İne dien baran süḡürüybüť ataḡın könön turda,
5642. Üs süümeh̄ sielin bayaḡalga bıraḡan küdeeritte.
5643. Ce, doḡor, anaar bayaḡal alaaḡa,
5644. Çah̄cı kırıcık, ortotunan bıha ıstanan bıerde,
5645. Töbötünen h̄aya ıstanna,
5646. Soḡuruu dieki öttö
5647. Soḡuruu ḡallaan ıstienetin dieki
5648. Türüllen, sillelen bıerde,
5649. ḡotugu dieki öttö
5650. ḡotugu ḡallaan ıstienetin dieki
5651. Türüllen, sillelen bıerde.
5652. Atır sılgı saalın kurduk
5653. Kırıstaah̄ kıyışhan̄ kumaḡ kırđal
5654. Bıha suburuyan sıtan h̄aya dieki barda.
5655. İne gınarın kıtta
5656. Altan Amırıt buḡatır, atın miinen baran,
5657. Kırıstaah̄ kıyışhan̄ kumaḡ talahatıgar
5658. Oodul kurduk oyutta, köödül kurduk kötütte.
5659. Ol kelin öttütten Oçullaan Çoçullaan buḡatır,
5660. Oyoḡun megestibitinen, kıtta oyutusta.
5661. Ce, kırıcık ḡamsataḡ da attaaḡ kihi buolbataḡ –
5662. İkki kihini ıarıḡıah̄ da sılgı buolbataḡ –
5663. Tebis teññe oyutan taḡsan
5664. Altan h̄aya telleḡer tiıydiler.
5665. Bu tiıyen baran Oçullaan Çoçullaan buḡatır kördöḡüne –
5666. Aḡıs üösteeh̄ anaar bayaḡal ḡotu soḡuru sillelibite –
5667. ḡolbohon ıpsa tüstüler;
5668. Uu üöhe doyduga uon sahaan örö ıñıllan taḡısta.
5669. Ol gınan baran bayaḡal bayaḡalınan buolan
5670. Bılçaçcı kelen kebiste da
5671. Bii taḡsıbıt talahalara ḡahan da billibet buolan ḡaalla.
5672. Altan ḡayanı bu con örö süürden taḡıstılar.

- 5673.** Altan Amırrıt buhatır
5674. Collooh tulahatıgar tiydiler,
5675. Toyon cohsoot mağan sergetiger tüstüler.
5676. Oçuluun çuoğur attaah Oçullaan Çoçullaan buhatır
5677. Ağıs kırılaah timir kuyaş sonun
5678. Umsa tüste, ittenneri tüste,
5679. Sulbu bieren uhulla da marağçı kötöhtö. (sayfa 60)
5680. Ce, doğor, kuyağın ustubutun kenne
5681. Altan Amırrıt buhatır körön turbuta –
5682. Ce kiñitten uonunan orduk, bılahınan mınaardar,
5683. Arsınınan aahar, tutumunan kuotar,
5684. Öğüllübet ürün kömüs tañastaah
5685. Kilegir ürün kömüs kihi ebite ühü Oçullaan Çoçullaan
 –
5686. “Ce, üçügey da kihi ebit, – dien
5687. Kubulğattaah, kuyahtaah da kihi ebit – dien, –
5688. Buoluoh kihi buolbut, ohshuoh kihi ohsusput,
5689. Bılaş kihi bılaabit dien – berkiheete Altan Amırrıt.
5690. Ce, Altan Amırrıt buhatır bastaki buolla
5691. Oçullaan Çoçullaan buhatır ortoku buolla,
5692. Cahtar kihilere keñiki buolla.
5693. Cielerin ihiger kiiren kelbittere –
5694. Timir kuyaş tañahın bihi kihibit keteğeriin dieki,
5695. Biir bütün erkinin ürün kömüs satanağar iille.
5696. Ce, ol gınan baran, iilleeh cielerin ihin ergite urbata
 körbütere –
5697. Uñuo dieki köndöy kömüs holloğohuttan
5698. Üs holloğos mutuk kurduk tostubut,
5699. Cölö istanan ałammit,
5700. Kölüdürdeeh ürün kömüs ürdütten
5701. Tüört ürt ürellen ałammit.
5702. Ce bu manı ühüön buolannar,
5703. Tuoh dağanı semete-suñhata suoğ,
5704. Tuoh dağanı kıhırıt-tımtıta suoğ,
5705. Tuoh dağanı sañata-iñete suoğ,
5706. Üs tüünneeh küññe ürülüyen-carılıyan oñordular
5707. Tuoh aattaah ałammit baarı, ürütteri, holloğostoru,
 haapağcıları.
5708. Aal uottara umullan haalbit –
5709. Altalaah at sağa altan çağan hatatınan,
5710. Emñik tıy bıarın sağa eher esterii çokuurunan,
5711. haardaah bugul sağa hağdan ot sağağa
5712. Uot sağan kürdürgeten uottarın otunnular.
5713. Subu gınan baran
5714. Buollar buolbat orto ahı ahaannar,
5715. Ağay ağay ağıyah tılı kepsetenner,
5716. Üs honukka olorbuttera ühü.
5717. Ce ol gınan baran tördüs künneriger turdular.
5718. Biir sarsıarda astarın ahı oloronnor,
5719. Üs bılas ürün kömüs suhuohtaah Ürün Uyullaan dien
 cahtar
5720. Subu kurduk dien saña sañaran tıl kepseen;
5721. Köy kömüs küömeyin köbüöhtete,
5722. Altan caakır ayağın atıñnata olororo ebite ühü:
5723. “Cie, buo!
5724. Ağıs üösteeh anaar bayağal alaastaah.
5725. Altan haya caarbañnaah,
5726. Aydaan uoruk cieleeğ,
5727. Alla-bulla kuturuktaah aydaan arağas attaah
5728. Altan Amırrıt buhatır, ubaydaatar ubayım, ağalaatar
 ağam!
5729. Üünneeh-iñırdaah ürdük ütö tılın
5730. Öydöön-cüülleen isten oloruy!
5731. Tuhaannaah toyonum, anallaah ayıñıtım, iteğelleeh
 erim,
5732. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
5733. Burhaannaah buor haya keteğe caarbañnaah,
5734. Oçuluun çuoğur attaah
5735. Oçullaan Çoçullaan buhatır
5736. Ağıs iilleeh-sağalaah
5737. Aan iye doydubutugar barıah dien
5738. Tüünüger utuppat buolla, künühüger haayar buolla.
5739. Iır böğöbütten iraatat künüm buolla,
5740. Anaar bayağal alasıttan arağsan ayannır künüm
 buolla.
5741. İkkien dağanı ürülüyen-harılyan iıppıt
5742. Ürün-hara tüüleehpitten
5743. Hałaayı tia hañırar dılı
5744. Halıñ eñebin, çaaspın bieren körüöhkün töhölööh
 buoluoy,
5745. Sir sıgıtın kurduk simemmit simehpın sıñneççi
 simeen;
5746. Tiktıbit tañaspın laglaççı tañınnan bieren körüöhkün,
5747. Ütüönen aygılaan, ürdüğünen sololoon,
5748. Teriyer buoluohkun töhölööh buoluoy?
5749. Ubaydaatar ubayım, bıralıya bırastı”, – dii oloror.
5750. Bu iñe diebitiger
5751. Altan Amırrıt buhatır
5752. İsten baran eñe bierbet kihi bıñıtınan
5753. Haana kıhıran kıyılıyda.
5754. Ol gınan baran subu kurduk dii turara ühü:
5755. “Cie, buo!
5756. İkki burgunas anağ muohun kurduk üöleennehen
 üöskeebit,
5757. İkki allaağ at hağağın kurduk artıallahan törööt
 baltım cahtar!
5758. Eñiyeliir cahtar iteğelleeh eriñ,
5759. Oçuluun çuoğur attaah
5760. Oçullaan Çoçullaan buhatır
5761. Ünürüññü küññe töhö haçça dağanı
5762. Kuula tia kuruor dılı
5763. Uhun suluunu sukkuyan ılıbtay,
5764. Töhö haçça dağanı
5765. Hałaayı tia hañırar dılı
5766. Halıñ halımı halıççı kupputay?
5767. Ürülüyen iıppıt ürün-hara tüüleehpın
5768. Eñiyeliir cahtarga üüren türüyen baran,
5769. Tuohpun ahaan-sien oloruomuy, hotuoy?!
5770. Toğo miigitten eñe tañas ereyegin,
5771. Teriir, illii kördü oloroğun, hotuoy?!
5772. Barsar kihigin kitta
5773. Mayaaçita suoğ bara kele tur, hotuoy!
5774. Oçuluun çuoğur attaah
5775. Oçullaan Çoçullaan buhatır

- 5776.** Biir kuis oĝoĝo beyete daĝanı
5777. Ayaĥkar ahı bulan ahatiaĥ kihi –
5778. Ayaĥkınan ĥorguyan ölüön suoĝa,
5779. Biir kuis oĝoĝo
5780. Sannıgar tañahı tañınnaıaĥ kihi –
5781. Sannıĝınan toñon ölüön suoĝa.
5782. Bara tur, ĥotuoy!” – diir.
5783. Ol diebitiger, ahaan sien turdular.
5784. Caĥtar kihi subu kurduk diir,
5785. Ubayın dieki körön turan:
 – “Ubaydaatar ubayım, aĝalaatar aĝam!
5786. Ütüönen ayĝılaan, ürdüĝünen sololoon ikkiemmit colugar
5787. Ürülyen-ĥarılyıyan iippiit ürün-ĥara tüüleĥpitten
5788. Analbın, çaaspın bieren ıtıtaĥ etiñ.
5789. Ol daĝanı ereeri
5790. Ayaĥpar ahı bulan ahappakka ĥorgutan ölerörün köröör,
5791. Sannıbar tañahı bulan tañınnarbakka toñoron ölerörün köröör. (sayfa 61)
5792. Buollar buollun!” – diir.
5793. İne diebitiger Altan Amırıt buĥatır
5794. Ciek-caaĥ bierieĥ buoluo duo?
5795. Kırıran-tımtan kebiste,
5796. Eñe-suluu bierbete,
5797. Orduk ĥohuu tañas bierbete,
5798. Tuĝu da bierbete baltıgar.
5799. Ce biligi con barar kihilii mayĝılannılar,
5800. Turar kihilii suobastannılar,
5801. Teyer kihilii çinçilenniler,
5802. Araatar kihilii bıhılannılar.
5803. Oçuluun çuoĝur attaaĥ
5804. Oçullaan Çoçullaan buĥatır
5805. Aĝıs kırılaaĥ timir kuyaĥ tañahın
5806. Sulbu tardan ılla.
5807. Kötöĝön macaĝıyan tañsan timir kuyaĝın keten kebiste.
5808. Bu ĝınan baran subu kurduk diir Altan Amırıt buĥatırĝa:
5809. “Cie, buo!
5810. Arĝaa ĥallaan annıgar üöskeebit,
5811. Aĝıs üösteeh anaar bayaĝal alaastaah,
5812. Altan ĥaya caarbañnaah,
5813. Aydaan araĝas cieleeh,
5814. Alla-bulla kuturuktaah aydaan araĝas attaaĥ
5815. Altan Amırıt buĥatır,
5816. Doĝordootor doĝorum,
5817. Kılınnaatar kınım!
5818. Aĝıs iileeh-saĝalaah
5819. Aan iye doydu aĥtıĝannaah buolla,
5820. Kür baay, küden üp
5821. Küheleñneeĥ-kömüskelleeh buolla.
5822. Kelbit kihi barar keme buolla
5823. Olorbut kihi ĥoñnor keme buolla.
5824. ĥotun baltıĝın
5825. Kuula tıa kuruor dılı
5826. Uhun suluunu sukkuybakka ilte dieññin
5827. ĥomoyo kuruya ĥaalıma,
5828. Ĥaĝaayı tıa ĥañırar dılı
5829. Ĥalıñ ĥalıımı ĥalıççı kuppakka ilte dieññin
5830. Sanara-ıñere ĥaalıma.
5831. Kılınnaatar kınım!
5832. Üünneeĥ-ıñırdaah ürdük ütüö tılbin öydö,
5833. İñırdaah-buutaydaah ıtık ıadañ tılbin ılıy.
5834. Aĝıs üösteeh anaar bayaĝal alaahın
5835. Altan caaray aartıĝın arıy,
5836. Kırıstaah kihil kumaĥ kırdalınan tahaar.
5837. Ütüö algısta algaaññın,
5838. Ütüö suobahınan ataaran körüöĥpün töhölööh buoluo?
5839. Doĝordootor doĝorum, kılınnaatar kınım,
5840. Bıralıya-tereliye bırastı.
5841. Uoy da buyakam, oĝoloor!” diir.
5842. Bu ine diebitiger Altan Amırıt buĥatır,
5843. Kırıran-tımtan, kıyıs kına tüste.
5844. Bırastı dien ĥoppo kürceĥ saĝa
5845. Sabaray taas ıtıstarınan bırastılastılar;
5846. Kütütün da kıtta, baltın da kıtta
5847. Uurahı-sıllahı onnuttan suoĥ buolla.
5848. Ol ĝınan baran subu kurduk diir:
5849. “Mıñiyeliir ereydeeh
5850. Aĝıs üösteeh anaar çalbah alaaspıtın
5851. Ĥaytaĥ kıayan tañsıbakkın?!”
5852. Ap ĥomuhunnan, ama cikkerden,
5853. Ürdünen oyut, tañsan baran ĥaal.
5854. En mieĥe örütün örüü sirdeten-sietteren,
5855. İydarın-kerteren sıĝbat kihi buoluoĝuñ,
5856. Baĝardaĝına min
5857. Aĝıs üösteeh anaar bayaĝal alaaspın
5858. Oçuluun çuoĝur atıñ
5859. Sıstardaĝına ĥarbia da suoĝa.
5860. Kıaytardaĝına tañsıa da suoĝa
5861. Kelbit sirin bilen barar kihi buoluoñ.
5862. Külüte, sıgaana suoĥ
5863. Cieleeh kihi cieĝer bar,
5864. Doydulaah kihi doydugar bar.
5865. Çe, bırastı!” – diir.
5866. Cal ere ĥaratın iliitin uunan bırastılasta.
5867. Manı isten baran,
5868. Oçuluun çuoĝur attaaĥ Oçullaan Çoçullaan buĥatır:
5869. “Kıayan tañsıa suoĝa dien seniir buollaĝa”, – dien,
5870. Kırırıma emie sanaata, kıyıya emie ihitte.
5871. Subu ĝınan baran, kırıyan abaran turan,
5872. Oçuluun çuoĝur atın
5873. Üömen kebihen tiybet
5874. Ürdük mındaatın ürdüĝer
5875. Cim maaççı oloron kebiste,
5876. Oyoĝo buolar caĥtarı
5877. Ĥañas ĥonnoĝun annıtın sabardaañ ilan
5878. Oçuluun çuoĝur at kelin tahaatıgar burahıta.
5879. Ol ĝınan baran ilin dieki ergite battaata,
5880. Altan daadar ĥayatın tañnarı süürden kiirde,
5881. Kırıstaah kıyışın kumaĝı bıha sielleren küdeeritte,
5882. Anaar bayaĝal alaas kıttıtar tiyde.

- 5883.** Bu turan atın ayağın örö hantaççı tardan,
5884. Ağıs salaalaah ayı dalbar kımınıtınan
5885. Atın kımınılaarı örö tutan turan,
5886. Subu kurduk dien, ağıs kırılaah, ouday haannaah,
5887. Cebin sıraydaah, kilegir timir kihi
5888. Saña sañara, tıl kepsii turar:
5889. “Cie, buo!
5890. Miiner migem, kölüyer kölgöm,
5891. Tardıstar talaham, üktener öyöbülüm,
5892. Cödbürgeleeh tüüleeh, tüört atahtaah
5893. Türgen ayı oğoto cügenteyim baraħsan,
5894. Ünneeħ-mıırdaah ürdük ütöö tılın
5895. Öydöön-cüülleen isten ere turuuy.
5896. Miñiyeliir kihi kün ere бүгүн,
5897. Arğaa ħallaan alın kırıtıgar üöskeħteebit
5898. Ağıs üösteeh anaar bayağal ebeni ortotunan diibin
5899. Biha ħaya darbatar künüm ere buolla.
5900. Sonoğohum oğoto, kınat böğö kırbahıtı buolla,
5901. Dabıdal böğö daybahıtı buolla.
5902. Sonoğohum oğoto,
5903. Ağıs üösteeh anaar bayağal ortotugar kireññin,
5904. Ağıs aygir müheñ aħsaan bieren,
5905. Tüört tüöreı kömüs tuyağın möltön bieren,
5906. Üömen kebihen tiıybet ürdük mındaan namıyan bieren
5907. Sorgu böğönü samnarar buolaayağın,
5908. Col böğönü ħacırtar buolaayağın,
5909. Örogöy böğönü süterer buolaayağın,
5910. Ürdük aatı namtatar buolaayağın,
5911. Ürün sırayı kirtiter buolaayağın.
5912. Anaar bayağal uutun ürdübütünen dolgutar
 buolaayağın,
5913. Kırıstaah kihil kumağı töböbütünen örüküter
 buolaayağın, (sayfa 62)
5914. Sonoğohum oğoto!
5915. Col talaan billin,
5916. Sorgu cayaan ürdeetin.
5917. Alğaabıt algıspın sanaan tağıs,
5918. Tuoybut toyukpun tolkuıydaan olomnoo,
5919. İllaabıt ırıabın ırılın ihıt.
5920. Uoy da buyakam, oğolor!” – diir.
5921. Manı isten baran,
5922. Oçuluun çuoğur at iigin barı iikteete,
5923. Saağın barı saħtaata, barılaççı tıırda.
5924. Ağıs salaalaah ayı dalbar kımınıtınan
5925. İteğelleeh iççite biha bieren kımınılaata,
5926. Anaar bayağal ebe ħotun kıtıtıgar,
5927. Uuga at tılla tühen baran,
5928. Onoğos kurduk ıstanna, ħarbaan megiıybeħteete.
5929. Cirimın-ħolunun uuga taarıyar-taarıybat kına,
5930. Tuos tı kurduk ħarbaan nölbohıtta.
5931. Ce doğor, ağıs üösteeh anaar bayağal
5932. Sette üöhün biha ħarbaata,
5933. Kıtıtın ħarağa kördö.
5934. Bu sette üöhü aaspıtın kenne,
5935. Aħsıha – tas ħomo üös baar ebit.
5936. Mamaħa at ħarbaan ortotugar tiıyde.
5937. Bu gınan baran, at manı ortotunan kıayan tuoraabata;
5938. Sihe allara namıyan, sañıyan tüste.
5939. Ol gınan baran,
5940. Cirimın-ħolunun uuga tirierder-tirierpet gına iher at –
5941. Sibiliñni biriemeğe ürdük mındaatın ürüt öttünen
5942. Üs ilii kerıñe ħalıñ uu oħsumaħtaata.
5943. Bu gımmıtıgar, tuhaannaah toyono, anallaah ayıñıtı,
5944. İteğelleeh iççite, Oçullaan Çoçulaan buħatır,
5945. Otut bolguo orguñuga buolbut
5946. Olul-molur bıhağın
5947. Uñuo sototun tahıtın
5948. Sihal kütür soğustuk
5949. Sulbu tardan tahaarda,
5950. Sabaray taas ıtınan
5951. Bihağın biha sabardaana tutta.
5952. Ol gınan baran atın gienin
5953. Baay ħoyuorbut ıal oybonun kurduk,
5954. Ütüö sılgı giene ürün süne
5955. Tögürüyen köstön isteğine,
5956. Süñün anan kebiheeri bıhağınan tirii-tirii,
5957. Subu kurduk dien kieñ ulaħan sañalaah kihi,
5958. Çöllörköy ütöö ırıalaah kihi,
5959. Koruomkay üçügeı kuolastaah kihi
5960. Köyüüleeh oybon kurduk köy kömüs küömeyin
 köbüöħteter,
5961. Çoroon ayaħ kurduk altan caakır ayağın atıñnatar.
5962. İy tımı ıtı, soy soñuunu soñuu,
5963. Alban ukkuya, soñ nañadıya,
5964. Ügürölüü iher kihi ühü.
5965. Subu kurduk dien saña sañarar, tıl kepsiir:
5966. “Cie, buo!
5967. ħalıñ ayım ebit, ħaraña buruyum ebit!
5968. Ölüübüt, ülügerbit buollağa,
5969. Muñmut bıhılaammıt buollağa,
5970. Doydu böğönü bulkullar munnugunan tunuybupput,
5971. Sir böğönü siksiller siigin ergiybıppıt.
5972. Miiner migem, kölüyer kölgöm,
5973. Tardıstar talaham, üktener öyöbülüm,
5974. Kötör kınatım, süürer atağım,
5975. Oħumalıñ siliite uu buollağa,
5976. Dabıdalıñ siliite çalħaħ buollağa!
5977. Bihigi alban aappıt aħanıan iniger
5978. Albannaah küühün ağıyaan bierdeğe,
5979. Ütüö aappıt ültürüyüön iniger
5980. Küden küühün möltöön bierdeğe,
5981. Cohun aappıt surallıan iniger
5982. Tuman uoğun toħtoon bierdeğe,
5983. Bert aappıt meliyieğın iniger
5984. Bert beyeñ betten bierdeğın!
5985. Miñiyeliir kihi sıl bıyıl, kün бүгүн,
5986. Otut bolguo orguñuga buolbut,
5987. Ooñuulaah, külüüleeh olor-molur bıhağpınan
5988. Ürün süñügün batarı battaammın,
5989. Ütüö beyeğın ölorömmün,
5990. Ürdük aakkın namtatammın,
5991. Ürün suraħkın suurayammın,
5992. Bu ağıs üösteeh anaar bayağal ħotuñña
5993. Uhun uñuoħkun uruşħal mas kınan

- 5994.** Uhaarar künüm buolla,
5995. Kilgas uñuoḥkun kicimaḥ muus kınan
5996. Kidaan kebiher (künüm buolla).
5997. Kihil kumaḥ ürdübütünen köttöğüne
5998. Anaar bayaḡal uuta töböbütünen öruküdeğine,
5999. Uruşhal mas kurduk umsa tönö tühen öllöḥpütüne
6000. Uollara kıstara uluya ḡaalla dien
6001. Soru-muñu bürüne iheğın duo, sonoğohum?
6002. Nay daḡanı buollar
6003. Altan Amırıt buḡatır
6004. Teñneeğın setetiger ıttağın, üöleenneeğın üögüütüger ıttağın,
6005. Ḥoloonnoğun ḡohuutugar ıttağın.
6006. Üörüüleḡ ütüö küne üünüöge,
6007. Kötüüleḡ üçügey küne taḡsiaḡa.
6008. Ol daḡanı ereeri,
6009. Üömen tiybet ürdük örogöydöḡ kurduk öydüür baarım,
6010. Bıraḡan tiybet bıdan talaannaḡ kurduk sananar baarım.
6011. En daḡanı ölbütüñ iniger
6012. Suon cayaan sorgu bilieḡe,
6013. Ürdük cayaan örogöy bilieḡe,
6014. Alban cayaan bilieḡe.
6015. Uoy da buyakam, oğoloor!” –diir.
6016. Manı isten baran, oçuluun çuoğur at,
6017. Ce çahçı-kırıcık, ihin tügeğitten megıybeḡteen tınna,
6018. Kurtaḡın tügeğitten domulluyan uhutaata.
6019. Kırıcık, colloḡ-sorgulaaḡ kihi giene
6020. Kölüyer kölgötö, miiner migete,
6021. Bayaḡal aayı ölüöḡ sılḡı buoluo duo –
6022. Tuos torduya (kurduk) ḡarbaan ılla,
6023. Ḥolunun-cirimın uuga tierpet gına öro oḡson ılla,
6024. Erçimneeḡ inıirin ılınna, çırçigines küühün kilerde.
6025. Tuos tı kurduk öro dagdayan baran,
6026. Ḥarbaan, sulbu suburuyan,
6027. Kırıstaḡ kırışḡan kihil kumaḡka
6028. Sulbu istanar taḡısta.
6029. Anaar bayaḡal kıtutıḡar sielen çigihıde ,
6030. Cañḡatın uutun carı calbarıççı çigihıyen kıgınatta.
6031. Ol gınan baran, bıılır, buruy-ayın suoḡ erdeğine, (sayfa 63)
6032. Ayın-buruy aḡıyaḡ erdeğine,
6033. Sılḡı süöhü sañalaaḡa ebite ühü.
6034. Kihilii kepsiir, saḡalı sanarar,
6035. Uraañḡaydı onoluyar oçuluun çuoğur at.
6036. Subu kurduk dii iher ebite ühü:
6037. “Añıḡapın oğoloor!
6038. Añıḡapın oğoloor! Cie, buo!
6039. Tuhaannaḡ toyonum,
6040. İteḡelleḡ iççim,
6041. Anallaḡ ayıñıtım,
6042. Muustaḡ muora munnuga buolaktaḡ,
6043. Burḡaannaḡ buor ḡaya keteḡe caarbañnaḡ
6044. Oçullaan Çoçullaan buḡatır!
6045. Uoḡurbut uoḡtaḡ sanaaḡın odon-budan üürettee,
6046. Kırırıt kırdannaḡ sanaaḡın kıy mıraḡ kıydaa.
- 6047.** Aḡıs üösteḡ anaar bayaḡal ebem
6048. Ketıte daḡanı bert buolan,
6049. Süürüḡın küühün da küühe bert buolan,
6050. İraḡaññıt daḡanı bert ebet!
6051. Ḥar bıı sataan – dabıdalım sañılıyda ,
6052. Usta sataan – oḡulamalım uu buolla.
6053. Miñiyeliir sılḡı buolan,
6054. İñiir taraha bıstıaḡınan ayannaan,
6055. İnelik uñuoḡ tostuoğunan baran,
6056. Kaahı meyii ḡamsaan taḡısta,
6057. Suorat meyii tuymaaran tuoraata;
6058. İran ḡaalan ıtını turuora sıstım,
6059. Ölon ḡaalan ölüünü öñoro sıstım.
6060. Tuhaannaḡ toyonum, bırastı gınan körüöḡkün töhölöḡ buoluoy?
6061. Uoy da buyakam, oğoloor!” – diir.
6062. Bu iné diebitiger,
6063. Oçuluun çuoğur attaḡ
6064. Oçullaan Çoçullaan buḡatır,
6065. Kırırarga-tımtarga dılı gınna.
6066. Ol gınan baran,
6067. Oyoḡo çahḡarga subu kurduk dien
6068. Saña sañara, tıl kepsii,
6069. Kieñ ulaḡan sañalaaḡ kihi,
6070. Koruomkay üçügey kuolastaḡ kihi,
6071. Çöllörköy ütüö ırılalaaḡ kihi,
6072. Subu kurduk dien uoḡa ḡoroyo,
6073. Uoluga tomtoyo ihere ebite ühü:
6074. “Cie, buo!
6075. Sıḡıñal etinen ḡooñohor,
6076. Sırdık beñiehinen ḡolbohor,
6077. Tölkölöḡ oḡonu törötör,
6078. İlgeleḡ süöhünü iiter,
6079. Üyege üöleenneher üyeleḡ ütüö doḡorum!
6080. Ce sıl bıyıl, ıy biligin
6081. Sıdam soḡıs sırımı sılar künüm buolla,
6082. Türgen soḡıs tühünü tüher künüm buolla,
6083. Balamat soḡıs barımın barar künüm buolla.
6084. Doḡorugum ere buollarıḡın,
6085. Tutuoḡkunan ete tutun,
6086. Oloruoḡkunan ere olor,
6087. Kırçıyaḡkınan ere kırçıy,
6088. Kuhuḡkunan ere kuus.
6089. Üüner mas ürdüḡertaḡsıaḡım,
6090. Süürer bılt annıḡar kirieḡim;
6091. Daybatan daybatan daybatarım caabıtın biliem suoḡa,
6092. Kötüten kötüten kötüterim körüñün körüöm suoḡa.
6093. Tolbonnoḡ ñuurgun kem-dam köḡsüber saba tut,
6094. Mın atım ayanıḡar
6095. Sırayḡın-ḡarḡkın tial bıhıta sına,
6096. Ḥarḡkın-sırayḡın köy salgın salaḡa.
6097. Uoy da buyakam, oğoloor!” – diir.
6098. İne dien baran, atın öro tardan tehınneete,
6099. Aḡıs salaalaaḡ ayın dalbar kımñıtınan bıha bieren kımñılaata.
6100. Üüner mas ürdüḡer taḡısta,
6101. Süürer bılt annıḡar kiirde.

- 6102.** Kūös eti kõñü daybaata,
6103. Ҳарбах eti ҳая оғуста,
6104. Оlguy eti oyo оғуста,
6105. Kırbas eti biha bierde.
6106. Üögüleebit sañata üör turaağa buolla,
6107. Ҳаһитаабит саñата ҳара suor buolla,
6108. Tımmıt tınnıta tımrdaah bılt buolla.
6109. Üs süüler etiñ cüörelenne,
6110. Ağıs saallar çağılğan calbırdanna,
6111. Sette sıtı sındırıs kımñılanna.
6112. Tus ilin dieki kulгаағın tıaha
6113. Orulus kus kınatın tıahın kurduk kuugunaan,
6114. Kucugunan ihere ebite ühü.
6115. Ce doğor, çağçı kırık,
6116. Oloñho buolan baran obunnaah buolar,
6117. Tıl buolan baran sımyalaah buolar,
6118. Kepseen buolan baran çağlarınınaah buolar.
6119. Ör da ili barbitın bilbete,
6120. Ötör da ili barbitın bilbete,
6121. Töhö haçça da ayannaabıtın sanaabata.
6122. Ol gınan ihen
6123. Oçullaan Çoçullaan buhatır utuktaan nuñarıya .
6124. Sırıtı kihite sılaybıkka dılı emie buolla,
6125. Ayan kihite sañılıybıkka dılı emie buolla,
6126. Suol kihite solbonuybukka dılı buolla.
6127. Ol nuuraytalaan baran baran,
6128. Atın ürdüger oloron ihen,
6129. Öro çağıñahtaан, sohuyan ügürüöleen,
6130. Torğo tehiinin tölüte ihıktan sohuyan uoluyan sergeñsiyde.
6131. Ol da kenne site uhuktuoh kibi buoluo duo –
6132. Utuktuu, nuñarıya iher.
6133. Üyege sılar üöleenneeñ ütüö doğorugar
6134. Miiner migetiger, kölüyer kölgötüger,
6135. Subu kurduk dien, tañnarı sañılıyan tühen ihen,
6136. Saña sañaran, tıl kepseen,
6137. Uoha horoyo, uoluga tomtoyo,
6138. Ügürüöleen üögülüü, üömen kılana ihere ebite ühü:
6139. “Cie, buo!
6140. Üyege sılar üöleenneeñ ütüö doğorum,
6141. Üünneeñ-ıñırdaah ürdük ütüö tılın
6142. Öydöön-cüülleen ihit.
6143. Miiner migem, kölüyer kölgöm,
6144. Tardıstar talaham, üktener öyöbülüm,
6145. Kötör kınatım, süürer atağım,
6146. Cölbürgeleeh tüüleeh, tüört atahtaah
6147. Türgen ayı orto cüögenteyim baraһsan,
6148. İrdılaah-buutaydaah itık ıadañ tılın ırdılaan ihit.
6149. Sırıtı böğö kihite sılayarga dılı gımmıpın,
6150. Suol böğö kihite solbonuyan bardım,
6151. Ayan erey kihite sañılıyan bardım,
6152. Utuktaan nuñarıydım, nuñarıyan-uoluyan,
6153. Oñto-tühe sıhammın, uhuktan kellim.
6154. Öttügesteen öydönön, sıtan sıñanan,
6155. Utuyan uoskuyan ılaһpıtın dağamı töhölööh buoluoy?
6156. İlin dieki ol-ol baar (sayfa 64)
6157. Taas caañı ҳая һаpçaanıgar ıgar tiyemmit,
- 6158.** Kükü taas ҳая һооñugar tühemmit,
6159. Uotta otton utuyan tohtoon aahıaһpıtın,
6160. Doğottoor, üçügey buoluoh ete.
6161. Uoy da buyakam, oğolor!” – diir.
6162. Onno oyoğo çağtar eter:
 – “Sırıtı kihite sılaybıtın buoluoğa,
6163. Suol kihite solbonuybutuñ buoluoğa,
6164. Ayan kihite sañılıybıtın buoluoğa,
6165. Er kibi beyeñ bileğın,
6166. Toyon kibi beyeñ köñülün.
6167. Utuktaabatın buollar,
6168. Bara-kele turdarbıt sin üçügey buoluoh ete.
6169. Onu beyeñ bil”, – diir.
 – “Ce utuydaһpıt, min beyem billeһpine”, – diete er kibi.
6170. İlin dieki köstör taas caañı ҳая telleğer
6171. Attara tüört taas çerçime tuyağınan turuyalaabıtınan kelen turuoru tüste.
6172. At tohtuu tüherin kıtta, attarıttan ikkien tühe battaattılar.
6173. Taas caañı ҳаяtın alın telleğer üümmüt
6174. Uolaһ ҳара mahın ortolorunan tosturuta tıtan ılan,
6175. Biir sirge, taas ҳая һооñugar tohogos ot sağa
6176. Cohun elbeһ mahı er kibi örohölüü musta.
6177. Bu gınan baran altalaah at bahın sağa
6178. Altan çağaan hatatın
6179. Taas haһaanay haan harmanıtın sulbu tardan ılla,
6180. Emnik tiy bıarın sağa
6181. Eher çağıl esterin çokuurunan
6182. Uot sağan kürdürgeten,
6183. Haardaah bugul sağa
6184. Hağdañ ot sağahağa tağayda.
6185. Boyluot ıal moğoy urahatın kurduk
6186. Tüört tölönnööh kutaa uotu ubatta.
6187. Ol gınan baran, holunun, cirimin tölüte tıtan,
6188. İñıurın, buutayın saralı tardan ılla,
6189. İñıurın sıttı bırahta,
6190. Sörüötün, buutayın tellii bırahta.
6191. Atın bosholoon baran:
 – “Utuyan uoskuyan turuoһpar dılı
6192. Bu doydu otun keretin sieññın,
6193. Bu doydu uutun tumuyun uulaaññın,
6194. Köbüör iskin köñör,
6195. Simiir iskin siter,
6196. Aal hañmıgın astınnar,
6197. Toyon hañmıgın tolор,
6198. Kölohüññün-cañhağın kuurt,
6199. Kırağın kıhaaññın halbarıt,
6200. Sıñan, tohtoo”, (diete).
6201. İne dien baran, күn bıata köntöhün
6202. Tölüte battaan ılan ürdüger bırahta.
6203. Ol gınan baran, anıgı kibi kurduk
6204. Atı soyutarı, kuurdarı bilbet kibi ebite ühü;
 – “Suoh dağamı buollaһkına baar buolar,
6205. İraah da buollaһkına uçugas buolar.
6206. Ce hañıñ kuñnan, hat tamannan,
6207. Tuman uoğuraar,
6208. Küden küühüerer”, – dien baran,

- 6209.** Atın samıttigar lap kına oħson, ıtan kebiste.
6210. Ce ol gınan baran,
6211. Oyoğun ulağa dieki öttüger asta, beyete uotun dieki öttüger sitta.
6212. Ce doğor, çahçı-kırcık,
6213. Ulaħan uulaaħ kihi ebite ühü,
6214. Bert ıraħannık utuyar kihi ebite ühü.
6215. Anıgı kihi kurduk
6216. Sañanı-iñeni isten utuybat kihi ebite ühü,
6217. Tıahı-uuhu ıra bilbet kihi ebite ühü,
6218. Ölüünü-ülügeri örüü öydöoböt kihi ebite (ühü),
6219. Utuyan tiginette.
6220. Oyoĝo çahıtar sergeħ çahıtar ebite ühü,
6221. Utuybakka tus arĝaa dieki
6222. Tierbes ħaraĝınan körön cergellite sıtara ühü,
6223. Segerkey kulĝaaĝınan isten çerellite sıtara ühü.
6224. Ce bu sittaĝına buollaĝına,
6225. Oloñho buolan baran obunnaaħ buolar ebit,
6226. Tıl buolan baran sımıyalaaħ buolar ebit,
6227. Kepseen buolan baran çallarınnaaħ buolar ebit.
6228. Ce doğor, çahçı-kırcık
6229. Arĝaa ayalaannaaħ ħallaan,
6230. Alcarħaydaaħ, araĝas maĝan ħallaan
6231. Alın kırıtın diekitten
6232. Aĝıs tatalĝalaah aan ħara ħolloruk tañnarı satılaata,
6233. Sette tatalĝalaah sipsier ħara ħolloruk tañnarı sipsiyde,
6234. Toĝus tatalĝalaah tuman ħara ħolloruk tañnarı duguydaata,
6235. Burgunas anaħ muoha çoçoyor
6236. Buordaah ħaara tühen mınalıtta,
6237. Muustaah samıra tühen nırgitte.
6238. Arĝaa ħallaan anaraaññı öttö
6239. Balay maĝaas atır oĝus mooyñooħ bahın kurduk
6240. Muus öñürgehinen mınaahıççı ħalınna,
6241. Muus toñotunan tiben ıhtatta.
6242. Ce muñnaah-sordooħ burĝaa buolla.
6243. Ce, doğor, ce çahçı kırcık, ce çahıtar kihi
6244. Bu tuoħ ölüüte, ülügere buolla dien,
6245. Tuoħ muña bıhılaana buolla dien,
6246. Tuoħ ayıtta alcarħaya aañnaata dien,
6247. Erin ħooñuttan sulbu sulbu oyon turan,
6248. Utuya sıtar kihini bıarıĝar tuora bılleĝe tühen,
6249. Sırayın arĝaa dieki örö malatan,
6250. Tierbes ħaraĝınan körön cergelliten sıtar.
6251. Ce, bu sittaĝına, doğoor, körbüte –
6252. Süürer bıltı annınan bıhılaaħ,
6253. Üüner mahı ürdünen badaħtaaħ,
6254. Sette ilii kirdeeh kilbienneeħ kihi sıraya kilbeyde,
6255. Toĝus ilii kirdeeh uyullaah ñuur ñoloydo,
6256. Aĝıs ilii ardaħtaaħ abaahı uolun sıraya ardayda.
6257. Soĝotoħ ataħtaaħ suodal ħara at
6258. Üömen-bıraĝan tiıybet ürdük mındaatıĝar
6259. Soĝotoħ sordooħ sotolooh kihi tuora kıpçıybt,
6260. Biir iliileeh kihi tehiin tuppıt,
6261. Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olorbut,
6262. Bekir beye cühünneeħ kihi ayannatan süödeten iher.
6263. Ce bu iherin körön baran,
6264. Bu çahıtar çaçıĝırını-sarılu tüste;
6265. Ce, berke kuttanna bıhıtta.
6266. Ol gınan baran, toyon erin:
– “Ölüü ülüger buolla,
6267. Muñ bıhılaan buolla.
6268. Abaahı, albın kelle;
6269. Liehey, simiert iher.
6270. Uhugun, tur, doğoruom!” – dii-dii,
6271. Sonuttan tardıalır. (sayfa 65)
6272. Ere uhuktubat.
6273. Manı aĝıs kırılalaah timir kuyah tañahıttan kıtaahıtı satır da, –
6274. Timir timir kurduk tuoħ da kelbet.
6275. Çahıtar kihi kuttanna.
– “Uhugun, tur!” – dii-dii ħahıtır.
6276. Kihi uhuktubat.
6277. Ol keñitten çahıtar kuuduralaah bacır kömüs battaĝar tüste.
6278. Bert ıraħan bastaah kihi ebit,
6279. Bert kıtaanaħ ħoolluktaah kihi ebit,
6280. Bert köhüün kiriñeleeħ kihi ebit. Uhuktaabata,
6281. Onton çahıtar ikki sabaray taas ıtıhın
6282. Suturutuu boltoççu tutta da
6283. Toyon erin tolbonnooh ñuurun tobuoyduu sataata. Uhuktubata.
6284. Sabaray taas ıtıhınan
6285. Sardañalaah çabırĝayın ħaaya küöye tahıyda da
6286. Kihi ol kihi kırbaabıtın aayı – uhuktuoħ kihi buolbat.
– “Doĝorum oĝoto, abaahı uola kelbitiger utuyan bıerdıñ.
6287. Ĥalıñ ayım ebit, ħaraña buruyum!” – diete çahıtar.
6288. Ĥabcıĝraan ħahıttaata.
6289. Ol gınan baran erin ħooñuttan sulbu oyon turda.
6290. Kutaa uottarıĝar süüren tiıyen, –
6291. Uolaħ tiiti ortotunan uot bıla siebite,
6292. Uottaah çuurka sıtar ebit –
6293. Manı sabaray taas ıtıhınan sulbu tardan ıla,
6294. Eriger süüren batıĝraan tiıyde.
6295. Utuya sıtar kihini, bu tiıyen, ħahıtı-ħahıtı
6296. Sıraydarı-ħaraħtarı uottaah ħardaĝahınan tuora miinnerteete.
6297. Ce uhuktuoħ kihi buolbataħ ere –
6298. Utuyan tiginete sıtar.
6299. Oħso sataan baran çahıtar
6300. Ĥardaĝahın tölö ıhıktan kebiste da,
6301. Tus arĝaa abaahıtın uolun dieki
6302. Suptu körön subullan turara ühü.
6303. Bu turan kördöĝüne –
6304. Soĝotoħ ataħtaaħ suodal ħara atın
6305. Soĝotoħ sordooħ sototunan tuora miinen baran
6306. Caañı ħaya ürdün dieki
6307. Süürden becekiten erer.
6308. Bu süürden caañı ħaya ürdüger tiıyde.
6309. Ol tiıyen atıttan
6310. Soĝotoħ sordooħ sototunan
6311. Tura tüste, soto kebiste,
6312. Biir iliileeh kihi

- 6313.** Biil battanna,
6314. Kieli-maalı sıraydaah kihi
6315. İnnen-keñinen çineriyde.
6316. İne gınan baran, allara sıtar con dieki
6317. Süüsteğinen tañnarı körön turan,
6318. Bii kihi çaççı kırık utuybutun bille.
6319. Ce, üöre sanaata bıhıta,
6320. İmağ kınan külle, cappağ kınan üörde.
6321. Subu kurduk dien,
6322. Toğus ilii kirdeeh tordohtooğ nuura
6323. Noloğ-ileğ kına turar ühü,
6324. Satala suoğ sañanı sañarar;
6325. Ağıs ilii kirdeeh ardahtaah sıraya
6326. Arcağ-ırceğ kına turar,
6327. Keme suoğ kepseeni kepseen
6328. Sette ilii kirdeeh kirbienneeh sıraya
6329. Kilbes-ilbes kına turar,
6330. Üönünen- kurcağanan öğürüye,
6331. Homurduohunan kımırdağahınan kulguya,
6332. Çierbenen elbeğinen tibire,
6333. Tıymıtınan kıtanıgınan tına,
6334. Üöhe uoha sırayıgar sıllastan tağsan,
6335. Allaraa uoha tüöhüger tellesten tühen
6336. Subu kurduk dien, iar tılı ete,
6337. İarağan sañanı sañara,
6338. İnrık cühünü cühünnene,
6339. İmañını-arcañını turara ühü:
6340. “Buyakam, dayakam!
6341. Muustaah muoara munnuga buolaktaah,
6342. Burhaannaah buor haya keteğer caarbañnaah,
6343. Oçuluun çuoğur attaah
6344. Oçullaan Çoçullaan buhatır,
6345. Aakkıtın alaadıyan, surağkıtın suoduyan,
6346. Üöhe böğö üs biihin uuhun
6347. Ürüt kabulğatın kabulunan,
6348. Allaraa böğö alta biihin uuhun
6349. Alın albahın albastanan,
6350. Orto doydu uon ikki biihin uuhun
6351. Orduk hohuu sanaatın sananañın,
6352. Utuybut buolan kabulunan-kupsunan
6353. Sıtıma ere, türülür tüöküön!
6354. Miñiyeliir dieteh kihi
6355. Ünneeğ-ıñırdaah ürdük ütö tılın
6356. Öydöön cüülleen sıt,
6357. Miñiyeliir dieteh kihi
6358. Sulardaah-köntöstööh suon toluu toyukpun
6359. Tobuluta tolkuйда.
6360. Miñiyeliir dieteh kihi
6361. At kıayan tarpat
6362. Alban cayaan aatın
6363. Kimiy hayanıy dietehkine,
6364. Oğus kıayan culuruybat
6365. Suon toluu surağın
6366. Tuguy kimiy dietehkine
6367. Köstübet uluuhun giene barılının bahılıga
6368. Abaahı ayağın duruktarın toyono,
6369. Liehey uluuhun giene iñin cikti berde,
6370. Silis-mutuk kımınlaah
6371. Sir uola Siñneebil buhatır,
6372. Ekkireten ereydenen, tebisteren ciibelenen,
6373. Batıhan mayaacılaan tiyen tiksen kellim.
6374. Toğö haya kelliñ dien dopuruostaan oluyar buolağkına doğonuy,
6375. İahıyalaan ıyıtır buollağkına dağanı –
6376. Alla bulla kuturuktaah
6377. Aydaan arağas attaah
6378. Altan Amırıt buhatır balıs ere oğoto
6379. Üs bılas ürün kömüs suhuohtaah
6380. Ürün Uyullaan dien hotun kıs balta
6381. Murun haata boruoskabin,
6382. Tanı haata tabıtarıtarın,
6383. Ahta mugunan abaspın,
6384. Sıalya mugunan sıllırbın,
6385. Çıgırırım oğotun,
6386. Töhö haçça dağanı tıkañ kuruoğar dılı
6387. Uhun elbeğ suluunu sukkuytalaan biereñin,
6388. Uktar böğö uguña gınan ere sıtağın,
6389. Töhö haya haçayı tıakayığın dağanı hañırıağar dılı
6390. Hağıççı elbeğ halımı hağıççı-kileççi kutan bieren,
6391. Tellener ete telleğ gınan ere sıtağın? (sayfa 66)
6392. Miñiyeliir dieteh kihi
6393. Barğa bahaam baaybıtın
6394. Halımığın atıtın
6395. Hağıççı-kileççi kutan ere bierbitim,
6396. Doğsun kere topputtan
6397. Uhun ere suluutun soğotoğto dağanı
6398. Sulbu-halı kutan ere bierbitim doğonuy!
6399. Aaspıt ere sılgı, anarañını biriemeğe,
6400. Uohum uohahtaah, uñuoğum nuollağay,
6401. Hağım haannaah, harım ere hatıgır erdeğine dağanı,
6402. Ol haya dağanı biriemeğe diibin, sihim ete site, buutum ete buha,
6403. Holun ete hoydo iligine dağanı
6404. Kuttaan ere ıppıtın.
6405. Arğaa böğö hallaan alın böğö kırıtıgar
6406. Sağa kihi tördö buolbut ere dağanı
6407. Sandıl ere Baay Toyon oğonır kıhıgar,
6408. Ağıs bılaas aalay solko suhuohtaah Aytalın Kuo
6409. Alban cayaan aatıgar ayannaan barammın,
6410. Altan daadar hayatın ürdüger tiyemmin,
6411. Ağıs ere atahtaah
6412. Arañas sandıl laabıs oron ere ürdüger
6413. Küñüyeleen, kütüötteen, utuyan ulaatan sıtammin dağanı
6414. Eñiyeliir kihi ulluñığın uoraanın kulgaahpınan istemmin,
6415. Uñuoğun uhunun harahpınan körömmün,
6416. Arıydaka kuopputum.
6417. Biliñni küñne sihim ete ce sitte,
6418. Buutum ete ce busta,
6419. Holun ete ce hoyunna,
6420. Cer-bur ce teñneste,
6421. Muñ-tağ ce tuolla;
6422. Cölö bağas astağka – üt ere tağsıbat,

- 6423.** Haya baĝas astahka – haan ere taĝsibat,
6424. Bista-bista daĝanı salĝana turar,
6425. Hayda-hayda daĝanı samsana turar,
6426. Oydo-oydo daĝanı oňohulla turar kihi böĝö kellim.
6427. Bүgүññүlүür күññe
6428. Iaĝar et ayakatın billerieĝim buoluoĝa,
6429. Toĝtor haanın abitayın tolkuydatiam buoluo;
6430. Silirgeĝteeĝ tiit saĝa sihin ere üöhün
6431. Sieĝteeĝ ere iliibinen tardıalaan daĝanı ĉirkeñnetiem buoluoĝa.
6432. Üyeĝe silcar üöleenneeĝ daĝanı
6433. Ütüö böĝö doĝorbun
6434. Bierdergin daĝanı ılaĝım buoluoĝa,
6435. Bierbetergin daĝanı illieĝim buoluoĝa,
6436. Künüşkü talaañıt,
6437. Tüüññü uoruyah,
6438. Türölüür tükün
6439. Uoy da buyakam, oĝoloor!” diir.
6440. Çaĝtar onu iste-iste erin uhugunnara satır da –
6441. Ere uhuktubat kihi buolla
6442. Hayaga baar abaahı uola manı körö-körö,
6443. Kihi ĉaĝçı utuya sitarın ce bille bihuta –
6444. İmaĝ kınan üörde, cappaĝ kınan külle.
6445. Taas caañı ĝayanı tañnarı, con dieki,
6446. Sıñña ayaĝar tüspüt,
6447. Saĝata borbuyuĝar tüspüt,
6448. Sıñık sıraan aĝıstan, sıray ĝaraĝ ularıyan,
6449. Uu ĝaar bıĉañnaan,
6450. Tañnarı süüren becerkeĝiyen iher.
6451. Bu abaahı uola iherin körön baran,
6452. Çaĝtar sarılı tüste da
6453. Abaahıtın uolun dieki könön-körön turan:
 – “Tur, uhugun! Abaahı uola sieri iher!” diir.
6454. İne dii dii erin ürdüĝer taĝsa süürde;
6455. İttenneri tühe sitar buĝatırı
6456. İkki erĉimneeĝ et tiñileĝinen,
6457. Ürdüĝer taĝsan,
6458. Sarılı sarılı, tebiste da
6459. Ere ce uhuktuohı kihi buolbataĝ;
6460. Cörü kumaar da sañararıĝar ĝoloobot –
6461. Utuyan tiginete sitar.
6462. Bu kurduk ĝına-ĝına, çaĝtar
6463. Abaahıtın uolun dieki körö turar.
6464. Ce, doĝor, abaahıtın uola
6465. Turar ĉoĉumaas turuk ĝaya anıĝar kelle.
6466. Ce, ap ĝomuhunnaaĝ kihi ebit,
6467. Ama cikkerdeeĝ kihi ebit,
6468. Alın albastaaĝ abaahı ebit,
6469. Ürüñ kubulĝattaaĝ köstübet ebit, –
6470. ĝap sırayınan ĝara buorga
6471. Umsa baran tüste,
6472. Umsa ergiyen kulahıda,
6473. Tiere ergiyen tarahıda.
6474. Ce, doĝor, ĉaĝçı kırıcık, kubulunan-kupsunan,
6475. Ce ĝara ĝaraĝ atıllıbtın tuĝarı körbötöh ulaĝan oĝuha,
6476. ĝaptaĝay kulĝaaĝa segeybitin tuĝarı istibeteĝ kuĝaĝan oĝuha buolla.
6477. Bu oĝuhu bu çaĝtar körön turar.
6478. Subu kurduk oĝus ebite ühü.
6479. Türdestiges tüüleeh,
6480. ĝardıstıĝas eñenneeh,
6481. ĝantaĝar tuyaĝtaaĝ, toñ muos ĉurumĉulaaĝ,
6482. ĉeñ muos sedelgeleeĝ, uon bılas uraa liñkır muostaaĝ,
6483. Otut bılas uot cellik kuturuktaaĝ,
6484. Kötoĝölöh süüsteeh, kömnöhötöh ĝoñuruulaaĝ
6485. ĝaralĝan ĝaraĝtaaĝ, cabaĝan buuray ĝarsılaaĝ ,
6486. ĝara maĝaas atır oĝus buolla.
6487. Sarılaan ayataata bu oĝus,
6488. Orulaan mönüreete,
6489. Keñinen uon sahaan siri ĉuguruyda,
6490. Utarı bıtıĝıraan tiıyde ĝayaga;
6491. İlin ikki ataĝınan süĝürüyen tüste,
6492. Turar turuk ĝayanı ortotunan bıha keben ılla.
6493. Bu ĝinan baran ĝayatin bıhaĝahın
6494. Uraa liñkır muohuĝar baspıtınan,
6495. Sıtar kihi dieki süüren küskeriyen iher, sarılı sarılı.
6496. Bu iherin körööt, çaĝtar kihi
6497. Sañata ĉaskıya tüste da
6498. Soĝuru dieki süüren saraydanna.
6499. Oĝus buollaĝına sitar kihieĝe
6500. Süüren kültürüyen tiıyen kelen baran,
6501. Sarılı tüste, kieñ maĝan ĝallaañña
6502. ĝayatin bıhaĝahın örö ehen kebeste da
6503. Beyete ininen-keñinen töttörü süüren kültürüyde.
6504. Bıraĝpıt taahıttan, ültü battıaĝa dien,
6505. Beyete kuttanna bıhıta.
6506. Taas ĝaya bıhaĝaha buollaĝına,
6507. Otut sahaan badaĝtaaĝı ör taĝsan baran,
6508. Tañnarı tüste da, utuya sitar kihi ürdüĝer tühen
6509. Kihi ĝara bıarın bıha tühen kebeste.
6510. Oĉço taas tüspüt kihite kihi buoluo duo –
6511. Oĉçullaan ĉoĉullaan buĝatır ürdük aata namtaan,
6512. Ürüñ sıraya kirtiyen, ütüö beyete ölnö ĝaalla. (sayfa 67)
6513. Kihi ĝara ĝaana toĝunna,
6514. Silirgeĝteeĝ tiit saĝa sihin üöhe
6515. Ortotunan bıa kurduk bıhınna.
6516. Ol ölorün kıtta abaahı buĝatırı
6517. Üñkürüs kınna, küölehis kınna,
6518. İle beyetinen buolla, köstör cühününen buolla da,
6519. Soĝotoĝ ataĝınan süüren suodayda, çaĝtarı ekkireten.
6520. Bıir iliileeh kihi daybaan ĝolloruktanna;
6521. Ce, doĝor, çaĝtarı ĝamnataĝ da kihi buolbataĝ,
6522. Toloon ortotugar tierpekke, site battaan, oyoĝoluu süüren,
6523. Sabaray taas itıhnan çaĝtarı tüüre ĝarbaan ılla.
6524. Bu ĝinan baran, sette uon itiıbolĝuo ĝaraĝtaaĝ
6525. Timir seremet kurun sebirgeĝin ĝaraĝıttan tölüte battaan, süören ılan,
6526. Çaĝtar kihini tulutuohı kihi buoluo duo,
6527. Sirge delbi kebeste da
6528. Seremeet kurunan tuñ-tañ suulaata, tiere maara kelgiyde,

6529. Ol gınan soğotoh sordooḥ sannıgar caḥtarı sıñneğestik sügen,
6530. Taas caaŋı hıya ürdün dieki becerkeļiyen ḥaamta.
6531. Caḥtarın sükpüttünen taas caaŋı ḥayarı
6532. Öro süüren kiahılıktan an tağısta,
6533. Soğotoh ataḥtaah suodal ḥara atıgar
6534. Sulbu-ḥalıbı ḥaaman tiiyen baran,
6535. Suodal ḥara at kelin cañḥalaah tahaatıgar
6536. Tüüre bayılaah caḥtarı törgüütüger löglöççü baayda.
6537. Ol keñitten timir çallarııt tehiinin
6538. Sabaray taas itihınan tutta.
6539. Subu tutan baran, soğotoh sordooḥ sototunan
6540. Atın ürdüger tuora oloro tüste da
6541. Kieli-maalı sıraydaah kihi
6542. Kieñ ḥallaan dieki ḥantayda ,
6543. Kerie-ḥoruo cühünneeh kihi
6544. Sırğan ehe ehe kurduk ıḥitaata
6545. Keñsik-muñsuk sıttaah kihi
6546. Torḡon boro kurduk uhutaata,
6547. Soğotoh ataḥtaah suodal ḥara atın
6548. Öro tardan tehinneete,
6549. Timir salaḥa kımñutınan
6550. Atın ḥalıñ timir kuñun ḥaya oğusta,
6551. Ḥara balay ḥaanın togo oğusta,
6552. Ḥatan timir oyoğohun tostu kımñılaata,
6553. Kürbe taas ḥayarı kötürü tepteren köttö,
6554. Ḥara taas ḥayarı ḥaya tepteren bardrana.
6555. Subu gınan baran, bu abaahı uola
6556. Ağıs tatalgalaah aan ḥara ḥolloruk argıstanna,
6557. Sette tatalgalaah sipsier ḥara ḥolloruk sıļittenne,
6558. Toğus tatalgalaah tuman ḥara ḥolloruk doḡuhoollanna
6559. Ol gınan baran, iar tılı eter
6560. Iaraḥan sananı sañarar.
6561. Üohee uoha sırayıgar sıllastan tağısta,
6562. Allaraa uoha tüöhüger tellesten tüste.
6563. Subu kurduk dien ḥallaan ḥaltay tılın
6564. Kepsii iher kihi ebite ühü, abaahı uola:
– “Buya, buya, buyakam!”
6565. Sir öttö sireğes, ḥallaan öttö ḥayağas,
6566. Ḥoruoñka kuolay, ḥorḡoļun ḥoolluk,
6567. Kuoğay mağan, kuurba caḥtar!
6568. Ḥahaaññıttan körbüt kötor bılıt
6569. Köļüünün kıtta kürehen sırttıñ, sireğes?
6570. Ḥahaaññıttan bılbıt barar bılıt
6571. Baranaagin kıtta barsa sırttıñ, bağacıa?
6572. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
6573. Burḥaannaah buor ḥaya keteğer caarbañnaah,
6574. Oçuluun çuoğur attaah
6575. Oçullaan Çoçullaan buḥatırı kıtta
6576. Sirdeen timirieğim diebikkit buoluoğa!?
6577. Miñiyeliir kihi tüüleeh töböğüt oroyuttan tuttum dağanı.
6578. Ḥallaannaan kuotuoḥput diebikkit buoluoğa –
6579. Ulluñahkit oroyuttan ḥarbaatım badağa;
6580. Orto ḥaya doyduga
6581. Olus ere türgennik köttübüt diebikkit buoluo dağanı –
6582. Uylğan kömüs kuturukkututtan tuttum badağa?!
6583. Oçullaan Çoçullaan buḥatır oburgu toyon ere erim,
6584. Kimi ḥaya dağanı kihileebet kihi diebitiñ buoluo,
6585. Tugu ḥaya dağanı tuluppat kihi diebitiñ buoluo?!
6586. Miñiyeliir kihi sobulğa ere etin toñordum badağa,
6587. Suon ere tınnın soyuttum bıñıta,
6588. Silirgeḥteeḥ tiit sağa sihin ere üöhün tartım badağa.
6589. Kiñiyeliir tüökün uktaar uguña gimmit ere caḥtarın
6590. Tellener telleḥ gimmit ere siregehin
6591. Oyoḥ ere gimmat ütüö ḥaya kihibin.
6592. Sibiligın tahaaran, sireğestiir caḥtarı
6593. Sette cellik ḥallaan timir tiheliger tahaarammın dağanı,
6594. Sette bitteğer kedirgi kelgiyen barammın dağanı,
6595. Üs ere dağanı
6596. Timir Ciekas buḥatır tabaarıstarbın dağanı
6597. Iğıtalaan kelemmit, tördüö ere buolammit
6598. Tamaḥ ḥaaññın, çalaḥay ekkin tammalappakka dağanı
6599. Sieḥtiem buoluo! Beyikey sireğes!
6600. Buyakam, dayakam!” – diir.
6601. İne dii dii, kömnöḥtööh küöh ḥarıya sağa
6602. Köy salgın tınnın
6603. Küdeeriççi tına iher abaahı uola.
6604. Bu gınan kuugunaççi öro kötön tağısta.
6605. Ce, doḡor, çahçı kircık,
6606. Sette cellik ḥallaan timir bitteğer öro kötüten taḥsan,
6607. Timir bitteğın ürdünen
6608. Soğotoh ataḥtaah suodal ḥara atın tıgineççi ayannatta.
6609. Ol ayannatan ihen, atın ayağın
6610. Timir ḥantarğa üününen ḥantaççi tardan toḥtotto.
6611. Bu toḥtoton baran, becigis kına tuha ekkireete,
6612. Sıña sıraana ağıñınna, sıray ḥaraḥ ullarıya,
6613. Uu ḥaar bıçañnaata.
6614. Ol kırıran baran, oyoğun
6615. Atın samıtıttan, inıırın törgüütütten,
6616. Seremeet kur kelgieleeḥ caḥtarı
6617. Kötöğön macarıyan tüherde.
6618. Bu tüheren baran, sette cellik ḥallaan timir bitteğın ürdüger
6619. Soğotoh sordooḥ sototunan ıga ükteen turan,
6620. Bıir timir bılaa iliitinen kedirgi kelgiyde.
6621. Bu kelgiyen kebıhen baran,
6622. Soğotoh ataḥtaah suodal ḥara atın ürdüger (sayfa 68)
6623. Soğotoh sordooḥ sototunan tuoara kıpçıyan olordo,
6624. Bıir iliitinen tehiin tutta,
6625. Kieli-maalı sıraydaah kihi ittenneri çineççi olordo.
6626. Ol gınan baran, soğuruu ḥallaan dieki,
6627. Oyoğun sieher abaahı, üs Timir Ciekas buḥatırı
6628. Iğıran ağalıağım dien sanıı-sanıı,
6629. Ayannatan kiahalıktata turda.
6630. Oyoḡo caḥtar kelgillen sıtan ḥaalla.
6631. Abaahı uola barbitın kenne,
6632. Bu caḥtar tuoḥ tına tıñırağa baarınan,
6633. Möḥsö emie satır, tardıha emie satır, –
6634. Muñ-tañ böğönü kördö, erey-buruy böğönü kördö.
6635. Ce, bu abaahı uola kelgiybite da kıtaanağa bert,
6636. Baaybita da iarıtı bert.
6637. Iaļar et ayakatın ce bille,
6638. Ölor tın ülügerin ce öydöötö caḥtar.

- 6639.** Timir seremeet kurtan sulburuyan kuotaayabın dien
6640. Sulbu-ħalıbı ħalbarıya sataata da
6641. Kıayan sulburuyan kuoppata.
6642. Bu muñnaha sıtan baran, señiete, siilete esten,
6643. Tıy kurduk iran, ıy kurduk baranan,
6644. Ölör beyete küödühüne,
6645. Kılça tına, kılayar ħarağın uota
6646. Kıayan möhsübet buolbut cahtar
6647. Arğaa ħallaan annın dieki
6648. İkki segerkey kulgaağınan isten çerellite sıtar.
6649. İkki tierbes ħarağınan körön cergellite sıttağına –
6650. Tus arğaa diekitten tüört ħaraħtaaħ,
6651. Mooyturuktaaħ, ayı ħarağata ħara it,
6652. Tılın biir ıllar ħarıhı bilas tahaarbit,
6653. Ağılnı-ağılnı sielen sekseriyen iher.
6654. Bu it iherin körön baran,
6655. Cahtar subu kurduk dien saña sañarar.
6656. Bu manı bu it, urut körbökkö iher ebit bıñıtta,
6657. Sohuyan, emehetiger oloro tühen, ürde ırcıgımaata da,
6658. Bu keñitten utarı süüren kelen, çoħçoyon oloron,
6659. Cahtar kihi ıllırın, tuoyarın
6660. Cahtar kihi ıtırın, soñuurun
6661. Bu mooyturuoktaaħ ayı ħarağata ħara it
6662. Oloron eren iste olororo ebite ühü.
6663. Cahtar kihi subu kurduk dien saña sañarar:
6664. “Cie, buo! İy ıybn, ay aybn!
6665. ħalıñ ayım, ħarana buruyum,
6666. ħarıan saatım, ħaydıan abam!
6667. Miñiyeliir cahtar ürdük ütö tılbn,
6668. Ayı mağan ħallaan ħarağata buolbut
6669. Mooyturuktaaħ ħara it,
6670. Kulgaaħtaaħ buollaħkına üçügey ütö tılbn
6671. Öydöön cüülleen isten oloruy.
6672. Miñiyeliir cahtarı
6673. Kim ħaya kelen sıtağın dieteħkine –
6674. Arğaa ħallaan annıgar üöskeebit,
6675. Anaar bayağal ortotugar töröbüt,
6676. Altan ħaya ürdiger ayıllıbit,
6677. Altan Amırıt buħatır balta –
6678. Üs bilas ürün kömüs suhuoħtaaħ
6679. Ürün Uyullaan dien ütö cahtar etim.
6680. Ol cahtar toğo ħaya taħsıbıkkınıy,
6681. Kim ħaya kelgiyde dieteħkine –
6682. Oçuluun çoğur attaaħ
6683. Oçullaan Çoçullaan buħatır dien
6684. Ütüö kihieħe erge baran ispitim.
6685. Bu erge baran isteħpine,
6686. Silis mutuk kımınılaaħ
6687. Sir uola Siñneebil buħatır
6688. Toyon erbin ħara taahınan
6689. Bıarın baha bırağan ölörön kebıhen baran,
6690. Beyebin sette cellik ħallaan bitteğer
6691. Timir seremeet kurunan kelgiyen baran,
6692. Üs Timir Ciekes buħatır kitta
6693. Sibiligın kelen sieħpit dien,
6694. İğırtalaan ağalıam dien,
6695. Sibiligın barbıta.
- 6696.** Tüört ħaraħtaaħ , mooyturuktaaħ ħara it, toyon ehem!
6697. Ölör künüm köhünne;
6698. Ünneeħ inırdaaħ ürdük ütö tılbn
6699. Öydöön oroydoon ihit.
6700. Abaaħı buħatırın timir seremeet kurun
6701. Ayağın ihiger baar
6702. Ağıs arday ahıgıman araartaan biereññın,
6703. Ayım doydutugar arağaççılaan, süörteleen kebıhen,
6704. Künüm doydutugar kötüten körüöħkün töhölööh
 buoluoy?
6705. Kihi ħara buollaħpına,
6706. ħoyukku üüner kün ütöötüger,
6707. Keñiki keler cıl berdiger,
6708. Uol oğonu töröttöħpüne kerıespin etieħ etim –
6709. Cohun ħara tia cohunnaaħ bultun
6710. Tokur ayagınan oħsorugar oħtoroħkuna,
6711. Onoğohunan tañnardaħkına, umsa-tönö
 suullardaħkına,
6712. Cohunnaaħ bulkun eyieħeħe tobuoydataar diemmin
6713. Kerıespin etieħ etim.
6714. Kıs ere oğonu törötör künneeħ buollaħpına,
6715. Ketit ere kehiğın eyieħeħe sieteer dien
6716. Keler ütö keñerıber kerıespin etieğım.
6717. Süöre tardan kulu, uoy da buyakam oğolor!” – diir.
6718. Cahtar inie diebitiger
6719. Tüört ħaraħtaaħ ayı ħarağa ħara ita
6720. İrcıgını tüste da süüren sekseliyen kelen,
6721. Arcıgı arcıgı, ağıs ahıtınan
6722. Timir seremeet kuru kire turda.
6723. Timir seremeet kur ħarağar
6724. It giene ilin tiie barıta baranna,
6725. Ağıs ahıtıtınan tüörde tohunna.
6726. Tüörde ordon ħaalbıtınan
6727. İtii bolguonu tıhen kekkeleppit ħarağın ikkardınan
6728. Biha kirbeen, sordonon-sordonon,
6729. Biir baayımı tölö tardan kebiste.
6730. Bu baayı tölörübüütün kenne,
6731. Tınnaħtaaħ cahtar buolu duo? –
6732. Muñnanan-muñnanan, sordonon-sordonon, sulburuyan
 turda;
6733. Tüüre kelgietin nehiile tölörütünne.
6734. Bu gınan baran,
6735. Ürüt kabulğattaaħ cahtar, alın albastaaħ cahtar –
6736. Kubulunna, kupsunna,
6737. İttenneri tühen ergiyde,
6738. Umsa tühen kabulunna, mooyıugar moybordooh,
 kuturugar ħobolooh
6739. Kınattaaħ kirbyata, dabıdallaaħ tallana,
6740. ħotoğoydooh hohuuna, tıñıraħtaaħ cıdaanata,
6741. ħatan uñuoħtaaħ ħapsağaya, ħaraħtaaħ kirağıta,
6742. Kün ħaan moħsoğol kıla buolla.
6743. Bu moħsoğol kıl buolan baran, (sayfa 69)
6744. Ürdük mağan ħallaan
6745. Üör tulluk örö kötön taħsıbıtın kurduk,
6746. Üüt çömçük aartıgım ustun
6747. Üs tühü töğül doydu dieki tannarı kötön kılığıraata.
6748. Bu kötön ihen arğaa dieki ħalyda.

- 6749.** Ol hahyan, ayannaan,
6750. Altan Amıruıt buhatır
6751. Taas babaarina telgehitiger tüste.
6752. Manna tühen baran, ünüküris küöhelis kınna,
6753. Çahtar kihi beyete beyetinen buolla.
6754. Ol keñitten altan cakır halğanıgar tiiyen,
6755. Aanın tardialaan körbüte –
6756. Aan hatılaah ebit, kıbıs kıtaanaah,
6757. İnne gınan, aanı tardıalı, ihilleen turdağına –
6758. Altan Amıruıt buhatır atağın tıaha,
6759. Uoraannaah ulluñahıtaah kihi,
6760. Ulluñahın uoraana altan eresieñke muostağa
6761. Töttörü-taari halaana haaman,
6762. Kutalaah uotunan ubayar.
6763. Aana ahillibatağar çahtar kihi
6764. Uñuo tünügün annıgar tiiyde.
6765. Tünügün allaraa holuodatıgar oloron eren,
6766. Subu kurduk dien saña sañarar, tıl kepsiir:
6767. “Ce, buo! Ubaydaatar ubayım, ağalaatar ağam,
6768. Alla bulla kuturuktaah
6769. Aydaan arağas attaah
6770. Altan Amıruıt buhatır!
6771. Ürdük ütö tılın öydö,
6772. Itik ıadañ tılın il.
6773. Miñiyeliir çahtarı hotun ere baltım,
6774. Toğo haya kelliñ dien iahiyalaan ıyitar,
6775. Dopuruostaan oluyar buollaħkına dağanı –
6776. Ünürüññü küññe ayannaan ihemmit iteğelleeh erim
6777. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
6778. Burhaannaah buor haya ketege carbañnaah,
6779. Oçuluun çuoğur attaah
6780. Oçullaan Çoçullaan buhatır utuktaatım dien,
6781. Taas caañı haya annıgar utuyan sıttahıptına
6782. Silis mutuk kımñılaah
6783. Sir uola Siñneebil buhatır
6784. Hara bağas taahınan
6785. Hara bıarın ortotunan bıha bırağan ,
6786. Ürdük aatın namtatta,
6787. Ürüñ sırayım kirtitte,
6788. Ütüö beyetin ölördö.
6789. Ol gınan baran miñiyeliir çahtarı
6790. Timir seremeet kurunan tuura-haaya kelgiyde,
6791. Atın törgüütüger baayda
6792. Sette cellik hallaan timir ere bitteğer
6793. Öro kötön taħsan timir seremeet kurunan
6794. Kedirgi kelgiyen kebihen baran,
6795. Sieher kihi kördöhö,
6796. Üs Timir Ciekas buhatırı ıgıra
6797. Baran haaltın kenne tüört ere harahtaah,
6798. Mooyturuktaah, ayı ere harağata hara it
6799. Arğaa diekitten süören iherin körön barammın,
6800. Süören kulu diemmin,
6801. İy itımı itaatım, soy soñuunu soñootum.
6802. Onuoħa it ağıs arday ahıtın barıtın
6803. Tohutın turan, nehilçeke süörde.
6804. Bu süören ıppıtın kenne
6805. Kubulunan kuotan, ubayıgım oğotugar
6806. Tiiyen tiksen kellim.
6807. Aaññın ahan kulu,
6808. Cieger kilereñ körüy,
6809. Ürüñ tımmın örühüy,
6810. Hara tımmın harıñuy,
6811. Suon tımmın toluy.
6812. Sibiligin dağanı
6813. Silis mutuk kımñılaah
6814. Sir uola Siñneebil buhatır
6815. Sieri-ahaarı dağanı
6816. Ekkireten ihere buoluo erer diibin.
6817. İy, ıybın oğolor!
6818. Uoy da buyakam, oğolor!” diir.
6819. Çahtar ine diebitiger
6820. Altan Amıruıt buhatır dibdigireen,
6821. Muosta tıaha kutaalaah uotunan ubayda.
6822. Ulaħan sañalaah kihi külen lahıgıratta;
6823. Sabaray taas itıñın habırğaççı tahıya tahıya,
6824. Uñuo tünügün annıgar lihıgıreen-dibdigireen tiiyen kelle.
6825. Ol kelen turan subu kurduk dii turar ühü:
6826. “Cie, buo!
6827. Sir öttö sireğes, hallaan öttö hayağas,
6828. Ĥoruoñka kuolay, Ĥorğolun Ĥoolluk,
6829. Kuoğay mağan, kuurba çahtar!
6830. Saattakabın kurduk, iehıyıkpin dağanı,
6831. Üördeħeybin dağanı.
6832. Miñiyeliir kihini, ürdük aappın namtatan,
6833. Ürüñ sıraybın kirtiten,
6834. Ütüö beyebın boħtoton turan barbıkkıt, Ĥotuoy!
6835. Oçuluun çuoğur attaah
6836. Oçullaan Çoçullaan buhatır
6837. Ürdük aata namtıruın,
6838. Ürüñ sıraya kirtiyerin,
6839. Ütüö beyete boħtorun
6840. İstieħ ağay kulğaağım, körüöh ağay harağım baara ebit dağanı.
6841. Sattakabın, sireğes!
6842. Miñiyeliir kihi
6843. Kegienneeh ere erdeħpine kier buoluy,
6844. Tonuktaah ere erdeħpine suoħ ere buoluy,
6845. Cayaannaah ere erdeħpine halbarıya tardıy!
6846. Sibiligin taħsamın
6847. Saarı bağas uktaah saabılaan ere batıyabınan
6848. Onçoğö biite diebekke,
6849. Ürüñ kömüs suhuoħkuttan sulbu tardan ılamın,
6850. hara bağas buorga
6851. Sırdık bağas sıraygınan
6852. Umsa kebihen sıtaran,
6853. Ĥalıñ küññün Ĥayıtağım,
6854. Sırdık haaññın toğuoğum,
6855. Ürdük aakkın namtatam,
6856. Ütüö beyeğın ölöruöm.
6857. Miñiyeliir dieteh kihi
6858. Kegienneeh erdeħpine kier buola tardıy.
6859. Uoy da buyakam, oğolor!” diir.
6860. Bu ine diebitiger çahtar kihi

6861. Hanna bariaǵay? – arahpat;
6862. Itı-ıtu tünüger oloror.
6863. Altan Amırıt buǵatır,
6864. Kiirer ǵaannaǵ kihi – kiirer ǵaana kiirde,
6865. Oonuur ǵaana onóoto, tardar tımira tarta.
6866. Altan erehieñke tıaha kutalaǵ uotunan ubayda.
6867. Sarı uktaǵ saabılaan batıyatın sulbu tardan illa da
6868. Itı oloror ǵaǵtarga dibdigireen, lihgireen taǵsan tiybitiger: (sayfa 70)
6869. “Ubaydaatar ubayım!” – diir ǵaǵtar. –
6870. Aǵalaatar aǵam Altan Amırıt buǵatır!
6871. Burgunas anaǵ muohun kurduk üöleenehen üöskeebippit,
6872. Allaǵ at ǵaraǵın kurduk artıallahan üöskeebippit.
6873. Ergiydeǵkine ekker ergiyieǵıñ,
6874. Ǵayıstaǵına ǵaañnar ǵayıstaǵıñ.
6875. Onnooǵor miigin siir simiert uolun siiliney ulaǵana
6876. Sir uola Siñneebil buǵatır sieri gimmita,
6877. Ahır abaahı uolun
6878. Aattaǵ berdın ayaǵar anammıtım.
6879. Beyem ubayım, ütö kihi buollaǵıñ –
6880. Ölorüöh-ǵaallarıǵ östööh saastaǵ buollaǵkına
6881. Ölor, ubaay”, diir.
6882. Kiñi iñe diebitiger
6883. Altan Amırıt buǵatır
6884. İstieǵ kihi buoluo duu,
6885. Ahınıǵ kihi buoluo duu?
6886. Saarı uktaǵ saabilalaǵ batıyatın örö tutta,
6887. Sabaray taas itihinan
6888. Baltın üs bilas ürüñ kömüs suhuoǵuttan
6889. Üste tüörte iliitiger ergiyde.
6890. Bu ǵınan baran tüüleǵ ütülük kurduk
6891. Ǵaǵtarı tünükten sulbu tardan ilan,
6892. Ǵara buorga ǵap sırayınan umsa biraǵta da
6893. Onçoǵo-biite diebekke
6894. Batıyatınan taǵıyan kuhurǵappıtınan barda.
6895. Bu taǵıyan
6896. İaǵar et ayakatın billerde ǵaǵtarga,
6897. Toǵtor ǵaan abıtayın tolkuydatta,
6898. Ölor tüün üligerin öydöttö;
6899. Ǵalıñ kuñun ǵayıtalaata,
6900. Sırdık ǵaanın toǵto,
6901. Ǵatan uñuoǵun tohutalaarı ǵınna.
6902. Ce balta ǵaǵtar
6903. Kieñ köhsö kıaraata, uhun sanaata kılgaata,
6904. Ürdük tañarata namtaata, ölüü böǵö buolla.
6905. Ce toyon ubaya nıtaǵtaǵar ebet duo
6906. Ce, ölorör kihilii bıhılanna.
6907. Bu gimmitıǵar,
6908. Ap ǵomuhunnaǵ ǵaǵtar,
6909. Alın albastaǵ ǵaǵtar, –
6910. Allaraa böǵö albahın albastanna,
6911. Orduk ǵohuu tañahın kubulunan sulbu teben kebiste da
6912. Kelbeǵıybet ketit üödeññe
6913. Üs sürgüöhteeǵ ölüü ǵoroǵoy balıǵa buolan
6914. Sirge ikki sahaan diriñnik cılıkıs kınna,
6915. Aǵıs üösteeh anaar bayaǵal uñuorgu öttüger küöreyen taǵısta.
6916. Altan Amırıt buǵatır
6917. Baltın tañastaǵ albahın soho sıǵan,
6918. Tugu daǵanı ordorbokko,
6919. Batıyatın toǵo(torǵo?) biitinen kerden,
6920. Tuoǵu daǵanı doluoy ordorbokko,
6921. Kül kurduk ültü sıñan kebiste.
6922. Bu ǵınan büteren baran,
6923. Östööhþün-öhögöydööhþün ölördöǵüm dien,
6924. Saastaǵtarbın-sanaalaǵtarbın namtattaǵım dien,
6925. Ol birimeǵe üören-kötön oloro sıǵara ebite ühü.
6926. Ǵaǵtar kihi buollaǵına
6927. Anaar bayaǵal uñuorgutugar,
6928. Kırıstaǵ kıyışhan kumaǵka taǵsan,
6929. Kubulunna-kupsunna, ittenneri tühen ergiyde,
6930. Tiere tühen taralıyda.
6931. Subu ǵınan baran urukkutun kurduk
6932. Emie kün ǵaan moǵsoǵol kıla buolla da
6933. Üüt tunaǵ aartık üütün ustun
6934. Öror kötön taǵısta.
6935. Bu örö kötön,
6936. Üs ütö ǵallaan ürüñ kömüs ühüöte üktelleeh
6937. Kün Toyon oǵonör kıha Küögeyeen udaǵan
6938. Üs kurduulaǵ ürüñ kömüs balaǵanın tiyyde,
6939. Taas babaarıña telgehetin ihiger tüste.
6940. Bu tühen, üñkürüs-küölehis kınna,
6941. İle beyetinen, köstör cühününen buolla,
6942. Könö uñuoǵunan, kütür mörsüönünen buolla,
6943. Öǵürük-töǵürük kördö, üömüteleen ǵaamta,
6944. Altan caakır ǵalǵanı aha battaata da
6945. Üs kurduulaǵ ürüñ kömüs balaǵan ihiger kötön tüste.
6946. Bu kiiren, Kün Toyon oǵonör kıha
6947. Küögeyeen udaǵanı köron baran,
6948. Aǵıs aalulaǵı cırı kömüs tiihin bıhınan ǵır-ǵaar silleete,
6949. Añnara ataǵınan süǵürüyen tüste,
6950. Sııya-saaya tıl kepseete.
6951. Subu kurduk dien sanara, itı-soñuu turara ühü:
6952. “Cie, buo! Üs ütö ǵallaan
6953. Ürüñ kömüs ühüöte üktelleeh Kün Toyon oǵonör kıha,
6954. Üs ǵallaan ürdük üörehteeǵe bulbut
6955. Küögeyeen udaǵan, kün ecıyım!
6956. Eter tılım egelgetin, sañarar tılım sabaǵatın,
6957. Sorugurbut sorugum tuskulun,
6958. Tobuluta tolkuydaan olor.
6959. Miñiyeliir kıs oǵonu,
6960. At kıayan tarpat alban aatıñ,
6961. Oǵus kıayan cularuybat suon toluu suraǵıñ
6962. Tuguy, kimiy dietehkine –
6963. Aydaan araǵas attaaǵ
6964. Altan Amırıt buǵatır balta –
6965. Üs bilas ürüñ kömüs suhuoǵtaǵ
6966. Ürüñ Uyullaan dien aattaǵ ǵaǵtar etim.
6967. Ol toǵo ǵaya kelliñ dietehkine daǵanı –
6968. Muustaǵ muora munnuga buolaktaǵ,

- 6969.** Burhaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
6970. Oçuluun çuoğur attaah
6971. Oçullaan Çoçullaan buhatırğa erge barbitim.
6972. Ol barammın, sükten-bohton isteħpine –
6973. Tuhaannaah toyonum, anallaah ayıhıtım,
6974. İteğelleeh erim, utuktaan-nuħarıyan,
6975. Sılan silayan, taas caañı haya
6976. ħapçaanıgar kelen utuyan ħaalla.
6977. Bu utuyarın kitta,
6978. Silis mutuk kımınılaah,
6979. Sir uola Siñnee bil buhatır,
6980. Ekkireten tiyen kelen, kabulunan kupsunan,
6981. Cabağan buuray ħara mağas atır oğus buolan,
6982. Turar turuk ħayarı bıhağahın löglü keben illa da,
6983. Sarılı tühen baran,
6984. Ürdük ħallaan ürdüger örö keğiyen biraħpıtı –
6985. Otut sahaan sirge örö taħsan baran,
6986. Tannarı tühüütüger taas toyon erbin,
6987. ħara bıarın bıha tühen kebiste.
6988. Ütüö kihi baara –
6989. Ürdük aata namtaata,
6990. Ürüñ sıraya kirtiyde, (sayfa 71)
6991. Ölüü ülüger buolla.
6992. İy-ıyın, oğloor!
6993. Ölbütü örühüyerge üskeebit diebittere,
6994. ħaalbıtı ħarıħıyarga ayılıbit diebittere
6995. Küöheleñneeħ kün eciyim,
6996. Ürüñ tının örühüyen körüöħkün,
6997. ħara tının ħarıħıyan körüöħkün,
6998. Suon tının toluyan körüöħkün?!
6999. İtaabit sañabın ıgıççı ihit,
7000. Soñoobut sañabın sohuççu ihit.
7001. Kördöhö, aartaha olorobun, küöheleñneeħ kün eciyim!
7002. Uoy da buyakam oğloor!” – diir.
7003. Bu manı isten baran,
7004. Küögeyen udağan dien
7005. ħallaan udağana çatır, subu kurduk dien,
7006. İrieneħ ħaanınan,
7007. Eyeğes tılınan,
7008. Eyeleeħ suobahınan, kiirser kihi bıhıtınan,
7009. Subu kurduk diir:
7010. “Cie, buo!
7011. Miñiyeliir çatır
7012. Bılırgı bıralıyıt bıdan cıl mındaatıgar,
7013. Tuygun turuu çağıl doyduga tüsteħpine
7014. Ölbüt böğötün örühüyer baarım,
7015. ħaalbıt böğötün ħarıħıyar baarım,
7016. Satılaabit kötörün kötüte tuoyarım,
7017. Samnıbit salamatın tururu algırım.
7018. Üs ħallaan ütüö üöreğer üçügedik üöremmitim,
7019. Arağas ħallaan atır albahıgar üçügedik ayılıbitım.
7020. Ütüö kihini kiiren örühüyen körüöm ini.
7021. Orto doydu bırtah bılağay buorugar bılanıa suoħ
 buolbutum,
7022. Ciıkey tülekey buorugar siemeleħie suoħ buolbutum,
7023. Albın caaray buorugar adağıya suoħ buolbutum,
7024. Kulan kubulğatıgar ħolbohuo suoħ buolbutum,
- 7025.** Ĥorconnooh ölüütün ħoñnoruo suoħ buolbutum.
7026. Otton ahınarım berditten, ħarıħıyarım çaaħıtın
7027. Kiiren da kördöhput ini.
7028. Uoy da buyakam, oğloor!” diir.
7029. Ce bu ine dien baran,
7030. Öğüllübet kömüs kilie tañastaah çatır,
7031. Ölbütü örühüyer, ħaalbıtı ħarıħıyar,
7032. Küöh aalay bıtırıstaah
7033. Künde küöl sağa ürüñ kömüs küñeħeleeħ,
7034. Kömüs kilie kıħaannaah,
7035. Aħağas ħonnoħtooh ayı cargıl tañahın kette,
7036. Tüörbe küöl sağa töğürük malağar düñürün tutta,
7037. Emñik tıy ilin ħolon sağa taas cargıl bılaayağın illa,
7038. Cie taħıgar çatırın batıħınarbitınan,
7039. Kün dieki küöye-ħaaya ħolloruktaan tağısta.
7040. Ol taħsan baran ikki çatır ap ħomuhunnarılar.
7041. Udağan çatır ħomuhunnana, ħomuhunnana
7042. Üste tüörte ħolloruktaata,
7043. Kıs kıtalık kötör buolla,
7044. Sirtin kınatın töbötünen çiestenne, kötön dılbaarıtta.
7045. Ama çatır üñkürüde, küöleħiyde,
7046. Urukcutun kurduk moħsoğol oğoto buolla da
7047. Kıtalık keñitten kötön sılıbıratta.
7048. Üüt tunaħ aartık ustun tañarı kötön,
7049. Bu ikki kötör tühen istiler.
7050. Ce, çahçı kırık kiñiler dieteh çatıllar
7051. Türgen böğö tühüünü tüstüler, kınat böğö kırbahıtta
 buolla,
7052. Dabıdal böğö daybahıtta buolla,
7053. Ĥotoğoy böğö oħsuhuuta buolla.
7054. Üüt tunaħ aartıktan, bu kötön ihen tuoruu bieren,
7055. Ölbüt kihi dieki köttüler.
7056. Türgen tühüü muñnaannar,
7057. Sıdam sıru muğutaannar,
7058. Ör ayannıah çatıllar buolbataħtar –
7059. Oçullaan Çoçullaan buhatır
7060. Ölbüt taas caañı ħapçaanıgar
7061. Kötön tiyen kelliler.
7062. Bu tiyen, taas caañı haya telleğer tühen kılbaardılar.
7063. Bu tühen kılbaardan barannar, udağan çatır
7064. Töttörü ħolloruktaan, ergiyen, beyete beyetinen buolla;
7065. Ama çatır üñkürüyen, küöleħiyen beyete beyetinen
 buolla.
7066. Ol gınan barannar,
7067. Oçullaan Çoçullaan buhatır
7068. Ergim-urgum ħaaman kördö udağam çatır.
7069. Ürut öttö üs ilii tünügürbüt,
7070. Alm öttö alta ilii ardağırıt,
7071. Ĥayğah bıara ortotunan bıstıbit,
7072. Sihin üöhe sitii kurduk bıstıbit.
7073. Abaahı buhatıra bıraħpıt taaha attıgar sıtar.
7074. Bu manna ikki çatır kömölöön kihini soħon ıllılar.
7075. Arğaa dieki bastaatılar,
7076. İlin dieki tepterdiler,
7077. Etiries ittenneri sıtıardılar.
7078. Bu sıtıaran barannar,
7079. Udağan çatır düñürün oħso-oħso,

- 7080.** Tögürüye haama silcan,
7081. Subu kurduk dien oyunnuu-udağanı sılara ühü:
7082. “Uoy da buya, buya, buya, buyakam!
7083. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
7084. Burhaannaah buor haya ketege caarbañaah,
7085. Oçuluun çuoğur attaah,
7086. Oçullaan Çoçullaan buhatır, oğom, segerim!
7087. Suon tının soybutun tuhugar,
7088. Sırdık tınıñ haraarbitin iniger,
7089. Ürün sırayın kirtiybitin iniger,
7090. Ütüö beyeñ ölbüt ölüüger,
7091. Ürdük hallaan ürüt köbüötitten,
7092. Sühöhteer beyem sügürüyen tühemmin,
7093. Sürgüür beyeğin sügüyer künüm buolla.
7094. Uruy ayhal! Uoy da buya!
7095. Kim haya kiirde dieñnin dağanı,
7096. Ketit aan iye doydı iççite
7097. Aan Alarçı emeehsin
7098. Kitierkiir buolaayağın.
7099. Tılım haydılaah, caañıga etiileer,
7100. Horuoğa uhuyuulaah, kieñ keñerime keñierdeer etim.
7101. Haan caahın abırallaağa ayı caahın udağana,
7102. Ürdük haallaan üörehtege, Kün Toyon kırıha
7103. Küögeyeeñ udağan orto kurbuu doyduga,
7104. Künde küöl sağa ürün kömüs küñehebın
 bürümütünen,
7105. Ayı cargin tañaspın keten turan,
7106. Tögürük malağar dññrbün oħso-oħso,
7107. Taas cargin bılaayağpın bıha kımınılaan,
7108. Ölbüt böğögün örühüyer künüm buolla,
7109. Haalbit böğögün harıhıyar künüm buolla,
7110. Ağıs iileer sağalaah, (sayfa 72)
7111. Ataannaah möñönneeñ aygırın silik,
7112. Ayhal biçik aan iye doydugar,
7113. Acaray aymağa amnahtaah satı harıya sağa
7114. Aan tölön tının tañnarı satılattan turan,
7115. Ağıs ayı aymağın
7116. Albannaah ütüötün caabilaan ölrübute –
7117. Alın öttö alta ilii ardağırbitin cayğarda
7118. Algır künüm buola,
7119. Albannaah ütüö algıspın ahına ihit, küöheleñneeñ
 ebekem.
7120. Uruy, ayhal oğoloor!
7121. Tus beyem giene ünör böğö muostarım,
7122. Teber böğö tuyahtarım,
7123. Oruluur böğö uohtahtarım,
7124. Kürülüür böğö küüsteerterim,
7125. Betteñ betteñ buoluñ ere.
7126. Hotugu hallaan kupçuyugun ayağar,
7127. Toğus umsuordaah umsybut luoğa hara tiitiger,
7128. Toğus bordoohunnaah buor luñha uyağa horğolonon
 üöskeebit,
7129. Salıñaah sordoñ balık tiie tññrahtaah,
7130. Ala maanday balık bıarın kırıta tebielikteer,
7131. Ölüü mocuy balık uoğatın tiriite olboħtooh,
7132. Üs bılas dalañ kuoğay mooydooh,
7133. Üs harıs timir çurguy tumustaah
7134. Ölüü çökçönötö cüögenteyim,
7135. Kün cüögem buollaħkına
7136. Tillaah sıñaahpın iççileen kulu.
7137. Hotu hallaan annıgar,
7138. Sette keñierdeer keñiybit leñke hara tiitiger,
7139. Sette büttehteer dağanı timir leñke bihikke bilenen
 üöskeebit,
7140. Ölüü haan mekçirge kötörö,
7141. Kün toyon ehem, eter tilbin iççileen kulu.
7142. Haannaah kuturuk, hayağas ıtıs,
7143. Halbarhay oyoğos, sañ kuhağan,
7144. Sanaa mökü, türgen tühöü,
7145. Sıdam sıru, sıruğah sıała,
7146. Sırı cabın kırıha, küöheleñneeñ kün eciyim,
7147. İspir imeñ böğötö ergit, taspar calın böğötö taarit.
7148. Küögeyeeñ süğüller,
7149. Nuura nushal, naskıl namıl
7150. Uruy-ayhala biçim!
7151. Uoy da buya oğoloor!
7152. Miñiyeliir dieter çhtar orto kurbu doydı
7153. Horcoñnooh ölüütün hoñnordoğum buollun.
7154. Tüürülleğes sıraydaağı köñörö tuoydağım (buollun),
7155. Tümüллеğes sanaalağı öhüle alğaatağım (buollun),
7156. Üs bürükteer üöden ayağattan cölörüyen tahsar
7157. Cölörö harsa aartıgın ümürüççü ükteetim,
7158. Harsa cabın aartıgın sabaray taas ullıñahpınan saba
 ükteeteğim buollun!
7159. Domnut ucuora baarım, domnootoğum buollun!
7160. Duomana duom-dal, öndöl öndöl, duomala loñsun!
7161. Kürbe haya taahı cölö sillier törütteer baarım duomal!
7162. Hara haya taahı töbötünen dağanı haya sillier baarım,
7163. Silleeteğim buollun! Duomala, duom-dal!
7164. Bıstıbtı böğönü salgı haya domnootum,
7165. Haydıbtı böğönü samsı haya silleetim; duomala
 duomal!
7166. Arçıt ucuora baarım diibin,
7167. Araan arçı arçılaatım buollun.
7168. Süüler etiñ ette, süñ caahın sürgüye,
7169. Atır etiñ ette, aan caahın caahıya,
7170. Uoğan etiñ ette, oroy buuray ooyñooto.
7171. Kürenneeñ kün ayı uluhun ürüt öttö tüñügürbütin
7172. Tölön uot arçıbınan öhüle arçılaatım, kötögö
 sürgüydüm;
7173. Albastaah atır ölüü böğögün araara arçılaatım;
7174. Ağıs ayı arçıhta arağaççılı arçılaatım,
7175. Kün toyon sürgülüte örühüye sürgüydüm,
7176. Kieñ hallaan keñierdeer tilinnere keniydım.
7177. Araan arçı, nuura nushal,
7178. Küögel nushal, naskıl namıl!
7179. Uoy da buya! Uruy, ayhal, uoy da buyakam!” – diir.
7180. Ce, bu udağan çhtar ine dii-dii,
7181. Kün dieki öttünen küöye haaya sügürüye,
7182. İy dieki öttünen arağaççılı arçılaata.
7183. Uñuo honnoğun annıttan hahan-hahan,
7184. Ürdük hallaan ürün ilgetin,
7185. Ölböt megetin uutun tiide,
7186. Hañas honnoğun annıttan hahan-hahan

- 7187.** Atur andi sımıttın sağa arağas ilgeni ılla.
7188. Bu tiyen baran,
7189. Bıstıbtı kihini salgu sotto arağas ilgetinen,
7190. Ürüñ ilgetinen oydubut sirinen kutan bierde.
7191. Bu kutan bierbitiger, ce, doğor, –
7192. Oloñho buolan baran obunnaaḥ buolar ebit,
7193. Til buolan baran sımıyalaah buolar ebit,
7194. Kepseen buolan baran çallarınnaaḥ buolar ebit, –
7195. Ce, çahçı kırıckı, kihi bıstıbıtı salğanna, oydubuta oñohulunna,
7196. Baahın onnuttan üçügey ölüör etter üünnüler.
7197. Onton turan udağan caḥtar
7198. Kihini ürüñ ilgenen uñuoḥtaatağın aayı –
7199. Üçügey ürüñ tirii üünen barda.
7200. Ölon sıtar kihieḥe
7201. Arağas ilgetitten ayağar kutan bierbite,
7202. Arağas ilgetitten ḥarağar kuppıta –
7203. Kıra kıratık kihi tınar, köbüöḥtütür buolla,
7204. Ḥarağın tılbıñnatan körör kihi buolla.
7205. Onton udağan ürüñ ilgetitten kihieḥe
7206. İkki kulгааğar kutta, ikki munnun ütütiger kutta,
7207. Süreğın bıarın tuhugar uñuoḥtaata,
7208. Kiinin ütütiger kutta –
7209. Ce, doğor, çahçı kırıckı, ulaḥannık dolguñnaan tınar kihi buolla.
7210. Ol gınan baran kıra soğustuk sañarar kihi buolla.
7211. Udağan manıaḥa ölböt megetin uututtan
7212. İhiger iherte, tahıgar uñuoḥtaata.
7213. Ce bu udağan ergiye sırttağına –
7214. Kihı ḥamsır, kıymañnır kihi buolla,
7215. Aan doıdu sırdıgım, talatın körör kihi buolla,
7216. Meyiitinen ürüñ kün üçügeyin öydüür kihi buolla.
7217. Möḥsör lihıgıreççi ergıyer kihi buolla.
7218. Bu buolbutun kenne udağan caḥtar kihini,
7219. Ergim urgum ḥaama sılan,
7220. Sabaray taas itıñnan imeriye-imeriye, üren sirilette.
7221. Bu üren sirileppitiger – kihi turan ołoro tüste.
7222. Urukıutun kenne arsuñınan aahar,
7223. Tutumunan kuotar, bılahınan mınaardar
7224. Bıdan orduk kihi buolla bıñıta.
7225. Ölbötöḥ bıstıbıtıaḥ kihi kurduk,
7226. İarıppataḥ süppeteh kihi kurduk,
7227. Utıyan baran uhıktıbut kurduk (sayfa 73)
7228. Eriekkes üçügey kihi buolbut ebit.
7229. Subu kurduk kihi buolan baran,
7230. Eliyen tıra ekkireete.
7231. Bu turbutıgar buollağına
7232. Udağan caḥtara – subu kurduk dien saña sañarın,
7233. Til kepsen, algıs algıı, til ete,
7234. Bıralıya teleriye-bırastılıaḥa turara üñü:
7235. “Cie, buo! Bu muustaah muora munnuga buolaktaah,
7236. Burḥaannaah buor ḥaya ketege caarbañnaah,
7237. Oçuluun çoğur attaah,
7238. Oçullaan çoçullaan buḥatır,
7239. Üünneeḥ inırdaah ütö tılbın
7240. Öydoön cüülleen isten tur.
7241. Miiğın kim ḥaya kelliñ, ḥaya caḥtar örühüydüñ,
7242. Tuoḥ udağan tilinnerdiñ diir ere buollaḥkına –
7243. Üs ütö ḥallaan ürüñ kömüs üñüötün
7244. Üktellenen üöskeebıt,
7245. Kün Toyon oğonor kııḥa
7246. Küöge Nusḥal udağan kiiren, tühen turammın,
7247. Ürün tıññın örühüydüm,
7248. Ḥararbit tıññın salğaatım,
7249. Bıstıbtı böğöğün samsaatım.
7250. Kim ḥaya ölörbüte buoluoy dien
7251. İahıyalaan ıyıtır buollaḥkına, –
7252. Silis mutuk kımınlaah,
7253. Sir uola Siñnee bil buḥatır
7254. Ḥara taahınan ḥara bıarın
7255. Bıḥa bırağan ölörbüte, utıya sıttaḥkına.
7256. Onno ölbükkün beyeñ da bıbetehkin.
7257. Oyoğun taḥsan, itaan, soñoon,
7258. İllaan, tuoyan tiybitin dağarı
7259. Körömmün kömüskeen, bılemmin berkiheen, kiiremmin dağarı,
7260. Abıraan turuordum dağarı, noyoon!
7261. Algıstaah aymağa baarım – alğaatağım buollun.
7262. Oğom, segerim! Oḥtooḥton oḥtuma, saalaahıtan samnıma;
7263. Uu ḥaraḥtaah utarı körbötün, ap ḥomuhunnaah taba eppetın;
7264. Köstübet uluuhun köğureter kihi buol,
7265. Abaahı aymağın ağıyatar kihi buol,
7266. Liehey uluuhun telgıreter kihi buol!
7267. Suol böğöñ tugustun, sorgu böğöñ könnün,
7268. Süreh böğöñ iraattın, alğaatağım buollun!
7269. Silgeger siteri silleetim;
7270. Sette cellik ḥallaan en ölör öñör küñner
7271. Sibirkete sirge tiye siñnestieḥtin,
7272. En ölör küñner toğus doıuun ḥallaan
7273. Kuluguta ḥonuuga tiye suulluoḥtun.
7274. Dulğaağar toluru domnootum;
7275. Mohıydar muom kihi buol,
7276. Tahıydar taas kihi buol,
7277. Ültürüybet ürüñ kömüs kihi buol,
7278. Kubulunan üöskettim, kuruluyan töröttüm.
7279. Aynılaağı ḥaannarın tarğat,
7280. Buruydaağı etinen boruostat;
7281. Abaahı albına atağastaabatın,
7282. Ohol törüöt uçugahaabatın,
7283. Muñ bıñılaan bılaabatın,
7284. Kütür türbüön tübespetin,
7285. Simiert añal siten siebetin.
7286. Aal uotta otun, altan sergete as,
7287. Aar bağahıta tiir, aan alahata ataar,
7288. Alaha cieger olor!
7289. Urıyınan oloḥtootum, ayḥalıman alğaatım.
7290. Uoy da buyakam, oğooloor!
7291. Bıralıya teleriye bırastı buol!” diir.
7292. Manı Oçullaan çoçullaan buḥatır
7293. Soto kebıhen ñondollon,
7294. Sis tuttan cirellen turar.
7295. Manı isten baran, subu kurduk diir,

- 7296.** Kieñ ulaħan sañalaah kihi,
7297. Ĥoruomkay üčügey kuolastaah kihi,
7298. Čöllörköy ütö ırıalaah kihi,
7299. Ügürölen üögülür, uoha ĥoroyor, uoluga tomtoyor:
7300. “Cie, buo!
7301. Ürün küneeh, üs üröölleeħ
7302. Ürdük ĥallaan ütö üöreħteeħe buolbut,
7303. Öruhüges sanaalaaħa buolbut,
7304. Kün Toyon oĝoñor kıħa,
7305. Küögeyeen udaħan, küöheleñneeħ Kün eciyim,
7306. Ünneeħ inırdaah ürdük ütö tılbn
7307. Öydöön cüülleen tur.
7308. Ürün tımmın öruhüybükker,
7309. Ĥara tımmın ĥarıħyübbıkar,
7310. Suon tımmın toluybukkar –
7311. Bahıbatnı bahıba, kün eciyim!
7312. Miñiyeliir kihi ütö tılbn etebın,
7313. Üčügey kördöhüübün kördöhöbün; keskilleeħ sañabın sañarabın.
7314. Küöheleñneeħ kün eciyim,
7315. Toĝo ine ĝınagın dietehkine, –
7316. Ölö-ölö tilinnim, bısta-bısta salĝannım,
7317. Ĥayda-ħayda samsannım, oydo-oydo oñohulunnum.
7318. Ütö kihi buolan baran,
7319. Toĝo ölö tilinniñ, toĝo ĥaydan samsanniñ,
7320. Toĝo oydon oñohulunnuñ dietehkine daħanı, –
7321. Miñiyeliir kihi üöhee böĝö
7322. Ülülerdeeħ üs biħin uuhugar
7323. Ünեն üöskeen sıħıbitım ühü.
7324. Ol sıħammın toĝustaah erdeħpine
7325. Dobuun maĝan ĥallaan ĥuomnay muostatıĝar
7326. Toĝus oĝonu kıtta ooñoon toħsuonnarın ölörbütüm ühü.
7327. Ĥaytaħ ölörbükkünüy dietehkine –
7328. Toħsuonnarın kıtta tusta sıħan
7329. Toĝus oĝonu toħsuonnarın
7330. Toĝus uulaah oton kurduk ölörbütüm.
7331. Ol buruybun bulan, cüülleenner,
7332. Ol boruokpun bulan, semeleenner,
7333. Ayıñlaah buruydaah kihi dienner,
7334. Üüt çömçüük artıktaah, ürdel taas opuostaah,
7335. Üüt kuyaas üktenneeħ (?) ür (üör?) kulun küyügesteeħ,
7336. Ürüme dolgun üktelleeh, ürün çeçir sergeleeħ,
7337. Üüt maĝan attaah Ötölööh (Ötöğölööh) Ürün Ayıñ toyon oĝoñor, ehem
7338. Ürdük ütö üöreħteeħteri kıtta cüülleen-cühünneen,
7339. Semeleen-sunħalaan, tuygun turuu çağıl doyduga
7340. Nırgunnaah sular nıurugar toyomsuyan, suohurĝanan sılcanniñ
7341. Biirde ölon tilleer diebittere ühü,
7342. Ayıñ-buruyıñ onon boruostannın diebittere ühü.
7343. Ol mırıktaah ıyaħtara
7344. İksarıta bert buolan ölö-ölö tilinneĝim buoluo.
7345. Küöheleñneeħ kün eciyim,
7346. Kün kıħa Küögeyeen udaħan,
7347. Ölbüt böĝöbün öruhüyen taĝıstaĝın.
7348. Miñiyeliir kihi, çağçı kırıcık, ce kün büĝün,
7349. Allaraa böĝö aħarħaydaah alta biħin uuhugar kiiren, (sayfa 74)
7350. Alın albahın araħıtın kördöĝüm,
7351. Aattaah atır acırĝa buħatırdařın kıtta
7352. Alcarħay böĝötün tüheremmin, aħatan taĝıstım,
7353. Köstübet böĝönü köĝüreten taħsıaĝım.
7354. Silis mutuk kımnılaah,
7355. Sir uola Siñneeħil buħatırı
7356. Kırahalaah suolun kıyan körüöm,
7357. Ĥaardaah suolun ĥayan körüöm;
7358. İaħar et ayakatın billierem,
7359. Toħtor ĥaan abıtayın tolkuydatım,
7360. Ölor tın ülügerin öydötüöm.
7361. Lieħey uluuhun kiiren telĝireten taħsıaħpın,
7362. Kün kıħa Küögeyeen udaħan, Kün eciyim,
7363. Miñiyeliir kihi üyeħe sıħar üölenneeħ ütö doĝorburn,
7364. Abaahıtın-albıtın araħsan taħsıaħpar dieri
7365. Collooh ĥonnoħkor ĥorĝoton olort,
7366. Miiner migeħin, kölüyer kölgöbün iħe tahaaran,
7367. Üs ütö ĥallaan uutun tumuyun ihert,
7368. Omnono otun keretin siet,
7369. Ĥalıñ kuñnaa, ĥat tamannaa.
7370. Kün eciyim, bıralıya bırastı,
7371. Üöleenneeh ütö doĝorum, bıralıya bırastı.
7372. Miiner migem, kölüyer kölgöm bıralıya bırastı.
7373. Uoy da buyakam, oĝoloor!” diir.
7374. Ce Oçullaan Çoçullaan buħatır ine dieteeħe.
7375. Ce bu ine dien baran –
7376. Ütö kihi ĥaraħa kulгааħa üs tüört dien ös ĥohoono
7377. Atın tierbes ĥaraĝınan köron cergellite turar.
7378. Ata ilin dieki, ol caañı ĥaya telleĝer
7379. Sibikteleen sien digiħiye turar.
7380. Oçullaan Çoçullaan buħatır
7381. Atıĝar sulbu-ħalı bı ĥaaman barda.
7382. Üs üösteeh örgön köntöhütten
7383. Sulbu tardan illa atıĝar tiyen.
7384. Sieten kıntañnatan kelen,
7385. Otuutun taħıĝar aĝalla.
7386. Ol aĝalan baran, saħ ĥaan sabaĝata inırın
7387. Atın ürdüger saba bıraħta,
7388. Cırimin-ħolunun tarda-tarda,
7389. Kün kıħa Küögeyeen udaħantan
7390. Subu kurduk dien ıyıtır:
7391. “Küöheleñneeħ Kün eciyim!
7392. Sorukpun, naadabın isten turdun.
7393. Üöleenneeh ütö doĝorburn,
7394. Bu ürün kömüs talahabın tahaar diirbin
7395. Söptük isteĝin duu, sıħa isteĝin duu?”
7396. Manı isten baran, udaħan çağtar:
– “Biir kıus oĝo aħıaĝar astaah çağtarbın,
7397. Biir at melçiyieĝer doydulaah çağtarbın.
7398. Onnooĝor ürün tıñnın öruhüydüm,
7399. Onnooĝor ĥara tıñnın ĥarıħıydım.
7400. Oĝom, segerim!
7401. Köstübet uluuhun köĝüretieħkinen ere köĝüret,
7402. Abaahı aymaĝın aĝıyatıñ ere buollar aĝıyat.
7403. Bıralıya bırastı!” diir.

- 7404.** Bu gınan baran ühüön biir sirge holboho tüstüler.
7405. Uostarittan uurastılar, sıraydarittan sıllastılar.
7406. Oçullaan Çoçullaan buhatır
7407. Miiner migetin, kölüyer kölgötün,
7408. Oçuluun çuoğur atın ikki çökörköy kulgaagıttan
7409. Sabaray taas itihinan biha sabardaan tutan turan,
7410. Üöheee uohuttan üs hamıyah ütteeñ haan kelier dilı uuraata,
7411. Allaraa uohuttan alta hamıyah haannaah üt kelier dilı uuraata.
7412. Ol keñitten ap homuhunnannılar, ama cikkerdenniler.
7413. İkki chahtar ürüt kabulğattannılar,
7414. Kūōgeyeen udağan kūn dieki ergiyteleen,
7415. Holloruktaan udağan kıtalık kıl buolla;
7416. Üs bılas ürün kömüs suhuohtaah Ürün Uyullaan
7417. Üñkürüye-küōlehiye, kūn haan moħsoğol kıla buolla.
7418. Bu ikki kötör buolbut chahtar,
7419. Oçuluun çuoğur atı ortolorugar ugannar,
7420. Sielinen kuturugunan kınattannarannar,
7421. Ce doğor, ce çahçı kırcık
7422. Tuygun turuu çağıl doyduttan turdular,
7423. Orto doyduttan oyduklar,
7424. Sibetiey buortan teydiler, küōñ otton köttüler;
7425. Üüner mas ürdüger tağıstılar.
7426. Üüt tunaah aartık ustun örö bardılar.
7427. Bu kurduk kiñiler ce
7428. Bardar bara turdular,
7429. Köttör köto turdular.
7430. Oçullaan Çoçullaan buhatır buollağına,
7431. Ce kırcık ap homuhunnaah kihi ebit,
7432. Alın albastaah kihi ebit, –
7433. Ağıs kırılaah timir kihi
7434. Taas caañı haya telleğer,
7435. Taas caañı haya hapčanınan,
7436. Üñkürüs kınna, küōlehis kınna, –
7437. Ağıs kırılaah, üs sürgüñteeh
7438. Ölüü haan timir üörbete buolla da
7439. Sol turbut sirinen siri tobulu
7440. Keybellibet ketit üödeññe cılığıs kınan haalla.
7441. Alcarhaydaah alta biihin uuhun ayağar,
7442. Andağardaah abaahı ayağın doydutugar
7443. Töbötünen tühen kurulan ihen,
7444. İkki kulgaagın tıaha
7445. Oruluos kus kınatın tıahın kurduk
7446. Tañnarı kuugunan kuyaaran tühen ihere ühü.
7447. Bu tühen ihen köstübet uluuhun doydutun,
7448. Liehey uluuhun sirin, abaahı ayağın alahın
7449. Tierbes harağınan körön cergellite isteğine –
7450. Ce doğor, çahçı kırcık kuhağan doydu ebit.
7451. Buspatah mundu minin kurduk boruk soruk künneeh ebit,
7452. Barbatak balık minin kurduk barık sarık ıydaah,
7453. Muos buolunay buolaktaah,
7454. Taas talınay caarbañnaah,
7455. İriñenen iiktiir erilleğes tetiñneeh
7456. Haanınan haahıtır hatıllağas hatıñnaah,
7457. Tibii tiber çirgel tiitteeh,
7458. Homurañ honor hoğudal üötteeñ,
7459. Oyuun-udağan olohoñ con ebitter.
7460. Say samaan sayılıktaah
7461. Nektel ihıah sirdeeh,
7462. Kuruluur kulur kumañ doydu,
7463. Barılır barça bardam alaas (ebit).
7464. Ol anaraa öttüger tiyye.
7465. İtik atır tañalayın haya battaabıt kurduk,
7466. Orso antaah allara tüher
7467. Taas habırğas haan aartık baar ebit. Ol ayağar tiyye.
7468. Bu tiyyen, üñkürüs kınna, küōlehis kınna,
7469. Urukutun kurduk ağıs kırılaah (sayfa 75)
7470. Kilegir timir kihi buolla da
7471. Taas hañaanay haan aartık ustun tañnarı süüren lihigireete.
7472. Bu ihen körö isteğine –
7473. Köstübetin oğoto köpsökölöh kihi kurduk
7474. Köppöyö süürer, köğörö siele sılar doyduta ebit;
7475. Abaahıtın oğoto arbağastaah kihi sağa
7476. Arcaya süüre, arsaya siele sılar doyduta ebit.
7477. Turar kihite, tupputunan uorbutunan turan,
7478. Tura balırdaah doydu ebit,
7479. Oloror kihite olorbutunan-ılbitınan oloron,
7480. Oloro meñeñteeh doyduta ebit.
7481. Timir üörbeni turuoruta saymalabıt kurduk
7482. Timir doloruotunay ottooh mastaañ doydu ebit
7483. Mannık doydunan ayannaan ihen körbüte –
7484. Halba kus oloğun kurduk
7485. Ellik-bulluk aartık tañnarı erillen kiirer ebit,
7486. Örsö antaah allara.
7487. Ol aartıktan kuttanañ da, iññieñ de kihi buoluo duo –
7488. Tañnarı süüren lihigireen iste.
7489. Ol kiiren ihen ce körbüte, doğoor, –
7490. Ce çahçı kırcık köstübet uolun kütür berde,
7491. Abaahı ayağın aattaah berde,
7492. Ağıs atahtaah timir naarta sırağatın
7493. Kelin atağar urağahın baaybıt,
7494. Sırağatın tumsun keñiger gimmit,
7495. Türdestiges tüüleeh, hardastıgas eñneñneeh,
7496. Hantağar tuyahtaah, toñ muus çurupçulaah,
7497. Çeñ muus sedelgeleen
7498. Kötoğölööh süüsteeh, kömnöhtööh hoñuruulaah,
7499. Üs bılas uraa liñkir muostaah,
7500. Sette bılas uot cellik kuturuktaah,
7501. Ölüü haan cıl atır oğuhun töttörü kölüybüt,
7502. Tüññeri cükküyterbit, tañnarı tartarbit,
7503. Kielı maalı sıraydaah kihi
7504. İtenneri çirkeççi olorbut,
7505. Soğotoñ sordooñ sotolooh kihi tılu teppit,
7506. Biir ilıileeh kihi timir döloökür kınını tupput.
7507. Iraahtan iste isteğine, subu kurduk dien
7508. Kiñkir-kiñkir ırıa sañata liñkiniir.
7509. Onu iste-isteğine subu kurduk diire ebite ühü:
7510. “Buya, buya, buyakam! Daya, daya, dayakam!
7511. Miiner migem, kölüyer kölgöm,
7512. Tardistar talaham, cükküyur oğuhum,

7513. Ölüü haan sürgüühüt,
7514. Harsa cabın atır oĝuha,
7515. Kunanıım oĝoto, hay, hay, daĝanı!
7516. Miñiyeliir dieteh kihi
7517. Cüdeyen-cadayan, sıırıppıtım iniger,
7518. Bılırgı daĝanı biralıybit
7519. Bıdan cıl mındaatıgar daĝanı,
7520. Uhalaah böĝönü umsarar buolarım,
7521. Tüösteeh böĝönü tüñnerer buolarım.
7522. Sibiliññi bireemeĝe, subu üümmüt küññe –
7523. Toñmut böĝö kurtaĝpar kiirbete,
7524. Ğappıt böĝö ğartabar kiirbete,
7525. Sılaas böĝö kıymabar kiirbete.
7526. Ğorguyan kuottum, tamaĝırdan saaraatım,
7527. Ölırgeen öllüm, ohoĝuyan oĝunnum.
7528. Kutuyalaah böĝöbün kurdanan ihebin,
7529. Çañkıçaĝtaah böĝöbün sotton ihebin.
7530. Silis mutuk kımñılaah
7531. Sir uola Siñnee bil buĝatır
7532. Üñürüññü küññe, ünürĝü üyeĝe
7533. Ğar ĝınar ĝaannaĝı, ĝalıñ ere ĝahalaĝı,
7534. Ğat ere tamannaĝı, sır ĝınar sıalaĝı,
7535. Suon ere saallaĝı, uhun ere uñuoĝtaĝı,
7536. Uhalaah böĝönü umsarda diebittere,
7537. Tüösteeh böĝönü tüñnerde diebittere.
7538. Kimi ĝayanı daĝanı ölırbüt, öhörbüt dietehke –
7539. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
7540. Burĝaannaah buor ĝaya keteĝe caarbañnaah,
7541. Oçuluun çuoĝur attaah
7542. Oçullaan Çoçullaan buĝatır ölırbüt diebittere,
7543. Oyoĝo caĝtarı,
7544. Üs bilas daĝanı ürün kömüs suhuoĝtaah
7545. Ürün Uyullaan dien ere daĝanı
7546. Ütüö ĝaya caĝtarı
7547. Ühüö-tördüö buolannar siebitter diebittere.
7548. Onno barammın, atır oĝus altaĝınan ayannaan,
7549. Ğat caĝtar ĝamıtınan ĝaaman,
7550. Küöstüü töküñyeyen, baĝarçaĝtı sılan,
7551. Teyĝeñneen tiyerim buolta buollar, –
7552. Toyon çooñku tutuoĝum,
7553. Suon mühe oboroĝum,
7554. Sülü süreĝ körüöĝüm,
7555. Ğayĝaĝ bıar aħıaĝım,
7556. Çol haan utaĝtanıam,
7557. Kıa haan olboĝ ahılıktanıam ete baara.
7558. Kunanıım sordooĝ, aĝıs aygır müheñ toĝuta sıtıyda,
7559. ĝaamar ataĝıñ bıstan ĝaalla,
7560. Suon mooyñuñ bulgu sıtıyda.
7561. ĝampaĝalaan ihıy!
7562. Buyaka, buyakam! hat, hay!?” – diir.
7563. Timir dölöküür kımñıtınan
7564. Oĝuhun samıtıgar lap kına bierde.
7565. Bu manna bihiı kihıbit
7566. Oçullaan Çoçullaan buĝatır
7567. Ğaraĝınan körbüt kihitin
7568. Ataĝınan töhö ĝmaĝ kihi buoluoy,
7569. Oyoĝoluu ĝaaman suodayan tiıyde,
7570. Abaahı buĝatırın iniger tohuıyan turda.
7571. Ol ĝınan baran subu kurduk dii turara ebite ühü:
7572. “Buya, buya, buyakam!
7573. Toyon ehem, toñ kööññer,
7574. Tolbonnooh ñuurgar, culaannaah cühüññer
7575. Noçubuol dorooobotun dorooobo!
7576. Miñiyeliir dieteh kihini
7577. At kıayan tarpat alban cayaan aappın,
7578. Oĝus kıayan culuruybat suon toluu suraĝpın
7579. Dopuruostan oluyar, iahıyalaan ıyıtır buollaĝkına –
7580. Kırcaĝas kihi bilbetiñ: körbötüñ buoluoĝa –
7581. Köstübet uluuhun ĝiene küttür berde buolabın,
7582. Abaahı aymaĝın ĝiene aattaah berde buolabın,
7583. Soĝuruu ĝallaan annıgar sohurĝanan üöskeebıtım.
7584. Suodaya Baay Toyon aĝalaah,
7585. Surulaan Baay ğotun iyeleeĝ,
7586. Sihal küttür tutuulaah,
7587. Suurĝay küttür sırılaah,
7588. Soĝotoĝ ataĝtaah suodal ĝara attaaĝ
7589. Timir Suodaya buĝatır miñiyeliir buolabın.
7590. Ğanna baran iheĝın,
7591. Sorugun naadan tuguy dien
7592. Iahıyalaan ıyıtır buollaĝkına, doĝonuy –
7593. Miñiyeliir dieteh kihi ĝiene kün ere cüöĝem,
7594. Köttör böĝö artalım, kömüs baĝas doĝorum,
7595. Silis mutuk kımñılaah
7596. Sir böĝö uola Siñnee bil buĝatırĝa baran ere ihebin.
(sayfa 76)
7597. Toĝo aĝaya bardıñ
7598. Dieĝtiir ere daĝanı buollaĝkına, doĝonuy –
7599. Ürdük ütüö conu
7600. Ürdük aatın ültürüppüt,
7601. Bert aatın betinnerbit ühü.
7602. (Ol) ĝaya iniger daĝanı baran ere ihebin.
7603. Kimin ĝayanı ölırbütter dietehkına daĝanı –
7604. Oçuluun çuoĝur attaah
7605. Oçullaan Çoçullaan buĝatırın oyoĝunaan beyetin,
7606. Ğarıs ere ĝahalaĝı,
7607. Ğar ĝınar ĝaannaĝı,
7608. Toyon çooñkutun tuppıt,
7609. Süllü süreĝ sükpüt,
7610. Mühe ĝara kömülleebıt,
7611. Çöl haan utaĝtammit,
7612. Kıa haan ahılıktammit ühü ĝaya diebitterin iniger –
7613. Ereyi buruyu köron,
7614. Egelgeni ereyi bilen,
7615. Tüört ere mühebınen mülküyeĝten ihebin,
7616. Aĝıs ere mühebınen ĝalkıyaaĝtaan ihebin.
7617. Toyon ere ehekem, körbötöĝ istıbeteh kihi
7618. Kimñin, ĝayaĝın bilbeppın, (s. 8060)
7619. At kıayan tarpat alban cayaan aatıñ,
7620. Oĝus kıayan culuruybat suon toluu suraĝın kimiy ĝayanıy, ubaay?
7621. Ütüönen ayĝılaan, ürdüĝınen sololoon, üçüĝeydik kepsen,
7622. Silis mutuk kımñılaah
7623. Sir uola Siñnee bil buĝatırĝa

7624. Barar suolu muummat temmet kına
7625. Kep suorun ologun, keben suorun cietin
7626. Iyan-kerden biererin buolarıga buollar
7627. Töhölööh-ñaççalaah etey, toyon ehem?!
7628. Buya, buya, buyakam!" – diir.
– "E-yie!" – diir oğonor.
7629. Ol ihin ütöo kihi diebittere ebet
7630. Timir Suorduya buhatıru.
7631. Min ıtık iadan aappın ıyttahkına,
7632. Min suon toluu surahpin oluydahkına –
7633. Böğö tağa tayahtaah
7634. Böğülleheen emeehsin orto uola
7635. Üs öksökü kıl harağa harahtaah,
7636. Ağıs hağay kıl cühüne cühünneeh
7637. Sette liep kıl sıraya sıraydaah
7638. Timir Çıbıstaan buhatır dien min buolabın.
7639. Noyoon! Iyan-kerden bieriem iniger
7640. Haya türgen tühüüleeh
7641. Sıdam sıvılaah bağacı baraññın
7642. Hännığı emete uurbuttarın sien kebiheññin malıtağın.
7643. Iyan kerden bieriehpın da bağarbappın!"
7644. Sıltağ ılan turar kihi, bihi kihilbit: –
7645. "Toğo iyan bierbekkin? Bulgu iyan kulu!" – dien haayda.
– "Noyoon! Bu Suorduya Baay Toyon uola,
7646. Timir Suorduya buhatır
7647. Orduk iniseleeh, ulağan obottoo kihi surahtaagıñ.
7648. Orduk hohuu baraññın,
7649. Bierbit astarın sien baraññın,
7650. Bierbeteh astarın küühünen sieññin
7651. Elbeh iirbeni tardaayagın?
7652. İyiahpın da sanaam buolbat!" – diir oğonor.
7653. Bihi kihilbit, kuhağan kiñneeh kihi, kılırdı:
– "Min eyiginneeğer orduk tördüm-uuhum üçügey,
7654. Tañahım-haarım maanı, ürdük ütöo kihibin.
7655. En kurduk idimere-iñsete suoh kihibin,
7656. En kurduk olus bert sollono, oboto suoh kihibin.
7657. Bierbit astarın ahıagım, ıyppıt tılların kepsieğim.
7658. Buka sañañ kuhağan buolara,
7659. Buka sanaañ mökü buolara.
7660. Çey, suolbun iyan kulu!" diir.
7661. Onno abaahı uola mökküspehten baran,
7662. Saaraan-saaraan baran, –
7663. Timir dölöküür kımñıtınan suolun iyan appaññır,
7664. Bert arıydaka:
– "Samantan hotu dieki baran isteħkine,
7665. Suolun ikki buoluo.
7666. Onu kımñılıah öttügünen bardahkına
7667. Cege baabağa tiyieğıñ,
7668. Attanaah öttügünen bardahkına
7669. Sir uola Siñnee bil buhatırğa ce tiyee inigin otton".
7670. Arıydaka ine dien kiñkineete.
7671. Onno bihi kihilbit ağıs kırılaah timir sototunan
7672. Tebeeri çoroñnoto-çoroñnoto,
7673. Atağınan kıaybatağına
7674. Altalaah at bahın sağa sabaray taas ıtihın
7675. Suturuktuu tutan, oħsooru iadañnata, iadañnata,
7676. Eppiet epeliehiye suoh kihite,
7677. Suuta sokuona suoh kihi,
7678. Subu kurduk diebite ühü:
– "Buya, buya, buyakam! İar tıllaah,
7679. İarağan sanaalaah, ınırık cühünneeh,
7680. Türlüür tüökün, barılır baranaak
7681. Eyigitten orduk ğorguybut kihini miigin bulaññın,
7682. Eyigitten orduk ohoğuybut kihini miigin bulaññın,
7683. İkkar kuskar sıanalaaññın,
7684. Siebeteh silgelerin sieğıñ diigin,
7685. Ğoppotoğ ğolğolorun ğotuoğıñ diigin,
7686. Kıaybatağ kıtaanahtarın kıayıağım diigin!?"
7687. Bulan barbat kihini bulaññın,
7688. Suolu ihi iyan bieriemneğın ıaraan,
7689. Sılasta sıtıyan olorogun, tüöküñ!?
7690. Ulaatan, noloyo sıtıyan olorbukkun
7691. Ağıs kırılaah kilegir timir sotobunan
7692. Samağın tuorayıttan çaraas ğabağkın
7693. Töbötünen ğaya teben taharıam sibiligin,
7694. Altalaah at bahın sağa altan caakır suturukpunan
7695. Sallaya sıtıybit bahın uñuoğun
7696. ğampı oğson kebiher күnüm buolla, türlüür tüökün!
7697. Buyaka, buyaka, buyakam, oğolor!" diir.
7698. Onno abaahıtın buhatıra,
7699. Etiher oğsuhar kihi bihitınan,
7700. Etiheeri gınnağa buoluoğa,
7701. Uohun darbappıtınan, oğsuhaarı gınna bihiıta.
7702. Soğotoğ sordooğ ğarılaah boltorğoy suturugun
7703. Boru boltoççu tupputunan,
7704. Ağıs atahtaah timir naarta sıarğatıtınan,
7705. Soğotoğ sordooğ sototunan tebinen çiestenen
7706. Turan ihere ebite ühü.
7707. Bu turan isteğine, ce çahçı kırcık, bihigi kihibit,
7708. Köstübet uluuhun köğüreterge üöskeebit kihi ebite ühü, (sayfa 77)
7709. Abaahı ayağın ağıyatarga anammit kihi ebite ühü,
7710. Liehey uluuhun telğireterge kiirbit kihi ebite ühü, –
7711. Ağıs kırılaah culagır mağan sototunan
7712. Turan iher abaahı uolun samağın tuorayıgar tepte da
7713. Kurupa kurduk abaahı samağın tuorayın uñuoğun ültü teben,
7714. Ğabağın tuos kurduk ğaya teben,
7715. Sihin üöhün sap kurduk biha teben tahaaran,
7716. Atağın abaahı sannın bayaa uñuoğuttan ininneren,
7717. Tobulu keben keterte.
7718. Abaahı ayağın appıtınan ölon sahsayan ğaalla.
7719. Ol kurduk abaahıtın ölorön süteren kebihen baran,
7720. Oçullaan Çoçullaan buhatır abaahıta iybit suolun ustun
7721. Süüren lihigireen ihere ebite ühü.
7722. Ğalba kus ohoğohun kurduk
7723. Ellik-bulluk ılık ustun baran iste.
7724. Uçugas ağay barbahtırın kıtta,
7725. Suola ikki buolan arağıta.
7726. Biir suola kımñılıah iliitinen arağan hotu kiirde,
7727. Biir suola attanaah iliitinen arağan arğaa barda.
7728. Bu ikki suol arağsıtıgar tiyen,

7729. Kimnulaah ilitinen baran, hotu kiirde.
 7730. Ce bu gnan baran
 7731. Cege baabağa tiyyiitin sağına,
 7732. Cege baaba, ces hotoobo,
 7733. Oyuun udağan oloğor tiyyde.
 7734. Sirdeeh buolan sirten sitimneeh buoluo duo,
 7735. Tañaralaaḥ buolan tañarattan sap sağa tardılıktaah buoluo du? –
 7736. Arḡaanan aannaah, allaranan ampaardaah,
 7737. Cietin keñiger sergeleeḥ,
 7738. Ḥotonun tügeğer ḥospoḥtooh,
 7739. Tüñketeḥ öttünen tüñükteeḥ,
 7740. Tüñneri öttünen üölesteeh,
 7741. Aḡıs ḥaralaaḥ ḥara töñürges bağanalaaḥ,
 7742. Üs siñnestiges timir ühüöleeḥ ,
 7743. Timir balaada balağan cie
 7744. Ergiçiyen kelen ierçeğe liñkini turar,
 7745. Ḥolloruktaan kelen kuluguta ḥolbohon
 7746. Kugunuu turar timir ciege tiyen kelle.
 7747. Bu gnan baran,
 7748. İkki ierçeḥteeḥ, sette naarbalaah,
 7749. Timir lippe cielin aanın
 7750. Timir sebereeñki cie ihiger
 7751. Dibdigireen-lihigireen kiirde.
 7752. Bu kiiren körbüte – cege baaba, ces hotoobo emeeḥsin
 7753. Ḥaḥas ohoğun çañçigar
 7754. Küügünür küöḥ ebirien atır oğus tiriitin
 7755. Muostarı, tuyaḥtarı, tıstarı, battaḥtarı
 7756. Cabağan buuray atır silḡı baha talkıtıgar talkıppıt,
 7757. Soğotoḥ sordooḥ sototunan tuora kıpçıyan baran,
 7758. Biir iliitinen tañahı imiten kuoğayıktanar.
 7759. Bihii kihibitin körön baran, sohuyan,
 7760. Talkıtın tılın mülçü ihıktan kebiste.
 7761. Eliyen tura ekkireete.
 7762. Ekkireen, ihe iadayda, emehete suptuyda,
 7763. Baha sallayda, battağa örüküyde.
 7764. Ekkireen ḥolkulla-kuoğaya, ḥoluguruu-siligirii turara ühü.
 7765. Subu kurduk diir:
 7766. “Elemen-celemen, ieğey, kuoğay!
 7767. Nuunay, naanay! Biebey, baabay!
 7768. Ünürüññü küññe, aasprıt bireemeğe, anaraaññı ḥonukka,
 7769. Alañḥağa törööbüt ayaas ala attaah
 7770. Ala Bulkun buḥatır,
 7771. Kötör bilit köljüne,
 7772. Barar bilit baranaaga,
 7773. Aahar bilit albına,
 7774. Miñiyeliir dieteh kihini,
 7775. At kıayan tarpat alban cayaan aappın
 7776. Aataan ere kelen baran,
 7777. Aahar bilit albına
 7778. Arḡaa ḥallaan anıḡar aahan ere barbıta
 7779. Sandıl ere Baay Toyon oğonor kııha,
 7780. ḥoruoñka kuolay, ḥorğolun ḥoolluk,
 7781. Kuoğay mağan çaḥtarga,
 7782. Eñe kulut aḡaḡım dien baran ere ḥalaan,
 7783. Ürdük aata namtaabıta ühü,
 7784. Ürüñ sıraya kirtiybite ühü,
 7785. Ütüö beyete ölbüte ühü.
 7786. Onu bıraatıga baraḥsan, miñiyeliir kihieḥeğe,
 7787. At kıayan tarpat alban aappın aattan,
 7788. Oğus kıayan culuruybat suon toluu suraḥpın suraan
 7789. Tiyyen böğö kelbite buoluo.
 7790. Omuk böğö oğoto ubayıgım oğotugar
 7791. Küösteen astaan kördöğüm.
 7792. Sırı böğö kihite sılaybıta buoluoğa,
 7793. Suol ere kihite solbonuybuta buoluoğa,
 7794. Ayan böğö kihite sañılıybıta buoluoğa.
 7795. Silaañkay asta ahaan,
 7796. Simnağas oroñño utuyan,
 7797. Sılaas ḥooyño utuyan,
 7798. Sırımı tilla kepseten,
 7799. Ḥonuk ḥonon, kün öröön añağa.
 7800. Omuk oğoto ubayıgım baraḥsan!
 7801. Eçikiye doḡonuy!” diir.
 7802. İñe dien baran, küösteeri, astaarı,
 7803. Sut solloñnooh soluurun
 7804. Soğotoḥ toñonoğor iileen,
 7805. Ölüü cebinneeḥ bıhaḡın
 7806. İcır-bıcır ıtıḡar boltoççu tutan,
 7807. Ces ḥolloroon dieki
 7808. Küösteeri-astaarı cılıḡıs kınan erdeḡine, –
 7809. Ce, doḡor, kiñieḥe
 7810. Ala Bulkun buḥatır kurduk
 7811. Küösteppet kihi tübespit, –
 7812. İkki sıarḡalaaḥ ḥaḡdañ otu
 7813. Ḥardarıta tartarbit kurduk
 7814. Küden örüküy nes saḥsaahın battaḡıttan
 7815. Sabaray taas ıtıḡınan bıha sabardaan ılla.
 7816. Bu sabardaan ilan baran,
 7817. Aḡıs kırılalaaḥ cuları mağan sototunan
 7818. Çaḥtarı samaḡın tuorayıḡar tepete.
 7819. Samaḡın tuorayın uñuoḥtarı,
 7820. Çaraas ḥabaḥtarı, sihin üösteri
 7821. Sannın bayaatıgar dılı kül kurduk ültü teben tahaarda.
 7822. Abaahı kııha ölon saḥsaybıtınan tüste.
 7823. Subu kurduk Uot Kurbay udaḡanı
 7824. Ölorön-öhörön kebihen baran,
 7825. Kiñi kihi, östööğün öhöğöydööğün süterbit kihi,
 7826. Toḥtuoh kihi buoluo duo, –
 7827. Timir sebereeñki cie taḡar taḡsa köttö. (sayfa 78)
 7828. Bu taḡsan baran, arḡaalı soḡuruu dieki
 7829. Ḥalba kus ohoğohun kurduk
 7830. Ellik-bulluk ıllık ustun süüren lihigireen iste.
 7831. Ce, doḡor, çaḥçı karcık,
 7832. Kulgaaḡınan istibit siriger
 7833. Ataḡınan töhö da gnan ayannaabat kihi ebite ühü.
 7834. Ce silis mutuk kimnulaah
 7835. Sir uola Siñnee bil buḥatır
 7836. Oyuun-udaḡan oloğor,
 7837. Say samaan sayılıḡar
 7838. Kep suorun cietiger
 7839. Tebinen tirenen tiyyde.

7840. Bu tiijen baran,
7841. Semeleeḡ kihi oloror timir semeleeḡki cietiger (kelen),
7842. Timir cippe cielin aanın neleççi asta.
7843. Cie ihiger dibdigireen-lihigireen kiiren baran
7844. Tierbes ḡaraḡınan körön cergeḡitte.
7845. Bu körbüte buollaḡına –
7846. Sir uola Siḡnee bil buḡatır
7847. İttenneri baran tüspüt,
7848. Uḡuo billiriger bahın uurbut,
7849. Keteḡeriin oroḡḡo sihin uurbut,
7850. ḡanas oronunan kurdaan,
7851. Suol aanıḡar ataḡın teppit.
7852. Munnun tıaha timir sebereeḡki cietin
7853. Timir ürdün üöhe-taḡnarı üren tülleḡnete sıtar,
7854. Emehetin tıaha neriliir nes üödeḡḡe
7855. Taḡnarı tiḡkini sıtar.
7856. Bu sıttaḡına bihiı kihıbit naay saḡsaahın battaḡıttan
7857. Turuoru tardan kebiste.
7858. Ol ḡınan baran subu kurduk dii turar:
7859. “Bay, bay, doḡor!
7860. Silis mutuk kımḡılaaḡ
7861. Sir uola Siḡnee bil buḡatır,
7862. Aakkıttan alaadıyan, suraḡkıttan suraadıyan,
7863. Utuyan uḡan taalan sıtım.
7864. Miḡiyeliir dieteḡ kihini
7865. Kim ḡaya kelle dieteḡkine –
7866. Muustaaḡ muora munnuga buolaktaaḡ,
7867. Burḡaannaah buor ḡaya keteḡe caarbaḡnaaḡ,
7868. Oçuluun çuoḡur ataaḡ
7869. Oçullaan Çoçullaan buḡatır kiiren tiijen kellim.
7870. Toḡo kelliḡ dieteḡkine,
7871. Ürdük aakkın namtata kellim,
7872. Ürüḡ sırayḡın kirtite kellim.
7873. Min en türlüür tüökün kurduk, tüün uoran ölorüöh kihi buorbataḡpın,
7874. Künüs sahan ölorüöh (kihi) buorbataḡpın.
7875. Uoy da buyakam, oḡoloor!” – diir.
7876. Abaahı buḡatıra:
7877. “Buya, buya, buyakam oḡoloor!
7878. Min kırcaḡas kihi baarım.
7879. Urut da min eyigin kırayar kihi baarım.
7880. Suon cayan sorgu bilieḡe,
7881. Ürdük cayaan örogöy bilieḡe.
7882. Aydaannaah ataḡ aḡarḡayın oḡoruohput,
7883. Sugulaannaah suturuk soduomun oḡoruohput,
7884. Niḡierdeeḡ tiḡileḡ dipdirgenin oḡoruohput.
7885. Uoy da, buya da buyakam!” – diir.
7886. Ce bihiı kihıbit itičçe da
7887. Saḡarıtıḡar bahıbalaah kihi.
7888. Nay saḡsaahın battaḡıttan
7889. Sabaray taas itihınan sulbu tardan ılla.
7890. Abaahı buḡatıra turarın kitta,
7891. Aḡıs kırılıaah çulagır maḡan sototunan
7892. Samaḡın tuorayıḡar tepte.
7893. Samaḡın tuorayın kül kurduk ültü teben tahaarda.
7894. Çaraas ḡabaḡtarı, sihin üöhün ortotunan bıha tepte,
7895. Töbötünen ḡaya teben tahaarda.
7896. Tüört miestete tüört aḡı ürelle tüste.
7897. Ol ölorön kebıhen baran,
7898. Timir siemeleeḡki cie taḡıḡar süren taḡısta.
7899. Ce bu ḡınan baran, bihiı kihıbit
7900. Ap ḡomuhunun ḡomuhunnanna,
7901. Ürüt kubulḡatın kubulunna.
7902. Köstübet uluuhun köḡürettim dii sanaata.
7903. Abaahı ayaḡın çaççı aḡıyatta.
7904. Bastaah-ataḡtaah nay ḡara olboḡun suptu uruydaan ılla.
7905. Ce doḡor, çaççı kırıcık,
7906. Üs süüler etiḡ cüörelenne,
7907. Aḡıs saallar çaçılḡan calburdanna,
7908. Sette sıtı sındırıs kımḡılanna,
7909. Aḡıs tatalḡalaah aan ḡara ḡolloruk argıstanna,
7910. Toḡus tatalḡalaah tuman ḡara ḡolloruk doḡuullonna,
7911. Sette tatalḡalaah sipsier ḡara tıal sıḡıttenne.
7912. Üögüleebit saḡnata üör turaaḡa buolla.
7913. Ce doḡor, çaççı kırıcık, sıdam sıḡını sırtta,
7914. Balamat barımı barda,
7915. Küüsteeḡ kötüünü köttö.
7916. Töhö ḡaçça ḡıḡıaḡ kihi buoluoy?
7917. Aan doyduga taḡsar altan caaray aartık sandaaran köḡünne.
7918. Ol ütün ustun öro kötön taḡısta.
7919. Tuyḡun turuu çaçıl doydunu bıha kötön taḡısta,
7920. Üüt tunaah aartık ürdük (üütün?) ustun
7921. Üöhe üs ḡallaan ühüöte doydulaah
7922. Üöhe üs ḡallaan ühüöte doydulaah
7923. Kün Toyon kırıha Küögeyeen udaḡan
7924. Üs kurduulaah kündül maḡan cietiger kötön tiiybite –
7925. Ürüḡ kömüs balaada balaḡanın taḡıḡar
7926. Kün Toyon kırıha Küögeyeen udaḡan,
7927. Ol kenne üs bılas ürüḡ kömüs suhuoḡtaah
7928. Ürüḡ Uyullaan buollannar,
7929. Cie taḡıḡar taḡsannar,
7930. Ooḡuu-külüü tühere sıḡallar ebıt.
7931. Balar ürdüleriger kötön tiiyde bihiḡi kihıbit.
7932. Manna tiijen baran,
7933. Ulaḡan ḡara bılıt olboḡun
7934. ḡaḡas ḡarıtın taḡınan töbötünen ḡaya
7935. ḡalbarıççı ḡaḡıyan kebiste da
7936. Çaçtallar attıarıḡar kelen
7937. Turuyalaabıtınan tura tüste.
7938. Ol tühen turan subu kurduk dii turara ühü:
7939. “Cie, buo!
7940. Miḡiyeliir kihi tiijen tiksen kellim.
7941. Üs ütö ḡallaan
7942. Ürüḡ kömüs ühüöte üktelleeḡ
7943. Kün Toyon oḡoḡor kırıha Küögeyeen udaḡan,
7944. Kün ecıyım, dorooobotun dorooobo!
7945. Üyeḡe sıḡar üölenneeḡ ütö doḡorum,
7946. Ürüḡ Uyullaan, dorooobotun dorooobo!
7947. Miḡiyeliir kihi allara böḡö
7948. Alın albahın araḡıttım,
7949. Abaahı ayaḡın aḡıyattım,
7950. Östööhün öhöḡyödöhün ölordüm, (sayfa 79)

- 7951.** Saastaahpın cağahtaahpın namtattim.
7952. Kimi hayanı ölördün dietehkine –
7953. Allaraa böğö arımata buolbuttar
7954. Böğö-tağa tayahtaah
7955. Böğülleheen emeehsin uolun,
7956. Timir Çıbısta buhatırı ölördüm,
7957. Cege baaba, ces hotoobo, Uot Kurbay udağanı ölördüm;
7958. Üs ürdük aappın namtappit,
7959. Ürün sıraybın kirtippit,
7960. Ütüö beyebin ölörbüt,
7961. Silis mutuk kımınılaah
7962. Sir uola Siñneebil buhatırı ölördüm.
7963. Sorgu böğöm ürdeete,
7964. Surah böğöm ıraatta.
7965. Küöheleñneeh kün eciybitten
7966. Kördöhör künüm buolla.
7967. Toğö haya kördöhögün dietehkine –
7968. Allaraa böğö alın albaha adağıybıta buoluoğa,
7969. Allaraa böğö caya soboloño sısıtbıta buoluoğa,
7970. Kire-nara inmite buoluoğa.
7971. Ütüö coñño kölöhünneeh köstüögüm,
7972. Ayı doyduga cañhalaah sananağım.
7973. Onnooğor ölbüt beyebin örühüybütün,
7974. Caybın soboloñmun calbarıççı arçılaan kulu,
7975. Kirbin-kuorbun hoñnoru sürgüyen kulu.
7976. Itk tılbın ılınan körüöhkün töhölööh buoluoy?
7977. Uoy da buyakam, oğloor!” diir.
7978. Kiñi inie diebitiger, udağan eter:
– Onnooğor ölbüt beyegin tirierbitim,
7979. Onnooğor haala sıttahkına harıhyıbitim.
7980. Ol allaraa doydı cayın-coboloñun bağas arçılalaa inibit,
7981. Abın homuhunun bağas halbarıta inibit!”
7982. Bu inie dien baran,
7983. Amnahtaah satı hariya sağa
7984. Arağas ilge calburın,
7985. Kündül kömüs balağanın ihitten
7986. Sulbu tardan tahaarda.
7987. Bu tahaaran baran,
7988. Oçullaan Çoçullaan buhatırı
7989. Telgehetin ihiger ittenneri sıtıarda.
7990. Ol gınan baran, ergim urgum haamta.
7991. Allaraa doydı alın albahın
7992. Arahta alğı sılara ebite ühü:
7993. “Uoy da buya! Uruy, ayhal!
7994. Miñiyeliir cahtar küreenneeh kün ayı uluuhun
7995. Kütür ütüö kihitiger köstübet uluuhun giene
7996. Kömnöhtööh küöh hariya sağa
7997. Küöh caya sısıtbıtın
7998. Ködürüye sürgüyür künüm buolla,
7999. Abaahı aymağın amnahtaah satı hariya sağa
8000. Aan tölön tınıın
8001. Calbarıççı algır künüm buolla,
8002. Ağıs atır albahın
8003. Araara tuoyar künüm buolla
8004. Kuora-kire hommutun
8005. Holkutata algır künüm buolla.
8006. Araan arçı, süüne etiñ ette,
8007. Süñ caahın sürgüye, aan caahın caahıda,
8008. Atır etiñ ette, oroy buurray oñooto
8009. Dölökür sürgüür sürgüye, arağas calbur calbyda,
8010. Uruy Ayhal buollun!
8011. Uoy da buyaka buollun!”
8012. İne diete bu udağan cahtar.
8013. İne diebitiger Oçullaan Çoçullaan buhatır
8014. Oyon tura ekkireete.
8015. Udağan cahtarga algıs böğönü algıppit,
8016. Arçı böğönü arçılappit ütüö kihi,
8017. Üören-kötön turan,
8018. Bırastı böğönü bırastılalar, bahıba böğönü bahıbalır:
8019. “Caybın-soboloñmun calbarıppit,
8020. Ürün tımın örühüybüt,
8021. Öğüllübet ürün kömüs kihi gımmıt,
8022. Küöheleñneeh kün eciyim,
8023. Bıralıya bırastı buollun!” diir.
8024. Hoppo kürceğ sağa sabaray taas ıtıstarınan tutustular,
8025. Uostarıtın uurastılar,
8026. Sıraydarıtın sıllastılar.
8027. Olbırastılahan baran,
8028. Oçuluun çuoğur atın hallaraattaah hahattın
8029. Sieten kınatınatan ağalan,
8030. Oçullaan Çoçullaan inırdaan kebiste.
8031. Ol gınan baran, oyoğunaan megesten,
8032. Atı miinen kebistiler.
8033. Bu miinen barannar,
8034. Üüt çömçüük aartık ütün ustun
8035. Sielleren digihiten tühen ihellere ebite ühü.
8036. Bu ihenner, oyoğö cahtar subu kurduk dien
8037. Toyon eriger sañara ihere ebite ühü:
8038. “Cie, buo!
8039. Üyeğe sılar üöleenneeh ütüö doğorum,
8040. Oçullaan Çoçullaan buhatır!
8041. Ütüö tılbın öydöön is,
8042. Itk tılbın ılınan kör.
8043. Tuğu haya kördöhögün dietehkine –
8044. Ünürüññü küñne taas haya telleğ
8045. Utuya sıttahpıtına, eyigin kelen,
8046. Silis mutuk kımınılaah ,
8047. Sir uola Siñneebil buhatır
8048. Ölöron kebihen baran,
8049. Miigin sette hallaan bütteğ tahaaran,
8050. Timir seremeet kurunan
8051. Kedirgi kelgiyen kebihen baran,
8052. Sieher kihi kördöhö bardağım dien,
8053. Üs Timir Ciekas buhatırğa barbıta.
8054. Bu baartın kenne tüört harahtaah,
8055. Ayı harağata – hara it tiyen kelbitin,
8056. Itaan soñoon turammın, nehiilçe süörderen,
8057. Kuotan, ubaybar Altan Amırıt buhatırğa tiybitim.
8058. Bu tiybiipper – cietiger da killerbete.
8059. Onu uñuo tünüger olorommun,
8060. Kütüökkün abaahı ölördö diemmin,
8061. Beyebin abaahı delbi kelgiyen,

- 8062.** Ölöröörü, sieri ginna diemmin,
8063. Eñin irraahinay ele-bıla tılbin
8064. Ete satan kebispitim.
8065. Maniaha Altan Amırıut isten baran,
8066. Itihin habirğaççı oğusta, lahıgıraççı külle.
8067. Subu gınan baran subu kurduk diete:
– “Oçullaan Çoçullaan buhatır”, – diir. –
8068. “Sihin üöhe tardılıbitin ihitteğim”, – diir, –
8069. “Ürün sıraya kirtiybitin istieh kulgaağım baar ebit,
8070. Ürün Üökeydeen (Uyullaan?) itı olororun körüöh
harağım baar ebit. (sayfa 80)
8071. Kehienneeğ erdehpine kier buol, sireğes!” diete,
8072. “Tonuktaah erdehpine suoğ buol, kuurba!” – diir;
8073. “Halañ kuññun hayıttağım” – diete,
8074. “Haraña haaññın toğuoğım”, – diir,
8075. “Sihin üöhün beyem tardağım!” – diir.
8076. Subu kurduk östööğ öhögöydööğ kihi oloror ebit.
8077. Onu öttö da arağpakka,
8078. Barbakka aartaha kördöhö olorbuppar –
8079. Tağsan saarı uktaah saabılaan batıyatınan,
8080. Biite onçoğö diebekke,
8081. Aspıttan soho sılan, delbi tahıyda.
8082. Ce ıağar et ayakatın onno billim,
8083. Tohtor haan abıtayın onno tolkuйдаatım,
8084. Ölör tın ülügerin onno öydöötüm.
8085. Kubulğattaah kısı oğö buolamın,
8086. Tañaspın sappın kulan cilen kubulğappınan
8087. Sulbu kötön kebihen, kubulunan kuottum.
8088. Onu beyem baltıbın beyem ölördüm dien,
8089. Üören, kötön, batıyam torğö biitinen
8090. Kerden ölördüm dien, oloror.
8091. Subu kurduk kihini, tönön baraññın,
8092. Sir uola Siñneebil buhatır buolan,
8093. Tiyyeññin kubulunan kupsunan,
8094. Iağar et ayakatın billeren,
8095. Tohtor haan abıtayın tolkuыдатın,
8096. Ölör tın ülügerin öydötön
8097. Keliehıpıtın töhölööh buoluoy?
8098. Aartahınnan, kördöhünneren, aatın eeñin ılamıt
8099. Keliehıpıtın töhölööh buoluoy?
8100. Uoy da buyakam oğolor!” diir.
8101. Cağtar iné diebitiger
8102. Oçullaan Çoçullaan buhatır ce söbülüü ihitte.
8103. Oyoğor bert kihi ebite ühö.
– “Ce soñ kuhağannaah,
8104. Sanaa möküleeğ kihieğ bardağpıt.
8105. Bardam, balamat kihini kiñiñi baran
8106. Iağar et ayakatın billerieğke söp”, diete da
8107. Atın örö tardan tehinneete, bıha bieren kimıılaata.
8108. Ce balamat barılaah kihi ebite ühö tieteydeğine.
8109. Tuoğ dağanı ürün kün sırdıgın cüülün billerbekke
barda,
8110. Aan doıydu talaatın körör bokuoya suoğ barda.
8111. Ce doğor, kiñi kihi urut sılıbit siriger
8112. Töhö haçça gınan tiyyieğ kihi buoluoğay?!
8113. Altan haya telleğer, Altan Amırıut doıyduugar,
8114. Atın turıyalappıtınan kiiren tura tüherde.
8115. Bu gınan baran, attarıttan tühe battaatarlar.
8116. Er kihi oyoğun kitta tugu ere botur botur kepseten
baran,
8117. Üñkürüs kına tüste, küölehis kına tüste,
8118. Sir uola Siñneebil buhatır buolla da
8119. Altan daadar hayanı örö süören lihigireen tağısta.
8120. Ol tağsıbita – Altan Amırıut buhatır
8121. Cietin tahıgar töttörü taara halaaña haama sığar ebit.
8122. Manna Sir uola Siñneebil buhatır tiyyen,
8123. Subu kurduk dien tıl eter, saña sañarar:
8124. “Buya, buya, buyakam!
8125. Arğaa hallaan annıgar üöskeebit
8126. Ağıs üösteeg anaar bayağal alaastaağ,
8127. Altan haya caarbañnaah,
8128. Aydaan uoruk cieleeğ,
8129. Alla bulla kuturuktaah aydaan arağas attaağ,
8130. Altan kilie tañastaah,
8131. Altan Amırıut buhatır,
8132. Kılınnaatar kınım, dorooobotun dorooö!
8133. Miñiyeliir kihi očuluun çuoğur attaağ
8134. Oçullaan Çoçullaan buhatır
8135. Ürdük aatın namtattım,
8136. Ütüö beyetin ölördüm.
8137. Ol gınan baran, en hotun kısı baltıgın,
8138. Timir seremeet kurunan
8139. Sette cellik hallaan
8140. Sette timir bitteğer kedirgi kelgiyen
8141. Kedirgi kelgiyen kebihen baran,
8142. Kuhağan kihieğ erge barıtın diemmin ,
8143. Buruydaammın, semeleemmin, sieher kihi kördöhö,
8144. Üs Timir Ciekies buhatırğa doğortorbor barıtım
kenne,
8145. Ayı harağata hara ıt kelen,
8146. Bıatın bıhıta tıtan, süören ıtan kebispit.
8147. Ol ıtan kebispite – manna tiyyen kelbit.
8148. Murun haata boruoskabın,
8149. Tanı haata tabıtarkabın,
8150. Ağa mugunan abaspın,
8151. Sıalla mugunan sıllırbın,
8152. Üöleenneeğ ütüö doğorbun ağala tardıy.
8153. Sir sılgıtın kurduk siñneççi simeeññin,
8154. Tañara tabatın kurduk laglaççı tañınnan,
8155. Tahaaran kulu! Uoy da buyakam, kınım!” diir.
8156. Bu iné diebitiger, Altan Amırıut buhatır:
– “Manna kelbite”, – diir
8157. “Onu kıhırammın, ölöron kebispitim.
8158. Baara buollar bieriem ete”, diir.
8159. Onno Siñneebil buhatır:
– “E, beyeñ baltıgın beyeñ toğö ölördöñüy.
8160. Ama ekker ergiyen, haññar hayıhan, beyeñ ölöroñ
duo?
8161. Ooñoomo, ağal! Tugun ooñuutay!” diir.
8162. Iné diebitiger Altan Amırıut buhatır eter:
– “Ürdük aappın namtatan barbıttarın inıger,
8163. Ürün sıraybın kirtiten barbıttarın inıger,
8164. Tüñügüm annıgar oloron arağpakka olorbütün inıger
8165. Kıhıran tağsamın saarı uktaah saabılaan batıyanan,

8166. Torġo biitinen kerden ölröbütüm.
 8167. Baara buollar kircık bieriem ete.
 8168. Ħata Oçullaan Çoçullaan buĥatırı ölörbükker
 8169. Bahubatın bahıba.
 8170. Ol kerete en miigitten
 8171. Ürölüyen iipit ürüñ, ĥara tüüleĥpitten, –
 8172. Naay daġanı buollar üs kımmıttar biirderin sieġiñ, –
 8173. Taaptaabıkkıttan biiter sie, biiter ilt”, – diir.
 8174. Manaĥa Sir uola Siñneebil buĥatır:
 – “Kebis, kebis noyoon
 8175. Torġo simıyanı kepsiigin, toġo sıhamı sañaraġın,
 8176. Uluutuyan ulaataġın?
 8177. Abaahı uolugar baltıbın bieriem duo dieññin ,
 8178. Kisteen kebihen baran, eter buolaġıñ!
 8179. Doğorugum oġotun aġal; onnuk mannik dieme.
 8180. Bulgu ilan barıaġım!” – diir.
 8181. Onu Altan Amırıt buĥatır:
 – “Doġor! En ĥaytaĥ kihi eter tılın istibekkin?
 8182. En cenciyen da kör.
 8183. En min baltım baarın
 8184. Ħoyut ĥaraĥkına da köröör, (sayfa 81)
 8185. Keneġes kulgaahkına da isteer.
 8186. İti körön turar ürüñ baarına ölörbütüm,
 8187. Kihı andaġarın iteġeyer kihı buollaĥkına”, – diir.
 8188. Onu abaahıtın buĥatıra eter:
 – “Uo, suoçımıyanan andaġayıma ayı daġanı
 8189. Ütüö kihı diebitim – kuhaġan kihı buollaġıñ.
 8190. Beyem baltıbın beyem ölrödüm dien
 8191. Ereydii buruyduu turaġın.
 8192. Baar ĥaĥtarı bierimeġin, mohuoktaama, kaacılaama.
 8193. Aġal oyoĥpun”.
 8194. Onno Altan Amırıt buĥatır,
 8195. Urukuttan da kuhaġan kiñneeĥ kihı,
 8196. Kuhaġan kiñe kiirde:
 – “Abaahı, abaahı kurdukkun”, – diir;
 8197. Köstübet köstübet kurdukkun.
 8198. Min eyieĥe ĥaĥtar ölbüte diemmin
 8199. Küññe, ĥallaanña tiye andaġaydım,
 8200. Onu simiert simiert kurduk –
 8201. İteġeybekkin siri – tañaranı”.
 8202. İñe dien baran,
 8203. Altalaah atır sılġı bahın kurduk
 8204. Suturugun tuppahĥaata.
 – “Doġoçugum oġotun bierbet buollaĥkına –
 8205. Ereĥ ĥorgutuu suoĥ.
 8206. Ce beye beyebitin bııactahpıt.
 8207. Baltıgın ölörbütüñ kurduk
 8208. Eyigin da min ölrön kördöğüm!” – diir.
 8209. Bu gınan baran ce
 8210. İtırık it kurduk ırcıgına tüstüler,
 8211. Sırġan ehe kurduk ıhtahan kebistiler,
 8212. Torġon börö kurduk uhutahan kebistiler.
 8213. Abaahı buĥatıra
 8214. Tallan aal baġırın kurduk
 8215. Timir baġır tarbaġınan
 8216. Ħardarı ĥarbaan illa Altan Amırıtı.
 8217. Altan Amırıt buĥatır
8218. Altan caakır suturugunan
 8219. Uu culaġa uurbutunan barda abaahı uolun.
 8220. Ce oĥsuhuu böġö ulaĥana buolla,
 8221. Kırgıhı böġö kıtaanaġa buolla,
 8222. Üöĥsüü böġö ütüöte buolla,
 8223. Etihii böġö elbeġe buolla.
 8224. Sugulaannaah suturuk soduomun turuordular,
 8225. Nırgierdeeh tiñileĥ dibdirgenin oñordular
 8226. Aydaannaah ataĥ alcarĥayın teriydiler.
 8227. Ce doğor, ĥaĥçı kircık,
 8228. Kuulataaġı kuruñ ĥara tıanı
 8229. Kumaardaaġı kulun kuturugun kurduk
 8230. Tuñ tañ ükteetiler,
 8231. Ħaıayıtaaġı ĥañıl ĥara tıaların
 8232. Tigerdeehi anaĥ kuturugun kurduk
 8233. Tiere maara tebistiler, altan ĥaya carbañı
 8234. Atıyaĥtaah uu kurduk
 8235. Nalılıççı tebistiler,
 8236. Anaar bayaġal alaaha
 8237. Torduyalaah uu kurduk
 8238. Ħotu soġuruu dolguıda.
 8239. Turuu çağıl torduyalara tuos ĥotoġos kurduk
 tülleñneete,
 8240. Keybeıiybet ketit üöden ien iñiirin kurduk erilinne.
 8241. Kiñiler oĥsusput ulluñahĥarın uoranıġar
 8242. Ölüü sütüü ükseete,
 8243. Muñ bıhılaan elbeete.
 8244. Ayılaah, buruydaah, aıarĥaydaah oĥsuhunu
 oĥsustular.
 8245. Üs ütüö ĥallaan ürüñ kömüs ühüöte
 8246. Ürüñkeleeh arıġı kurduk dolguıda.
 8247. Sir ĥaan iyeni iñneri tebistiler,
 8248. Örüñ balıktaah ölüü uuta örö calbaacıyda.
 8249. Ol arġaa ĥallaan istienetin annıġar üöskeebit
 8250. Setteleeġitten allaraa öttö oġo barıta öllö,
 8251. Setteleeġitten allaraa öttö oġo barıta öllö.
 8252. Bu kurduk biir iy oruluur otut ĥonugar oĥsustular.
 8253. Otut ĥonuga tuolbutun gienne, –
 8254. Ce ayı buĥatırın kihilieĥ kihı buolbataĥ , –
 8255. Abaahı uola tepteġin ayı ataġa da ĥotor buolla,
 8256. Oġustaġım ayı suturuga da ıaraan bierde,
 8257. Astaġın ayı iliite da erçimirde.
 8258. Ayı buĥatıra – et kihı eleyen barda,
 8259. Sıa kihı sılayan barda, uñuoĥ kihı uyadıyan barda,
 8260. Saĥa kihı saallan barda, iriñe meyiite iedeıde,
 8261. ĥahı meyiite ĥamsaata, suorat meyiite tuymaarda,
 8262. Sihin üöhe ĥalbarıyda, kiine taġısta,
 8263. İaıar et ayakatın bille,
 8264. Toĥtor ĥaan abıtayın tolkuydaata,
 8265. Ölr tın ülügerin öydöötö,
 8266. Doĥsun beyete solbonuyda,
 8267. Emnik beyete ellenne,
 8268. Ħañıl beyete ĥañılalanna.
 8269. Ħaraġa ĥallaanı bilbet buolla,
 8270. Ulluñaġa siri bitbet buolla,
 8271. Tıy kurduk ırda, iy kurduk baranna, kıaytaran barda.
 8272. Ol gına, gına tüöske keben kebihe kebihe

8273. Abaahitin uolun, keñinen haama, haama,
8274. Iy itını itı, soy sonuunu soñuu
8275. Sıłara ebite ühü Altan Amırıt buhatır:
8276. “Cie, buo!
8277. Halañ ayım, haraña buruyum,
8278. Haarian saatım, haydian abam!
8279. Ağıs üösteeh anaar bayağal alaahım bıralıya bırastı,
8280. Altan haya caarbañım, aydaan uoruk ciem bıralıya bırastı,
8281. Aydaan arağas atım alamay künüm bıralıya bırastı,
8282. Kür baayım, küden übüm,
8283. Üñer tañaram, ürdük hallaan toyon ehem bıralıya bırastı!
8284. Sıl bıyl kün bugün,
8285. Odunum oñohuta, çıñihım cılgata,
8286. Sirge tüspüt serebieyim,
8287. Okko tüspüt oñohuum kelbit buollağa.
8288. Siir simiert uolun siilineye kelen,
8289. İle böğö sieteege,
8290. Ahır abaahı uolun atamaana kelen
8291. Çaççı baaççı ahaatağa.
8292. İtaan ölbüt sañabın ıgıççı isten
8293. Öruhüyer iççatım suoğa,
8294. Soñoon ölbüt sañabın soñuçu isten
8295. Üörbe köğülbütten örö tardar iniim biim suoğa.
8296. İy iybın, ay aybın!
8297. İkki burgunas anah muohun kurduk
8298. Üöleenehen üöskeebit,
8299. İkki allaañ at harağın kurduk
8300. Artıallahan töröobüt,
8301. Üs bılas ürüñ kömüs suhuohtaah (sayfa 82)
8302. Ürüñ Uyullaan dien üçügey cahtar balıstaah etim,
8303. Ol baara buollar, –
8304. Ap homuhunnaah cahtar ete, –
8305. Ama cıkkerdeeh cahtar ete, –
8306. Ürüñ tımmın öruhüyüö ete,
8307. Üörbe köğülbütten örö tardia ete;
8308. Kütüötteeter kütüötüm, doğordootor doğorum,
8309. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
8310. Burğaannaah buor haya ketege caarbañnaah,
8311. Oçuluun çoğur ataañ
8312. Oçullaan çoçullaan buhatır
8313. Ütüö kihi kütüötteeñ etim;
8314. Ol baara buollar suon tımmın toluyuo ete,
8315. Üörbe köğülbütten örö tardia ete,
8316. İtaan ölbüt sañabın ıgıççı istieñ ete,
8317. Soñoon ölbüt sañabın soñuçu istieñ etiler.
8318. Biliñni küñne kömüsküürüm – kömüskem uuta buolla,
8319. Harıhıyarım – harağım uuta buolla,
8320. İllırım – tıllaah sıñaağım buolla.
8321. Kütüötüm uñuoğa bıralıya bırastı,
8322. Baltım uñuoğa bıralıya bırastı.
8323. İy iybın oğolor! Uoy da buyakam!” diir.
8324. Çe itičçe da sañarbitıgar
8325. Bahıbalaah kihi ebite abaahitin uola;
8326. İrcıgını-ırcıgını ürdüger tüspütünen barda.
8327. Anaraaññı ayı buhatıra
8328. Kıayan oñsuspat da kihi buolbut, kıayan kuoppat da kihi buolbut.
8329. Ol gına sılan, Altan Amırıt buhatır,
8330. İlin dieki körö sırttağına –
8331. Altan haya alın telleğitten
8332. Tıhı kurupaaskı kıl kötön sılıbıraan tağısta.
8333. Bu tañsan, –
8334. Oñsuha turar con ürdüleriger kelen,
8335. Ergiye kötö sılan,
8336. Subu kurduk dien sañarara ebite ühü:
8337. “Cie, buo!
8338. Toyon ubayım, Altan Amırıt buhatır!
8339. Kihi da kurduk erdehkitten
8340. Kihili kiebe suoñ ereydeeh etiñ,
8341. Con da kurduk erdehkitten
8342. Connuu suobaha suoñ ereydeeh etiñ.
8343. Min en kurduk buoluom suoğa.
8344. Üöhe uolun tüheremmin,
8345. Kuorçañkın oñortoron hollaruktatıam,
8346. Ölüü mocuy hara uolattarın taharammın,
8347. İññin hastaran tibiyeriem.
8348. Allaraa kıhın tahaarammın
8349. Ölüñkün üüyteren cergeñteriem,
8350. Aan doydu kihitin muñan
8351. Çardaakkın sardañırtarıam, kömüs uñuohkun ködürüyteriem,
8352. Altan uñuohkun arañastatıam.
8353. Miñiyeliir cahtar ös böğötün öhülebin,
8354. Saas böğönü calbarıtabın.
8355. Ağalaatar ağam, ubaydaatar ubayım,
8356. Altan Amırıt buhatır,
8357. İağar et ayakatın bilieñ iniger,
8358. Tohtor haan abıtayın tolkuyduoñ iniger,
8359. Ölör kün ülügerin öydüoñ iniger
8360. Buruya suoğu buruyduur buolarıñ,
8361. Ayıtı suoğu ayılıur buolarıñ,
8362. Semete suoğu semeliir buolarıñ,
8363. Sañ kuhağannaah etiñ, sanaa möküleeñ etiñ.
8364. Ubaydaatar ubayım, bıralıya teleriye bırastı buollun.
8365. Uoy da buyakam oğolor!” diir.
8366. Bu inie diebitiger Altan Amırıt buhatır –
8367. Ölöörü, bıstaarı da turdar,
8368. Baltın sañatın istibet da kihi buoluo duo –
8369. Keñinen süüre süüre, subu kurduk dien,
8370. Ölöörü turar abaahitin uolun süreğinen sereyen turan,
8371. Sañalaah buolbuta ebite ühü:
8372. “Cie, buo!
8373. Kütüötteeter kütüötüm, doğordootor doğorum,
8374. Ünneeñ inırdaah ürdük ütüö tılbın
8375. Öydöön cüülleen turuy.
8376. Balıstaatar baltım,
8377. İnırdaah buutaydaah ıtık ıadañ tılbın
8378. İrdılaan turuy.
8379. Ergiyeññit dağam ekkıtiger ergiyimeñ,aatım,
8380. Hayıhaññit haaññıtıgar hayıhımañ.
8381. İağar et ayakatın billim,

8382. Tohtor haan abitaym tolkuydaatim,
8383. Ölör tım ülügerin öydöötüm.
8384. Min ütöo kihi baarım;
8385. Ölörön öhörön kebistehkitine
8386. Künñe kölöhünneeñ köstüöhküt,
8387. Tañarağa cañhalaah buoluohkut.
8388. Tıy kurduk ırdım, ıy kurduk barannım.
8389. Ütüönen aygılaan, ürdük aappın namtatımañ,
8390. Ürün sıraybın kirtitimeñ, ütöo beyebin ölorümeñ.
8391. Kırhırbıt kıdaannaah sanaagıtın kıy mıräh kıydaañ,
8392. Uoğurbut odurunnaah sanaagıtın odon budan
üüretteeñ,
8393. Öskütün öhögöygütün öhülün;
8394. Saaskıtın çağahkıtın namtatan köröühkütün töhölööh
buoluoy?
8395. Iy ıybyn oğoor, ay aybın!” diir.
8396. Bu ine diebitiger
8397. Oçuluun çoğur attaah
8398. Oçullaan Çoçullaan buhatır
8399. Uol haana kiirde – külüm kına tüste
8400. Kıs haana kiirde – miçik kına tüste.
8401. Cahtar kihi üöhetten tühen kelle,
8402. Üñkürüs kınna, küöhelis kınna, ile beyetinen buolla.
8403. Oçullaan Çoçullaan buhatır emie
8404. Beyete beyetinen buolan baran, eter:
– “Tardılahan körön tarbahpıt haanın tarğattahpıt.
8405. Ölon tillen kelen baran
8406. Toyon kınıbar haytañ küüleydeebet buoluomuy?!”
8407. İti kırıgıñı, oñsuhuu da buolbatañ,
8408. İti ös saas da buolbatañ”, – diir.
8409. Bu gınan baran, ühüön holbohön turan,
8410. Uostarıtın uurastılar, sıraydarıtın sillastılar da
8411. Tarbah tarbaharıttın sıettiñen, cieleriger tağıstılar.
8412. Ce doğor, cieleriger kiirenen,
8413. As ütöötün ahaatılartıl ütöötün kepsettiler.
8414. Ce Altan Amırıt buhatır
8415. Urukutın kurduk buolbatañ –
8416. İrieneñ haannammıt, eyeleeñ bıñılamıt,
8417. Ahın ütöötün ahatar buolbut,
8418. Tılın ütöötün kepseter buolbut. Baltıgar eter: (sayfa
83)
– “Ce, hotuy!
8419. Ce ürülüyen iippit
8420. Ürün ħara tüüleehkitten
8421. Sıñı mugunan sılgıtı ilt, toloon mugunan anañ da ilt,
8422. Onu min kereybet ütöo kihibin”.
8423. Onuoha balta eter:
– “Ubaydaatar ubayım, ağalaatar ağam!
8424. İñieñ diirbin – toyon erim buolbat
8425. Beyem da baaydaah, tottooh kihibin diir,
8426. Sılgılaah anahtaah kihibin diir,
8427. Süöhüleeh astaah kihibin diir.
8428. Tiktitbit tañaskın tañın da dobuolun , diir.
8429. Subu kurduk kepseten barannar,
8430. Uon ħonukka tururu oonnoon-körüleen barannar,
8431. Ahaan-sien barannar,
8432. Ce barar kihilii mayginnannılar,
8433. Turar kihilii suobastannılar,
8434. Teyer kihilii çinçilenniler.
8435. Altan Amırıt buhatır
8436. Baltın gienin tuolħ aattaah tiktıbit tañaha baarın
8437. Barıtın tüöre kötögön kileren bierde.
8438. Cahtar sir sılgıtın kurduk sıñneççi simenne,
8439. Tañara tabatın kurduk laglaççi tañınna.
8440. Bu gınan baran ħoppo kürceñ kurduk
8441. Sabaray taas ıtıstarınan bırastılahan,
8442. Altan Amırıt buhatır
8443. Anaar bayağalın artıgın arıyan bieren,
8444. Erdii oyoħtuu kihi attarın megesten,
8445. Doydularıgar ayannaatılar.
8446. Ağıs üösteeh anaar bayağal
8447. Uñuorgu öttüger tañsan baran,
8448. Oçullaan Çoçullaan buhatır atıgar eter:
– “Sielgin, kuturukkun kınat kın,
8449. Köy salgın ahılıktan, sıdam sıñta sıñıt,
8450. Türgen tühüüte tüs, balamat barıtta bar.
8451. Min eyigin miinen bardahpına,
8452. İraah sirge utuktaan, nuñarıyan tüher ideleeħpin,
8453. Süreğelleen utuyan ħaal ar ügesteeħpin,
8454. Sılayan nuñarıyan ħaal ar ideleeħpin.
8455. Utuyan ħaallahpına bıñılalañña bıñatıahpıt,
8456. Ölüge sütüğe ıllarıahpıt
8457. Ce ar ħomuhunnanan,
8458. Ama cikkerdenen kördögüm;
8459. Üüner mas ürdüger tağıstağım,
8460. Süüerer bıñıt annıgar kiirdeğim.
8461. Türgen tühüünü tühüögüm,
8462. Balamat barıtın barıağım.
8463. Ce baran kör!”
8464. İne dien baran atın ıtın kebispite –
8465. At sielin kuturugun kınattanan kötön ħaalla.
8466. Ol barıtın kenne Oçullaan Çoçullaan buhatır
8467. Üñkürüde, küöhlehyde, kabulunna, küpsünne,
8468. Ağıs kırılalaah kilegir timir kihi buolla,
8469. Uoday ħaanı ħaannanna, cebin sırayı sıraydanna,
8470. Küp cühünü cühülenne, uulaah ħara bıñıt olboğun
oloron eren
8471. Suptu uruydaan ılla, oyoğun uñuo ħonnoğun annıgar
kıbınna,
8472. Uulaah ħara bıñıt ürdüger tañsan
8473. Öttügesteen sıtan kebiste da
8474. Ce ağıs tatalğalaah aan ħara ħolloruk argıstanna,
8475. Sette tatalğalaah sıpsier ħara tıal sıñıttenne,
8476. Toğus tatalğalaah tuman ħara ħolloruk
doğuhuollanna,
8477. Üs süüler etiñ cüörelenne,
8478. Ağıs sallar çağılğan calbırdanna,
8479. Sette sıtı sindırıs kımıñılanna
8480. Öre kötön tağısta.
8481. Uulaah ħara bıñıt olboğun uñuo iedes taaska bierde,
8482. İlin dieki ergilinnere oñson kebiste da
8483. Sıdam sıñıtın sıñıtta, türgen tühüünü tüste,
8484. Balamat balamat barıtın barda, aaha ayanı ayannaata.
8485. Kulгааğın tıaha oruluos kus kınatın tıahın kurduk

- 8486.** Kuugunu kuyaara ihere ebite ühü.
8487. Bu ihen, –
8488. Ce oloñho buolan baran obunnaah buolar ebit,
8489. Til buolan baran simiyalaah buolar ebit,
8490. Kepseen buolan baran çallarinnnaah buolar ebit –
8491. Ce kiñi dieteñ kihi aal uot itiite dien
8492. Innieñ kihi buoluo duu, hãra dalay diriñe dien
8493. Kuttanaah kihi buoluo duu,
8494. Taas hãya ürdüge dien
8495. Tolluoñ kihi buoluo duu,
8496. Hãra tia hãliña dien
8497. Culayañ kihi buoluo duu, –
8498. Baritñ ürdünen kötön tirileen istege.
8499. Bu kiñi ayannaan iher ağıs aydaanın,
8500. Tiñileğñ dibdiehinin, ullañağñ uoraanın,
8501. Tılın odurunun, hãrağñ uotun
8502. Üöhece böğö üs ürün ayı aymağittan
8503. Üüt çömçüük aartık üütün ustun öñöyön körö körö,
8504. Subu kurduk dien algıs algı, til ete hãallılar:
–
“Oğobut, segerbit,
8505. Muustaah muora munnuga buolaktaah,
8506. Burhãannaah buor hãya ketege caarbañnaah,
8507. Oçuluun çuoğur attaah
8508. Oçullaan Çoçullaan buhatır
8509. Köppüt tãaha-uuha ebit,
8510. Ayannaabit ayanın aydaana ebit.
8511. Ağıs hotoğoydooh arğaan ayan suolun arıydın,
8512. Toğus toğoydooh dorğoon ayan suolun tobullun,
8513. Collooğu sorgulaağı doğordostun,
8514. Aynılaağı tañaralaağı argıstastın,
8515. İileeği-sağalaağı eñderdestin.
8516. Üömen tiybet ürdük örögöydönnün,
8517. Bırağan tiybet bıdan talannannın.
8518. Arğaa hãllaan istienetin annıgar baran,
8519. Uhalaagı umsaran, tüösteegi tüñneren
8520. Salır kulunu tahaatin kıpçıyıt,
8521. Sarakalır çahrtarı cayñittan tardıstıtıt,
8522. Üyege sılar üöleenneh tütüö doğor ilan iher ebit
8523. Aan doydularıgar üçgeydidk,
8524. Oholo bıhılaana suoñ tiyidinner”, – dien algı hãallılar.
8525. Allaraa böğö alta bıhın uhuttan
8526. Ulluñağñ uoraanın isten, bıgan körö körölör:
–
“Oçullaan Çoçullaan buhatır
8527. Oyoñ ilan, baran erer ebit”, dien
–
“Büğün bıhılaannaah bıstarılaah kün buolbut,
8528. Kihini süöhünü bıha kımñıhağa,
8529. Oğonu uluunu ültü tebsiteriege,
8530. Oğonoru emeehsini tiere kötütüöge
8531. Büğün mındaardaah, bılağaydaah kün buolbut, –
8532. Sahañka naada!” – diiller.
8533. İne dii dii, berterer billirikke tüste,
8534. Ütüölere ügeñke tüste,
8535. Hohunnara hospoñko tüste,
8536. Sıdamnara sıallağa kiirde, böğölörö böñkö tüste,
8537. Eliktere eterbeske kiirde,
8538. Suurhãydarã suturuoğa kiirde. (sayfa 84)
8539. Biir da kihi orpokko buka barı sastılar.
- 8540.** Ce, çahçı kırcık,
8541. Üöhetten ürgüöhün ürgüyüöh kihite buoluo duu,
8542. Allarattan darbaahın darbıyah kihite buoluo duu,
8543. Orta doyduttan ohol törüöt uçugahıah kihite buoluo duu –
8544. Tuoñ da buoma, boholo suoñ,
8545. Oçullaan Çoçullaan buhatır
8546. Ağıs iileeñ sağalaağ
8547. Aan iye doydutugar tiyye.
8548. Aan iye doydutun arğaa sağatıgar
8549. Altan daadar hayatın ürdüger kötön tiyye.
8550. Bu tiyyen, uulaah hãra bılit olboğun
8551. Hãñas hãritın tahınan hãlbarıççı
8552. Hãya hãhıyan kebihen baran,
8553. Oyoğun kıbımmıtınan, turuyalaabıtınan
8554. Hãya ürdüger kelen tura tüste.
8555. Bu tühen baran, arğaa dieki hãyihan turan,
8556. “Oçuluun çuoğur at, –
8557. Hãalaağ da sılgı buolbatağ –
8558. Toyon iççite ıtıhın tohuyan turan, suptu uruydaabıtıgar,
8559. Tüört çerçime taas tuyağınan
8560. Al(tan) daadar hãya ürdüger
8561. Turuyalaabıtınan kelen tura tüste.
8562. Oçullaan Çoçullaan buhatır ile beyetinen buolla.
8563. Atın ürdüger ol kenıttan oyoğunan tahsan,
8564. Megesten miinen kebstiler da
8565. Ağıs iileeñ sağalaağ
8566. Aan iye doyduların ortotunan
8567. Bıha ayannata kiirdiler.
8568. Bu kiiren körbütttere –
8569. Alañhağa töröübüt ayaas ala attaah
8570. Ala Bulkun Buhatır sañardı kelen
8571. Süöhütün ahın hãaya satı sılar ebit
8572. Bu manna tiyyen, bastıñ serge tördüger
8573. Tühe battaan kebstiler.
8574. Bu gınan baran toyon bıitiger tiyyen,
8575. Oçullaan Çoçullaan buhatır bu kurduk diir:
–
“Ubaydaatar ubayım, sañastaatar sañahım!
8576. Miigitten hãalbıkkıt üs tögürük sıll buolla.
8577. Bu tuñarı hãanna honuk honon,
8578. Kün öröön sılıbıt coññıtuy?
8579. Min ehigitten arağsan baran,
8580. Siri siiginen ergiydim,
8581. Doydunu munnugunan tunuydum,
8582. Ölö ölö emie tilinnim,
8583. Bısta bısta emie salğannım,
8584. Oyoñ ilan emie kelim.
8585. Bu tuñarı en hãanna sılıbıt kihiginii?” diir
8586. Manna Ala Bulkun buhatır,
8587. Kınırbit tımtıtıt bıhılaağ,
8588. Subu kurduk diir inıtiger:
8589. “Cie, buo! Bu muustaah muora munnuga buolaktaah,
8590. Burhãannaah buor hãya ketege caarbañnaah,
8591. Oçuluun çuoğur attaah
8592. Oçullaan Çoçullaan buhatır!
8593. En sıdamnik sılarıñ kurduk buolbatağ

- 8594.** En türgennik kötörün kurduk buolbataḥ.
8595. Caḥtar kihi ayana ḥaçaḡay buolar,
8596. Kös kihi sırıta sıłba buolar.
8597. İti ulaḡan böḡö üünen türüyen bariaḡ ḡara kölöttörün,
8598. Ḥaḥḡa buḡar anaḡ süöhülerin bierbittere,
8599. Tıa tıa aayı ürgenner
8600. Erey buruy böḡöbün kördördüler.
8601. Ulaḡan böḡö üünen türüyen bariaḡ
8602. Ürün tüüleḡpit dienner ölüü sılgıların bierbittere –
8603. Üreḡ üreḡ bahın aayı kıy barannar
8604. Erey böḡöbün kördördüler.
8605. Ulaḡn böḡö utaaran bariaḡ süöhülerin
8606. Ḥomuyan ḡomuyan aḡalbitim kenne
8607. Soḡuruu ḡotu kuotannar sör böḡöbün sordootular.
8608. Kihi keneḡeski kenḡeeritiger
8609. Kerıes etieḡ suola,
8610. Inaḡı sılgını üüreññit
8611. Iraaḡ suolḡa barımañ dien.
8612. Beyikey, ḡara kölöttörü
8613. Min ehigini söpkütün körüteliem,
8614. Inaḡı sılgını ılıma diemmin
8615. İti sireḡeske ete sataan kebispitim.
8616. Beyikey otton!
8617. Uoy da buyakam, oḡoloor!” diir.
8618. İne dii dii süöhütün ahın ḡaayan
8619. Süüren kültürüye satı sıḡar.
8620. Onno tördüö buolan kömölöön,
8621. Kürüöḡe ḡaayarı kürüöḡe ḡaaydılar,
8622. Dalḡa uḡarı – dalḡa uktular,
8623. Sıḡıḡa ıtarı –sıḡıḡa ıttılar.
8624. Ol ḡınan baran, iileḡ cieleriger kiirenner,
8625. Aal uottarın ottonnor,
8626. Aan alahala (?) ataarannar,
8627. As ütütün ahaannar,
8628. Tıl ütütün kepsetenner,
8629. Körüleen kölsüyen oloror connor ebite üḡü

SONUÇ

İkilemeler Türkçenin ilk dönemlerinden itibaren sıkça kullanılan ve Türkçenin zenginliğini ortaya koyan yapılardır. “İkileme, Türkçenin zenginliğidir, yaratma gücüdür” (Hatiboğlu 1981: 9). Türk lehçelerinin sözvarlığında da önemli bir yer tutan ikilemelerle ilgili bu çalışmamızda *Ala-Bulkun Olonhosu*'nda geçen ikilemeleri esas aldık. Eserde 567 tane ikileme tespit edildi. Tespit ettiğimiz ikilemeleri, Türkiye Türkolojisi bakış açısıyla ses, yapı ve anlam bilgisi çerçevesinde tasnife tabi tutarak inceledik ve şu sonuçlara ulaştık:

1. Çalışmamızda ikilemeler ses bakımından; İlk Ögesi Ünlüyle Diğer Ögesi Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünsüz), Her İki Ögesi de Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünlü), İlk Ögesi Ünsüz, İkinci Ögesi Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünlü), Her İki Ögesi de Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünsüz) olmak üzere 4 bölümde incelendi. Tablodaki verilere göre, “Her İki Ögesi de Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünsüz)” yapısının eserde en çok geçtiği tespit edildi bu oranlar aşağıda tablo halinde sırasıyla gösterildi.

İlk Ögesi Ünlüyle Diğer Ögesi Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünsüz)	158
Her İki Ögesi de Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünlü+Ünlü)	72
İlk Ögesi Ünsüz, İkinci Ögesi Ünlüyle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünlü)	41
Her İki Ögesi de Ünsüzle Başlayan İkilemeler (Ünsüz+Ünsüz)	290

Tablo 1: İkilemelerin Ses Bakımına Göre Dağılımı

Çalışmamızda ikilemeler hece sayılarına göre ikilemeler; Az Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler, Çok Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler, Eş Heceli Sözcüklerle Oluşturulan İkilemeler, Ögeleri Aynen Tekrar Eden Kelimelerden Oluşan İkilemeler olmak üzere 4 bölüm halinde incelendi. Tespitlerimize göre “Eş Heceli Sözcüklerle Oluşturulan İkilemeler” yapısının tablomuzdaki verilere göre daha çok geçtiği görüldü ve bu durum aşağıda yer alan tabloda gösterildi.

Az Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler	106
Çok Heceli Kelimenin Önde Bulunduğu İkilemeler	43
Eş Heceli Sözcüklerle Oluşturulan İkilemeler	374
Öğeleri Aynen Tekrar Eden Kelimelerden Oluşan İkilemeler	61
İsim Tekrarıyla Oluşan İkilemeler	4
Fiil Tekrarıyla Oluşan İkilemeler	57

Tablo 2: İkilemelerin Hece Sayılarına Göre Dağılımı

Çalışmamızda, ikilemeler anlam bakımından; Yakın Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, Eş Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, Zıt Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler, Yansımali Sözcüklerden Oluşan İkilemeler ve Anlamsız sözcüklerden Oluşan İkilemeler olmak üzere 5 bölüm halinde incelenmiştir. Tespitlerimize göre Yakın Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler yapısının eserimizde daha çok kullanıldığı görüldü ve bu durum aşağıda yer alan tablomuzda gösterildi:

Yakın Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	217
Eş Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	119
Zıt Anlamlı Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	36
Yansımali Sözcüklerden Oluşan İkilemeler	19
Anlamsız sözcüklerden oluşan ikilemeler	5

Tablo 3: İkilemelerin Anlamlarına Göre Dağılımı

Çalışmamızda bir de en sık geçen ikilemeleri tespit ettik. Tespit ettiğimiz 567 yapının içerisinde *üünneeh-nûurdaah* “gemli eğerli” ikilemesinin 12 defa geçerek eserde en çok kullanılan ikileme olduğu görüldü. Eserde en sık geçen ikilemeler aşağıda yer alan tablomuzda gösterildi:

İkileme	Anlamı	Sıklığı
üünneeḥ-iñıırdaaḥ	gemli eğerli	12
iileeḥ-sağalaah	kenarlı yakalı	11
sulbu-ḥalbü	alel acele	10
cirimin-ḥolunun	kayasasını kayışını	9
öydöön-cüülleen	anlayıp dinleyerek	8
dii-dii	diye diye	7
dibdigireen-lihigireen	hırsla öfkeyle	5
kieli-maalı	güzel gökçek	5
küöye-ḥaaya	yürüyüş şekli, sığır veya geyik sürüsünün yürüyüş şeklini tasvir eder	5
tüñ-tañ	fokur fokur	5

Tablo 4: *Ala-Bulkun Olonḥosunda* En Sık Geçen İkilemeler

2. İkilemeler, anlatıma ahenk, akıcılık katan, anlatımda pekiştirme ve kalıcılığı sağlayan, dilin ifade biçimini zenginleştiren kelime gruplarıdır. Biz de çalışmamızda bu duruma şahit olduk. İncelediğimiz metinde bazı bölümlerin ahengi sağlama ve söyleyişi etkili kılma adına ikilemelerin bir bölümde ardı ardına sıralandığı tarafımızca tespit edildi. Örneğin:

bıhal-tehel: “usul usul”: *Bıhal-tehel bıstılar*, “Usul usul kestiler” 43/4377

küöm-saam: “evire çevire”: *Küöm-saam istaatular*, “evire çevire çiğnediler” 43/4378

küögel-ḥaağal: “kısık kısık”: *Küögel-ḥaağal kördüler*, “kısık kısık baktı” 43/4379

tüñ-tañ: “hapur hupur”: *Tüñ-tañ cükküydüler*, “Hapur hupur yuttular, “43/4380

tiere-taara: “oraya buraya”: *Tiere-taara uñrdılar* “Oraya buraya çağırdılar.”
43/4381

3. Yakut (Saha) Türkçesi’nde az da olsa bazı ikilemelerde, kelime üyeleri yer değiştirebiliyor. Örneğin: **buruy-ayı:** “suç günah”: *Bılır, buruy-ayı suoñ erdeğine*, “Kadim zamanlarda suçun günahın olmadığı zamanlarda” 12/233, **Ayu-buruy:** “suç günah (kusur kabahat)”: *ayu-buruy ağıyah erdeğine*, “Kusuru kabahati az iken” 12/234

üöhe-allara: “yukarı aşağı”: *Üöhe-allara üren tülleñnette*; “Yukarı aşağı esip silkeledi” 16/661. Burada kullanılan *üöhe-allara* “yukarı aşağı” ikilemesi Yakut (Saha) Türkçesi’nde *allara-üöhe* şeklinde de kullanılır. Ayrıca Türkiye Türkçesi’ndeki “aşağı yukarı” ikilemesi Yakut (Saha) Türkçesinde *üöhe-allara* “yukarı aşağı” şeklindedir. *büteren-oñoron* “yapıp bitirip” : *Ör gımmakka, büteren-oñoron kebiste*. “Fazla geciktirmeden yapıp bitiriverdi.” 32/2671. Yakut (Saha) Türkçesi’nde *büteren-oñoron* “bitirip-yapıp” şekli kullanırken Türkiye Türkçesi’nde *yapıp bitirip* şeklinde kullanılmaktadır.

Bu da bazı ikilemelerdeki kelime üyelerinin yer değiştirmesi sonucu ortaya çıktığının göstergesidir.

4. İkileme ünsüz-ünsüz ile başlıyorsa ünsüz dizisine bakıp kelime başlarından hangi üyeninki ilk geliyorsa o üye başta yer alır der (Tuna 1986: 170). Osman Nedim Tuna, eş heceli bazı ikilemeler üzerinde yaptığı incelemede bir takım diziliş ilokeleri ortaya koymaktadır. Bahsi geçen çalışmada Tuna *çıtı pıtı* ikilemesini ele alarak şöyle açıklar:

“... *çıtı pıtı* ikilemesine bakarsak, burada birinci üyedeki /ç/ ve ikinci üyedeki /p/’nin, üyelerin bu sıralanışını tayin edebilecek biricik faktör olduğu anlaşılır. Buna göre, şöyle diyebiliriz: *çıtı* ilk üyedir, çünkü bu /ç/ ile başladığı halde, *öbür üye pıtı*, /p/ ile başlıyor. Şimdi bunu biraz değiştirelim: *çıtı ilk, pıtı* ikinci üyedir. Çünkü /ç/, /p/’den önce gelir. Eğer bu doğru ise başka misâllerde de /ç/’nin /p/’den önce geldiğini görmemiz gerekir. Acaba öyle mi?: *çat pat, çatır patır, çatlak patlak, çatra patra, çıtır pıtır* ikilemeleri bunu destekliyor. Demek ki, /ç-p/ sırası değişmez bir sıradır.” (Tuna 1986: 170)

Tuna bu sıralamayı elindeki diğer ikilemeler üzerinde de deneyerek değişmez bir sıra tespit etmiştir. Aynı sıralama yöntemini *Ala-Bulkun Olonhosu*’nda ünsüz-ünsüz şekilli tespit ettiğimiz ikilemeler üzerine uyguladık ve aşağıdaki sonuçlara ulaştık.

a. Bazı ikilemeler Tuna'nın belirttiği şekildedir: **kieli-maalı**: “güzel gökçek”: *Kieli-maalı sıraydaah kihi* “Güzel gökçek yüzlü kişi” 65/6753, **col-sorgu**: “mutluluk saadet”: *Col-sorgu tohtoobotoh*, “Mutluluk saadet durmadı,” 13/257 gibi örneklerde ilk ögenin ünsüzü alfabetik sırada ikinci ögenin ünsüzünden önce gelir.

b. Bazı ikilemeler de ise tam tersi bir sıralanış vardır: **cege-baaba**: “cadı (cin) peri”: *Cege-baaba sañata ağılur*, “Cadı peri sesi yankılanır,” 25/1819, **künüm-cılım**: “gün yıl”: *Kömüskeen ölör künüm-cılım buolla*. “muhafaza edilmek (birinin koruması altında olmak) ölüm günüm yılılm oldu.” 41/4121

5. Ögeleri tekrar eden kelimelerden oluşan ikilemelerde, isim tekrarıyla oluşan ikilemeler fiil tekrarıyla oluşan ikilemelerden azdır. İsim tekrarıyla oluşan ikilemeler 5 tane iken fiil tekrarıyla oluşan ikilemeler 56 tanedir.

6. Fiil tekrarıyla oluşan ikilemeler genellikle aynı fiilin tekrarıyla oluşur. Örneğin: **ağılu-ağılu**: “nefes nefese”: *Ağılu-ağılu sielen sekseriyen iher*. “Nefes nefese kabarık yelesi kalkıp iner.” 68/7094 , **dii-dii**: “diye diye”: *Uhugun, tur!– dii-dii hahuttur*. “Uyan! Kalk diye diye bağırır” 65/6713, **sillii-sillii**: “tüküre tüküre”: *Çur-çaar sillii-sillii, suya-saaya tıl kepsiir*, “çırır-çaar (somon balığı sürüsünün çıkardığı ses) tüküre tüküre ağır ağır konuşmaya başladı,” 34/3056.

7. İsimden isim yapan “+laah/+leeh” ekini alarak oluşan ikilemelere eserimizde sıkça rastlanmıştır. Bu eki alarak oluşan ikilemeler 43 tanedir. Bunlardan bazıları şunlardır: **ağıstaah-setteleeh**: “yedili sekizli”, **ayulaah-buruydaah**: “suçlu günahlı” , **bastaah-atahtaah**: “başlı ayaklı”: *ottooh-mastaah*: “otlu ağaçlı” gibi.

8. Eserde tespit edilen bir diğer husus ise sıfat-fiil eki alarak oluşan ikilemeler zarf-fiil olarak oluşan ikilemelere nazaran çok daha azdır. Ayrıca zarf-fiil eki alarak oluşan ikilemeler genellikle -n,-an/-en,-on/-ön;-mına/-mine,-muna/-müne ve -a/-e,-o/-ö,-u/-ii,-uu/-üü ekini alarak ekini alarak oluşurlar. Örneğin: *Astahan-astahan* “iteleye iteleye”, *büteren-oñoron* “yapıp bitirip”, *aña-aña* “itekleye itekleye”, *ila-ıla* “ala ala”, *itu-itu* “ağlaya ağlaya” gibi.

9. *Ala-Bulkun Olonhosu*'nda bazen ikilemeyi oluşturan sözcükler aynı sesle başlar, aynı veya benzer sesle biter, kimi zaman iç seste benzerlik vardır, kimi zamansa hiçbir benzerlik yoktur ve ahenk, bazen yakın seslerin kullanılmasıyla, bazen

sayısal bir sıralanışla, bazen de zıtlıklardan yararlanılarak oluşturulmuştur. Sonuç olarak anlatıma estetik katmak amacıyla ahenkten yararlanılmaktadır. Örneğin:

Elemen-delemen: “*elemen-delemen*” “Elemen delemen” 24/1684

İñnele-tañnal: “*iñnele-tañnal*” “İnnele tannal” 24/1685

İeğey-huoğay: “*ieğey-huoğay*,” “İeğey huoğay” 24/1686

Nüüney-naanay: “*nüüney-naanay*,” “Nüüney nanay” 24/1687

Baabaya-Baabay!: “*baabaya-baabay!*” “Baabaya-Baabay!” 24/1688

10- Bazı ikilemeler eserde farklı cümlelerde farklı anlamlar taşıyarak cümleleri daha da zengin kılarlar. Kısacası aldıkları anlam cümleden cümleye fark etmektedir.

tüñ-tañ: “fokur fokur”: *Tüñ-tañ orguyda*. “Fokur fokur kaynadı.” 26/1884

tüñ-tañ: “hapur hupur”: *Tüñ-tañ cükküydüler*, “Hapur hupur yuttular,” 43/4380

tüñ-tañ: “paldır küldür”: *Kuulataağı kuruñ ħara tıanı tüñ-tañ ükteetiler*, “Güneydeki kuru kara ormanı paldır küldür çiğnediler,” 22/1394

11. Eserde tespit ettiğimiz ikilemelerden bazıları ağızlardaki kullanımlarına göre yer almıştır. Örneğin: *Sırayga-ħarahħa*: “yüze göze”: *Sırayga-ħarahħa sırbatalı turarın kurduk* “Yüzüne gözüne yapıştırma durması gibi” 22/1461. Burada kullanılan *sırayga-ħarahħa* (yüze göze) ikilemesinin aslı modern Yakut dilinde *sirey-ħarahħ* (<http://sakhatyla.ru/translate?q=сирэһ> [01.06.2014]) şeklindedir. Bizce burada *sirey* “yüz” kelimesi sıray şeklinde kullanılmasının nedeni *ħarahħ* “göz” ifadesinin kalın ünlülerle oluşması bundan dolayı da *sirey* “yüz” kelimesinin ahengi daha da kuvvetli kılmak için kalın sesler kullanılmıştır.

12. İlk ögesi ünsüz, ikinci ögesi ünlüyle başlayan ikilemelerde; ikilemenin birinci ögesinin baş ünsüzünün düşmüş şekli, ikinci öge yerine kullanılmakta ve baş ünsüzü düşmekle birlikte ilk hecedeki ünlü daralmaktadır. Eğer ikilemelerin birinci ögesinin ünlüleri yuvarlak ise o zaman ikinci öge yerine kullanılan birinci ögenin baş ünsüzü düşerek kullanılan ikinci ögenin ilk hecedeki ünlüsü düzleşmekte ve daralmaktadır, ikinci hecesindeki ünlü ise sadece düzleşmektedir. Bu durum her ikileme için geçerli olmasa da çoğu örnek için geçerlidir. Örneğin: *buopal-iepel* “paspal pespaye”, *çirkes-irkes* “ani şekilde”, *tuura-iire* “kökü kökeni” vb. gibi örnekleri verebiliriz.

KAYNAKÇA

AALAAĞISKAY, N. A.: LUKOVTSEV, H. H.: *Saha Tılın Sinonimnarın Kılgas Tılcıta*, Saha Sirineeği Kinige İzdatelstvota Yayınları, Yakutskay 1982.

AFANASEV, P. S., HARİTONOV, L. N.: *Russko-Yakutskiy Slovar (Nuuççalı-Sahalı Tılcıt)*, SSRC Naukaların Akademiyata Sibirdeeği Sala Saha Sirineeği Filiala Tıl, Literatura Uonna İstoriya İnstituta Yayınları, Moskova 1968.

AFANESİYEV, P. S.: SELPTSOV, P. A. vd.: *Saha Tılın Bihaarulaah Kılgas Tılcıta*, Biçik Yayınları, Cokuuskay 1994.

AĞAKAY, Mehmet Ali: “İkizlemeler Üzerine”, *Türk Dili*, c. 2, S.16, 1953, s. 189-191.

AĞAKAY, Mehmet Ali: “Türkçede Kelime Koşmaları”, *TDAY-Belleten*, Ankara 1954, s. 97-104.

AKSAN, Doğan: *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)*, DTCF Yayınları, Ankara 1987.

AKTAŞ, Tahsin: “Yapı ve Anlam Bakımından Almanca ve Türkçede İkilemeler” *Türk Dili Dergisi*, S. 539, 1996, s. 565-575.

AKYALÇIN, Necmi: *Türkçe İkilemeler Sözlüğü (Tanıklı)*, Anı Yayınları, Ankara 2007.

ALKAYA, Ercan: “Orta ve Doğu Karadeniz Ağızlarında Görülen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies*, c. 3, S. 3, 2008, s. 37-76.

AYDIN, Erhan: “Orhon Yazıtlarında Hendiadyoinler”, *Türk Dili Dergisi*, S. 544, 1997, s. 417-421.

BAŞARINA, G. P.: *İstoriya Yakutii*, Yakutskoe Knijnoe İzdatelstvo Yayınları, Yakutsk 1966.

BAYRAKTAR, Fatma Sibel: “Kutadgu Bilig’de İkilemeler” Alato Üniwersitesi “Yusuf Has Hacib ve Fikirleri” Sempozyumu, Kırgızistan-Bişkek 2005.

BOZKURT, Hüseyin: *Türkmen Türkçesinde İkilemeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013.

BURAN, A. , ALKAYA, E.: *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001

CEYLAN, Nimet: *Gazi Zahüriddin Muhammed Babür Mirza'nın Eserlerindeki İkilemeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2009.

ÇAĞATAY, Saadet: “Uygurcada Hendiadyoinler”, *Türk Lehçeleri Üzerine Derlemeler*, Ankara 1978, s.29-66

ÇORAKLI, Şahbender: *Türkçe ve Almandaki İkilemeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1991.

ÇÜRÜK, Yasemin: *Attila İlhan'ın Kurtlar Sofrası Adlı Romanında Geçen İkilemeler*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana 2009.

DİLEK, Figen Güner: “Altay Türkçesinde İkilemeler”, *Bilig*, S. 28, 2004, s. 83-98.

DÖNMEZ, Yusuf: “Yakutistan”, *Türk Kültürü Dergisi*, C. 2, S. 21, Ankara 1964, s. 102-107.

EMRE, Ahmet Cevat: “Yineleme, İkizleme, Katmerleme”, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1945.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (ed.): *Çağdaş Türk Lehçeleri Grameri*, Akçağ Yayınları, 2007.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (ed.): *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.

ERCİLASUN, Ahmet Bican: *Başlangıçtan XX. Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.

ERDEM, Mehmet Dursun: “Harezmi Türkçesinde İkilemeler ve Yinelemeler Üzerine”, *Bilig*, S. 33, 2005, s.189-226.

EREN, Hasan: “İkiz Kelimelerin Tarihine Dair”, *Ankara Üniversitesi DTDF Dergisi* 1949, s. 283-286.

ERSÖZ, Murat: *Culuruyar Nurgun Bootur, Saha (Yakut) Türklerinin Kahramanlık Destanı*, TÜRKSOY, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı Yayınları, Ankara 2010.

ERSÖZ, Murat: *Saha (Yakut) Türklerinin Culuruyar Nurgun Bootur Destanı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.

FİLİPPOV, G. G.: *Saha Tila Üöreten-Metodiçeskey Posobie İkkis Çaaaha, Üörehteehini Sayınnarar Kiin İnstituta M. K. Ammosov Aatınan Cokuuskaydaağı Gosudarstvennay Universitet Pedagogiçeskey İnstitut Yayınları, Cokuuskay 2002.*

GÖMEÇ, Saadettin: *Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

GRİGOREV, N. S.: *Saha Tılın Somoğo Domoğun Tılcıta*, Saha Sirineeği Kinige İzdatelstvo Yayınları, Yakutskay 1974.

GÜLSEVİN, Gürer: “Göktürk Anıtları ile Yasayan Üç Lehçemizin (Halaç, Çuvas, Saha/Yakut) Tarihi İlgili Düzeni”, *TDAY-Belleten*, 1994, s. 55-64.

HARİTONOV, L. N.: *Samouçitel Yakutskogo Yazıka*, Yakutskoe Knijnoe İzdatelstvo Yayınları, Yakutsk 1987.

HATİBOĞLU, Vecihe: *Türk Dilinde İkileme*, TDK Yayınları, Ankara 1981.

HAYIT, Baymirza: *Sovyetler Birliği'ndeki Türklüğün ve İslâmın Bazı Meseleleri*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1987.

İLLARİONOV, V. V.: *İskusstvo Yakutskih Oloñhohutov*, Biçik Yayınları, Yakutskay 1982.

İNAN, Abdülkadir: “Sibirya Türkleri”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1976.

KARA, Mehmet: “Hakas Türkçesinde İkilemeler”, *Gazi Türkiyat*, S.4, 2009, s.35-60

KİLLİ, Gülsüm: “Saha Cumhuriyetinde Dil Durumu ve Saha Türkçesinin Konumu”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, c. 3, S. 2, Ankara 2006, s. 61-70.

KİRİŞÇİOĞLU, M. F.: *Saha (Yakut) Türkçesi Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih, VASİLYEV Yuriy, KİLLİ Gülsüm: *Saha (Yakut) Halk Edebiyatı Örnekleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih: “Olonkho Metinlerinin Toplanması ve Araştırılması”, *S. Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi- Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun’a Armağan*, S. 13, Konya 2003, s. 227–233.

KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih: “Saha (Yakut) Türkleri Edebiyatı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara 1998, s. 501-512.

KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih: “Saha Türk Destanı-Oloñho”, I. Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi, DTCF. Ankara 8-10 Mayıs 2002, Ankara 2004, s.124-133.

KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih: “Yakutların Menşei Meselesi”, *Millî Folklor*, c. II, S. 13, Ankara 1992, s.47–49.

KİRİŞÇİOĞLU, M. Fatih: *Saha Türklerinin Atasözleri (İnceleme-Metin)*, Nobel Yayınları, Ankara 2007.

KORKMAZ, Zeynep: *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2003.

KORKMAZ, Zeynep: *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil bilgisi)*, TDK Yayınları, Ankara 2003.

KRUEGER, John R.: *Yakut Manual*, İndiana University Publications, Indianapolis 1962.

LİNCOLN, W. B.: “Vahşi Batı” Sibiryaya ve Ruslar (Çev. M. Harmancı), Sabah Kitapları Yayınları, İstanbul 1996.

MUSTAFAYEV, E. M.: ŞERBİNİN, V. G.: *Büyük Rusça-Türkçe Sözlük*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2000.

NASKALİ, Emine Gürsoy: *Türk Dünyası Grammer Terimleri Kılavuzu*, TDK yayınları, Ankara 1997.

NEUSTROEV, N. N., SEMENOVA, S. S., YADRIHİNSKAYA, A. G.: *Saha Tıla Morfologiya Settis Kılaaska Üörener Kinige*, BiçikYayınları, Cokuuskay 1999.

NEUSTROEV, N. N.: VASİLYEV, E. K.; SEMENOVA, S. S.; *Saha Tıla Morfologiya Altıs Kılaaska Üörener Kinige*, Biçik Yayınları, Cokuuskay 1999.

ÖLMEZ, Zuhâl Kargı: “Kutadgu Bilig’de İkilemeler (1)”, *Türk Dilleri Araştırmaları* S. 7, 1997, s. 19-40.

ÖZ, Aynur: “Özbek Türkçesinde İkileme”, *Türkoloji Dergisi*, C. XI, s. 1, Ankara 1993, s.280-311.

PEKARSKİY, E. K.: *Slovar Yakutskogo Yazıka*, SSSR Akademiya Nauk Yayınları, C. I, C. II, C. III., St. Petersburg 1959.

PEKARSKİY, E. K.: *Yakut Dili Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, İstanbul 1945.

PETROV, N. E.: *Saha Omuk Bılırgı İstoriyatıttan*, Biçik Yayınları, Cokuuskay 2003.

POPOV, G. V.: *Saha Tılın Etimologiçeskay Tılcıta (A-C)*, Saha Öröspüübülüketin Naukaların Akademiyata Gumanitarnay Çinçiyii İnstituta Yayınları, Novosibirsk 2003. s. 102–107.

SOMUNCUOĞLU, Anar: “Saha Cumhuriyeti”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. XX., Ankara 2007.

TUNA, Osman Nedim: “Türkçede Tekrarlar (2)”, *TDED IV*, İstanbul 1982-1983, s. 35-82.

TUNA, Osman Nedim: “Türkçede Tekrarlar”, *TDED III*, İstanbul 1950, s. 429-447,

TUNA, Osman Nedim: “Türkçenin Sayıca Eş Heceli İkilemelerinde Sıralama Kuralları ve Tabîî Bir Ünsüz Dizisi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara 986, s. 163-228.

UURASTIRAP, Künnük: *Hatappın Sağabın*, Saha Sirineeği Kinige İzdatelstvota Yayınları, Yakutskay 1979.

UYGUN, Hatice: *Kazak Türkçesindeki İkilemelerin Türkiye Türkçesindeki İkilemelerle Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2007.

VARDAR, Berke: *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul 2002.

VASİLİYEV, Y. (Cargıstay): *Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara 1995.

YILDIZ, Hülya: *Orhon Türkçesi ile Yakutçanın Sözvarlığı ve Söz Yapımı Bakımından Karşılaştırılması*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir 2007.

ZAHAROV, T. V. (Çeebiy) (Oloñhohut): *Ala Bulkun*, Akademiya Nauk Saha (Yakutiya) İnstitut Yazıka, Literaturı i İstorii Yayınları, Yakutsk 1994.

ZÜLFİKAR, Hamza: *Türkçede Ses Yansımali Kelimeler*, TDK Yayınları, Ankara 1995.

WEB SİTELERİ:

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Yakutistan>

<http://sakhatyla.ru/translate?q=сирэһ>